

1 9

VODNIKOVA

PRATIKA

2 8

Članom in poverjenikom Vodnikove družbe.

Za leto 1927. je izdala Vodnikova družba štiri knjige, ki jih prejmejo člani po poverjenikih. Te knjige so:

Vodnikova pratika za leto 1928.

France Bevk, **Hiša v strugi.**

Zofka Kvedrova, **Vladka in Mitka.**

Dr. Iv. Lah, **Vodniki in preroki.**

Vsak član prejme knjige pri poverjeniku, pri katerem se je vpisal. Člani, ki so se vpisali naravnost pri družbi, prejmejo knjige pri njej v Ljubljani, po pošti pa le tedaj, če so ji poslali poleg članarine v znesku 20 Din še 7 Din za poštnino in zavojnino.

Vse stroške za pošiljanje denarja in prejem knjig morajo po družbenih pravilih člani povrniti poverjenikom.

Hkrati z razdelitvijo knjig **se začne vpisovanje za leto 1928.** Članarina za leto 1928. znaša za Jugoslavijo 20 Din, za sosedne države 34 Din in za Ameriko 1 dolar.

Člani se nabirajo z nabiralnimi polami in nabiralnimi knjižicami, ki so priložene vsaki pošiljki knjig. Nabrani denar naj se pošilja po priloženih položnicah z nabiralnimi polami vred **sproti Vodnikovi družbi v Ljubljani.**

Nabiranje naj se vrši čim hitreje, zaključiti pa se mora (po družbenih pravilih) konec meseca marca. Ostanek denarja z nabiralnimi polami vred naj se pošlje do dne 10. aprila 1928. v Ljubljano.

Na naročila brez denarja in na naročila, dospela po 10. aprilu 1928., se družba ne bo mogla več ozirati.

V knjigarnah veljajo posamezne družbene knjige:

Vodnikova pratika za leto 1928	12 Din, v platno vezana knjiga	20 Din
France Bevk, Hiša v strugi	12 " " " " " "	20 "
Zofka Kvedrova, Vladka in Mitka .	12 " " " " " "	20 "
Dr. Iv. Lah, Vodniki in preroki . .	12 " " " " " "	20 "

V Ljubljani, meseca septembra 1927.

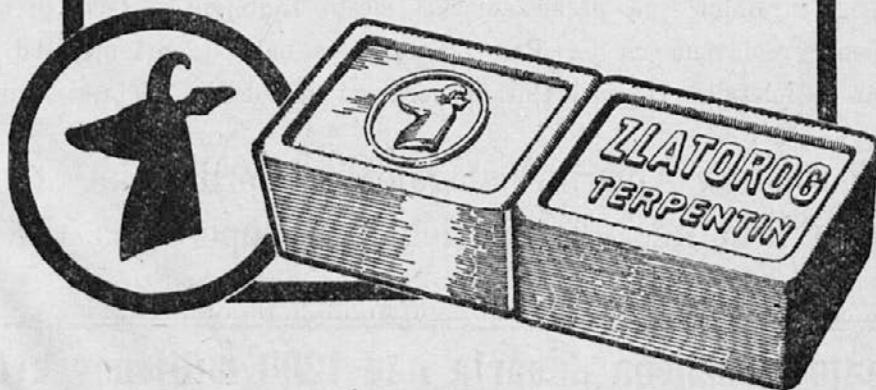
Vodnikova družba.

Dobra gospodinja,

ki pozna zdrava načela štedenja s časom, denarjem in
perilom, rabi za pranje samo pristno

ZLATOROG
TERPENTINOVO MILO

Stanje vložnega denarja nad 300 milijonov dinarjev

Telefon št. 2016.

Ustanovljena l. 1889.

Poštni ček št. 10.533.

Mestna hranilnica ljubljanska

(Gradska štedionica)

v Ljubljani, Prešernova ulica

sprejema vloge na hranilne knji-
žice kakor tudi na tekoči račun,

in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju.
Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi
v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg
lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premo-
ženjem ter davčno močjo. Prav zaradi tega nalagajo pri njej sodišča
denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ
v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

Stanje vložnega denarja nad 1200 milijonov kron

Mnogo zaslužiti,

delati in pridobivati moremo edinole s povsem zdravimi rokami in nogami. Ako se naših udov lotijo vztrajne bolečine ter nas začne trgati, zbadati, bosti in mučiti, tedaj je to velika zapreka pridobivanju. Kako blagodejno se izkaže v teh težkih urah drgnjenje in umivanje z našim že skozi 30 let priljubljenim, bolečine olajšujočim domačim sredstvom, Fellerjevim blago dišečim «Elsafluidom»!

Zelo koristen je pri revmatičnih bolečinah, pri glavobolu, zobobolu, krepki in osvežuje mišičevje in živce, prinaša pa tudi zdravo spanje in novo moč za delo. Od znotraj in od zunaj močnejši, izdatnejši in večjega delovanja kakor francosko žganje in je najboljši kosmetikum te vrste. Šest dvojnih ali dve veliki specialni steklenici 62 Din, 12 dvojnih ali 4 specialne steklenice za 102 Din že obenem z zabojem in poštnino razpošilja po povzetju lekarnar Eugen V. Feller, Stubica Donja št. 726, Hrvatska.

Drogerija „Adrija“

LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 1

★

Fotomanufaktura. Parfumerija.

Droge, kemikalije, toaletne in fotografske potrebščine, bolniško-oskrbna sredstva. — Kemikalije za kmetovalce, za izdelovanje usnja in za druge obrte. — Barve za živila in barvanje oblek.

Vsakovrstne čevlje, sandale, usnjate taške, tržne torbice itd. najlepše oblike, najtrpežnejše kvalitete nudi najceneje

**RAZPOŠILJALNA
KONKURENCIJA**

MARTIN JANČIGAJ

Ljubljana, Zg. Šiška.

Zahtevajte ilustrovani cenik!
Pošilja se dnevno po poštnem povzetju.

Umetniški grafični zavod

DELNIŠKA TISKARNA, d. d.

BAKROTISK

POSEBNI ODDELEK ZA IZDELAVO OSNUTKOV, RISB ZA REKLAMO, OPREMO TISKOVIN, ILUSTRIRANJE KNJIG itd.

SODELUJEJO PRVOVRSTNI STROKOVNJAKI IN UMETNIKI

V LJUBLJANI

Miklošičeva cesta

16

IZVRŠUJE VSAKOVRSNE TISKOVINE, ČASOPISE, KNJIGE, REVIJE, BARVOTISKE, VREDNOSTNE PAPIRJE, SLIKE itd.

BRZOJAVI: DELTISK
TELEFON št. 132

Vse, kar potrebujete

za sebe, za svojo rodbino, za svoje prijatelje, najboljše aparate za britje, nože, škarje za striženje las, doze za cigarete, denarnice, listnice, instrumente ter najrazličnejša darila kupite brez vsakega rizika, ker se vam neodgovarjačje takoj zamenja. Poglejte si enkrat bogato ilustrirani sijajni katalog, katerega dobite brezplačno pri svetovni pošiljalni tvrdki H. Suttner, Ljubljana št. 627. Zadostuje, da pošljete samo Vaš točni naslov.

Znake starosti

na obrazu in plešasto glavo boste preprečili najenostavneje in najudobneje s pomočjo dveh pre-

izkušenih, zanesljivih in skozi dolga leta priljubljenih preparatov: 1.) Fellerjeva prava kavkaška Elsa-pomada za obraz in kožo, ki čuva mladost in lepoto ter najmočnejše deluje zoper pege, sojedice, nečisto polt, rdeče in hrapave roke. Z redno masažo se odpravijo tudi gube z obraza. 2.) Fellerjeva močna pomada za lase odstranjuje prhljaj, preprečuje izpadanje las in prerano osivost, krhke lase napravi mehke in voljne. Cena obeh pomad je enaka. Za poizkus dva lončka od ene vrste ali po en lonček od obeh vrst Elsa-pomad obenem z zavojnico in poštnino za 38 Din, vendar samo profi v naprej poslanem denarju, ker je po povzetju poština za 10 Din višja. Naročila naj se naslovijo na lekarnarja Eugena V. Fellerja, Stubica Donja št. 726, Hrvatska.

„Riba“

veletrgovina z ribami vseh vrst,
divjačino in perutnino

Ljubljana, Gradišče št. 7

Brzojavni naslov: Riba Ljubljana Telefon interurb. 2584

Nakup divjačine. Zaloga vseh konz. rib.

Specijalna trgovina
fotomaterijala

JANKO POGAČNIK

Ljubljana, Tavčarjeva ul. 4.

Primešaj krmi Mastin!

Skoro petdeset let se že uporablja to sredstvo za krmljenje živine in se odlikuje v tem, da ne vpliva samo po svoji edino pravi sestavi na odebilitetv in omastitev, ampak deluje tudi jako ugodno na prebavne organe tistih živali, ki si po vprav prestalih boleznih ne morejo opomoči in bi sicer zapadle propasti in poginu. Poleg tega je Mastin edino varnostno sredstvo zoper vse bolezni, ki tako pogosto uničujejo živali in na ta način onesrečujejo in pogublja kmetovalce. Jasen dokaz neprecenljive vrednosti in zanesljivega uspeha Mastina pa so tudi brezštevila zahvalna pisma, ki prihajajo vsa leta obstoja Mastina dan za dnem. Cena: 5 škatel 46 Din, poštne prosto.

Vsa nadaljnja navodila in pojasnila
Vam daje brezplačno

Lekarna Trnkóczy, Ljubljana št. 2960

zraven rotovža.

Klišeeje

vseh vrst, črtne in avto-
tipije, izdeluje po pred-
loženih risbah, peresnih
risbah ali slikah za na-
vaden tisk ali za finejšo
izvedbo v eni ali več
barvah po naročilu so-
lidno in v kar naj-
krajšem času

JUGOGRAFIKA

tiskovna in založna družba z o. z.
v Ljubljani, Sv. Petra nasip 23.

Preizkušajte mirne duše

najprej vsa mila! Naposled se boste odločili vendarle za Elsa-mila. Ta mila zdravja in lepote niso samo prijetno dišeča in močno se peneča toaletna mila, ampak imajo v sebi tudi še medicinsko preizkušene, dobro delujoče sestavine ter so torej koristna proti pegam, lišajem in različnim nečistostim kože. One store kožo mehko, nežno in kljubujočo učinkom vode in mrzlega zraka. Dobi se šest vrst Elsa-mil: Elsa lilijino mlečno milo, Elsa rumenjakovo milo, Elsa glicerinsko milo, Elsa boraksno milo, Elsa milo za britje, Elsa katransko ali šampón milo. Za poizkušnjo pet kosov Elsa mila že obenem z zavojnino in poštnino za 52 Din proti v naprej poslanem denarju. Po povzetju 10 Din več (za poštnino). Naroča se pri lekarnarju Eugenu V. Fellerju v Stubici Donjoj št. 726, Hrvatska.

FRAN IGLIČ

krojaški atele

Ljubljana, Kolodvorska ulica 28

Kdor hoče kupiti modno in
manufakturno blago
solidno in dobro, naj
pride v staroznano trgovino //≡//≡//

„Pod velbom“

Češkuti & Zajc

Ljubljana, Stari trg 3.

Halo! Ako kupite **Halo!**
obuvalo, ne zamudite prilike, da obiščete

trgovino s čevlji
„pri sv. Florijanu“

NEŽKA PERKO

Ljubljana, Florijanska ulica šte. 11.

ko se sklicujete na ta oglas, dobite 5% popusta.

**Ali so pljučne
bolezni ozdravljive?**

S tem važnim vprašanjem se bavijo vsi na naduh, na pljučni in vratni tuberkulozi trpečih jetični, oni ki trpe na pljučnih katarih, zastarelem kašlju ali dolgo trajni hripavosti in je bilo dosedanje zdravljenje pri njih brezuspešno. Vsi taki bolniki dobe od nas popolnoma **brezplačno knjigo s slikami**, ki jo je spisal dr. GUTTMAN, bivši šef-zdravnik „Felsenkuranstalt“ a. z naslovom **Sind Lungenleiden heilbar?** Ali so pljučne bolezni ozdravljive? Da omogočimo vsakemu takemu bolniku, spoznati svojo bolezen, smo se odločili v interesu splošnega blaga, odposlati to knjigo na zahtevo popolnoma zastonj in poštnine prosto

Napisati je na dopisnico
svoj natančen naslov in
jo odposlati na naslov

Puhlmann & Co., Berlin 499, Müggelstrasse 25-25a

Volneno, svileno
in perilno blago
za ženske.

Fino belo blago za različno perilo svetovno-
znane češke tvrdke „Schroll“.

Modni kamgarn,
ševjoti in doubl
za moške.

Puh in perje, osnaženo in kemično očiščeno.

Blago samo iz prvovrstnih tovarn. — Velika izbira. — Ugodne in solidne cene.

Za obilni obisk se priporoča:

R. MIKLAUC — pri Škofu — LJUBLJANA

Lingerjeva ulica — Pred Škofijo

(V lastnih prostorih.)

Ustanovno leto 1869.

ED. ŠKOPEK, urar, Ljubljana,

prej F. Rudholzer

Priporočam najcenejši nakup raznih švicarskih ur, zlatnine, srebrnine in naočal. Poročne prstane, ženitovanska in birmanska darila. Popravila izvršujem točno in solidno. Staro zlato in srebro kupujem po najvišjih cenah. Glavno zastopstvo svetovnoznanih "Union" ur. Priporočam osebni nakup.

Založeno 1859.

Mestni trg 8

Alpina

Lastni interes vsakega bolnika, ki želi, da ozdravi od astme, pljučnih in sličnih bolezni, zahteva, da si nabavi popolnoma brezplačno in franko poučno brošuro s slikami in da izrabi ponudbo obvezne tvrdke Puhlmann & Co., Berlin 499, Müggelstrasse 25—25 a, ki obstoji že mnogo let. Pazite na oglas v oglasnem delu.

Znižane cene in največje skladišče dvokoles, motorjev, šivalnih strojev, otroških vozičkov, vsakovrstnih nadomestnih delov, pnevmatik. Posebni oddelek za popolno popravo, emajliranje in poniklanje dvokoles, otroških vozičkov, šivalnih strojev itd. — Prodaja na obroke. Ceniki franko „Tribuna“ B. B. L., tovarna dvokoles in otroških vozičkov, Ljubljana, Karlovska cesta 4.

Za krojače! Za krojače!

Izšla je nova, velika KNJIGA KROJAŠTVA

za samouke v prikrojevanju. Vsakemu krojaču neobhodno potrebna, ker vsebuje vse, kar mu je treba vedeti. Dobi se pri

A. KUNC, LJUBLJANA
GOSPOSKA ULICA 7.

NAGROBNI SPOMENIKI,

grobnice, mavzoleji, marmornate plošče vseh barv za oprave in strojarje, luksuzni izdelki in dekoracije, kipci in portreti po fotografiji, cerkvena in vsaka stavbna dela ter živo apno

pri kamnoseški industriji
ALOJZI VODNIK, Ljubljana

Ustanovljena leta 1860

Fabiani & Jurjovec

v Ljubljani, Stritarjeva ulica 5

se priporočata
slavnemu občinstvu pri nakupu
blaga za obleke.

Največja izbira svilenih šerp
in rut, perja, puha in žime.
Popolne opreme za neveste.

Postrežba solidna.
Nizke cene.

SREČKE

državne razredne loterije

kupujte
pri

Zadružni hranilnici
v Ljubljani

Sv. Petra cesta 19.

Med srečkami,
kupljenimi pri njej, je vedno
mного dobitkov.

Mnogo denarja lahko zaslužite, ako se poleg svojega poklica bavite z godbo. Godbeniki se povsod iščejo in dobro plačujejo. K tem Vam je predvsem potrebno dobro glasbilo ter Vam lahko priporočamo, da ga naročite neposredno iz tovarniškega skladišča tvrdke Meinel & Herold, tovarne glasbil v Mariboru št. 31./A. Ta tvrdka ne dela z agenti itd., temveč prodaja svoje proizvode neposredno kupcem, vsled česar so njene cene tako izredno nizke. Kdor si torej namerava kupiti kako glasbilo,

temu zamoremo le svetovati, da si pred nakupom nabavi glavni cenik te tvrdke, katerega dobi vsak na zahtevo brez plačn o.

Kdor hoče kupiti po skrajno nizkih cenah prvovrstne godbene instrumente, naj se zapu no obrne na staro, svetovnoznano tvrdko Wolf & Comp., Klingenthal Sa. Nr. 460. Ta tvrdka si prizadeva prav posebno, da postreza odjemalce izredno zadovoljivo. Na tisoče zahvalnic to najbolje izpričuje.

Pri vsakem obedu naj bodo na mizi testenine:

Angleško, češko, švicarsko in nemško sukno

za moške in damske obleke kakor vse drugo

manufakturno blago

v veliki izbiri in po konkurenčnih cenah dobite samo v manufakturni trgovini

LJUBLJANSKI OBLAČILNI BAZAR

družba z o. z.

LJUBLJANA, MESTNI TRG 6.

Schichtov

način pranja

Namakaj z „Žensko hvalo“, peri z „Jelenjim milom“!
To ne pokvari perila ter ga popolnoma očisti.

„SCHICHTOVO
TERPENTINOVO
MILO“

44197

VODNIKOVA PRATIKA

1928

030024/47

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke
v Ljubljani
podarila *Vodnikova družba*
dne 18/7 1944

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI

OVITEK IN BESEDILO VODNIKOVE PRATIKE NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA D. D.
V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ) / OSNUTEK ZA OVITEK INŽ.
ARH. D. SERAJNIKA (DELNIŠKA TISKARNA) / ORAČ NA OVITKU PO SLIKI PROF. JANKA RAVNIKA

RODOVNIK KRALJEVSKEGA DOMA.

- Njeg. Vel. kralj Aleksander I., rojen dne 17. (4.) decembra 1888. na Cetinju.
Zasedel je prestol dne 17. (4.) avgusta 1921.
- Njeno Vel. kraljica Marija, rojena dne 9. januarja (27. decembra) 1899. v Goti,
poročena v Beogradu dne 8. junija 1922.
- Njeg. Visoč. prestolonaslednik Peter, rojen dne 6. septembra (24. avgusta) 1923.
v Beogradu.
- Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič Jurij, rojen dne 8. septembra (27. avgusta) 1887.
na Cetinju.
- Njeno kralj. Visočanstvo kneginja Jelena, rojena dne 4. novembra (23. oktobra)
1884. na Reki. Poročila se je z Njeg. Visoč. knezom Ivanom Konstantinovičem
dne 3. septembra (21. avgusta) 1911. v Peterhofu.
- Njeg. Visoč. knez Arsenije Karagjorgjević, stric Njeg. Vel. kralja, rojen
dne 16. (3.) aprila 1859. v Temišvaru.
- Njeg. Visoč. knez Pavle, sin kneza Arsenija, rojen dne 27. (15.) aprila 1893. v
Petrogradu.
- Njeno Visoč. kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena 29. (16.) maja 1903.
v Tatoi. Poročena 22. (9.) oktobra 1923. v Beogradu.

Domnevno vreme leta 1928. po stoletnem koledarju.

Merkurjeva leta so ponavadi bolj suha in topla kakor mrzla. Pomlad ne obeta kaj prida. Poletje je zelo deževno. Kmetovalec dobro pospravi seno in žito, vendar se ne sme prenačljiti. Jesen je sprva deževna in mrzla, pozneje pa suha. Jasni jeseni sledi nepričakovano zgodaj zima, ki prinese do februarja velike množine snega. Potem postane vreme milejše.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Januar.

Ta mesec se prične z mrazom, ki traja do 30. Nato 31. vetrovno in južno.

Februar.

1. in 2. oblačno in južno. Od 2. do 6. sneg, nato hud mraz do konca meseca.

Marec.

Od 1. do 6. mraz. Od 7. do 9. vlažno, od 13. do 15. dež, od 18. do 20. zamrzlo, 22. topel dež, 26. pa se zjasni in postane prijetno toplo. 31. se zopet ohladi.

April.

Do 14. mrzlo in suho. 16. in 17. tako mraz, da pomrznejo rožmarin in nageljni na vrtovih. Od 25. do konca meseca toplo, le 28. grom, blisk in dež.

Maj.

Od 1. do 6. lepo in toplo. Nato tri dni veter. Potem zopet do 18. prijazno in suho, da zaradi suše trpe vse rastline. 28. in 29. topel in ploden dež, konec lep.

Junij.

Od 1. do 8. lepo. 9. in 10. stanovitno dež, nato megleno do 13. Potem zopet lepo vreme do konca meseca.

Julij.

Od 1. do 4. huda vročina. Od 5. do 19. deževno vreme, potem lepo do konca.

August.

1. in 2. velika vročina. Od 3. do 19. stanovitno deževno vreme. 29. lepo, potem spremenljivo do konca.

September.

Od 1. do 4. lepo, potem grom in močni nalivi. Nato zopet ugodno vreme do 20. Poslej dež in nestanovitno do 30.

Oktober.

Do 13. neprijazen dež, 14. pusto, 15. dež, 19. lepo, potem do 24. dež. Nato zopet lepo. Od 29. do 31. hladno in megleno.

November.

Od 1. do 4. lepo in prijazno. 5. in 6. vihar, nato tri dni silen dež. Do 16. lepo, toda zjutraj megla. Od 17. do 25. pusto in mrzlo, potem do konca deževno.

December.

1. lepo, nato do 15. burjasto in vetrovno. Od 16. do 20. mrzlo. Od 21. do 29. megleno in sneg, nato hud mraz.

Prestopno leto 1928

ima 366 dni, začne se z nedeljo in se konča s ponedeljkom.

Astronomski letni časi.

Pomlad se prične dne 20. marca ob 21. uri 45 min.
Poletje se prične dne 21. junija ob 17. uri 7 min.
Jesen se prične dne 23. septembra ob 8. uri 6 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 3. uri 4 min.
Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči po srednjeevropskem času.

Godovinsko število.

Zlato število	10
Epakta ali lunino kazalo . . .	VIII
Solnčni krog	5
Rimsko število	11
Nedeljska črka	A G
Značaj leta ali prazn. število . .	18
Letni vladar	Merkur

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
 oven	♈	 tehtnica	♎
 bik	♉	 škorpion	♏
 dvojčka	♊	 strelec	♐
Poletje:		Zima:	
 rak	♋	 kozel	♈
 lev	♌	 vodnar	♊
 devica	♍	 ribi	♓

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 5. febr. Binkošti 27. maja.
Pepelnica 22. febr. Sv. Trojica 3. junija.
Velika noč 8. aprila. Telovo 7. junija.
Križevo 14., 15., 16. maja. Srce Jezusovo 15. junija.
Vnebohod 17. maja. Prva adv. nedelja 2. dec.
Od božiča do pepelnice je 59 dni. Predpust traja 47 dni. Post se začne 22. febr. in konča 7. aprila, traja torej 46 dni.

Državni prazniki.

Vidov dan 28. junija.
Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.
Rojstni dan kralja Aleksandra 17. decembra.

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj ☾ Ščip ali polna luna . . . ☽
Prvi krajec . . . ☾ Zadnji krajec . . . ☽

Mrki solnea in lune 1. 1928.

Solnce mrkne trikrat, luna dvakrat. V srednji Evropi bomo videli samo solnčni mrk dne 12. nov.

1.) **Popolni solnčni mrk** dne 19. maja: pričetek mrka ob 12. uri 25 min., konec ob 16. uri 23 min. Videli ga bodo v najjužnejših pokrajinah Južne Amerike, Južni Afriki, na Madagaskarju in po južnih delih Atlantskega oceana.

2.) **Popolni mesečni mrk** dne 3. junija: začetek ob 11. uri 18 min, konec ob 15. uri 2 min. Opazili ga bodo v zahodnih krajinah Južne in Severne Amerike, na Tihem oceanu, v Avstraliji in v vzhodnih delih Azije.

3.) **Delni solnčni mrk** dne 17. junija: pričetek ob 21. uri 2 min., konec ob 21. uri 52 min. Videli ga bodo v severni azijski in evropski Rusiji.

4.) **Delni solnčni mrk** dne 12. novembra: začetek ob 8. uri 33 min., konec ob 13. uri 3 min. Mrk bomo videli v Evropi, razen v Španiji, v zahodni polovici Azije, v severovzhodnih pokrajinah Afrike, na Sredozemskem morju in na severnem Indijskem oceanu.

5.) **Popolni lunin mrk** dne 27. novembra: začne se ob 8. uri 24 min. in konča ob 11. uri 39 min. Mrk bo viden v zahodnih in severnih delih Evrope, na Atlantskem oceanu, v Severni in Južni Ameriki, na Tihem oceanu, v Avstraliji in v vzhodnih delih Azije.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschelju.

Pomeni, kadar se spremeni mesec:

ob uri	poletj	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mnogo dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

O p o m b a. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC**SIJEČANJ****JANUAR****JAHYAF**

1	N	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	P	Ime Jezus
3	T	Genovefa; Slavimir
4	S	Tit; Angela
5	Č	Telesfor; Grozdana
6	P	3 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	S	Valentin, šk.; Svetoslav
8	N	1. po razgl. G.; Sv. Družina
9	P	Julijan
10	T	Pavel I., p.; Dobroslav
11	S	Higin, p. m.; Božidar, op.
12	Č	Arkadij, m.; Blagoje
13	P	Veronika; Zorislava
14	S	Feliks (Srečko); Neda
15	N	2. po razgl. G.; Maver; Radoslav
16	P	Marcel, p.
17	T	Anton, pušč.; Ratislav
18	S	Sv. Petra stol v Rimu; Vera
19	Č	Kanut, kr.; Hranimir
20	P	Fabijan in Sebastijan; Živojin
21	S	Agna (Neža), d. m.; Janja
22	N	3. po razgl. G.; Vinko
23	P	Zaroka M. D.
24	T	Timotej, šk.; Milislava
25	S	Izpr. Pavla; Kosava
26	Č	Polikarp, šk.; Vsevlad
27	P	Ivan Zlatoust; Sava; Dušana
28	S	Julijan, šk.; Dragomil
29	N	4. po razgl. G.; Fran Saleški, šk.
30	P	Martina, d.
31	T	Peter Nolaški, sp.; Divna

Ščip dne 7. ob 7^h 8'.Zadnji krajec dne 14. ob 22^h 14'.Mlaj dne 22. ob 21^h 19'.Prvi krajec dne 29. ob 20^h 26'.Dan je dolg od 8^h 25' do 9^h 26'.

Dan zraste za 1 uro in 1 minuto.

Solnce stopi v znamenje vodnarja dne 21. ob 7^h 57'.

1. Zarja na novega leta slabo vreme obeta.

2. Če je Makarij jasen, bo september krasen, če se pa kisko drži, se tudi september mrači.

22. Če na Vinka solnce sveti, bo dosti rujnega vinca v kleti.

25. Če sveti Pavel na vetru prijezdi, se za njim rad dež ugnezdi.

Za nov' let' ne vem,
prineslo kaj bo —
ga mislim preglédat',
ob leti povédát',
kak' dobro je b'lo.

Valentin Vodnik.

4. I. 1834. * dr. Josip Vošnjak († 21. X. 1911.). 8. I. 1819. † Valentin Vodnik (* 3. II. 1758.). 9. I. 1856. * Anton Aškerc († 10. VI. 1912.). 12. I. 1927. † poslanik dr. Otokar Rybař (* 12. IX. 1865.).	15. I. 1732. * Feliks Dev, oče Damascen († 7. nov. 1786.). 19. I. 1876. * Dragotin Kette († 26. IV. 1899.). 21. I. 1921. † Luka Svetec (* 8. X. 1826.). 26. I. 1797. * Matija Čop († 6. VII. 1835.). 26. I. 1927. † jezikoslovec Fran Wieshtaler.

Beleške.

SVEČAN

VELJAČA

FEBRUAR

ФЕБРУАР

1	S	Ignacij (Igo, Ognjesl.); Budimil
2	Č	Svečnica; Ljubomira
3	P	Blaž, šk.; Bojmir
4	S	Andrej (Hrabroslav); Daroslav
5	N	70nica; Agata
6	P	Doroteja; Amand
7	T	Romuald, op.; Malina
8	S	Ivan od Mata; Zvezdodrag
9	Č	Apolonija; Ciril Aleks.
10	P	Sholastika, d.; Vojmil
11	S	Deziderij; Adolf, šk.
12	N	60nica; Evlalija; Zvonimir
13	P	Katarina
14	T	Valentin (Zdravko); Cvetna
15	S	Favstin; Ljuboslava
16	Č	Julijana; Strahomir
17	P	Konstancija; Vesela
18	S	Simeon; Dobrana
19	N	50nica; Konrad
20	P	Elevterij, šk.
21	T	Pust; Irena
22	S	Pepelnica; Stol sv. Petra v A.
23	Č	Peter Damj., šk.; Čudomil
24	P	Prestopni dan
25	S	Matija (Bogdan), ap.; Divka
26	N	1. postna; Valpurga
27	P	Aleksander; Baldomir, šk.
28	T	Leander
29	S	† kv.; Roman, op.

 Ščip dne 5. ob 21^h 11'.

 Zadnji krajec dne 15. ob 20^h 5'.

 Mlaj dne 21. ob 10^h 41'.

 Prvi krajec dne 28. ob 4^h 21'.

★

Dan je dolg od 9^h 28' do 10^h 58'.

Dan zraste za 1 uro 30 minut.

Solnce stopi v znamenje rib
dne 19. ob 22^h 20'.

★

2. Če je svečnica krasna,
bo vigred kasna,
če pa na ta dan sneži,
pomlad več daleč ni.

25. Matija led razbija,
če ga ni, ga naredi.

Če koncem svečana burja pometa,
se dobra letina obeta.

★

Le kdor občutil sam je kdaj gorjé,
trpin mu, brat njegov, v srce se smili;
in v kočah, ne v palačah, še vsekdar
človekoljubi so se porodili.

Anton Aškerc.

7. II. 1800. * tiskar J. Blaznik († 23. VI. 1872.).

8. II. 1849. † Francé Prešeren (* 3. XII. 1800.).

14. II. 1892. † Fran Cegnar (* 8. XII. 1826.).

17. II. 1851. * Matija Valjavec-Kračmanov († 15. III. 1897.).

19. II. 1847. * pesnik Josip Cimperman († 5. V. 1895.).

20. II. 1858. * skladatelj Viktor Parma († 25. XII. 1924.).

Beleške.

SUŠEC
OŽUJAK

MAREC
MARAT

1	Č	Albin (Belko), šk.; Belin
2	P	† kv.; Simplacij, p.; Milena
3	S	† kv.; Kunigunda
4	N	2. postna; Kazimir
5	P	Evzebij; Danica
6	T	Fridolin; Zvezda
7	S	Tomaž Akvinski, c. uč.
8	Č	Ivan od Boga, sp.; Bodin
9	P	Frančiška Rim.; Danimir
10	S	40 mučencev; Stana
11	N	3. postna; Heraklij
12	P	Gregor I., p.; Božana
13	T	Rozina, vd.; Teodora, muč.
14	S	Matilda; Desimir
15	Č	Longin, m.; Velislav
16	P	Hilarij, m.; Ljubislava
17	S	Jedert, dev.; Patrik, šk.
18	N	4. postna (sredpostna); Slavoljub
19	P	Josip, ženin Dev. Mar.; Zlata
20	T	Evgenij; Aleksandra, muč.
21	S	Benedikt, op.
22	Č	Oktavijan; Lea
23	P	Oton; Viktorin
24	S	Gabrijel; Jaroslav
25	N	5. tiha; Oznanj. Dev. Mar.
26	P	Emanuel, muč.; Dizma; Srdan
27	T	Rupert; Ivan Damaščan
28	S	Ivan Kapistran, sp.
29	Č	Ciril, šk.; Branivoj
30	P	Dev. Mar. 7 žalosti
31	S	Modest, šk. Krški; Mojmir

☉ Ščip dne 6. ob 12^h 27'.

☾ Zadnji krajec dne 14. ob 16^h 20'.

☺ Mlaj dne 21. ob 21^h 29'.

☾ Prvi krajec dne 28. ob 12^h 54'.

Dan je dolg od 11^h 2' do 12^h 48'.

Dan zraste za 1 uro 46 minut.

Noč in dan sta enako dolga.

Solnce stopi v znamenje ovna
dne 20. ob 21^h 45'.

Začetek pomladi.

10. Če mučence mrazi,
zmrzuje še 40 noči.

19. Jožefovo — solnčen svit,
nam bo leto v dobrobit.

27. Če na Ruperta dež pada,
kašča pridelkov strada.

Trpljenja morje krije vse prostore,
v bregovih tesnih je veselja reka;
oh, koliko trpljenja vžiti more,
a malo radosti srce človeško.

Josip Stritar.

4. III. 1844. * Josip Jurčič († 3. V. 1881.).	22. III. 1805. * skladatelj Jurij Mihevc.
4. III. 1879. * pesnik Josip Murn-Aleksandrov († 18. VI. 1901.).	25. III. 1754. * Jurij Vega († sept. 1802.).
6. III. 1836. * J. Stritar († 25. XI. 1923.).	24. III. 1855. * fizik Jožef Štefan († 7. I. 1895.).
18. III. 1904. * pesnik Srečko Kosovel († 27. V. 1926.).	26. III. 1858. * dr. Janez Mencinger († 12. IV. 1912.).
11. III. 1921. † dr. Ivan Oražen (* 8. II. 1869.).	30. III. 1888. † pisatelj dr. Valentin Zarnik (* 14. I. 1837.).

Beleške.

M·TRAVEN**TRAVANJ****APRIL****АПРИЛ**

1	N	6. cvetna; Hugon, šk.
2	P	Frančišek Pavl.; Gojmir
3	T	Rihard, šk.
4	S	Izidor, šk.; Dušica
5	Č	† Vel. č.; Vincencij
6	P	† Vel. p.; Sikst, p.
7	S	† Vel. s.; Herman; Radivoj
8	N	Velika noč; Albert, šk.
9	P	Vel. poned.; Ljuban
10	T	Ezekijel, pr.
11	S	Lev I., p.; Rada
12	Č	Julij I., p.; Ljubomir
13	P	Hermenegild, m.; Milutina
14	S	Tiburcij; Justin
15	N	1. povel. (bela); Helena, kr.
16	P	Turibij; Božislava
17	T	Rudolf, m.
18	S	Apolonij, m.; Gradislava
19	Č	Lev IX., p.; Krescencija
20	P	Sulpicij; Dragislav
21	S	Anzelm, šk.; Dragomira
22	N	2. povel.; Soter in Kajetan
23	P	Vojteh, m.; (Adalbert)
24	T	Jurij, m.;
25	S	Marko, ev.; Tugomir
26	Č	Klet in Marcellin
27	P	Peregrin, duh.; Peter K.
28	S	Pavel Kriški; Slavica
29	N	3. povel.; Peter, m.
30	P	Katarina Sienska, d.; Samorad

Ščip dne 5. ob 4^h 58'.Zadnji krajec dn 15. ob 9^h 9'.Mlaj dne 20. ob 6^h 25'.Prvi krajec dne 26. ob 22^h 42'.Dan je dolg od 12^h 51' do 14^h 28'.

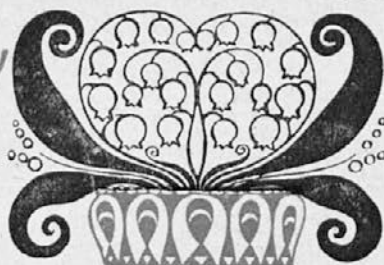
Dan zraste za 1 uro 37 minut.

Solnce stopi v znamenje bika
dne 20. ob 9^h 7'.Če je april deževen,
Kmet ne bo reven.24. Kadar Jurij vrane skrije v žito,
je leto zmirom plodovito.Če se aprila vreme smeje,
se bo še kesalo pozneje.Otroci odpustčajo lahko in z vsem svojim bitjem.
Mi veliki ne znamo odpustčati — ne pozabljamo.

Zofka Kveder-Demetrovičeva.

6. IV. 1854. *mecen Josip Gorup pl. Slavinjski († 25. IV. 1912.). 9. IV. 1854. *Pavlina Pajkova († 1901.). 11. IV. 1744. *Jurij Japelj († 11. X. 1807.). 12. IV. 1912. † dr. Janez Mencinger (* 26. III. 1838.). 15. IV. 1855. *slikar Jurij Šubic († 8. IX. 1890.).	17. IV. 1926. † skladatelj Anton Foerster (* 20. XII. 1837.). 21. IV. 1872. † Ljudevit Gaj (* 8. VII. 1809.). 22. IV. 1878. *pisateljica Zofka Kveder-Demetrovičeva († 21. XI. 1926.).

Beleške.

VTRAVEN**SVIBANJ****MAJNIK****MAJ**

1	T	Filip in Jakob, ml. ap.	
2	S	Atanazij, šk.; Živana	
3	Č	Najdenje sv. križa	
4	P	Florijan; Cvetko	
5	S	Pij V., p.	
6	N	4. povel.; Ivan Ev. pr. lat. vr.	
7	P	Stanislav, šk. m.	
8	T	Prikazen sv. Mihaela	
9	S	Gregor Nac., šk.	
10	Č	Izidor; Antonin, šk.	
11	P	Mamert, šk.; Ljerka	
12	S	Pankracij, m.	
13	N	5. povel.; Servacij, šk.	} Križavo
14	P	Bonifacij, šk.	
15	T	Zofija	
16	S	Ivan Nepomuk. muč.	
17	Č	Kristusov Vnebohod; Paskal, sp.	
18	P	Erik, kralj; Mladica	
19	S	Celestin, p.; Vitoslava	
20	N	6. povel.; Bernardin	
21	P	Srečko (Feliks), sp.	
22	T	Emil (Milan); Boža	
23	S	Deziderij, šk.	
24	Č	Mar. Dev., pom. kr.; Cveta	
25	P	Urban I., p.	
26	S	Filip N.; Dragica	
27	N	Binkošti (Duhovo)	
28	P	Bink. poned.; Avguštin, šk.	
29	T	Maksim; Dana	
30	S	† kv.; Ferdinand, kr.; Milica	
31	Č	Angela, d.	

 Ščip dne 4. ob 21^h 12'.

 Zadnji krajec dne 12. ob 21^h 50'.

 Mlaj dne 19. ob 14^h 14'.

 Prvi krajec dne 26. ob 10^h 12'.

★

Dan je dolg od 14^h 31' do 15^h 46'.

Dan zraste za 1 uro 15 minut.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov
dne 21. ob 8^h 53'.

★

Če je majnika mokró,
je dobro za kruh in za seno.

25. Če na Urbana solnce sije,
jesen polne sode naliže.

Dež ob vnebohodu
bo košnjo slabo obsodil.

★

Brez koristi je, če se človek upira,
življenje gre dalje svojo pot in se
ne dá izpremeniti.

Ivan Cankar.

4. V. 1927. † Jakob Aljaž (* 6. VII. 1845.).	19. V. 1869. * pesnik Anton Medved († 12. III. 1910.).
7. V. 1792. * pisatelj Janez Cigler († 11. IV. 1867.).	25. V. 1859. * pesnik Josip Pagliaruzzi-Krilan († 1. III. 1885.).
10. V. 1876. * Ivan Cankar († 11. XII. 1918.).	28. V. 1641. * I. V. Valvazor († 19. IX. 1695.).
	29. V. 1830. * J. Trdina († 14. VII. 1905.).

Beleške.

ROŽNIK
LIPANJ

JUNIJ
IYHNJE

1	P	† kv.; Fortunat; Radovan
2	S	† kv.; Erazem; Velimir
3	N	1. pobink.; Sv. Trojica
4	P	Kvirin; Frančišek Kar.
5	T	Bonifacij, šk. m.
6	S	Norbert; Milutin
7	Č	Telovo; Robert; Lukrecija
8	P	Medard, šk.
9	S	Primož in Felicijan, m.
10	N	2. pobink.; Marjeta, kr.
11	P	Barnaba, ap.
12	T	Ivan Fakund, sp.
13	S	Anton Padovanski, sp.
14	Č	Bazilij, čr. uč.
15	P	Vid in tovariši, muč.; Srcé Jez.
16	S	Jošt; Beno
17	N	3. pobink.; Adolf, šk.
18	P	Gervazij; Feliks in Fortunat
19	T	Julijana; Volkosava
20	S	Silverij, p.; Milava
21	Č	Alozij (Slavko), sp.; Vekoslav
22	P	Ahacij, m.; Pavlin; Miloš
23	S	Agripina; Gostimir
24	N	4. pobink.; Ivan Krstnik
25	P	Prosper; Viljem, op.
26	T	Vigilij; Ivan in Pavel
27	S	Ladislav; Hema, vd.
28	Č	Vidov dan; Zorana
29	P	Peter in Pavel, ap.
30	S	Spomin sv. Pavla

☉ Ščip dn 3. ob 13^h 14'.

☾ Zadnji krajec dne 11. ob 6^h 51'.

☺ Mlaj dne 17. ob 21^h 42'.

☾ Prvi krajec dne 24. ob 23^h 47'.

Dan je dolg od 15^h 48' do 16^h 3'.

Dan zraste do 21. za 19 minut in se
potem skrči do 30. za 4 minute.

Najdaljši dan in najkrajša noč.

Solnce stopi v znamenje raka
dne 21. ob 17^h 7'.

Začetek poletja.

8. Če se sv. Medard kislo drži,
do konca meseca ni solnčnih dni.

24. Če o kresu dežuje,
orehom škoduje.

29. Če sta Peter in Pavel jasna,
bo letina krasna.

Sad, ki na spoznanju rase,
vse grenkosti prekosi,
ker s krvjo se srčno pase,
v korenini mir mori.

Simon Jenko.

8. VI. 1508. * Primož Trubar († 29. VI. 1586.).	18. VI. 1901. † Josip Murn-Aleksandrov (* 4. III. 1879.).
12. VI. 1828. * Lujiza Pesjakova († 31. III. 1898.).	20. VI. 1872. † Blaž Potočnik (* 31. I. 1799.).
15. VI. 1867. * slikar Ivan Grohar († 19. IV. 1911.).	30. VI. 1810. * pesnik Stanko Vraz († 24. V. 1851.).

Beleške.

MERIAN**ERIANI****JULIJ****JULIJE**

1	N	5. pobink.; Teobald, pušč.
2	P	Obisk. Mar. Dev.
3	T	Heligodar; Nada
4	S	Urh, šk.; Berta, dev.
5	Č	Ciril in Metod, šk., slov. ap.
6	P	Izaija, pr.; Bogomila
7	S	Viligoj, šk.
8	N	6. pobink.; Elizabeta, kr. (Špela)
9	P	Anatolija, d.; Nikolaj in tov., m.
10	T	Amalija, d.; Ljubica
11	S	Pij I., p.; Olga
12	Č	Mohor in Fortunat
13	P	Marjeta, d. m.; Dragan
14	S	Bonaventura
15	N	7. pobink.; Vladimir, kr.
16	P	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	T	Aleš, sp.
18	S	Miroslav (Friderik)
19	Č	Vinko Pavlanski; Avrelija
20	P	Elija, pr.; Margareta, dev.
21	S	Prakseda; Danijel, pr.; Zora
22	N	8. pobink.; Marija Magdalena
23	P	Apolinarij, šk.
24	T	Kristina, dev.
25	S	Jakob (Radoslav)
26	Č	Ana, mati Mar. Dev.; Jana
27	P	Pantaleon, m.; Dušan
28	S	Viktor (Zmagoslav)
29	N	9. pobink.; Marta, d.
30	P	Abdon in Senen, m.
31	T	Ignacij (Ognjeslav)

Ščip dne 3. ob 3^h 49'.Zadnji krajec dne 10. ob 15^h 16'.Mlaj dne 17. ob 5^h 36'.Prvi krajec dne 24. ob 15^h 38'.Dan je dolg od 16^h 3' do 15^h 5'.

Dan se skrči za 58 minut.

Solnce stopi v znamenje leva
dne 23. ob 4^h 3'.

Začetek pasjih dni.

2. Če je na obiskovanje deževalo,
bo ves mesec še tako ostalo.20. Pusta in vlažna Marjeta
Nič dobrega ne obeta.22. Dež na dan Marije Magdalene,
orehe, lešnike, senó zadene.25. Če Jakob žejo trpi,
zima nič prida ni.Narodi poginejo le, ako se iztrebijo s silo, dru-
gače pa nikoli ne, ako se le količkaj zavedajo.

Fran Trdina.

9. VII. 1835. * pisateljica Josipina Turnograjska († 1. VI. 1854.).

11. VII. 1858. * igralec Ignacij Borštnik († 23. IX. 1919.).

14. VII. 1789. * Fran Metelko.

14. VII. 1795. † dramatik Anton Linhart (* 11. XII. 1756.).

18. VII. 1591. † skladatelj Jakob Gallus (Petelin).

24. VII. 1842. * pisatelj Jakob Alešovec († 17. X. 1901.).

28. VII. 1897. † pisatelj Janko Kersnik (* 4. XI. 1852.).

Beleške.

VŠERAN AVGUST

KOLOVOZ ABFJET

1	S	Vezi Petra, ap.
2	Č	Porciunkula; Alfonz; Bojan
3	P	Najdenje sv. Štefana
4	S	Dominik (Nedeljko)
5	N	10. pobink.; Mar. Dev. Snežnica
6	P	Spremenjenje Gosp.; Vlastica
7	T	Kajetan, sp.; Donat
8	S	Cirijak in tov. m.
9	Č	Roman, m.
10	P	Lovrenc, m.; Jurica
11	S	Suzana, d. m.; Tiburcij
12	N	11. pobink.; Klara, d.
13	P	Kasijan in Hipolit, m.
14	T	Evzebij, sp.; Dobrina
15	S	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. gosp.)
16	Č	Rok, sp.
17	P	Hiacint; Julijana; Radivoj
18	S	Helena (Jelena); Branislava
19	N	12. pobink.; Ludovik T., šk.
20	P	Štefan, kr.
21	T	Ivana Fr. Šantalska
22	S	Timotej, m.
23	Č	Filip (Zdenko)
24	P	Jernej, ap.; Borivoj
25	S	Ludovik, kr.
26	N	13. pobink.; Cefirin I., p.
27	P	Josip Kalasan, sp.
28	T	Avguštin
29	S	Obglav. Ivana Krst.
30	Č	Roža Limanska, d.; Milka
31	P	Rajko, sp. (Rajmund)

 Ščip dne 1. ob 16^h 31'.

 Zadnji krajec dne 8. ob 18^h 24'.

 Mlaj dne 15. ob 14^h 49'

 Prvi krajec dne 25. ob 9^h 21'.

 Ščip dne 31. ob 3^h 34'.

Dan je dolg od 15^h 2' do 13^h 28'.

Dan se skrči za 1 uro 34 minut.

Solnce stopi v znamenje device
dne 25. ob 10^h 54'.

Konec pasjih dni.

10. in 24. Če je na Lovrenca in Jerneja lepó,
bo v jeseni tudi tako.

15. Na Veliki šmaren jasno vreme:
grozdja bo obilno breme.

24. Če sveti Jernej že zrelo grozdje najde,
bodo blagoslova polne brajde.

Lepa cvetica si, materina ljubezen! Kadar je
srce prazno in pusto, je duša potrta in od bla-
gih čutov zapuščena, tedaj se zateče vselej k
tebi, vzorna ljubezen!

Dr. Ivan Tavčar.

6. VIII. 1871. † pesnik Miroslav Vilhar (* 7. IX. 1818.).	31. VIII. 1859. † Jurij Dalmatin (* okt. 1547.).
6. VIII. 1905. † slikar Anton Azbè (* 30. V. 1862.).	15. VIII. 1895. † pesnik Fran Gestrin (* 1. XII. 1865.).
10. VIII. 1827. * dr. Lovro Toman (15. VIII. 1870.).	28. VIII. 1851. * pisatelj Ivan Tavčar († 19. II. 1925.).
11. VIII. 1844. † J. Kopitar (* 21. VIII. 1780.).	30. VIII. 1867. † Peter Hicinger (* 29. VI. 1812.).

Beleške.

KIMOVEC**RUJAN****SEPTEMBER****СЕНТЕМБАР**

1	S	Egidij (Ilij, Tilen), op.
2	N	14. pobink.: Štefan, kr.
3	P	Evfemija in tov., m.; Serafina
4	T	Rozalija
5	S	Lovrencij Just., šk.
6	Č	Caharija, pr.
7	P	Bronislava, m.; Regina
8	S	Rojstvo Mar. Dev. (Mala gosp.)
9	N	15. pobink.: Peter Kl., sp.
10	P	Nikolaj Toledski, sp.
11	T	Prot. in Hijacint
12	S	Ime Mar.; Macedonij, šk.
13	Č	Virgilij, m.; Franc Kald.
14	P	Povišanje sv. Križa
15	S	Nikomed, m.
16	N	16. pobink.: Ljudmila, vd.
17	P	Lambert, šk.
18	T	Tomo V.; Zofija, m.
19	S	† kv.; Januvarij, m.
20	Č	Evstahij, m.; Morana
21	P	† kv.; Matej, ap. in ev.
22	S	† kv.; Mavricij, m.
23	N	17. pobink.: Tekla, d. m.
24	P	Rupert; Mar. Dev., rešen. ujet.
25	T	Kleofa; Uroš
26	S	Ciprijan in Justina
27	Č	Kozma in Damjan
28	P	Venčeslav, kr.
29	S	Mihael arhangel; Stojan
30	N	18. pobink.; Hieronim (Jerko)

☾ Zadnji krajec dne 6. ob 23^h 55'.

☺ Mlaj dne 14. ob 2^h 21'.

☾ Prvi krajec dne 22. ob 3^h 58'.

☼ Ščip dne 29. ob 13^h 45'.

★

Dan je dolg od 13^h 25' do 11^h 45'.

Dan se skrči za 1 uro 40 minut.

Dan in noč sta enako dolga.

Solnce stopi v znamenje tehtnice dne 23. ob 8^h 6'.

Pričetek jeseni.

★

1. Če je Tilen slabe volje, ves mesec ne bo bolje.

8. Device Marije rojstnega dne lastavice odlete.

21. Sveti Matej se v bodočnost ozira: za štiri tedne vreme izbira.

★

Bratje, opominam vas:
Kar je krivo, izravnite,
kar je dobro, dovršite,
predno pride noč i mraz!

Fran Levstik.

2. IX. 1819. * Matej Cigale († 20. IV. 1889.)	13. IX. 1923. † jezikoslovec Maks Pleteršnik.
4. IX. 1854. * pisatelj Fran Erjavec († 12. I. 1887.).	19. IX. 1927. † pisatelj Fr. Maselj-Podlimbarski (* 25. XI. 1852.).
9. IX. 1792. * slikar Matevž Langus († 20. X. 1855.).	24. IX. 1862. † Anton Martin Slomšek (* 26. XI. 1800.).
12. IX. 1798. * I. Vesel-Koseski († 26. III. 1884.).	28. IX. 1831. * Fran Levstik († 16. XI. 1887.).

Beleške.

VINOTOK
LISTOPAD

OKTOBER
ОКТОБАР

1	P	Remigij, šk.
2	T	Angeli varuhi; Miran
3	S	Kandid, m.; Vitomir
4	Č	Frančišek Serafinski
5	P	Placid in tov., m.
6	S	Brunon, sp.
7	N	19. pobink.; Marija kr. rož. v.
8	P	Brigita, vd.
9	T	Dionizij; Svetina
10	S	Frančišek Borgia, sp.
11	Č	Nikazij, šk.
12	P	Maksimilijan, šk. m.
13	S	Edvard (Slavoljub), kr.;
14	N	20. pobink.; Kalist, p. m.
15	P	Terezija, d.
16	T	Gal, o.; Gerard, m.
17	S	Jadviga, kr.; Mira
18	Č	Luka, ev.
19	P	Peter Alkantarski, sp.
20	S	Felicijan; Ivan Kancij, sp.
21	N	21. pobink.; Uršula, d.
22	P	Kordula, d. m.
23	T	Severin; Klotilda; Živka
24	S	Rafael, arhangel
25	Č	Krizant in Darija
26	P	Amand; Evarist, p. m.
27	S	Frumencij, šk.
28	N	22. pobink.; Simon in Juda; Mila
29	P	Narcis; Ida
30	T	Klavdij; Vladika
31	S	Volbenk, šk.; Srečko

☾ Zadnji krajec dne 6. ob 6^h 6'.

☺ Mlaj dne 13. ob 16^h 36'.

☾ Prvi krajec dne 21. ob 22^h 6'.

☼ Ščip dne 28. ob 23^h 43'.

Dan je dolg od 11^h 42' do 9^h 59'.

Dan se skrči za 1 uro 43 minut.

Solnce stopi v znamenje škorpijona
dne 23. ob 16^h 55'.

16. Topel, veder sveti Gal
suho bo poletje dal.

21. Če z dežnikom Urša pride,
zima vlagi ne uide.

Kadar drevje pozno listje sleče,
huda zima bliža se preteče.

Če tukaj želiš ubežati nesreči
in srečo srčno zaželjeno doseči,
glej, delati treba in se potiti,
v nedolžnost, preprostost se prejšnjo vrniti.

Simon Gregorčič.

1. X. 1814. *Fr. vitez Močnik († 30. XI. 1892.).	15. X. 1844. *Simon Gregorčič († 24. XI. 1906.).
5. X. 1840. * skladatelj Fran Gerbić († 29. III. 1917.).	18. X. 1869. † Simon Jenko (* 27. X. 1835.).
8. X. 1917. † Janez E. Krek (* 25. XII. 1865.).	24. X. 1658. * znamen. zdravnik Marko Grbec († 9. III. 1718.).
11. X. 1851. *zgodovinar S. Rutar († 3. V. 1905.).	26. X. 1850. *slikar Janez Šubič († 25. IV. 1889.).

Beleške.

LISTOPAD
STUDENI

NOVEMBER
HOVEMBAF

1	Č	God vseh svetnikov
2	P	Spomin vernih duš; Just
3	S	Hubert; Viktorin, šk.; Bogomil
4	N	23. pobink.; Zahvalna: Karel B.
5	P	Caharija; Savina
6	T	Lenart (Lenko), o.; Ratislav
7	S	Engelbert; Zdenka
8	Č	Bogomir, šk.
9	P	Božidar (Teodor) m.
10	S	Andrej Avelin, sp.
11	N	24. pobink.; Martin, šk.
12	P	Martin (Davorin) p. m.
13	T	Stanislav Kostka
14	S	Jozafat, šk. m.; Borislava
15	Č	Leopold (Levko), kr.
16	P	Otmar, o.; Ivan Trogirski
17	S	Gregorij čudodelnik
18	N	25. pobink.; Odon, op.
19	P	Elizabeta, kr.; Jelisava
20	T	Feliks (Srečko) Val.
21	S	Darovanje Mar. Dev.
22	Č	Cecilija, d. m.
23	P	Klemen, p. m., Felicita, m.
24	S	Ivan Kriški, sp.
25	N	26. pobink.; Katarina, d. m.
26	P	Konrad; Silvester, op.
27	T	Virgil, šk.
28	S	Sosten, m.; Lelija
29	Č	Saturnin, m.
30	P	Andrej (Hrabroslav), ap.

☾ Zadnji krajec dne 4. ob 15^h 6'.

☹ Mlaj dne 12. ob 10^h 35'.

☾ Prvi krajec dne 20. ob 14^h 36'.

☼ Ščip dne 27. ob 10^h 6'.

Dan je dolg od 9^h 57' do 8^h 41'.

Dan se skrči za 1 uro 17 minut.

Solnce stopi v znamenje strelca
dne 22. ob 14^h 1'.

1. Deževni, mračni Vsi sveti:
čakajo nas snežni zameti.

11. Če je Martinov plašč v meglo zavit,
bo vsak od nas še zime sit.

30. Če na Andreja sneži,
sneg sto dni obleži.

Govori, kar ti srce dá na jezik,
in s tem ne moreš govoriti krivo!

Josip Jurčič.

7. XI. 1899. † dr. Janko Pajk (* 19. XII. 1837.).	19. XI. 1897. * pesnik Francé Zbašnik († 15. VI. 1918.).
8. XI. 1817. * Davorin Trstenjak († 2. II. 1890.).	20. XI. 1815. * slavist Fran Miklosich († 7. III. 1891.).
13. XI. 1813. * A. Einspieler († 16. I. 1888.).	25. XI. 1747. * baron žiga Zois († 9. V. 1837.).
19. XI. 1808. * Janez Bleiweis-Trsteniški († 29. XI. 1881.).	25. XI. 1835. * skladatelj Davorin Jenko († 25. XI. 1914.).

Beleške.

GRUDEN

PROSINAC

DECEMBER

ДЕЦЕМБАР

1	S	Narodno ujedinenje; Eligij
2	N	1. adv.; Bibiana, m.
3	P	Fran Ksaverij, sp.; Drago
4	T	Barbara (Bara), d. m.
5	S	Saba, op.; Stojana
6	Č	Miklavž (Nikolaj), šk.
7	P	Ambrož, šk.
8	S	Brezn. sp. Mar. Dev.
9	N	2. adv.; Peter Fourier, šk.
10	P	Judit; Melhijad
11	T	Damaz, p.
12	S	Maksencij; Aleksander, m.
13	Č	Lucija, d. m.
14	P	Spiridion (Dušan), op.
15	S	Kristina, d.; Cvetana
16	N	3. adv. Evzebij, šk.
17	P	Lazar, šk.; Kraljev roj. dan
18	T	Gracijan, šk.
19	S	† kv.; Nemezij, m.
20	Č	Liberat, m.
21	P	† kv.; Tomaž, ap.
22	S	† kv.; Demetrij, m.
23	N	4. adv.; Viktorija (Zmagosl.)
24	P	† Adam in Eva; sv. večer
25	T	Božič; Rojstvo Gospodovo
26	S	štefan, m.; Zlatka
27	Č	Ivan Evangelist, ap.
28	P	Nedolžni otročiči; Zorica
29	S	Tomaž, šk. m.
30	N	1. ned. po bož.; David, kr.
31	P	Silvester, p.

☾ Zadnji krajec dne 4. ob 5^h 32'.

☺ Mlaj dne 12. ob 6^h 6'.

☾ Prvi krajec dne 20. ob 4^h 45'.

☺ Ščip dne 26. ob 20^h 55'.

Dan je dolg od 8^h 39' do 8^h 25'.

Dan se skrči do 21. za 19 minut in
potem zraste do 31. za 5 minut.

Najkrajši dan in najdaljša noč.

Solnce stopi v znamenje kozla
dne 22. ob 3^h 4'.

Začetek zime.

24. Če v božiču led visi raz veje,
se Velika noč vsa v cvetju smeje.

Zelen božič — bela Velika noč.

Če Silvester piha in kiha,
na dan novega leta
pa se solnce prijazno nasmiha:
se slaba trgatav obeta.

Rožice cveto vesele
le ob času let'ne mlade;
leto pošlje piš in strele,
lepo cvetje jim odpade.

Francé Prešeren.

3. XII. 1850. * pisatelj dr. Fran Detela
(† 11. VII. 1926.).	20. XII. 1914. † igralec Anton Verovšek
(* l. 1866.).
19. XII. 1828. * slovníčar Anton Janežič
(† 18. IX. 1869.).	24. XII. 1853. * zgodovinar dr. Fran Kos
(† 14. III. 1924.).
20. XII. 1861. * slikarica Ivana Kobilca
(† 4. XII. 1926.).	25. XII. 1569. † Sebastijan Krelj (* leta
1538.).
	26. XII. 1825. * slikar Janez Wolf
(† 12. XII. 1884.).

Beleške.

Poštne pristojbine, veljavne od dne 1. junija 1925.

Pisemske pošiljke.

Tek. št.	Vrsta pošiljk	V tuzemstvu		Tek. št.	V inozemstvu*		
		pristojbine			pristojbine		
		redne	slučajne		redne	slučajne	
1	<p style="text-align: center;">Pisma.</p> <p>Teža je omejena na 2 kg, razsežnost pa ne sme presegati v nobeni smeri 45 cm. Pisma v obliki zvitka so dovoljena v razmerju 10×75 cm.</p>	<p>do 20 g 100 par</p> <p>„ 40 „ 150 „</p> <p>„ 60 „ 200 „</p> <p>„ 80 „ 250 „</p> <p>itd. za vsakih</p> <p>20 g 50 par več.</p>	{ ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji . . . 3 Din „ „ „ po . . . 6 „ „ „ „ „ . . . 3 „ Povratnica { Poizvednica { Za preklje pošiljke, za izpremembo naslova, za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.	1	<p>do 20 g 300 par</p> <p>„ 40 „ 450 „</p> <p>„ 60 „ 600 „</p> <p>„ 80 „ 750 „</p> <p>itd., za vsakih</p> <p>20 g 150 par več.</p>	{ Poizvednica 6 Din Preklje pošiljke, izprememba naslova 6 „ (če se zahteva brzojavno, še pristojbina za brzojavko.) List za odgovor (coupon réponse) 8 Din Poizvednica 3 Din	
2	<p style="text-align: center;">Dopisnice,</p> <p>izdane po poštni upravi ali zasebniku, morajo biti iz trdega papirja. Dolžina 15—10 cm, širina 10·5—7 cm.</p>	<p>navadne 50 par</p> <p>z odgov. 100 „</p>		2	<p>navadne 150 par</p> <p>z odgov. 300 „</p>		
3	<p style="text-align: center;">Tiskovine.</p> <p>Največja teža 2 kg, razsežnost 45×45 cm, v obliki zvitka 10×75 cm. Proste in nezložene v obliki dopisnice 12×18 cm.</p> <p>Se pošiljajo odprte.</p> <p>Pristojbina za «knjižne oglase» in «cenike (kataloge)» je znižana na 5 p za vsak posamezni izvod do 100 g. Če je izvod težji, se plača za vsakih nadalnjih 100 g ali za del te teže še po 5 p. Noben izvod ne sme presegati 500 g. Ta pristojbina se plačuje neglede na to, ali ima vsak izvod svoj posebni naslov ali pa gre več izvodov pod enim naslovom.</p> <p>Velikost teh pošiljk: 45×45 cm ali 10×75 cm</p> <p>Pristojbine se plačujejo in zaračunava o, kakor za časnike in časopise, v gotovini.</p> <p>Za dovoljenje, da se smejo razpošiljati knjižni oglasi in ceniki po znižanih pristojbinah, je potrebna kolkovana prošnja na poštno ravnateljstvo</p> <p>Naslovna stran oglasov in cenikov z znižano pristojbino mora imeti na levi zgornji strani opombo: «Knjižni oglas», na desni strani pa: «Pristojbina plačana v gotovini». Po vsaki odpravi mora pošiljatelj najkasneje do 3 dne naslednjega meseca poslati poštному ravnateljstvu izvirno priznanico (II del)</p>	<p>do 50 g 25 par</p> <p>„ 100 „ 50 „</p> <p>„ 150 „ 75 „</p> <p>„ 200 „ 100 „</p> <p>itd., za vsakih</p> <p>50 g 25 par več.</p>		3	<p>do 50 g 50 par</p> <p>„ 100 „ 100 „</p> <p>„ 150 „ 150 „</p> <p>„ 200 „ 200 „</p> <p>itd., za vsakih</p> <p>50 g 50 par več.</p>		{ Priporočina 3 Din Ekspresna 3 „ Pristojbina za pokaz 50 par { ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji . . . 3 „ „ „ „ po . . . 6 „ Pristojbina za ocarinjenje pisemskih pošiljk 3 Din
4	<p style="text-align: center;">Tiskovine za slepce (izboklo tiskane).</p> <p>Največja teža 3 kg. Napis, ime založnika in druge označbe, ki se ne smatrajo za pismeno sporočilo, smejo biti pisane ali tiskane z navadnimi črkami. Takisto tudi označba na napisni strani («Tiskovina za slepce») in naslov. Se pošiljajo odprte.</p>	<p>do 1000 g 25 par</p> <p>„ 200 „ 50 „</p> <p>„ 3000 „ 75 „</p>		4	<p>do 1000 g 50 par</p> <p>„ 2000 „ 100 „</p> <p>„ 3000 „ 150 „</p>		

* Za tiskovine v republiko Češkoslovaško velja pristojbenik za tuzemstvo.

Nakaznice (samo za tuzemstvo).

Navadne do 1000 Din.

Navadne pristojbine:

Nakaznica z znesek do	25 Din	100 par
" " " "	50 " "	150 "
" " " "	100 " "	200 "
" " " "	300 " "	300 "
" " " "	500 " "	400 "
" " " "	1000 " "	500 "

Slučajne pristojbine:

Izplačnina	do 50 Din	50 par
	" 1000 "	100 "
	" 5000 "	200 "
Ekspressnina		3 Din
Poizvednica		3 "
Izplačilno potrdilo	pri predaji	3 "
	po	6 "

Preklic nakaznice, izprememba naslova:

(Za tako zahtevo se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.)

Opomba:

Izplačnino je treba plačati samo za navadne nakaznice, ki gredo v kraj, kjer pošta izplačuje na domu. Izplačnine proste so nakaznice, ki so naslovljene poste restante ali na vojake, in nakaznice, ki so prenakazane na pošto hranilnico.

Za ekspresne nakaznice se ne plača nobene izplačnine. Pošte, ki izplačujejo na domu, morajo po posebnem slu dostavljati tudi ekspresne nakazniške zneske, druge pošte pa samo obvestilo. Ekspresne nakaznice dostavlja, oziroma obvešča sel samo med uradnimi urami.

Ce se izvirna nakaznica izgubi, uniči ali pri prejemniku, oziroma (vrnjena nakaznica) pri pošljatelju poškoduje, se plača za napravo izplačilnega pooblastila (dvojnika nakaznice) razen pristojbin za prošnjo (v kolkih) še 4 Din v poštnih znamkah. Iste pristojbine se plačajo tudi za podaljšanje roka za izplačilo privatnih nakaznic.

Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje nakaznic se ne zaračunava nobena pristojbina.

Predalčnina za nakaznice znaša v krajih, kjer se izplačujejo zneski na domu, 15 Din na mesec.

Brzojavne do 1000 Din.

Pristojbine:

- nakaznica kakor pri navadnih nakaznicah (izplačnine ni nobene);
- brzojavna pristojbina;
- ekspresnina 3 Din, tudi tedaj, če gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte.

Opomba:

Brzojavna nakaznica se lahko pošlje tudi v kraj, kjer ni pošte, oziroma brzojava.

Ce v naslovnem kraju ni brzojava, ampak samo pošta, pošlje zadnji brzojavni urad 15-dnevno nakaznico pošti kot ekspresno priporočeno pismo. Če pa gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte, se ne dostavi, oziroma ne obvesti po posebnem slu, ampak tako, kakor vse druge poštne pošiljke.

Pristojbine se plačajo pri predaji.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, z Egiptom, s Francijo, s svobodnim mestom Gdansk, z Grčijo, Italijo, Madžarsko, Nemčijo, s Poljsko, z Rumunijo, s Švedsko, Švico, Turčijo, z Veliko Britanijo, Estonijo, s Finsko, Holandsko,

z Islandom, Japonsko, Letonijo, Litvo, Luksemburgom, Marokom, Norveško, s Palestino, Portugalsko, Saro, Sirijo-Libanom, Španijo, Tunisom in z belgijskim Kongom.

Teža 2 kg, vrednost 3000 Din.

Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednostna pristojbina 5 Din.

Opomba:

Pošljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec «Jamstvo pošljatelja», v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti od 3000 Din, in da jamči za vse posledice napačne vrednostne napovedi. — Vrednost je treba označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedaj 1:12).

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina					
težna		vrednostna		do-stavnina	ob-vestnina
do g	par	do Din	par		
20	400	100	100	3 Din	50 par
40	450	500	200		
60	500	1000	500		
80	550	5000	1000		
itd., za vsa-kih 20 g 50 par več.		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.		Ce je naslovljeno pismo v kraj, kjer je pošta in dostavlja pošta vrednostna pisma na dom.	Ce je naslovljeno pismo v kraj, kjer ni pošte.

Ekspresnina 3 Din.

Pristojbina za pokaz 50 par, če je pismo obremenjeno z odkupnino.

Povratnica ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din. Poizvednica 3 Din.

Za preklic pisma, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Teža 2 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu le tedaj, če naslovna pošta poštne nakaznice izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. Ekspresno denarno pismo z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo odkupno, samo med uradnimi urami. — Za ekspresno denarno pismo se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Pri odkupnih denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznino za dotični znesek, ceno nakazniške golice in, če treba, tudi izplačnino, ako se odkupna nakaznica izplača na domu.

Ce se pošlje vrednostno pismo drugam ali pa vrne sprejemni pošti, se zaračuni samo dostavnina ali obvestnina.

Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi papirji), ki so zavite v obliki paketa in katerih vrednost ne presega 5000 Din, je težna in vrednostna pristojbina ista kakor pri paketih; če je pa vrednost večja od 5000 Din, se plača za vsakih 1000 Din ali del tega zneska še po 1 Din.

Za denarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake, se ne plača dostavnina, ampak samo obvestnina.

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e											
težna		vrednostna		do- stavlnina	ob- vestnina	nakaznina		izplačnina			
do kg	Din	do Din	par			za odkupnino	par	za odkupnino	par		
1	6	100	100	5 Din	50 par	do	25 Din	100	do	50 Din	50
5	10	500	200			„	50 „	150	„	1000 „	100
10	20	1000	500			„	100 „	200	„	5000 „	200
15	30	5000	1000			„	300 „	300	„		
20	40					„	500 „	400	„		
						„	1000 „	500			
						„	2000 „	600			
						„	3000 „	700			
						„	4000 „	900			
						„	5000 „	1200			

Za ločenko (t. j. obsežnejši paket ali paket, ki zahteva večjo opreznost) se plača dvakratna težna pristojbina.

potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.

Če je naslovljen paket v kraj, kjer je pošta in če pošta dostavlja pakete na dom.

Če je naslovljen paket v kraj, kjer ni pošte.

Ekspressnina 6 Din. — Povratnica ob predaji 3 Din. — Povratnica po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za preklje paketa, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

O P O M B A :

Največja teža 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestnina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestnina.

Za *ekspresni* paket se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Paketi se *ekspresno* dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. *Ekspressne odkupne* pakete dostavljajo po posebnem slu samo pošte, ki nakazniške zneske izplačujejo na domu, druge jih samo obveščajo. *Ekspressni paketi*, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem slu, ampak se samo obveščajo. Prejemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — *Ekspressno* se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, ekspresne pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek in, če treba, tudi izplačnina, ako sprejemna

pošta paketa (naslovna pošta odkupne nakaznice) izplačuje nakaznice na domu. Tudi te pristojbine se nalepljajo v znakmah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predaltnina za pakete znaša v krajih, kjer se paketi dostavljajo, po 15 Din na mesec.

Obvestilo o nedostavljivem paketu se izroči zaprto pošiljatelju, ki plača zanj 50 par.

Ležnina za pakete znaša 100 par za vsak dan, za katelega se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovnikom in za vračanje paketov se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestnina.

Glede paketov z denarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu samo v ožjem (krajnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve na vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajajo na vseh poštah. V krajih, kjer so *carinarnice*, skrbje za ocarinjenje pošiljatelj sami, ki potem pošti predajajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinarnic, sprejemajo izvozne pakete odatne pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarnica. — Za izvoz poštopaketnih pošiljk se zahteva zavarovanje valute za tisto blago, ki presega vrednost 1000 Din in ki se pošilja v poštnih paketih v inozemstvo. Ako se pošiljajo v paketih manjše količine *šivil*, je treba za oproščeno od zavarovanja valute posebnega dovoljenja od generalnega inspektorata carine. Predpisano potrdilo, oziroma dovoljenje si morajo preskrbeti pošiljatelj sami.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali pa iz močnih lesenih ali pločevinastih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, a ne s svinčnikom. Vrednost mora biti označena v frankih z besedami in številkami.

Stvar pošiljatelja je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne.

Posiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovniku ne mogel izročiti.

Izkaznica o istovetnosti (identiteti)

je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Čekovne položnice.

Pristojbine: 1.) za zasebna sporočila na drugi strani (hrbtu) položnice 50 par; 2.) za prejemno potrdilo, ki ga plačnik davka zahteva, 50 ali pa 100 par, kakor pač želi, da dobi to potrdilo po dopisnici ali v pismu.

Za čekovne nakaznice

plača naslovnik izplačnino, če gredo v kraj, kjer jih pošta dostavlja na dom.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošiljkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštni zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opravljanje tega dela se plača po 10 Din na mesec.

Časniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih odajajo na pošto časopisna upravnništva, se

plača od vsakih 100 g ali del te teže po 5 par, če ima vsak izvod svoj posebni naslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari; za časopisne priloge, ki so dovoljene do 30 g (za posamezno prilogo), se plača po 2 Din za vsakih 100 kosov oziroma za del tega števila. Za vse časopise, dnevnik in nednevnik je uvedeno plačevanje poštinih pristojbin v gotovini.

Casniki in časopisi, ki jih pošiljajo zasebni, se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine. Za časnike in časopise, ki gredo v Alžir, Argentino, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo in kolonije, Grčijo, Letonijo, Luksemburg, Madžarsko, Maroko, Nemčijo, Paragvaj, Poljsko, Portugalsko in kolonije, Rumunijo, Rusijo, Saro, Sirijo-Liban, Španijo, Tunis in Urugvaj znaša pristojbina 25 par za vsakih 50 g ali del te teže.

Kolki za listine.

- 1.) Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- 2.) Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- 3.) Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- 4.) Pogodbe 2 Din.
- 5.) Oporoke 3 "
- 6.) Izpričevala 20 "
- Mojstrsko izpričevalo 60 "
- Pomočniško izpričevalo 5 "
- Izpričevalo osnovnih šol 5 "
- Izpričevalo srednjih šol 5 in 10 "
- Maturitetno izpričevalo 30 "
- 7.) Računi trgovcev in obrtnikov:
 - a) do 100 Din 10 par,
 - b) preko 100 Din 20 "
- 8.) Lepaki 10 "
- 9.) Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne golice.
- 10.) Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Ad 9.) in 10.): Kupnina za menične golice, oziroma kolek za zastavne listine znaša:

	do	300 Din	Din	0-60
preko	300 Din "	600 "	"	1-20
"	600 "	1.200 "	"	2-40
"	1.200 "	2.000 "	"	4-60
"	2.000 "	3.200 "	"	6-20
"	3.200 "	5.000 "	"	9-80
"	5.000 "	6.800 "	"	13-20
"	6.800 "	10.400 "	"	19-40
"	10.400 "	14.000 "	"	25-60
"	14.000 "	20.000 "	"	34-80
"	20.000 "	26.000 "	"	43-100
"	26.000 "	32.000 "	"	52-120
"	32.000 "	38.000 "	"	61-140
"	38.000 "	44.000 "	"	70-160
"	44.000 "	50.000 "	"	79-180
"	50.000 "	60.000 "	"	94-200
"	60.000 "	70.000 "	"	109-220
"	70.000 "	80.000 "	"	124-240
"	80.000 "	90.000 "	"	139-260
"	90.000 "	100.000 "	"	154-280
"	100.000 "	125.000 "	"	192-300

preko 125.000 Din do 150.000 Din	Din	230-240
" 150.000 " " 175.000 "	"	268-280
" 175.000 " " 200.000 "	"	306-320
" 200.000 " " 250.000 "	"	382-400
" 250.000 " " 300.000 "	"	458-480
" 300.000 " " 350.000 "	"	534-560
" 350.000 " " 400.000 "	"	610-640
" 400.000 " " 500.000 "	"	760-800

preko 500.000 Din od vsakih 1000 Din še po 1 Din. Znesek izpod 1000 Din se jemlje za polnih 1000 Din.

Koledar za leta 1801 do 1980.

S tem koledarjem se more določiti, katerega dne v tednu se je izvršil ali se izvrši katerikoli dogodek iz let 1801. do 1980.

A. LETNICE		B. MESECI																
		januar	februar	marec	april	maj	junij	julij	avgust	september	oktober	november	december					
1801	1829	1857	1885		1925	1953	+	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	0
2	30	58	86		26	54	5	1	1	4	6	2	4	5	1	4	6	2
3	31	59	87		27	55	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
4	32	60	88		28	56	0	3	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0
5	33	61	89	1901	29	57	2	5	5	1	3	6	1	4	6	2	5	0
6	34	62	90	2	30	58	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
7	35	63	91	3	31	59	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
8	36	64	92	4	32	60	5	1	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
9	37	65	93	5	33	61	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
10	38	66	94	6	34	62	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
11	39	67	95	7	35	63	2	5	5	1	3	6	1	4	6	2	5	0
12	40	68	96	8	36	64	3	6	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
13	41	69	97	9	37	65	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
14	42	70	98	10	38	66	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
15	43	71	99	11	39	67	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
16	44	72		12	40	68	1	4	5	1	3	6	1	4	6	2	5	0
17	45	73		13	41	69	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
18	46	74		14	42	70	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
19	47	75		15	43	71	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
20	48	76		16	44	72	6	2	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
21	49	77	1900	17	45	73	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
22	50	78		18	46	74	2	5	5	1	3	6	1	4	6	2	5	0
23	51	79		19	47	75	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
24	52	80		20	48	76	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
25	53	81		21	49	77	6	3	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
26	54	82		22	50	78	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
27	55	83		23	51	79	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
1828	1856	1884		1924	1952	1980	2	5	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1

C. TEDNI

1	8	15	22	29	36	nedelja
2	9	16	23	30	37	ponedeljek
3	10	17	24	31		torek
4	11	18	25	32		sreda
5	12	19	26	33		četrtek
6	13	20	27	34		petek
7	14	21	28	35		sobota

Pojasnilo.

Vprašanje: Prešeren je umrl 10. februarja 1849. Kateri dan v tednu? — Odgovor: V soboto.

Rešitev: V razpredelnici A poiščete letnico 1849. in graš na desno v razpredelnico B do februarja, kjer dobiš številko 4. Tej prišteješ številko mesečnega dneva, v našem primeru 10.

Vsota 14 v razpredelnici C ti pokaže soboto.

V. Vođnik je preminul 8. januarja 1819. 5+8=13, torej petek. Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876. 1+10=11, v sredo.

I. L.:

OD VODNIKA DO DANES.

(OB 130LETNICI «LJUBLJANSKIH NOVIC».)

Letos so se spomnili slovenski listi 130letnice Vodnikovih «Ljubljanskih Novic». To je bil prvi slovenski časopis, kar pomeni za našo tedanjo dobo velik napredek. Dandanes, ko imamo listov in novin že skoraj preveč, si moremo komaj predstavljati težave, ki jih je imel urednik Vodnik pri izdajanju lista, pa tudi ogromno važnost, ki jo je imel ta prvi list za naše tedanje razmere. Le škoda, da se Slovenci tega niso zavedali in je moral Vodnik po treh letih svojega truda in dela koncem leta 1800. naznaniti, da «v prihodnim lejtju ne bodo krajske novice več vum dajane.»

In tako smo ostali Slovenci brez slovenskega lista do leta 1843., ko je začel dr. Janez Bleiweis izdajati svoje «Novice».

Kako pa je bilo pred tem? Dandanes si življenja brez listov sploh predstavljati ne moremo. Saj je pri nas skoraj prav vsaka kmečka hiša naročena na kak list, kar je prav, ker živimo v času demokracije, ko vsi državljani sodelujejo

pri javnih zadevah. Včasih ni bilo tako. Vladal je cesar s svojimi plemiči in ministri in kmet pri državnih stvareh ni imel besede. Ker ni bilo šol, tudi večinoma ljudje čitati niso znali. Pa tudi gospoda še takrat ni imela časopisov. Le o kakšnem prav važnem dogodku so iz-

hajali navadno ilustrirani letaki, ki se jih je tudi pri nas nekaj ohranilo, na primer še iz leta 1578., ko so Turki napadli in uničili Metliko. Pozneje so Benečani in Genovezi, ki

so mnogo jadrali po morju, tiskali nekaka poročila o važnejših dogodkih. V večjih nemških mestih, kjer je bil že precej razvit tiskarski obrt, so izhajali stalni letaki, ki so oznanjali nenavadne dogodivščine, tako na primer od leta 1590. v Frankfurtu, od leta 1619. v Lipskem, od leta 1606. v Londonu. Iz tega so se razvili tedniki, ki jih nahajamo od leta 1609. v Štrasburgu, od leta 1660. v Lipskem šestkrat na teden pod naslovom «Leipziger Zeitung». Leta 1702. dobi London svoj prvi dnevnik («The Daily Courant»), v Parizu začne izhajati leta 1631. prvi list «La Gazette» in šele leta 1777. prvi dnevnik. Ko pa je leta 1789. izbruhnila francoska revolucija, je izhajalo takoj nad tisoč različnih listov. Medtem se je časopisje razvilo tudi v slovanskih deželah, posebno v Rusiji za časa carice Katarine.

Čehi so dobili leta 1789. svoje prve «Novice». Naraščajoča trgovina in promet, pa tudi večje zanimanje za domače in tuje državne razmere, je pospešilo razvoj časopisja v drugi polovici 18. stoletja povsod in tudi Ljubljana je leta 1778. dobila svoj stalni list «Laibacher Zei-

LUBLANSKE NOVIZIJE JANN. FRIDR. EGERGA.

v Sredo 4. dan

Profenza 1797

Nro. I.

* * * * *

Je Kafia savręla,
Se terga kej nit?
Moj fofed kaj dęla?
Sim barat shę fit.

* * * * *

Al vumnosti jnjajo
Po fvejti kej vezh?
Al drujga kej snajo,
Kó hruřhke sam' pezh?

tung», v nemškem jeziku. A vse to ni imelo pomena za naš slovenski narod, kar je Vodnik dobro razumel in se zato odločil, da začne izdajati slovenski list «Ljubljanske Novice». Založnika je našel v Jan. Frideriku Egerju v Ljubljani. Prva številka je izšla dne 4. januarja leta 1797. v Egerjevi tiskarni na Poljanah hiš. št. 3. Izhajale so poldrugo leto dvakrat na teden, ob sredah in sobotah, potem pa samo enkrat na teden.

Prva stran «Ljubljanskih Novic» nosi Vodnikove verze, ki so nekak program:

Je kaša zavrela,
se trga kaj nit?
Kaj sosed moj dela,
sem barat že sit.

Al' umnost imajo
po svetu kaj več,
al' druž'ga kaj znajo
ko hruške sam' peč!

Od tega Novice
ljubljske pov' do,
za nov' let potice
še take ni b'lo.

«Novice» so prišle ravno v zelo važno dobo, ko so začele francoske čete pod vodstvom mladega Napoleona pretresati zastarelo Evropo. Že leto pred tem (1796) so bili važni vojni dogodki v Italiji, leta 1797. v marcu pa so stali Francozi že na Soči in potem prodirali preko naših krajev proti Gradcu, kjer je morala Avstrija prositi za mir. Vse to je prišlo zelo nenadno in Vodnik je imel dosti dela, da je pojasnjeval ljudem, kaj se godi pri nas in drugod po svetu. Poleg teh, rekli bi, političnih novic, ki pa so bile pod strogim nadzorstvom, je Vodnik v «Novicah» prinašal poučne spise, posebno važno je «Povedanje od slovenskega jezika», kjer razlaga, da smo Slovenci Slovani in podaja na kratko našo zgodovino. Najbolj zanimivo pa je, če pogledamo, kako je Vodnik poročal o raznih iznajdbah, ki so se takrat hitro množile. Danes, ko živimo v dobi elektrike, telegrafa, telefona, radia, zrakoplovstva itd., ne bo brez zanimivosti pogledati nazaj, kako je takrat — pred 130. leti — naš narodni učitelj poročal o novih iznajdbah, kako je sodil o njih in kako je skušal te nove dogodke pojasniti v domačem jeziku svojim čitateljem. Iz tega bomo tudi spoznali, kako smo v teh 130. letih napredovali in kako se je iz takratnih prvotnih začetkov razvila naša današnja moderna tehnika in kultura. Tako

čitamo n. pr. leta 1797. v št. 93. o vožnji po zraku:

Morebit so moji bravci že kaj slišali od vožne po lufti ali po zraki, vender tiga še niso vedeli, kar je te dni eden v Parizi sturil, de se je na eni brambi na tla doli iz visokiga brez škode spustil. On je tako sturil: je naredil en velik okoliš ali kuglo iz žide, ta je narazen razpeta, znotraj prazna; v njej je zakuril; luft postane skuz to tanek, okoliš s tankim luftam napolnen hiti na kvišku; kakor smrekov les v vodi na verhi plava, tako namreč tudi tanši luft grede na višavo inu zgoraj svoje glihe luft išče. Na ta okoliš je gospod Garnerin v Parizi pervezal svojo narajeno brambo iz žide narazen razpeto inu našev pol votlo, kakor ena skleda; v to brambo je stopil inu se je pustil v zrak na kvišku uzdignit; kader pride 200 sežnov visoko, prereže veruvce, na katerih je bramba zuper padec pervezana; pusti okoliš naprej v zrak ali luft iti, on pa na svoji brambi stoječ na tla doli pade brez vsiga poškodovanja. — Je vender res, poročete, de so vse sorte norci na sveti; jes pa pravim, de iz eniga takiga znajdenja se zna z časam dosti prida za človeštvo perdobiti. Sledno pervo znajdenje se ludem smešno dozdeva, kader je le za kratek čas ludem pokazano; ali kader se pokaže, de zamore kej prida pernesti, takrat šele zijajo inu pravijo: Kdo bi bil rekel, de bo iz tiga prazniga meha kaj moke.

Leta 1799. Vodnik spet poroča v «Novicah» o nekih tedanjih letalskih poskusih:

Osemnajsto stoletje, v katirim živimo, inu zdaj k koncu gre, se hoče v zadnih letih narviši povzdigniti v umetnostih inu novih znajdenjih. Preden tih 18 sto let po izveličarjovim rojstvu pretečejo, bodo vender znajdeli umnost, se po zraki ali lufti voziti inu te luftne kroge po volji strumati. Eden na Dunaji, kir za zdaj neče imena povedati, je to znajdel, kako se viža struma, ali kermi po lufti. Svoje znajdenje je popisal inu dal hraniti v bukviše visokih šol na Dunaji; zato de bi njemu čast ostala za perviga znajdevca spoznan biti, ako bi en drugi tim časi ravno to vižo znajdel. On bo še nekaj časa skušne delal, preden bo svoje znajdenje na dan dal. En sam človek bo po lufti več centov teže vozil, kamer bo hotel, inu bo desetkrat pred inu hitriši kakor po tleh. (Nov. 1799., št. 10.)

Tu torej slišimo že celo prerokovanje o bodočnosti, kajti največja težava pri balonu je

bila ta, da ga je vodil veter — ne pa človek. Zanimivo je, kako Vodnik veruje v napredek tehnike in po svoje preprosto izraža upanje, da bo človeštvo iznašlo še marsikaj, o čemer se sodobnikom niti ne sanja. Kako so naši predniki brali n. pr. poročilo v «Novicah»:

«Deželak Garnerin se je pelal v luft z enim serčnim dekletom 1460 sežnov visoko v enim luftnim krogi, nazaj se je perpelal štiri mile daleč od Pariza. Zdaj misli na več dni v luft iti.»

Danes, ko letamo okoli sveta, ko dan na dan doživljamo nove uspehe in imamo že stalno vožnjo med velikimi mesti, vidimo, koliko časa je rabil človek, da je obvladal zrak. In nehotе se nam stavi vprašanje: kako bo čez sto let?

Vodnikov Garnerin se je peljal s svojim «srčnim dekletom» 1460 sežnjevisoko, letos pa sta letalca Gray in Hawthorn v Saint Louisu dosegla višino 12.300 metrov, kar je skoraj petkrat tako visoko kakor naš Triglav. Nazaj se je pripeljal štiri milje daleč od Pariza — mi pa smo doživeli, da se je Lindbergh v 33 urah pripeljal iz New-Yorka v Pariz in za njim se je tekoma par tednov posrečilo Chamberlainu in Lewinu, da sta preletela ocean.

Prav tako veliko zanimanje je bilo ob Vodnikovih časih za telegrafiranje. Seveda še ne v današnjem smislu besede. Šlo je za to, kako bi se dalo s svetlimi znaki dajati znamenja v daljavo. Znano je, da smo v turških časih pri nas po gorah prižigali grmade. V 17. stoletju imamo več poskusov, da so se namesto ognjev uporabljali posebni ognjeni znaki. Francoz Klaudivj Chappe (izg. Šap) je skupno s svojima bratoma Abrahamom in Ignacijem sestavil natančen optičen telegraf, ki ga je z obširno razlago leta 1792. predložil narodnemu konventu in ta je odobril njegov načrt. Leta 1793. je bil vpeljan ta optičen telegraf med Parizom in Lilleom, nato jih je v kratkem času sledilo še več, ker so to zahtevali burni vojni časi. Te vrste «telegraf» se je uporabljal potem skoraj 50 let, dokler ga ni nadomestil današnji telegraf. Seveda je bil ta brzojav odvisen od vremenskih razmer in je mogel služiti samo ob lepem vremenu. Izumitelj Chappe je bil na ta svoj izum zelo ponosen in je pričakoval od njega velikih uspehov. Ker so mu drugi očitali, da ni on prvi prišel na to misel in da iznajdba ni tako velikega pomena, se je leta 1805. usmrtil. O podobnem izumu poroča tudi Vodnik, ki to svojim bralcem takole razlaga:

Madrid v Španiji 29. Listovognoja. Doktor Francesco Salva je eniga daleč pisarja z elektrovim ognam znajdel. To je ena naredba, z katero se od daleč pisanje vidi inu bere, tedej se zna, postavim, na Lubelu pisat inu na Šmarni gori brati; v Lublani na gradu nej spet eden ravno to piše, se bo v Ravnik nad Verhniko vidilo, tam nej piše hitro eden, se vidi v Nanos, iz Nanosa na debeli hrib nad Terstam, od tam v Terstu. — Če bi tedaj v Celovci eden pisal timu, ki je na Lubelu inu ta hitro naprej inu tako tudi vsi ti drugi; bi se v nekaterih minutah lahko v Terst vedit dalo, kaj se v Celovci godi; inu tudi iz Tersta nazaj. Na vsakimu tih krajov pak je treba hišo, perpravo, naredbo inu ludi postavit, kateri za to branje inu pisanje skerbe inu nič ne zamude. Kako se to nareja, je še ena skrivnost mej taistim, kateri so to znajdili; vender en koliko zastopimo, de, kei se ogenj deleč vidi, se znajo z njim na deleč znamina delat, katere po svoji mnogiterosti čerke pomenijo; za katere znamina so pisarji popred med sabo zastopleni, de vedo kaj za en puštos se skuz to ali ono znamine meni. Te reči so drage, inu le krajli premorejo kej takiga gor postavit; kdo ve, al ne bodo morebit brihtni ludje to umetnost tako deleč gnali, de bo le malo muje inu denarjev velala. Meni se mogoče zdi.

(Nov. 1797., št. 10.)

Res so ljudje to umetnost tako daleč gnali, da danes le malo muje in denarjev velja. Sicer takrat stvar ni bila tako enostavna, kot jo Vodnik svojim bralcem predstavlja — bili so to začetki že pravega telegrafa — saj je prav takrat italijanski grof Aleksander Volta (katerega stoletnico smrti letos praznujemo), iznašel galvansko elektriko in svoje poskuse kazal samemu Napoleonu, ki se je zanimal zanje.

Glas o tem je segel gotovo tudi v uredništvo «Novic». Volta je bil profesor fizike v Comu in se je mnogo bavil z električnimi poskusi, tako da so mu rekli «komiški čarovnik». Že leta 1776. je sestavil elektrofor, pozneje pa vodikovo lamlo in električno pištolo za prižiganje gorljivih plinov. Leta 1779. je postal profesor fizike v Padovi, kjer se je proslavil z razlago pojavov, ki jih je bil odkril dr. Galvani. Pozneje je sestavil svoj znani Voltov člen in je z novo iznajdbo potoval po tedanjih evropskih državah. V tej dobi je bila torej že znana galvanska elektrika in na tej podlagi so se začeli novi poizkusi tudi v brzojavljanju. Leta 1809. je Sömmering sestavil že

elektrokemičen telegraf, ki pa še ni mogel delovati na veliko daljavo. Šele leta 1833. sta Weber in Gemss v Göttingah izdelala elektromagnetičen telegraf, ki je segal od enega zavoda do drugega v daljavi 9000 čevljev. Steinheil je izpopolnil to iznajdbo toliko, da je leta 1837. izpeljal prvi daljši brzojav na Bogenhausen v daljavi 30.500 čevljev. Medtem so pa že stekle prve železnice (prav letos smo slavili stoletnico njihovih prvih začetkov) in brzojav je postajal pri novem hitrejšem prometu čim dalje večje važnosti. Wheafston in Cooke sta izpopolnila dotodanje poskuse in speljala leta 1840. ob greatwesterski železnici telegraf na 62 km dolgi progi.

Medtem je Morse izumil svoj sprejemni aparat, ki je prišel po letu 1844. v splošno porabo. Do danes se je seveda še znatno izpopolnil. Do leta 1844. je služil te vrste brzojav v Ameriki tudi za javen privaten promet, pri nas je stopil v službo javnosti po letu 1847. Danes sega telegram že v zadnjo vas in veže vse dele sveta. Tako napredujemo.

Stari Grki so rekli, da je vojna mati vseh reči, t. j. da se vse na svetu rodi iz boja. To nam potrjuje vsakdanje življenje, pa tudi zgodovina. Spomnimo se samo na svetovno vojno, kako je bil v stiski in borbi izumljiv človeški duh in kako je boj za zmago in obstoj pospeševal razvoj tehnike.

Tudi za časa Vodnikovih «Novic» so bili taki viharni časi in, kdor se spomni, kakšnega pomena je bil v svetovni vojni telefon, se ne bo čudil, če so tudi Napoleonovi oficirji premišljali, kako bi se dalo «na daleč govoriti». Tudi o tem je izvedel naš urednik «Novic» in poroča leta 1800. na str. 44. sledeče:

En morski oficir v Parizi je iznešel izrečene besede tako daleč glasiti, kakor daleč oče. Glas izrečene govornice preleti v eni minuti 10 angleških mil.

Ali je ta izum takrat že prišel do veljave, nam ni znano. Gotovo je, da so skušali tudi na tem polju napredovati, kajti dotlej so služili za telefon le klicarji, ki so od griča do griča klicali in ponavljali poročila in ukaze. Da bi bil mogel v tem času kdo «besede tako daleč glasiti, kakor daleč oče», o tem upravičeno dvomimo, kajti to smo dosegli šele v novejšem času z našim modernim telefonom in z radijem. Najbrže je bil to izum le na papirju, kajti sicer bi bil ta «morski oficir v Parizi» sporočil svetu tudi svoje cenjeno ime. Vidimo pa iz tega, da so se že takrat zanimali

tudi za «telefon», ki pa je bil še težja iznajdba nego telegraf in se je razvil šele za njim. Leta 1849. je sestavil Meneci v Habani svoj akustičen telefon, ki ga je izpopolnil na Nemškem Reis leta 1860. Pravi izumitelj današnjega telefona je A. G. Bell, ki je ravno pred 50 leti, t. j. leta 1877., prijavil v Bostonu svoj aparat za patent. Bell je bil Anglež, živel je v Canadi in postal docent fiziologije v Bostonu. Bil je specialist za vratne bolezni in se je bavil s fiziko le v svojih laboratorijih. Sestavil je aparat, ki se je izkazal jako uporaben in telefon se je zadnjih 50 let razvil s tako naglico, da danes res lahko govorimo tako daleč, kakor daleč hočemo. Brez telefona si že našega modernega življenja misliti ne moremo. Njemu je sledil najprej brezžični telefon, danes pa obvlada svet radio.

Kako vsestranski je bil naš prvi novinar, kaže n. pr. sledeča novica:

V Meklenburgi na Prajzovskem je gospod Behrens našel eno perpravo za ponočne tatove odvreniti. Kjerkol hoče tat v hišo predrti, al skuz okno, vrata al zid, bode vselej odgnan zato, ker je perprava tako narejena, de ona zdajci pozgoni, luč peržge, hišo razsvetli inu, če kdo hoče, eno pušo sproži.

To je bila v tistih nevarnih časih gotovo važna iznajdba in, kakor se vidi, precej popolna. Tudi v tem oziru smo do danes napredovali, ne le glede blagajn, ki so danes gotovo trdnješe in bolj zavarovane pred ognjem in tatovi, nego pred 130. leti, ampak tudi glede naprav proti tatovom. Ravno letos smo imeli v Ljubljani posebno iznajdbo gospoda V. Kukca, ki je sestavil aparate za varstvo blagajn proti tatovom, tako da se zdi, da bo poslej vsak vlom nemogoč. Izkušnja, žalibog, uči, da tudi ves napredek zadnjih let na tem polju ni varoval blagajn pred drznimi vlomilci, o katerih čitamo dan na dan. Najboljše sredstvo je pač, če aparat «eno pušo sproži» in zadene.

Tako imamo v Vodnikovih «Ljubljanskih Novicah» mnogo zanimivega, kar priča o Vodnikovi pozornosti za svetovne dogodke in iznajdbe, ter kaže njegov novinarski talent, s katerim je skušal svoje čitatelje seznaniti z najvažnejšimi pojavi svoje dobe.

Tako leži v njegovih «Novicah» zakopane mnogo naše kulturne zgodovine.

In na nas bodo čez 100 let gledali morebiti prav tako in primerjali svoj napredek z našim današnjim življenjem.

P. K.:

ČRTE IZ DROBNE KULTURNE KRONIKE.

Vsega prinese v dolgem teku svojih dni eno leto: veselih spominov, jubilejev, težkih izgub in ločitev, spodbudnih praznovanj in trdih presenečenj. Zdaj se iz tisočletnega in stoletnega brzenja časa kot blesteč utrinek odtrga svetlo ime in ponos na delo iz davnih let, zdaj se spet narod-gospodar s hvaležnim priznanjem spominja še živečega moža-orača in sejavca, ki je globoko zastavil plug in zdrava, plodna semena raztrosil, zdaj se sredi zamotane sočasnosti zakloni v onostransko večnost tvorec iz domače grude, ki se je v duhovnem darovanju samega sebe kot mavrica razbočil med oblake praznih marenj in sebičnih nagnenj svoje dobe.

In kronika beleži...

*

Tisoč sto let je minilo, odkar se je grškemu očetu v Solunu rodil sin Konstantin, naš veliki narodni apostol sv. Ciril, ki je z bratom Metodom izvršil za Slovane tako ogromno delo, da sega še živo do nas preko vseh stoletij in nam kaže pot iz preteklosti v bodočnost. Ne bomo se mudili ob svetnikovem življenjepisu, saj ga pri nas vsi poznamo. In vsakdo ve, da je sv. Ciril izumil najstarejšo slovansko abecedo, glagolico, in da sta z bratom prevedla v staroslovenski jezik molitve in evangelije. In če danes pravično zahtevamo od Rima uvedbo narodnega, oziroma staroslovenskega bogoslužja v naše cerkve, se borimo samo za delo in oporoko velikega Cirila, ki se, presijan od duha prave ljubezni, resnice in pravice, v borbi za naš jezik ni vdal svojim preganjalcem. Naj navedemo tu staro legendo, ki pripoveduje, kako je neustrašeni naš apostol zagovarjal slovansko bogoslužje:

Ko je prišel Ciril s svojimi učenci od slovanskega kneza Koclja v Benetke, so se proti njemu zbrali škofje, duhovniki in menihi, kakor vrani proti sokolu, in povzdigovali trijezično krivoverstvo (t. j. vero, da se sme brati maša le v treh jezikih, v hebrejskem, grškem in latinskem, ker je bil baje samo v teh jezikih

napis na Kristovem križu), rekoč: «Človek, povej nam, kako da si ti napisal knjige v slovanskih črkah, ki jih prej ni iznašel nihče, niti apostoli, niti rimski papež, niti sv. Gregor, niti Hieronim, niti Avguštin? Mi pa poznamo samo tri jezike, v katerih je dovoljeno slaviti Boga!» In Ciril jim je odgovoril, da poleg Hebrejcev, Grkov in Latincev tudi drugi narodi časté Boga v svojem jeziku, in sicer: Armenci, Perzi, Abasgi, Ilirci (Gružini), Lugdi, Goti, Avari, Tirzi, Kazari, Arabci, Egipčani (Kopti), Sirci in drugi. In potem jim je velel: «Ali ne dežuje od Boga na vse enako? Ali ne sveti sonce na vse? Ali ne dihamo zraka vsi enako? Kako da se ne sramujete, da cenite le tri jezike, vsem drugim jezikom in plemenom pa ukazujete, da naj bodo slepi in gluhi. Povejte mi, ali mar menite, da je Bog nezmožen in da ne bi mogel tega dati, ali pa mislite, da je tako nevoščljiv, da bi ne hotel dati. Mi pa poznamo mnogo narodov, ki imajo knjige in slavé Boga

vsak v svojem jeziku...» S temi in še mnogimi drugimi ugovori, pravi legenda, jih je osramotil in zapustil...

In še danes je od davnih tisoč in sto let vsa živa in močna njegova beseda...

Sto let je poteklo od rojstva štirih naših mož, ki so sredi prejšnjega stoletja pogumno zastavili svoja spodbudna peresa in dotlej nezavedne široke plasti našega v habsburške spone uklenjenega naroda v govorih klicali k narodni samozavesti. Luka Svetec-Podgorski (roj. 8. okt. 1826.) je budil rojake v mladih letih predvsem kot pisatelj in jezikoslovec, pozneje pa se je kot politik vneto potegoval za slovensko enakopravnost. V isti dobi je dr. Lovro Toman (roj. 10. avg. 1827.), mož prerano umrle pisateljice Josipine Turnograjske, prepeval v glasih domorodnih in zagovarjal pravice našega jezika in naroda. — Tržaškim rojakom je kot javni delavec posvetil

svoje spretnosti sile pesnik in najboljši prevajalec svojega časa Franc Cegnar (roj. 8. dec. 1826.). — V plodni Štajerski pa je v dobi taborov deloval za teptani narod župnik Božidar Raič (roj. 9. febr. 1827.), goreč zagovornik staroslovanskega bogoslužja.

*

Pred štiridesetimi leti (13. jan. 1887.) je legel v grob znameniti naš prirodoslovec, potopisec in pripovednik Fran Erjavec. Več njegovih povesti («Mravlja», «Kako se je Slinarju z Golovca po svetu godilo», «Huzarji na Polici» itd.) bo večno živelo med nami. — Dne 17. oktobra 1926. je poteklo 25 let, odkar ni več med živimi časnikar in ljudski pisatelj Jakob Alešovec, ki se je priljubil med narodom s knjigama «Ljubljanske slike» in «Kako sem se jaz likal», s povestmi «Vrtomirov prstan» in «Jama nad Dobrušo» ter z lažnim, zbadljivim in šaljivim listom «Brenčelj». — Spomnili smo se tudi dvajsetletnice smrti (24. nov. 1906.) našega narodnega pevc, goriškega slavca Simona Gregorčiča, pesnika-svečenika duhovne lepote in iskrenosti, pesnika-preroka.

*

Smrtna senca je zasenčila oči mnogim našim kulturnim delavcem, borcem za umetnost, za ljudsko prosvetljenje, za narodovo kulturo...

Dne 4. decembra 1926. je umrla v Ljubljani Ivana Kobličeva, največja slovenska slikarica, ki jo je tuji svet vpošteval in poznal, doma pa je zanjo zaradi prirojene ji nenavadne skromnosti in tihe nesebičnosti razen tovarišev, upodablajočih umetnikov, vedel le malo. Bila je iz ugledne ljubljanske meščanske družine. Ker je že zgodaj pokazala veliko nadarjenost za umetnost barve in črte, so jo starši poslali v svet, da se je tam, ob slavni vzorih, pri znamenitih mojstrih, mogla popolnoma izobraziti. Študirala je najprej na Dunaju, nato v Monakovem. Kesneje se je preselila za dalj časa v Pariz, potem je potovala po Italiji (Florenca) in

Bosni in se končno za osem let (skoro do izbruha svetovne vojne) nastanila v Berlinu. Vsa njena slikarska dela so odraz umetnične izredne ljubeznivosti in iskrenih, nevsiljivih, nežnih čuvstev. Slikarica je upodabljala predvsem žanrske slike, portrete in v zadnjem času zlasti tihožitja (cvetlice). Povsod, kjer je razstavila svoje podobe — in to pretežno v tujini — je njena tiha poezija barv zbudila pozornost in dosegla priznanje.

In še drugih ni več telesno živih med nami. Dne 17. oktobra 1926. je sklenil pozemsko življenje upokojeni gimnazijski ravnatelj Andrej Senekovič, dolgoletni prvomestnik naše narodne šolske družbe sv. Cirila in Metod. Zavedni mož je to tako koristno organizacijo z vztrajnim delom zgledno razširil in jo dvignil na vpoštevano častno mesto. — Dne 11. januarja 1927. pa smo izgubili vnetega pobornika za Slovenstvo in dobrotnika naših Primorcev, poslanika dr. Otokarja Rybača, ki je v težkih prvih mesecih naše svobode zlasti plodno sodeloval pri ureditvi mej naše mlade države. — Za vedno se je poslovil od solzne svoje rodne zemlje dne 29. aprila 1927. tudi znani koroški narodnjak-mučenec župnik Ante Gabron, ljubljene svojih zaslužjenih rojakov, ki je vse življenje posvetil njih prebujanju, prosvetljevanju in bodreči tolažbi.

Kmalu za njim, dne 4. maja 1927., je odšel truden a še vedno delaven na oni svet glasbenik in planinec Jakob Aljaž, župnik na Dovjem pod Triglavom. Doma je bil iz Zavrha pri Smledniku, študiral je v Ljubljani in na Dunaju ter nato kaplanoval po več krajih ljubljanske škofije. Mnogo zaslug si je pridobil na pevskovzgojnem polju kot zbiratelj in skladatelj z znano pesmarico (I. del leta 1886.) in s svojimi moškimi in mešanimi zbori. Zlasti pa se je proslavil z delom za naše planinstvo: postavil je Aljažev stolp vrh Triglava (l. 1895.), Staničevo zavetišče pod vrhom Triglava, Triglavski dom na Kredarici, Aljažovo malo kočjo v Vratih, Triglavsko kapelo na Kredarici in Dom v Vratih. Izpeljaj, oziroma popravil je tudi več planinskih potov. Aljaž je bil skromen poštenjak, mož izredno blagega in dobrega

srca. Njegov značaj je bil čist in osvežujoč kot gorski studenci, topel in svetel kot solnce v naših planinah...

Minulo leto nam je prineslo tudi več pomembnih rojstnih obletnic.

V mesecu aprilu je ugledal Abrahama letošnji rektor naše visoke šole, vodja slavističnega seminarja, univerzitetni profesor dr. Rajko Nahtigal, odlični znanstvenik na polju slovanskega jezikoslovja in stare cerkvene slovenščine, ki je napisal mnogo priznanih jezikoslovnih razprav. — Petdeset let je dosegel tudi podpredsednik Vodnikove družbe, vodja ljubljanske študijske knjižnice dr. Janko Šlebingler, slovenski bibliograf in slovstveni zgodovinar, ki poleg znanstvenega dela sodeluje še kot izkušen, nenadomestljiv svetovalec pri mnogih slovenskih kulturnih društvih. — Redek jubilej zlate maše pa je skromno, kot je to njegova navada, slavil upokojeni župnik in pisatelj-zgodovinar Ivan Vrhovnik-Staroslav, vnet prosvetni delavec in vzor odličnega, nesebičnega svečenika. — V šesto desetletje svoje zemeljske poti je stopil še slikar Ivan Vavpotič, mojster sočnih barv in gracioznih linij, portretist, krajinar in ilustrator.

Dne 27. oktobra 1926. je proslavila spomin desetletnice prosvetnega dela Tiskovna zadruga v Ljubljani, naša največja in najagilnejša založba leposlovnih in poučnih knjig. Sredi vojne vihre, ko je po razpustu Slovenske Maticе pri nas skoro prenehalo vse literarno delovanje, se je ustanovila ta zadruga, ki je prevzela v svoje založništvo naš najstarejši in najuglednejši mesečnik «Ljubljanski Zvon» in izdala v kratkih desetih letih 163 knjig in brošur v skoro 400.000 izvodih. Poleg zgledno urejenega založništva je osnovala zadruga tudi svojo knjigarno, ki je bogato založena z vsemi slovenskimi, pa tudi drugojezičnimi knjigami in revijami. Veliko zaslug si je pridobila končno Tiskovna zadruga tudi na polju ljudskega knjižništva s tem, da je pomagala snovati nove knjižnice. Že dvakrat je darovala nad 2000 knjig raznim društvom, v proslavo svoje desetletnice pa je spet brezplačno naklonila Zvezama kulturnih društev v Ljubljani in Mariboru knjige za 20 novih ljudskih knjižnic.

Izredno važen in čestit jubilej bo proslavil naš narod letos v januarju. Preteklo bo petdeset let, odkar so rojenice položile iz trnja in dehtečih cvečic naših travnikov spleten pesniški venec v zibel največjemu slovenskemu poetu po Prešernu, Otonu Župančiču. Ta naš znameniti mož je Belokranjec, iz Vinice je doma. Gimnazijo je posečal v Novem mestu in v Ljubljani, nato je na Dunaju študiral modroslovje

(zgodovino in zemljepis). Zdaj je dramaturg slovenskega narodnega gledališča in predsednik raznih slovstvenih in kulturnih društev, tako Društva slovenskih književnikov, ljubljanske sekcije mednarodnega literarnega združenja (P. E. N.-klub), Francoskega instituta itd. Izdal je doslej pesniške knjige: «Čaša opojnosti», «Čez plan», «Samogovori», «Mlada pota» in «V zarje Vidove»; mladinske zbirke: «Pisarnice», «Sto ugank» in «Ciciban» ter tragedijo «Veronika Deseniška». Zelo mnogo je prevedel iz francoščine (Maupassant, France, Rostand) in angleščine (Shakespeare, Dickens, Shaw i. dr.).

Naj letos ob petdesetletnici tega velikega pesnika vsak, ki bo bral te skromne vrstice, vzame v roko vsaj katero njegovih knjig, da se bo prelila vanj v vsej svoji blesteči moči ponosna poetova pesem, da bo strmeč prisluhnil čudoviti govorici njegovih verzov in se iz moreče sodobnosti zatekel v duhovno kraljestvo najvišjega oblikovalca naše besede, naše zavesti in zaupanja, svečenika lepote in življenja naše sočne domače zemlje, iz katere je zamišljen rasel v umetnika, v kraljestvo klicarja naših src...

In še beleži kronika — in še:

Šli so ti in še drugi strma in položna pota. Pota smrti in rojstev, snovanja in presnavljanja, rasti in propadanja, pota nad in pričakovanj, spominov in ugibanj, smehljajev in začudenih oči...

ELEKTRIČNI TOK V GOSPODINJSTVU.

Letos poteče šestdeset let, odkar se je začel električni tok praktično uveljavljati. V zadnjih desetletjih pa je zavzela uporaba električnega toka v praktičnem življenju nepričakovan razvoj, vsled česar je dolžnost vsakogar, da se pouči, kako more to odlično gospodarsko dobrino uspešno uporabljati v gospodinjstvu.

Preden preidemo k uporabi električnega toka, je vsekakor zelo koristno, da spregovorimo nekaj besed o električnem toku sploh.

Prvo vprašanje, ki nam ga bo stavil lajik, bo sigurno sledeče: «Kaj je električni tok?» Na to vprašanje ne moremo na žalost direktno odgovoriti; dovoljeno naj nam bo, da ga malo okrenemo, potem nam bo odgovor lažji. Vprašanje naj se torej glasi: «Kako se ponša električni tok?» Odgovor: «Električni tok se ponša v glavnem kakor brezutežna, breztelesna tekočina.» Najbolje torej doženemo lastnosti in učinke električnega toka, ako ga primerjamo z vodo. Kakor se pretaka voda v ceveh vodovoda, tako se pretaka v žicah električnega omrežja električni tok. Pri vodovodu imamo črpalko, ki sesa vodo iz vodnjaka ali studenca in jo pritiska v cevi. Te cevi so napeljane v hiše k pipam, kjer konzument odjema vodo. Črpalko pri električni napravi predstavlja dinamo stroj ali generator, ki proizvaja električni tok in ga pritiska v omrežje. Na konce vej električne napeljave v hiši pritrdi konzument električne konzumne aparate. Prisposoda električne naprave z vodovodom bi bila popolnejša, ako bi se vsa voda, ki odteka iz pip, zopet prestregla in se po posebnem cevovodu zopet upotila nazaj k črpalki, kjer bi jo črpalka znova pritiskala v cevi. Električni tok kroži namreč od dinamo stroja h konzumentu in nazaj k dinamo stroju. Pri vodovodu žene pritisk vodo po ceveh; električen tok pa ima tudi svoj pritisk, ki se imenuje v elektrotehniko napetost; ta se meri v voltih. Množina vode, ki se pretaka po ceveh, se meri v kubičnih metrih na sekundo, električni tok v žicah pa v amperjih.

Električni tok priteče torej po žicah iz elektrarne h konzumnemu aparatu, n. pr. žarnici, in se vrača potem nazaj v elektrarno. Električni tok se smatra v pravnem in trgovskem zmislu za blago, vsled tega nam ga elektrarna odtehta in prodaja. Elektrarnar ima pri priložnosti stanovanja na mrežo najčešče svoje-

vrstno tehtnico — elektroštevec, za prodajno enoto pa mu služi električni kilogram, t. j. ena kilovatna ura (okrajšano KWh). Eno kilovatno uro zabeleži števec, ako se uporablja en kilovat eno uro, ali pol kilovata dve uri, ali dva kilovata pol ure itd. Kilovatne ure dobiš torej kot produkt: števila kilovatov krat čas v urah. Mnogokrat je en kilovat za posamezne primere prevelika merilna enota, potem se uporablja za merjenje en hektovat, t. j. deseti del kilovata ali en vat, t. j. tisoči del kilovata, ravnotako kakor je en gram tisoči del enega kilograma.

Ako gori navadna žarnica za 25 sveč približno 35 ur, uporabi eno kilovatno uro.

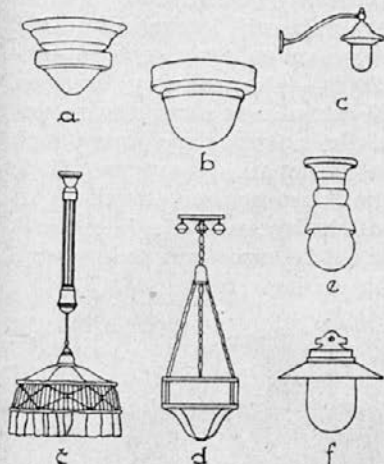
V prvem razvoju elektrotehnike se je uporabljala električni tok zgolj za razsvetljavo. Pri nas se tudi še dandanes uporablja v gospodinjstvu v pretežni večini le za luč, medtem ko se v drugih deželah z močno razvito elektrifikacijo uporablja v najrazličnejše svrhe.

Šele po iznajdbi električne žarnice nam je bila podana možnost, da naša stanovanja razsvetlimo čisto, jasno in ognja varno. V novejšem času se je povzpela žarnica do nepričakovane popolnosti z ozirom na ekonomičnost. Sedaj se že mnogo uporabljajo s plinom polnjene žarnice, ki porabijo za eno svečo nekaj nad pol vata do izpod enega vata (manjše več, večje manj).

Pri razsvetljavi naših domov potom električnega toka se moramo držati sledeče smernice: Razsvetljava bodi obilna, povzročati pa ne sme niti najmanjšega bleščanja. Na žalost še mnogi ne znajo razporediti žarnic tako, da bi razsvetljava le malo odgovarjala navedeni smernici. Da se temu zlu odpomore, se je v poslednjih letih ustanovila svetlobna tehnika, ki uči, kako se mora skrbeti za dobro razsvetljavo, da bo med drugim odgovarjala tudi higieni očesa. Direktni žarki luči ne smejo nikdar zadeti našega očesa. Uporaba golih prozornih žarnic je torej neprimerna. Take žarnice se morajo obdati s primernimi opremami ali pa mora biti hruška žarnice iz opalnega stekla ali matirana. Prozorne žarnice se med drugim lahko uporabljajo za namizne svetiljke, kjer je žarnica v lestenčevi opremi popolnoma skrita in je bleščanje s tem preprečeno. Razsvetljava pa mora biti tudi obilna! Kako neprijetno se počuti človek, ako vstopi

v temen, slabo razsvetljen prostor. To dejstvo imejmo vedno pred očmi, ko razporejamo žarnice v stanovanjih. Gotovo bo vsak brez pridržka priznal, da napravlja dobro in pravilno razsvetljen dom na stanovalce vrlo prijeten vtis in na ta način pospešuje veselje do doma in dela.

Prinašamo nekaj načrtov primernih svetilnih predmetov (slika 1). Svetilni objekt pod *a* je primeren za stopnjišča (prozorna žarnica 40 vatov), pod *b* in *c* za kuhinje. V sobah

Slika 1.

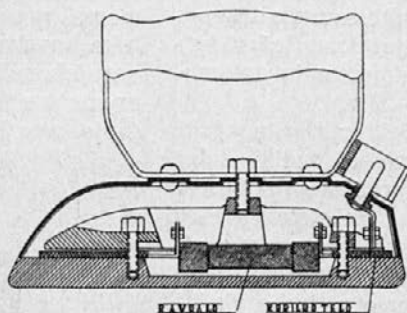
namesti nad mizo objekt pod *č* (žarnica polmatirana 60 vatov). Za spalnico je zelo okusen objekt pod *d*, ki dovoljuje tudi dobro splošno razsvetljavo (spodaj prozorna žarnica 75 vatov, zgoraj tri matirane po 25 vatov). Za kopalnico se priporoča vodotesen svetilni objekt pod *e* (matirana žarnica 25 vatov), za pralnico pa objekt pod *f* (polmatirana žarnica 40 vatov). Jakosti navedenih žarnic veljajo za povprečne razmere.

Zaradi pomanjkanja prostora ne moremo svetlobnotehničnih vprašanj podrobneje obravnati.

Razen električne žarnice se je pri nas tudi že dokaj udomačil električni likalnik. Likanje z električnim likalnikom je veliko bolj ugodno in zdravo kakor likanje z ogljem ali plinom. Oglje kakor tudi plin povzročata glavobol in zaradi tega močno utrujenost likarice. Pri oglju se mora likanje mnogokrat prekiniti, kar je združeno z izgubo na času. Električni likalnik pa se hitro segreje in ostane vedno toliko vroč, da se lahko lika skoro brez prestopka. Tudi moreš regulirati stopnjo njegove toplote. Ako postane železo prevroče, se eno-

stavno izvleče vtikalno. Ker pa je slična regulacija toplote odvisna od pazljivosti likarice, se je v novejšem času likalnik opremil z avtomatičnim ravnalcem toplote, ki samolasno prekine dovod električnega toka, ako presega temperatura gladilne ploskve recimo 220° C. Znano je namreč, da potrebuješ za dobro likanje približno 180 do 220° C, in sicer je to odvisno od kakovosti perila (debelo, lahko, mokro, suho). Pri navadnem likalniku se lahko pripeti, da se zažge perilo zaradi nepazljivosti likarice, ker naraste temperatura gladilne ploskve nad 500° C. Pri avtomatičnem likalniku pa je to nemogoče, ker temperatura nikdar ne preseže 220° C; v najslabšem primeru bi se perilo le zasmodilo. Umevno je tudi, da z avtomatičnim ravnalcem dosežeš večjo štedljivost v porabi električnega toka.

Sestave likalnikov so najrazličnejše, toda ne vedno brezhibne, posebno ako se upošteva njihov toplotni učinek. Likalnik mora predvsem oddajati toploto gladilni strani; toplota, ki jo dobiva gornji del, je za likanje izgubljena.

Slika 2.

Iz slike 2 vidiš, da se nahaja neposredno nad gladilnim komadom kurilni element, nad tem v svrhu izolacije plast azbesta, potem pa pride obtežilni komad. Med tem komadom in pokrovom likalnika pa je zračna izolacija, ki v glavnem preprečuje, da ne naraste temperatura pokrova nad 70° C. Gladilni del likalnika mora biti za likalnike v gospodinjstvu tenek, potem ne potrebuješ mnogo toplote, da ga segreješ, kar je brezdvomno zelo ekonomično. Obratno imajo krojaški likalniki debel gladilni del, ki predstavlja nekako toplotni akumulator, ker se ti likalniki izmenično rabijo in morajo ostati ves dan vroči.

Povprečna teža gospodinjstev likalnikov znaša tri kilograme, poraba pa 450 vatov. Ako je torej likalnik priključen nepretrgoma eno uro, potem porabi 450 vatov krat eno uro, torej 450 vatnih ur. Pri ceni toka po 5— Din za kilovatno uro stane enourno likanje (0,45 × 55) 2,25 Din. Likalniki z avtomatičnim ravnalcem pa vzamejo 600 vatov, njihova uporaba na toku pa je vseeno manjša, kakor zgoraj navedeno, ker zelo ekonomično delujejo.

Na podlagi statističnih podatkov se je ugotovilo, da se porabi pri razumni rabi likalnika le približno 20 vatnih ur na osebo in dan, v letu torej 7·2 KWh (20 × 360 dni) t. j. le 36— Din letno (7·2 × 5— Din).

Likalnik ima pri vtikalu pripravo, ki omogoča, da ga lahko postavimo po vsaki likalni dobi navpično ter se s tem izognemo osmojenju perila.

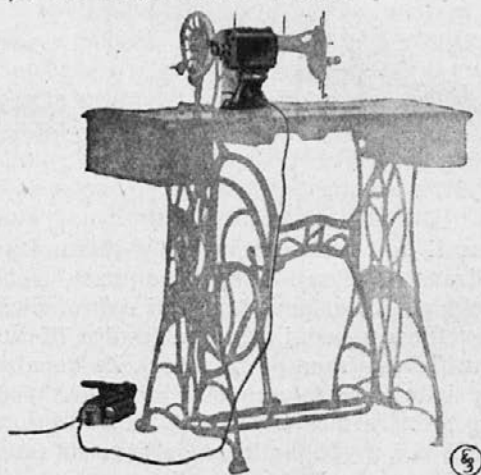
Kurilni element v likalniku obstoji navadno iz zelo tenkih žic, ki so ovite na ploščo mikanila. Po gotovem času se ta element prežge in se mora nadomestiti z novim. Koristno je, opozoriti popraviljalca, da razvrsti žice tako, da bo gladilna ploskev vedno enakomerno vroča. Priostreni konec likalnika se namreč hitreje shladi nego ostali del, zato se morajo tenke žice razvrstiti na koncu bolj gosto nego drugod. Nabavna cena likalnika s stojalom (teža 3 kg) znaša sedaj 220— Din, s stojalom in avtomatičnim ravnalcem pa 345— Din.

Poleg likalnika se je pričel širiti pri nas tudi sesalec za prah. Ako je imela gospodinja kdaj priliko videti sesalec za prah v praktičnem delu, potem si ga je gotovo zaželela za svoj dom. Ta aparat brez vsakega napora popolnoma očisti naša stanovanja. Prihrani nam mnogo časa in truda, ker nam ni treba vlačiti težkih žimnic in preprog na prosto; vse to očistiš lahko v sobi. Koliko prahu in nesnage morajo gospodinjice vdihavati, ako čistijo s tolkačem in cunjami! Požiranje prahu je zelo nezdravo, radi tega se mora smatrati sesalec za prah kot higienično napravo prvega reda. V današnjih časih, ko nima vsaka gospodinja služkinje, ne pomeni njegova nabava razkošja; gospodinja namreč prihrani mnogo nepotrebne dela in truda, ohrani ji zdravje in ne poškoduje oprave kakor iztepanje taiste s tol-

Slika 3.

kačem. Odstrani prah tudi iz najbolj skritih razpok! V to svrhu ima vsakovrstne komade, ki se nataknejo na konec sesalne cevi; na ta način se more sesanje prahu prilagoditi čiščenju preprog, zaves, sten, poda itd. Njegova raba je zelo enostavna, kar nam kaže slika 3. Nadalje more ta aparat služiti za hitrejšo prezračevanje sob in za dovajanje svežega zraka, torej povsem nadomešča ventilator. Sesalec rabi za pogon le približno 150 vatov, zaradi tega ga lahko priključimo na obstoječo stanovanjsko napeljavo potom vtikala. V eni uri nepretrganega dela rabi 150 vatnih ur, t. j. 75 para. Tudi njegova nabavna cena ni previsoka (okrog 2000— Din), ako upoštevamo, da nam prihrani čas, ohrani zdravje in ne poškoduje oprave. Pri nakupu tega aparata pa moraš previdno postopati, izbrati moraš le take konstrukcije, ki so priznane dobre in izkazujejo solidnost in trpežnost. Na žalost so v prometu aparati, ki bi razočarali naše gospodinje, ako bi jih dobile v roko.

Slika 4.

Tudi motorček za pogon šivalnega stroja si odpira polagoma pot v naše domove. Kakor se razvidi iz slike 4, se more ta motorček priključiti k vsakemu šivalnemu stroju. Na tleh se nahaja napuščalec za motor; z njim se motor zažene ter se regulirajo njegovi zavrtljaji s tem, da se več ali manj pritiska na stopalo napuščalca. Na ta način dosežeš poljubno hitrost šivalnega stroja. Poraba tega motorčka znaša le okoli 40 vatov, porabi torej toliko kakor 32svečna žarnica. Nabavna cena tega motorčka z regulacijskim napuščalom znaša 1140 Din. Ako teče ta motorček deset ur na dan, porabi le okoli pol kilovatne ure, torej za 2·50 Din električnega toka.

Kuhalni lonec in kuhalni aparati se vobče še niso mogli udomačiti v našem gospodinjstvu, ker so današnje cene za električni tok previsoke. V deželah z zelo razvito elektrifikacijo (Norveška, Švedska, Švica, Amerika) pa je uporaba električnega toka za kuho in ogrevanje vseobča.

Ker je segrevanje vode v kuhalnem loncu zelo hitro, enostavno, udobno in ognjevarno, se uporablja kuhalni lonec pri nas takrat, kadar je hitro segrevanje vode potrebno in ni ognja v štedilniku. To je neprecenljive vrednosti v primeru bolezni ponoči! Zato ne bi smel električni kuhalni lonec nedostajati v nobenem gospodinjstvu. Pri loncih se nahajajo kurilni elementi na dnu in na obodu ali pa samo na dnu posode. Izgube toplote pri teh

Slika 5.

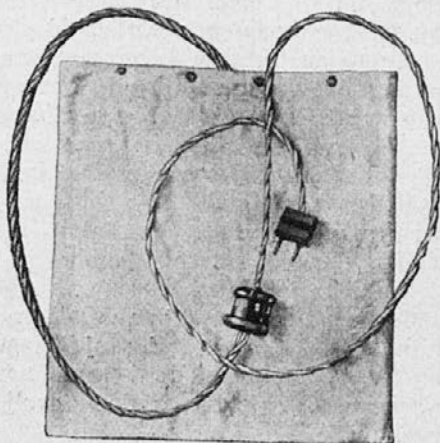
aparatih so zelo minimalne, ker se toplota proizvaja neposredno tam, kjer jo potrebuješ. Posebna vrsta kuhalnih loncev so čajne in kavine ročke (glej sliko 5), s katerimi lahko pripraviš čaj ali kavo v nekaj minutah. Najbolj pripraven glede velikosti je pollitrski lonec, ki stane 130 Din in rabi 400 vatov, enlitrski lonec pa stane

165 Din in rabi 550 vatov. Pollitrška čajna ročka stane 200 Din (poraba 400 vatov).

Praznega lonca ne smeš priključiti toku. Poleg lonca so tudi električno kurjene kozice zelo pripravne, ako se hoče hitro nekaj speči ali sprazžiti. Nadalje je zelo koristen zavrevalnik, ako hočeš vodo kar v kozarcu na hitro segreti. Zavrevalnik vtopimo direktno v tekočino; pri tem se ne izgubi nič na proizvajani toploti. Njegova nabavna cena znaša 100 Din, porabi pa 150 vatov.

Ker je zelo močno razširjeno mnenje, da je kuhanje in gretje z električnim tokom v vsakem primeru predrago, naj navedemo nekaj tozadevnih števil: Za segrevanje enega litra vode od 10° na 100° C se potrebuje 0,12 kWh, to je 60 par (1 kWh po 5 Din). Da skuhamo trdo šest jajc, porabimo 0,05 kWh, to je 25 par. Ena ura likanja stane 1,80 Din (poraba znaša 0,36 kWh). Za pečenje 0,6 kg krompirja se računa 0,15 kWh, to je 75 par. Iz teh števil vidiš, do moreš od primera do primera že pri tej visoki ceni za kilovatno uro uporabljati električni tok za kuhanje in gretje, kjer gre v prvi vrsti za čim hitrejšo izvršitev dela.

Na vsak način moramo omeniti poleg navedenih aparatov tudi ogrevalno blazino (slika 6), ki je zlasti razširjena po bolnicah, kjer jo zelo uspešno uporabljajo pri lečenju revmatizma, žolčnih kamnov in pri vseh drugih boleznih, ki potrebujejo močno lokalno segretje telesa. Tudi pri lečenju doma bi mnogo koristila. Normalna velikost blazine znaša 38 × 34 cm, njena poraba okoli 60 vatov (nabavna cena 180 Din). Ako je blazina priključena deset ur, potem porabi 600 vatnih ur, to je za 3 Din

Slika 6.

električnega toka, kar je minimalno. Temperatura blazine ne sme v nobenem primeru presegati 70° C, zaradi tega imamo toplotni ravnalec, ki odklopi blazino, ako je navedena temperatura dosežena. Nadalje je predvidena regulacija temperature v treh ali več stopnjah.

V gornjih vrsticah smo navedli nekaj električnih konzumnih aparatov, ki bi se lahko prav uspešno uporabljali v našem gospodinjstvu. Na žalost se ni pri nas še prav nič propagirala uporaba teh aparatov od strani elektrarn, kar bi bilo v korist ne samo elektrarnam, ampak v prvi vrsti širšim slojem prebivalstva. Težnja elektrarn, ki gre ponajveč samo za tem smotrom, da priključi čim več žarnic na omrežje, se nam zdi v toliko zgrešena, ker ne računa v zadostni meri z drugimi konzumnimi aparati, ki pridejo pri izrabi električnega toka v poštev. Čim večja uporaba raznovrstnih konzumnih aparatov v gospodinjstvu bi na eni strani nudila elektrarnam možnost čim večje oddaje toka, na drugi strani pa bi bilo omogočeno finančno šibkejšim slojem, da bi se okoristili s temi res higieničnimi in praktičnimi aparati, ker bi elektrarne lahko oddajale tok z ozirom na večji konzum po nižjem tarifu.

OBRTNIŠTVO V PREJŠNJIH DOBAH.

Na krajih, kjer so stala po naših deželah že za časa Rimljanov utrjena mesta, ki so bila večinoma pokončana ob preseljevanju narodov, so si naši pradedi sezidali nova bivališča. Tako se je Ljubljana dvignila na mestu nekdanje Emone, Vrhnika na mestu Nauporta, Celje na kraju rimske Celeje itd. Za pričetek in razmah mest v srednjem veku sta bila predvsem merodajna trgovina in promet. Vsa takratna mesta so nastala na krajih, kjer so bila sejmišča in tržišča sploh, kjer se je gibal velik promet. Pa tudi kraji, kjer se je stekalo več rek ali dolin, prehodi preko rek in močvirij, ob brodovih in mostovih, so bili posebno pripravni za trgovanje. Na takih mestih so zgodaj sezidali cerkve, kamor je prihajalo ljudstvo od blizu in daleč k službi božji. Cerkveni shodi so privabljali trgovce in obrtnike, da so prinašali svoje blago na prodaj ter se tudi kaj radi sami naselili blizu cerkve, kjer je bilo vedno dovolj prilike za kupčijo.

Na podoben način so nastala tržišča tudi v bližini mogočnih gradov posebno zato, ker je ščitil graščak življenje in premoženje trgovcev in obrtnikov. Skrbel je tudi za mir in red na sejmišču ter kaznoval one, ki so sleparili pri blagu in meri. Močan zid je varoval grad in naselbino pred sovražniki. V tako zavarovane kraje so se naselili trgovci in obrtniki; naselbina je dobila tržno pravico in vedno več ljudi je prišlo iz okolice na kupčijo. Take naselbine so imenovali trge, iz katerih so pozneje nastala mesta, njih prebivalci so se zvali meščani. Meščanom so prištevali vse one stanovale, ki so bili podrejeni oblasti mestnega sodnika. Proti koncu srednjega veka se je položaj kmetskega ljudstva silno poslabšal, zato je bil pritisk v mesto zelo živahen, ker so mesta nudila večjo varnost pred turškimi napadi. Tako je bil hud naval v Ljubljano leta 1478., ker je dal cesar Friderik III. Ljubljančanom pravico, da smejo sprejemati v mesto tudi z dežele pribegle ljudi. Nihče pa ni mogel zahtevati, da bi te pribežence mestjani izročali zunanjim oblastvom. Kdor je prestopil mestna vrata, je bil prost, zato se je takrat uveljavil rek: «Prost je, kdor diha mestni zrak.» Seveda so od vsakega na novo došlega zahtevali, da je bival nekaj časa v mestu; potem je šele

mogel postati meščan in bil deležen vseh meščanskih pravic.

Največji vir blagostanja in razmaha za meščane je bila pravica kupčevanja in prodajanja, ki so jo izključno le-ti uživali že v 14. in 15. stoletju.

S trgovino pa je bila tesno združena obrt. Prvotno je družina vse, kar je potrebovala, izdelala sama doma, kakor: sukno, platno, obleko, orodje in potrebno pohištvo. Posestniki velikih zemljišč, škofi, samostani in grajska gospoda so imeli na svojih posestvih prav spretno obrtnike. To delo so na gradovih večinoma opravljali podložniki, ki so morali oskrbeti svojo gospodo z vsemi potrebščinami.

Obrtnost je že kaj stara. Že stari Slovani so se pečali z njo; ena zadruga ali naselbina je vedno izdelovala iste izdelke, katere je bil izvrševal njen praded in za njim vsi potomci. Zato so bili v enem selu sami kovači, v drugem le kolarji, zopet drugod sami lončarji itd. Svoje izdelke so prvotno med seboj zamenjavali, pozneje pa tudi na sejmihi prodajali. Še dandanes naletimo po raznih krajih na udomačene obrti, pa tudi zgodovinski viri nam pričajo o tem. Znano je, da so bivali suknarji okoli Škofje Loke, Celja, Mozirja in Gorenjega gradu. Izpričano je tudi, da so že v 15. stoletju v Ribniški dolini izdelovali «suho robo». Leta 1492. je dovolil cesar Friderik Kočevcem in Ribničanom, da smejo izvažati živino, platno in «razne lesene predmete, kakršne sami doma izdelujejo,» na Hrvaško in druge sosedne dežele. Železna obrt je bila razširjena po onih krajih, kjer so vlivali železo, tako v okolici Radovljice, Kamne gorice, na Jesenicah, v Bohinju, Železnikih, pa tudi okoli Kamnika. Vsa domača obrt je bila navadno postransko kmetovo opravilo. Lotil se ga je le takrat, kadar je počivalo kmetsko delo in če ni imel z živinorejo preveč posla. Pri tej obrti ni imel posebnih pomočnikov, pomagali so mu njegovi domačini, kakor: žena, hčere in sinovi, ki so zopet iste obrti učili svoje naslednike.

Hud udarec domači obrti pa so zadale razne zadruge ali cehi po mestih, ki so imele izključno pravico do rokodelstva. Obrtniki so postali poseben stan s svojimi pravicami.

Kmetski človek ni smel več prosto prinašati svojih izdelkov v mesto na prodaj, ako ni bil član zadruga, in tako je domača obrt propadala. Res, da so se v nekaterih krajih združili tudi taki kmetski obrtniki in osnovali svojo lastno zadrugo ter so dali potrditi svoje obrtne pravice od deželnega kneza, vendar niso mogli uspešno tekmovati z mestnimi zadrugami.

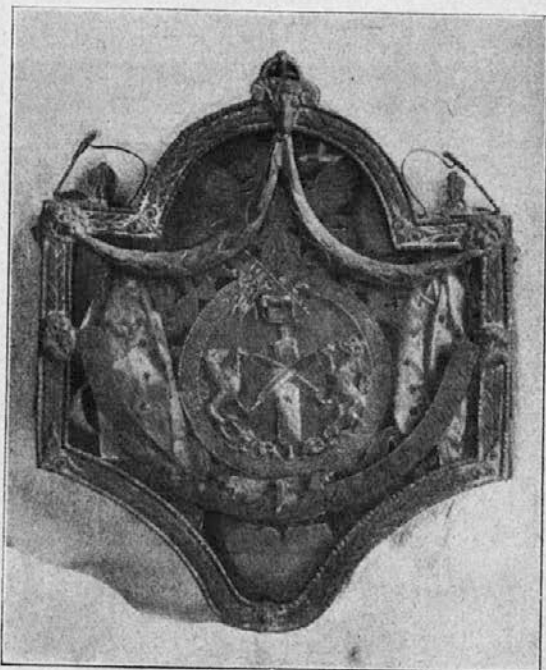
Ni čudo, da se je večina obrtnikov naselila v mesta, saj je bilo tu dosti imenitnih in premožnih ljudi, ki so dajali pridnemu obrtniku dovolj zaslužka. V mestu so bili redni mestni sejmi, katere so obiskovali okoličani od blizu in daleč. Mestni obrtniki so hodili s trgovci po kupčiji tudi izven dežele ter so smeli svoje izdelke povsod prosto prodajati.

Odkar so se mestni obrtniki združili v zadruga ali cehe, se je obrtniški stan začel lepo razvijati. Rokodelske zadruga so imele v začetku le verske namene in so bile podobne cerkvenim bratovščinam, ki so skrbele za povzdigo službe božje; ustanovljale so svoje kapele, oltarje in praznovalle svojega patrona. Take bratovščine so imeli v manjših krajih vsi obrtniki prvotno skupno, pozneje, ko so se rokodelci vedno bolj množili, so se te bratovščine ločile po posameznih strokah. Tako so iz cerkvenih društev nastale strokovne organizacije, ki so imele važne obrtne, trgovske in tudi politične pravice in so popolnoma združile vse vrste rokodelstva, zato tudi nihče ni smel izvrševati obrti, če ni bil član kake zadruga. Tak preustroj iz cerkvene bratovščine v zadrugo z vsemi obrtnimi pravicami zasledimo v listini iz leta 1399. Ljubljanski krojači so imeli v onem času pri cerkvi sv. Nikolaja — ki pa takrat še ni bila stolna cerkev — bratovščino sv. Rešnjega telesa in so oskrbovali svoj oltar. Vojvoda Viljem pa je podelil tej bratovščini dne 16. novembra 1399. leta važno pravico, da smejo v Ljubljani izključno le člani te bratovščine izvrševati krojaško obrt. Enake pravice so imeli tudi krznarji in strogo je bilo prepovedano tujim krznarjem izvrševati krznarska dela in nakupovati kožuhovino v Ljubljani. Noben tujec ni smel brez posredovanja zapriseženega krznarskega mešetarja kupiti kožuhovine; izjema je bila le pri nakupu polhovine, pa še te je moral kupiti najmanj sto kož skupaj.

Cehovstvo se je zelo dvignilo v petnajstem stoletju, kar je mnogo pripomoglo k razvoju mest; saj vemo, da je bilo največ me-

ščanov rokodelcev. Oglejmo si organizacijo take zadruga.

Zadruga so imele dvojni namen, in sicer: varovati svojo izključno pravico do obrti proti «nepoštenim rokodelcem» ali «šušmarjem», h katerim so prištevali vse rokodelce po kmetih in one, ki niso bili vpisani v zadrugi, in pa nuditi pomoč svojim članom. Zato so zadruga imele svoje premoženje, zemljišča, gozde, mline itd.

Izvesek strojarske cehe.
(Iz ljubljanskega muzeja.)

Dom vsake zadruga je bil kraj, kjer so shranjevali svojo zadruga skrinjo, v kateri so ležale razne listine, kakor zadruga pravice in svoboščine ter vsa učna pisma pomočnikov. Pomočnik, ki se je izučil svoje obrti, ni prejel učnega pisma, ampak samo prepis te važne listine, ki je bil potrjen z zadruga pečatom. S tem prepisom je odšel po svetu. Kdor je tak prepis izgubil, je imel mnogo sitnosti in neprimlik, preden je dobil drugega, kajti dokazati je moral, da ga je izgubil po nesreči in ne zaradi brezbriznosti. Zgodilo se je tudi, da je pomočnik prodal svojo listino na potovanju ali mu jo je kdo ukradel in z njo sleparil po svetu, dasi se rokodelstva nikdar ni izučil. Taki goljufi so često slovesu poštenih pomočnikov zelo škodovali.

Vsaka zadruga je imela svojega svetnika-patrona in pod njegovim varstvom je izvrševala svoja opravila. Na praznik zadrúžnega patrona so se morali vsi člani udeležiti slovesne maše. Zelo svečano pa so nastopali pri procesiji sv. Rešnjega telesa, katere so se morali udeležiti razen mojstrov tudi vse vdove mojstrov ter vsi pomočniki in vajenci. Po procesiji so navadno razpravljali o važnih stvareh obrtniškega stanu in volili novega načelnika ali «očeta» in njegovega namestnika. Novo-

Popotna skrinja gorenjskega rokodelca.
(Iz ljubljanskega muzeja.)

izvoljena «očeta» sta imela v oskrbi zadrugo in njeno zadrúžno skrinjo, ki je bila zaprta z dvema različnima ključema. Važno opravilo pri takem zborovanju je bilo tudi sprejemanje novih mojstrov. Za sprejem v ljubljansko zadrugo so zahtevali, da je bil prosilec zakonski otrok, da je hodil tri do šest let po svetu v svrhu svoje nadaljnje izobrazbe in da je bival najmanj eno leto v Ljubljani. Vsak na novo sprejeti mojster je moral dokazati, da je delal pri «poštenem» mojstru, prirediti je moral tudi mojstrsko južino in izdelati mojstrsko delo, s katerim je dokazal, da je zmožen svoje obrti. Plačati je moral tudi precejšnjo pristojbino

v zadrúžno skladnico. Število mojstrov je bilo omejeno, zato je moral marsikdo dolgo čakati, da je bilo mesto izpraznjeno. Tako je zlasti pri nekaterih obrtih pomočnik večasih dokaj pozno dosegel samostojnost.

Razen «poštenih» mojstrov in njih vdov so bili člani zadrug tudi vsi pomočniki in vajenci onih mojstrov, ki so bili včlanjeni v zadrugi. Pomočnik, ki je iskal dela, se je zglasil najprej pri «očetu», kjer je imela zadruga navadno svoj stan («jerperge», Herberge). «Oče» ga ni vodil sam po mestu, ampak poslal ga je k najmlajšemu mojstru in ta se je napotil z njim od mojstra do mojstra iskat dela, dokler ga ni dobil. To opravilo so pozneje prepustili najstarejšemu pomočniku v kraju. Kadar ni našel dela takoj, tedaj so ga morali vsi mojstri zaporedoma nekaj dni hraniti in mu dajati stanovanje. Če se mu tudi v tem času ni posrečilo najti zaslúžka, je moral dalje po svetu s trebuhom za kruhom.

Tako potovanje pomočnikov je imelo dvojen namen. Prvič se je pomočnik izobrazil v svojem rokodelstvu, spoznaval je šege in navade drugih mest, drugič je pa tako potovanje kar najbolj pospeševalo in družilo vse rokodelske stanove. Potujoči pomočnik je smel zahajati v vse delavnice, kjer je opazoval razne izume in umetnosti in se tako vračal z bogatejšimi izkušnjami v domovino.

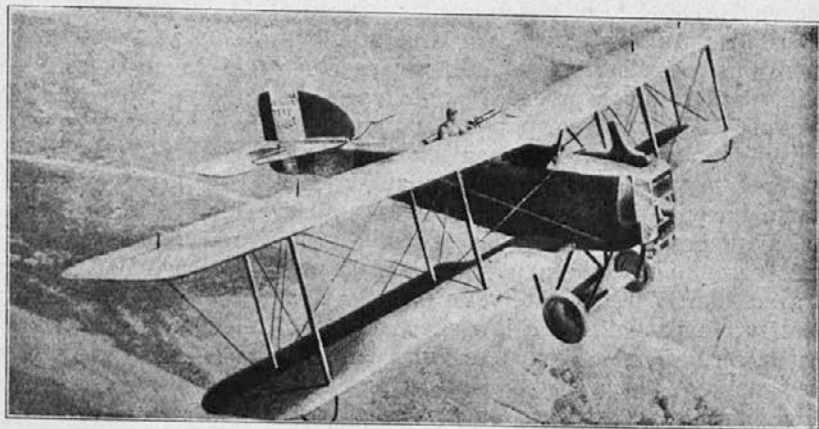
Še nekaj o vajencih! Tudi vajenec si do leta 1548. ni mogel izbrati rokodelstva po lastni volji. Pri nekaterih obrtih so zahtevali, da je bil vajenec zakonski otrok, pri drugih zopet, da je imel potrebno predizobrazbo. Mojster tudi ni smel sprejeti toliko učencev, kolikor jih je hotel, kajti število je bilo omejeno. Vsak vajenec je moral pri vstopu v uk in po treh letih učenja plačati primerno vsoto v zadrúžno skrinjo. Po končani učni dobi je moral kot novi pomočnik skrbeti za južino, kakor nekdanj njegov mojster.

Današnje urejeno rokodelstvo in obrtništvo je že davno izpodrinilo skromno domačo obrt, ki je cvetela v starejši dobi. Zadrúžništvo je posebno v današnjih časih močna opora vsemu obrtništvu. Ono ga varuje kvarnega vpliva nezmiselne konkurence, pospešuje napredek v obrti, zagotavlja svojim članom pošten zaslužek in jim ščiti njih pravice. Pridnemu, vestnemu in za napredek vnetemu obrtniku pa pripomore do gmotnega blagostanja; zato ostane še vedno resničen stari pregovor: «Rokodelstvo je gotovo jelstvo.»

LETALO IN LETALSTVO.

V času, ko je Italija stopila v svetovno borbo, sva s teto marsikdaj gledala tam izpod Žalostne gore za letali, ki so plula visoko nad polhovgrajskimi hribi proti fronti. Teta je neverjetno zmajevala z glavo, ko sem ji pokazoval daljne, komaj vidne točke, češ, ni mogoče, da bi to bilo človeško delo. Ničesar si tedaj nisem bolj želel kot postati letalec ter spoznati skrivnostnega ptiča, po katerem je človeški rod tako dolgo zaman hrepenel.

Vse pretekle dobe je človek iskal načinov, da bi se dvignil v zrakovje. Kakšni so bili poizkusi, o katerih nam pripovedujejo stare pravljice, ne vemo. Vemo le, da so bili brezuspešni. Prva zanesljiva poročila imamo iz 13. stoletja o angleškem frančiškenu Baconu (izgovori Bejkn), ki je zgradil dvoje kril, katere je gibal z zamotano sestavljenim kolesjem. Njegova priprava ni nikdar letela, ker je bila pretežka. Bolje se je 100 let kasneje obneslo neko letalo Italijana Danteja. Mož se

je spustil raz streho visoke hiše, pa mu je že po nekaj trenutkih odpovedalo eno krilo; padel je na tla ter si pri tem zlomil nogo. Pred 500 leti živeči sloviti italijanski umetnik in inženjer Leonardo da Vinci (izgovori da Vinči) je zapustil cel kup načrtov o zračnih plovilih, dasi sam nikdar ni poizkusil uresničiti svojih, mestoma docela modernih misli. Vsa ta prizadevanja niso mogla imeti uspeha. Srednjeveški človek je pač s čisto drugim očmi gledal na svet in naravo kot mi. Tedanja znanost, če jo smemo tako imenovati, je bila uprav fantastična in največji učenjaki so imeli o najnavadnejših pojavih često slabše pojme kot danes najpreprostejši človek. Namesto da bi se bili lotili letanja z računi in opazovanjem, so na slepo posnemali ptiče. V prvi polovici prošlega stoletja nam je v Franciji, Angliji in Nemčiji zaznamovati številne poizkuse, ki že kažejo pravilno smer. Odločilni preokret se je izvršil nekako pred 50 leti. Spoznali so, da moč človeka niti z daleka ne zadošča, da bi samega

sebe dvignil v zrak, najmanj pa na tak način kot ptič, to se pravi, da bi mahal s krili. Načeli so tedaj vprašanje s čisto druge plati. Vsakdo ve, da ptič leti tudi, če se ne poganja s krili; zlasti ptice roparice so v tem čudovite veščakinje. Slično so začeli letati prvi resnični letalci, spuščajoč se raz visoke točke. Najbolj znan izmed njih je nemški inženjer Liliental, ki je napravil čez 1000 letov, a ga je leta 1896. vrgel veter iz višine 15 metrov ob tla, pri čemer se je ubil. Dragocene izkušnje, katere si je pridobil tekom let, je zapustil v mnogih

spisih. Iz njih so črpali znanje njegovi učenci, katerim se je končno posrečilo, uresničiti učiteljeve načrte. V tistih letih je Nemeč Daimler izumil bencinski motor; s tem je bila odstranjena zadnja zapreka človeškega leta: pomanjkanje lahkega, a obenem jakega pogonskega stroja. Že leta 1890. je Francoz Ader zgradil aeroplan, s katerim je preletel razdaljo 300 m v višini enega metra od tal. Dve leti se je mož boril s hudim nasprotnikom: denarjem, ki bi ga bil potreboval za izpopolnitev izuma; ker ga nikjer ni mogel dobiti, je opustil nadaljnje poizkuse.

Medtem sta v Severni Ameriki prav na tihem delala dva moža, ki sta zaslovela po vsem svetu. Bila sta to sinova protestantskega župnika, brata Wright (izgovori Rajt). V duhu Lilientala sta tekom let ustvarila primerno letalo-zmaja (tako pravimo aeroplanu), na katerega sta pritrdila navaden avtomobilski motor z 20 konjskimi silami. S tem aparatom se jima je posrečil prvi, jedva nekaj trenutkov

trajajoči let. Toda hitro sta napredovala in že prihodnje leto (1905) sta se malone celo uro vzdržala v zraku. Nekoliko kasneje (1906 in 1907) so začeli letati tudi Francozi, med drugimi poznani Santos-Dumont (izgovori Dimon), Voisin (Voazen), Farman in Blériot (Blerio). Tedanja letala so imela že vse bistvene dele današnjih, vendar so bila še prav nezanesljiva. Zlasti motorji so bili šibki. Zato je bilo letanje jako nevarno, kar dokazujejo številne smrtne žrtve. Po prvih uspehih so v vseh evropskih državah letalci kar rasli iz tal, skoraj dnevno so se pojavljali novi, vedno popolnejši vzorci letal. Izpočetka so izdelovali le aeroplane, a leta 1910. je uspel tudi hidroplan (vodno letalo). Kakor je drugače svetovna vojna življenje zavrla za desetletja, letalstvu je neizmerno koristila, kajti vedno večjim zahtevam vojaških uprav so tvorničarji zračnih plovil morali ustreči. Marsikak dvom in nejasnost sta bila v tistih letih razpršena. Po vojni se je ves svet posvetil predvsem izpopolnitvi trgovskega, miroljubnim svrham služočega letala. Iskanje in prve težave so za nami — sodobniki gledamo nastajanje novega rodu: človeka-ptiča.

Kako more letalo leteti? Kaj je tisto, ki drži tako ogromno težo v zraku? Vemo, da je zrak tvarina, da se pretaka kot voda (vetrovi!), zato je v njem naletimo na iste sile kot v tekočinah. Struječi zrak (veter) se upira vsakemu predmetu, ki mu je na poti, in to s tem večjo silo, čim hitrejši je veter; upira se pa z enako jakostjo tudi v predmet, ki se v njem pomiika! To otroci prav dobro vedo, pa si kaj radi napravijo papirnatega zmaya, katerega ob vetrovnem vremenu spuščajo visoko v zrak, če pa vetra ni, vlečejo igračo v naglem diru, za seboj.

Vpliv zračnega upora na krilo letala je dvojen: z večjim delom svoje sile ga izriva naravnost navzgor, ga «dviga», z manjšim pa ga odriva naravnost nazaj, ovirajoč letalo v gibanju naprej. Upor nam torej deloma koristi, deloma škoduje. Krilo mora biti nekoliko nagnjeno, da ga more zrak zadevati poševno od spodnje strani. S primernim oblikovanjem krila skušajo koristni, «dvigajoči» upor čim bolj povečati, a kvarnega čim bolj zmanjšati. Poslednje dosežejo s tem, da vsem delom letala dajo obliko ribe ali vretenca. Tako obdelano telo zrak gladko reže. Potreben veter izzove letalo samo s pomočjo motorja, ki žene lesen ali kovinski vijak z dvema ali štirimi kreljutmi. Zračni vijak se zajeda v ozračje popolnoma tako kot navaden vijak v les ali železo; ker se

vrti z neznansko naglico (1000 do 1800 obratov v eni minuti), vleče letalo z veliko brzino za seboj. Hitrost plovila je tolikšna, da v tem pogledu prekaša še tako močan veter. V eni uri more preleteti 100 do 250 km, dosegli so pa že 450 km, vendar pa ne sme prekoračiti gotove meje, ker se sicer zrak ne bi upiral v krilo z zadostno silo in bi letalo padlo na zemljo. Nikakor namreč ne smemo misliti, da je aeroplan lahek, nasprotno, prav težak je. Srednje veliki tehtajo do 3000 kg, potniški in vojaški velikani pa do 18.000 kg.

Čim više smo, tem redkejši je zrak. Zategadelj se letalo more povzpeti le do omejene višine. Vobče velja, da težka plovila dosežejo manjše višine kot lahka. Sedanja letala vozijo v plasteh med 2000 in 8000 m. Poglavitni vzrok, da ne morejo še više, tiči v motorju, ki v redkem zraku ne dobi dovolj kisika, in v vijaku, ki bi se moral prehitro vrteti, da bi letalo vlekel z dovoljno silo. Poleg vsega tudi človek v plasteh preko 4000 m le mukoma živi, preko 6000 m si pa sme upati samo s posebnimi dihalnimi pripravami. Omenjeno bodi, da so z letalom dosegli največjo višino 12.000 m. Bodoči rodovi bodo vsekakor morali rešiti vprašanje leta nad 10.000 m, kjer se brzina vožnje zaradi redkega zraka podvoji in potroji.

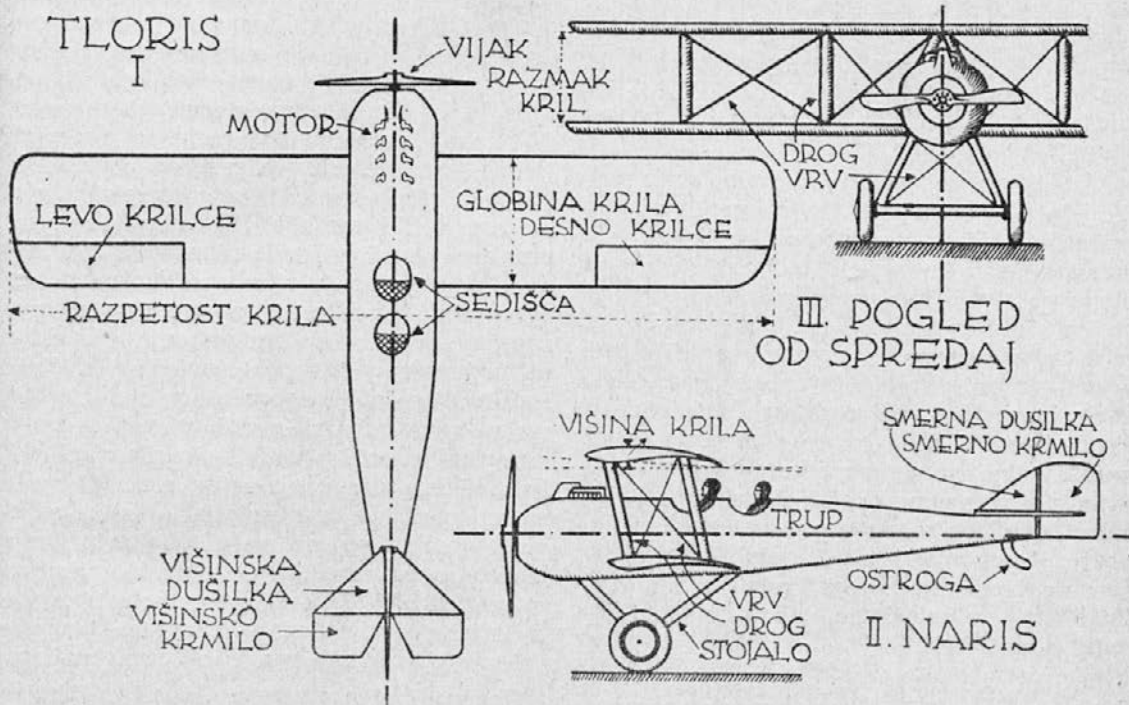
Slika na naslednji strani nam v obrisu pred očuje bistvene dele letala: krila, trup, ploskve vodilke ter stojalo s kolesjem.

Krila so zgrajena iz močnih podolžnih nosilcev in prečnih «reber», ki mu dajejo nalahno ukrivljeno obliko. Kot material za ogrodje se rabi na poseben način izsušena jelkovina, brezovina in drug les ali pa jeklo in trdi aluminij. Ogrodje je bodisi prevlečeno s platnom, bodisi obito s ploščami lesenega furnirja ali aluminija. Platno poličijo z negorljivim ličilom, furnir in aluminij pa docela zgladijo, da bi trenje med površino in zrakom bilo čim manjše. Dvigajočo silo zraka izrabimo popolnoma le, če so izmere stranic medsebojno v gotovem razmerju. Navadno je krilo osem- do desetkrat tako dolgo kot globoko, a pet- do petnajstkrat tako globoko kot visoko. Tloris je skoro vedno četverkoten, kraje pa zaokrožimo, s čimer preprečimo tvorbo obstranskih vrtncev, ki kvarno vplivajo na brzino in ravnovesje aparata.

Vretenčasti trup je zgrajen podobno kot krila. V njem je nameščen motor, posoda za bencin, posadka in potniki, instrumenti za plovbo in drugo. Rep trupa nosi ploskve vodilke: dušilke in krmila. Naloga nepremičnih

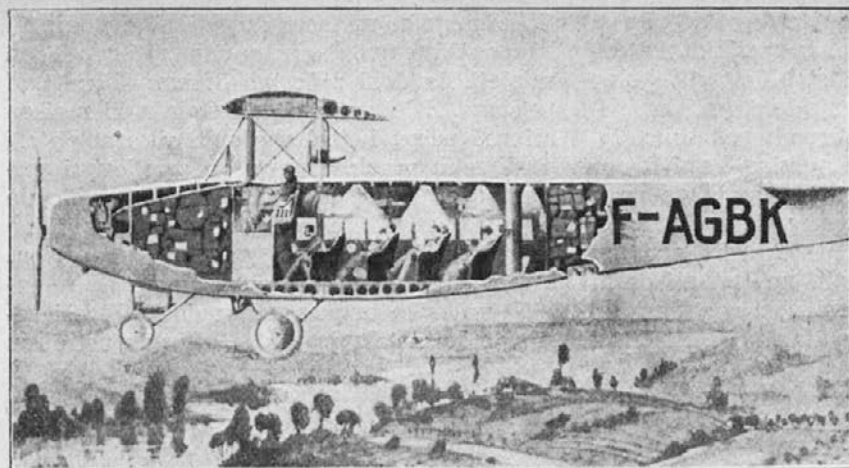
dušilk je, povrniti letalo v pravilno lego, če ga je kak zunanji vpliv vrgel iz nje. Ploskve dušilke (pravimo jim tudi stabilizatorji) poleg tega duše premočno nihanje letala okolu težišča. One plovilo avtomatično ravnovesijo. Na enak način delujejo tudi ploskve-krmilke, so pa premične in jih pilot prestavlja po svoji volji ter s tem spreminja smer leta. Znano je, da se more letalo gibati navzgor in navzdol, v levo in desno ter nagniti na levi ali desni bok. Zategadelj je opremljeno z višinskim, smernim in prečnim krmilom ali krilci. Od

Aeroplan se ne more dvigniti naravnost s tal kakor ptič, temveč se mora najprej 50 do 100 m zaleteti, da dobi zadostno brzino; slično tudi pristane. Zalet mu omogoči stojalo, ki nosi en ali več parov koles, obešenih v vzmeteh ali gumijastih vrveh. Sunek ob zemljo pri pristanku je namreč tako močan, da bi se stojalo strlo, če ne bi kolesje bilo prožno. Rep počiva na nekakem močnem polenu, tako zvani ostrogi, ki pri vožnji drsi po fleh. Najvažnejši, ampak tudi najobčutljivejši sestavni del letala je motor. Njegov ustroj in

krmil vodijo jeklene vrvi h krmilnemu drogu v sedišču vodnika. Krmilni drog moremo premikati naprej in nazaj, v levo in desno. V prvem primeru povesimo, oziroma dvignemo višinsko krmilo ter drsimo navzdol, odnosno navzgor, v drugem pa prestavimo krilca in s tem nagnemo letalo v levo, oziroma v desno. Smerno krmilo ravnamo z nogami s pomočjo vodoravnega vzvoda, ki se vrti okrog navpične osi. Krilce je prav za prav premičen del krila. Če ga dvignemo, zadeva obnje zrak in potisne dolično krilo navzdol, če ga povesimo, se krilo dvigne. Da se letalo v primeru potrebe kar najhitreje nagne, sta krilci medsebojno tako zvezani, da se dvigne levo, če se desno povesi, in nasprotno.

delovanje sta slična stroju na avtomobilu in tedaj dovolj poznana. Bencin mu doteka iz obsežne posode, vdelane v trup, ali pa, če so dosti visoka, v krila. Zaloga bencina je navadno preračunjena za štiri do pet ur. Potreba večje varnosti ter večje pogonske sile je dovela do gradnje letal z dvema, tremi in več motorji. Večmotornik more seveda več nositi kot običajen aeroplan. Je tudi varnejši, ker more let nadaljevati, čeprav mu eden ali drugi stroj odpove. Razen tega so popravila možna med vožnjo. Razporejeni so motorji večinoma tako, da se nahajajo ob straneh glavnega trupa v posebnih, kratkih «čolničkih» ter ženejo vsak svoj vijak. Včasih so centralizirani v glavnem trupu, odkoder vrte en sam velik

vijak. V ostalem bodi povedano, da je načinov te razporedbe nebroj.

Še bolj kot po številu strojev se letala razlikujejo po številu kril. Imamo eno-, dvo- in večkrilnike. Slednji so jako redki, ker so primeroma težki in zaradi velikega kvarnega upora počasni. Krila enokrilkov so podprta ob trup ali ob stojalo, ona dvokrilkov so med seboj zvezana z drogovi in jeklenimi vrvmi ter ne potrebujejo drugih opor. Drogovje in vrveje zaradi upora občutno manjša brzino aparata, zbog česar so po vojni začeli graditi tako zvana «nepodprta» letala. Njih krila iz kovine so nenavadno debela in ogrodje samo tako čvrsto, da ne potrebuje zunanje opore. V notranjosti takih visokih kril je prostor za bencinske zaloge, robo in motorje. Zamišljena so celo krila, v katerih bodo oddelki za potnike.

Nosilna moč letal je kaj različna. Od malega sportnega enosedelnika gre nepretrgana vrsta do velikanov, ki vozijo po 25 do 30 ljudi. Na sliki vidimo tak potniški aeroplan v prerezu. Notranjost je podobna železniškemu vozu ter nudi vse udobnosti.

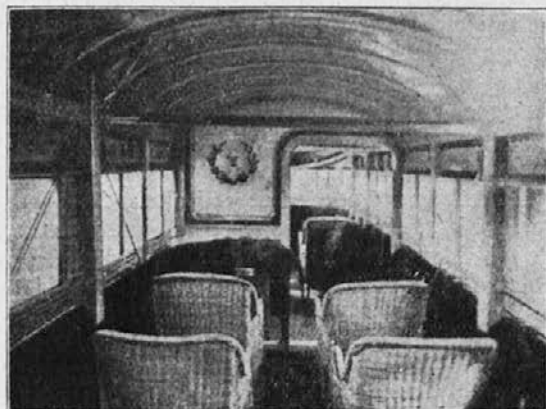
Ob morju in velikih rekah so v rabi vodna letala ali hidroplani, ki so aeroplanom čisto podobni, le kolesa so nadomeščena s «plovki», votlimi, čolnatimi telesi. Pogostoma je trup kratkomalo predelan v velik čoln. Za promet na vodi in na kopnem so usposobljene «dvoživke», opremljene s čolnom in kolesi, ki se med vožnjo ter pri pristanku na vodo potegnejo v notranjost trupa-čolna.

Po vojni so se letalski krogi v Nemčiji znova oprijeli letanja brez motorja ali jadrenja, ki je bilo od časa, ko je vzletelo prvo motorno letalo,

malone pozabljeno. Jadrenje je mogoče le pod pogojem, da ali let ni vodoraven, ali veter ne vleče vodoravno, ali da ne veje enakomerno. Zemeljske prepreke, kakor so gozdovi in gričevje, odklonijo zračne struje navzgor. V takih navpičnih zračnih tokovih je mogoče letanje brez motorja, vendar je prostorno omejeno in praktično nepomembno. Najpo-

polnejše bi bilo jadranje v sunkovitem vetru. Ob vsakem naraščanju vetra bi se jadrenjak (letalo brez motorja) dvignil, ob popuščanju pa padel. Na ta način bi mogli preleteti razmeroma velike razdalje. Do danes letanje na pravkar opisani način še ni uspelo. Jadrenje se je po vsem svetu silno razširilo ne le kot sport, ampak predvsem kot sredstvo za spoznavanje razmer in sil v zrakovju. Človek je na najlepšem potu k popolnemu ptiču, kajti le-ta tudi ne dela drugega kot spretno izrablja zračne tokove. Saj si že videl plavati kragulja z negibnimi krili v velikih krogih v višave? Na dotičnem mestu veje veter, sicer ptič ne bi mogel leteti, ne da bi udarjal s krili. Jadrenjake gradimo po istih načelih kakor motorna letala. So pa seveda zelo lahki in občutljivi za poškodbe. Večji del so brez koles, ker jim je brzina pri pristajanju jako majhna. Namesto koles imajo vdeleno smučko ali pa močno žogo.

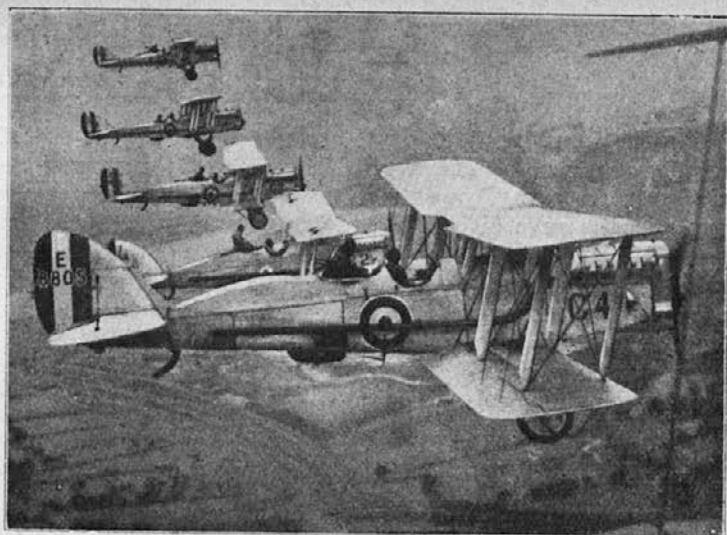
Končno bodi omenjena še ena zanimiva vrsta letala, tako zvani helikopter ali vijakar.

Namesto kril ima enega, pa tudi več velikih vijakov na navpični osi, ki pripravijo dvigalno naravnost v zrak. Baš v poslednjem času se o vijakarjih mnogo govori, ker so nekateri konstrukterji zapadnih držav dosegli razmeroma povoljne začetne uspehe. Slaba stran heliokopterja je ta, da v primeru poškodbe motorja pade na zemljo. Navzlic temu se tehniki z njim marljivo pečajo.

Vodstvo letala je dokaj zamotano in težavno, predvsem zaradi tega, ker je treba krmariti večinoma z dvema ali celo z vsemi krmili hkratu. Razen krmarenja mora vodnik paziti na nabroj drugih stvari. V prvi vrsti nadzira delo motorja in porabo bencina s pomočjo raznih instrumentov. Gleda na višino in brzinomer, zanima se za vreme in zemljo pod seboj ter obilico drugega. Množica instrumentov postane uprav moreča v velikanih-večmotornikih, kjer ima vsak stroj svojo zbirko. Težko je razumeti, da more en sam človek vse pregledati in takoj opaziti vsako nenavadnost.

Letanje danes ni več nevarno, vsaj ne v toliki meri kakor laični svet to misli. Razen še ne popolnoma zanesljivega pogonskega stroja, je sodobno letalo tako čvrsto, da material prav redkokdaj zakrivi nesrečo. V ogromni večini gredo le-té na rovaš človeške nepazljivosti, ne-

znanja in drznosti. Zastoj motorja daje največje povod nesrečnim pristankom, čeprav more letalo tudi s čisto ustavljenim motorjem varno zdrseti k zemlji. Letalec se mora v primeru kvara takoj spustiti ne glede na to, dali je za to primeren prostor na razpolago ali ne. V tem pa ravno tiči vsa nevarnost proslulih «poškodb motorja». Statistike zadnjih let dokazujejo, da se število nesreč zelo krči in da letalo ni kdo ve kaj bolj nevarno kakor avto ali železnica. Današnji rod se je že precej otresel strahu pred zračnimi plovili. Dokaz temu so številne, križem vsega sveta razpršene letalske proge.

Zlasti v poslednjih dveh letih imamo znamenovati otvoritev mnogih velikih prekomorskih in prekooceanskih linij izredne važnosti. Velike evropske države in Severna Amerika imajo dokaj gosto zrakoplovno omrežje, po katerem se dnevno prevozi na stotine oseb in na tisoče kilogramov robe. Povprečni človek si zaenkrat še ne more privoščiti hitrega in prijetnega potovanja po zraku, ker je še predrago, vendar se cene že močno približujejo onim I. razreda brzovlakov.

Letos se je že tudi v naši državi otvoril redni promet po zraku med Zagrebom in Beogradom. Tekom prihodnjih let nameravajo vsa pomembnejša mesta domovine zvezati z zrakoplovnimi linijami.

Mi, ki smo otroci predvojne dobe, ne moremo zrakoplovbe pravično oceniti, zlasti ker smo bili in smo še priče njenih žrtev polnih začetkov. Prepričani pa bodimo, da bo za kulturo in zblizanje človeštva odločilnega pomena.

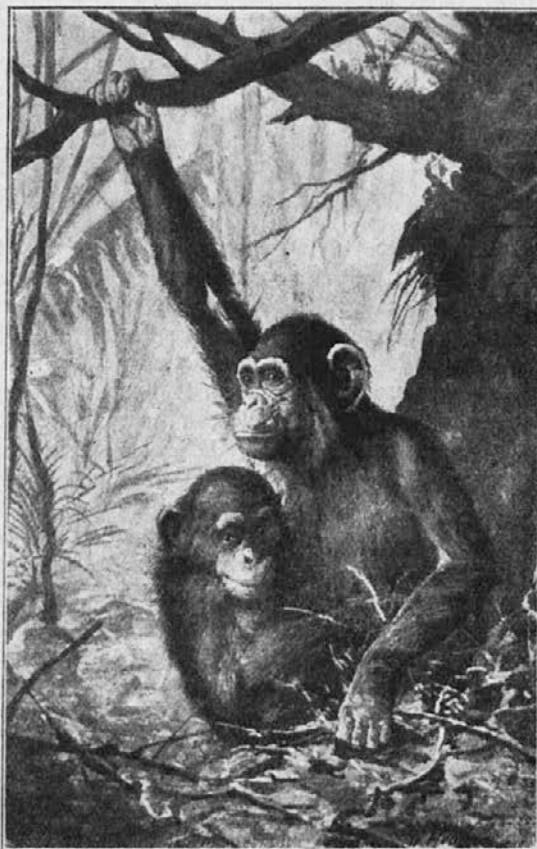

MATI V NARAVI.

Milijoni in milijoni let so šli preko naše zemlje v večnost od onega časa, ko se je na njej pojavila prva živa stanica, ko se je na njej porodilo prvo živo bitje. Kdaj in kje ter pod kakšnimi okoliščinami je vzknila prva klica življenja, nam je in bo ostalo tajnost, z gotovostjo moremo trditi le to, kar nam jasno izpričuje znanstveno ugotovljeno dejstvo: iz prve stanice se je tekom eonov let zemeljske zgodovine razvilo mogočno kraljestvo sedaj živečega živalstva in rastlinstva. Vse, kar oživlja mrtvo prirodo, od mikroskopično majhne bakterije tja do mogočnega hrasta, od prostemu očesu nevidnih praživalic do najpopolnejšega umotvora stvarstva, do človeka, vse to ima svoj začetek v onem majhnem živem bitju, ki je prvo stopilo na pozornico življenja. Čudežni so tisti zakoni, po katerih krožijo svetovna telesa po večnem in brezmejnem vsemirju, nedoumljiva nam je tajnost solnčne energije in njenega mnogostranskega vpliva na vse, kar spada v naš solnčni sistem, čudežno nedoumljivo in nepojmljivo je življenje, njega bistvo in njega smoter. Kaj je življenje? Največji misleci nam niso in ne morejo dati izčrpnega odgovora, ki bi nam zadovoljivo odgovoril na to vprašanje vseh vprašanj, na vprašanje, ki si ga stavi vsakdo, odgovoril pa nanj še ni nihče. Ignoramus et ignorabimus, ne vemo in nikdar ne bomo vedeli, to je končni refren slehernega poizkusa, dati odgovor na vprašanje o bistvu življenja. Bistva življenja ne poznamo, poznamo le njegove pojave, v katerih se očituje in

izmed katerih sta najvažnejša: razmnoževanje in razvoj do vedno višje in višje popolnosti. Čudež je vsaka kretnja živega bitja, čudežna je njegova občutljivost napram raznim vplivom okolice, čudež je oni pojav, ki ga kratko imenujemo asimilacijo ali prilikovanje hrane,

in čudež je rast organizma tega ali onega živega bitja. Da pa se živo bitje, ko je doseglo višek svojega razvoja, žrtvuje in živi v svojih potomcih ter ostane kljub umrljivosti v svojih naslednikih neumrljivo, to je oni čudež razmnoževanja, ki je obvaroval pogina prvo živo bitje od časa njegovega postanka prav do današnjih dni ter ga bo ohranil do nedoglednega trenutka, ko bo ugasnila življenska sila v zadnjem živem bitju našega planeta. Za onega, ki so mu poznani najosnovnejši pojmi iz poglavja o stanici, njenem sestavu in v njej se vršecih pojavih, je jasno, da živo bitje ne živi le od svojega rojstva do smrti, da živi plazma, ona snov nedoumljivih tajen, ki je bistvena sestavina njegovih stanic, že od onega dneva

Simpanzova samica z mladičem v zapadnoafriškem pragozdu.

ustvarjenja, ko se je v toplih vodah arhajske dobe začelo gibati prvo živo bitje, se delilo in razmnoževalo in se pod najrazličnejšimi prilikami, ki so vladale na zemlji v vseh naslednjih dobah njene zgodovine, razvijale in izpopolnjevale v vedno dovršenejše živalske in rastlinske forme. Plazma prve žive stanice še živi in bo živela, dokler ne ugasne luč življenja v poslednjem organizmu. Neminljiva vmesna forma neumrljivega prabitja sem jaz, si ti in vse, kar imenujemo živo, je daljni

potomec prve plazme, ki je izvor vsega življenja na zemlji. Orjaške sile so preobrazale površino celin, izpreminjale so oceanom obale in menjavale rekam bregove, prestavljale so nebotična pogorja in široke doline — življenje pa se je na zemlji razvijalo in izpopolnjevalo nemoteno dalje od arhajske dobe zemeljske zgodovine do danes ter se bo izpopolnjevalo v vedno popolnejše dovršene oblike.

Pojdi v prosto prirodo, ko so zvezetele livade in poljane, ko so oživeli gozdovi in se zbudili iz zimskega spanja velikani nebotičnih planin, in odpri sree prelestni krasoti, ki odseva iz poslednje bilke, ter se zamisli v božansko skrivnost, ki odseva iz smotrene organizacije, izražene prav tako v najenostavnejši algi kot v vitki in visoki smreki, prav tako v revnem in počasnem črvičku ali polžku kot v brzonogi srni ali sploh kaki drugi živali! Odkod vse to? Odkod pestre cvetlice, odkod hrasti, smreke, jelke in vsa drevesa in grmovje obširnih gozdov, odkod ptice pevke, ki prepevajo in žgole v solnčni dan, odkod pestra in pisana armada žuželk ter drugih živali? Odkod vse to? Ti veš: ta rastlina uspeva na peščeni zemlji, ona ljubi ilovnata tla, nekatere rastline se bohotno razvijajo na prisojnih mestih, nekatere ljubijo močvirnata tla. Vse to ti je znano o življenju živali in rastlin, vsaka živalica, vsaka rastlina ti pripoveduje o sreči nad svojo eksistenco in o boju, ki ga bije za biti in ne biti. Nezlomljiva je sila življenja, z njo je ono prodrlo preko vseh zaprek, ki so mu jih stavile v bran brezdanje vode brezmejnih oceanov, nepregledne pustinje, in prodrlo je preko nevarnosti ledenih planjav in kamenitih pogorij. Na vse mogoče načine se skuša obdržati pri življenju sleherno živo bitje in občudovanja je vredna njegova brezmejna skrb za ohranitev svojega rodu. Skrb za ohranitev lastnega življenja in skrb za bodočnost lastnega rodu je ona čudodelna vzmet, ki daje življenju pogon in zalet od časa njegovega nastanka do današnjih dni in ki ga bo gnala in vodila od zmage do zmage nad mrtvo prirodo v milijonletjih, ki jih krije bodočnost. Majhno in nezatno je pšenično seme, sila pa, ki tiči v njem, je večja in zmagovitejša od sile vulkanov, hudournikov in vseh strojev, ki jih je izumil človeški razum. Saj v njem je življenje, življenje, ki že kljubuje tisočletjem in tisočletjem in ki ga ne bodo mogle zlepa uničiti katastrofe, ki še bodo prišle nad obličje našega planeta. Ali te ne navdaja z globokim občudovanjem in s pieteto, polno vere in spoštovanja do življenja, ona

brezmejna, od učenjakov proučevana in od pesnikov opevana večno lepa in večno zagonetna skrb živalice do svojega rodu? Kaj so najgloblje znanstvene razprave, kaj največje mojstrovine slavnih kiparjev in slikarjev, in kaj so najsmelejše tehnične in industrijske zgradbe in naprave v primeri s čudežem, ki izžareva iz skrbi sleherne živali za svoje potomstvo, pa naj bo ta žival majhna in nežna kot je mušica ali močna in velika kot kralj živali, mogočni lev?

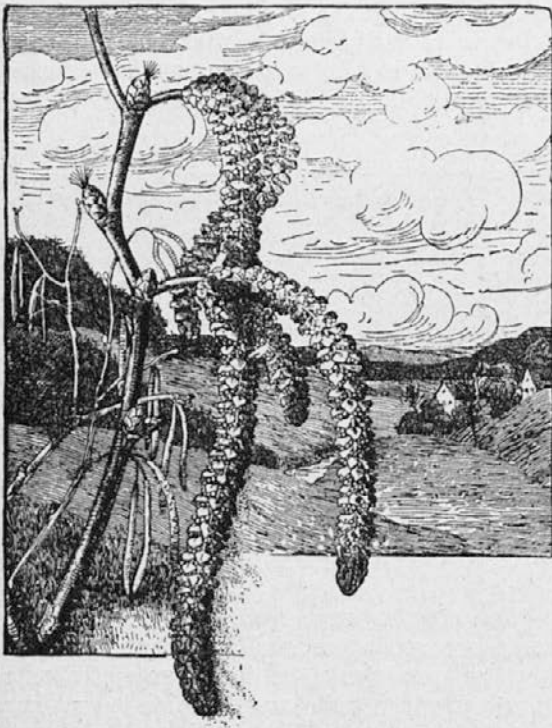

Najpreprostejše živo bitje nam predstavlja enostanična ameba. Ne moremo je smatrati ne za žival ne za rastlino, ona je osnovna oblika živali in rastlin. Njen sestav je enostaven; kepica plazma, v kateri se nahaja jedro, to je vse, iz česar sestoji. Razmnožuje se s tem, da se razcepi v dve polovici.

Ohranitev življenja skozi veke in veke dolge zemeljske zgodovine, skrb za potomstvo, jamstvo za razširjenje in procvitanje življenja skozi eone let v bodočnosti, glej, to je ono, kar bi po domače kratko imenovali: mati v naravi. Mati je nositeljica življenja, mati je posredovalka med preteklostjo in bodočnostjo, ona je porokinja za nadaljnje zmagovanje življenja nad smrtjo. Ali moremo še govoriti o smrti, če poznamo razvojno zgodovino živalstva in rastlinstva, če poznamo stroj in razvoj rastlinske in živalske stanice, ki je v bistvu popolnoma enaka oni, ki je bila prva nositeljica življenja na zemlji? Nikakor ne. Saj vemo, da prehaja življenje od prednika na potomca, med katerima tvori nerazrušljivo zvezo mati kot posredovalka med preteklostjo in bodočnostjo rodu.

Velezanimivo je ono poglavje biologije, nauka o življenju, ki nosi naslov: Skrb za potomstvo. Po vsej pravici lahko ta naslov zamenjamo z naslovom: Mati v naravi, saj je skrb za potomstvo utelešena v materi i živali in rastlin. Ne čudi se, če pravim: v materi živali in rastlin, kajti tudi pri rastlinah moremo govoriti o materi, ker tudi te skrbe za svoj rod. Predaleč bi zašel, če bi se hotel spuščati v razpravo o načinu, kako in s kakšnimi sred-

stvi skrbe posamezne rastlinske vrste za razmnoževanje in ohranitev lastnega rodu, le par primerov naj bo navedenih in ti bodo zadostovali, da bomo odslej videli tudi v rastlinah izraženo vse ono, kar kratko imenujemo mati.

Vejica cvetoče leske. Mačice sestojte iz nežnih cvetov. V njih prašnikih se tvori cvetni prah, ki ga veter prinaša na rdeče nitke, ki mole iz popkov, v katerih je zavarovana plodnica.

Lesko poznaš predobro, da bi ti jo bilo treba še natančneje opisovati. Kamor greš, povsod jo vidiš, leska je za naše kraje eden najbolj značilnih grmov. Kdo je ne bi poznal, saj z nje trgamo lešnike, kojih jedra so sladek prigrizek mladim in starim. Vsako spomlad jo vidiš ozeleneti in vsako poletje nabiraš plodove, ki jih je napravila, nisi je pa še videl cveteti. Da cveto zvonček, teloh in trobentica, da se spomladi odenejo jablana, črešnja, hruška s snežnobelo odejo, sikano iz duhtečega cvetja, to ti je razumljivo samo ob sebi, da bi pa tudi leska kdaj cvetela, o tem ne veš ničesar. In vendar! Si se že vprašal kdaj, čemu one nežne mačice, one ljubke oznanjevalke s hrepenejem pričakovane spomladi, ki jih trgaš z leskinih vejic že koncem svečana, ko še breg in dol pokriva debela snežna odeja? Njih pomena se ne zavedaš, nagonsko pa slutiš v njih

nekaj, kar oznanja prenovljenje in vstajenje življenja. Mačice so skupine majhnih cvetov, ki so brez kričočih in vabečih barv, in kojih naloga je tvoriti cvetni prah ali pelod. Ko mačica dozori, pa zapiha skozi grm rahel veterček, ki prinaša v deželo pomlad, se zazibljejo na leski stotine teh nežnih tvorb in iz njih se usujejo rumeni oblaki, sestoječi iz milijard drobnih cvetnih praškov. Pomlad je tu, leska praši! Leto za letom doživljamo ta dogodek, ki je poln lepote in poln globokih skrivnosti zmagujočega življenja. Leska praši... Zakaj in čemu? Veter razpiha mačice in odnaša iz njih cvetni prah. Ali ima kak pomen ta prirodni pojav, ki je tako enostaven, da ga pač opazujemo leto za letom, a dalje o njem ne razmišljamo? Opazuj naravo s predsodkov prostim razumom in divil se boš smotrenosti, ki je izražena v vseh njenih delih in v vsakem njenem pojavu. Milijarde cvetnih praškov se stvorijo v vsaki mačici, da vsaj tisoči del te ogromne armade izpolni velevažno nalogo, ki mu je dana od narave. Istočasno, ko začnejo prašiti mačice, se na vrhu mnogih popkov, ki so raztreseno porazdeljeni po vejah, pokaže šopek tenkih rdečih nitk. To so brazde, ki vodijo do plodnice, ki je skrita in zavarovana sredi popka, in koje naloga je stvoriti seme in v njem klico življenja, torej novo rastlino. Kdaj

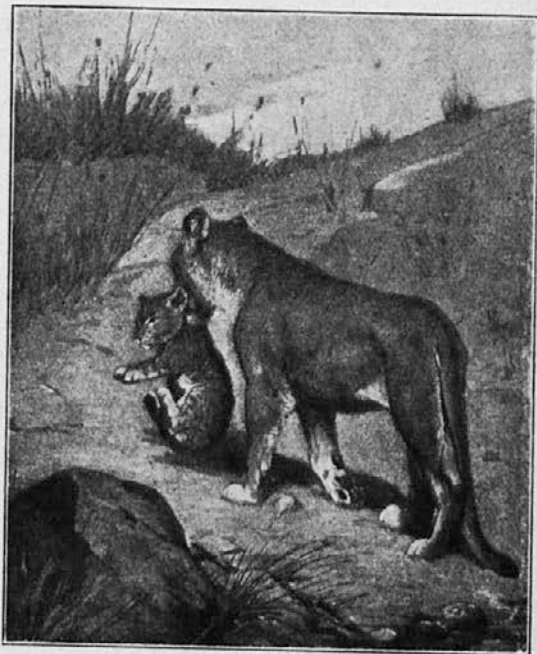
Jazbečevka, sluteč nevarnost, zapušča z mladiči svoj brlog.

se izvrši ta velepomembni dogodek, od katerega zavisi usoda celega rodu te rastline? Ko pade cvetni prašek, ki je majhen, da ga komaj opaziš s prostim očesom, na brazdo, je izvršeno opršenje in s tem je izpolnjen najvažnejši pogoj za oni dogodek, ki je večji od vseh čudežev, ki si jih more izmisliti človeška fantazija, namreč oplojenje, spočetje novega življenja. V plodnici se začne razvijati in rasti klica nove rastline, istočasno pa se okoli nje nabira hranivo in stvori trdna skorja, da jo varuje pred različnimi škodljivimi vplivi do onega dne, ko zopet pride prelestna pomlad in pokliče življenje k vstajenju.

Na sličen način kot leska skrbi za nastanek semena in obstanek rodu še mnogo drugih rastlin, tako bor, smreka, jelka, jelša, trave, skratka vse one rastline, pri katerih veter posreduje prenašanje cvetnega prahu iz prašnih cvetov na pestične. Vetrocvetne rastline jih imenuje botanik v nasprotju z žužkocvetnimi, kjer se vrši prenašanje cvetnega prahu iz cveta v cvet po žuželkah. Najrazličnejša so sredstva in pota, po katerih skušajo žužkocvetne rastline privabiti nase žuželke, da potem te hočeš nočeš prevzamejo vlogo posredovalca med cvetom in cvetom. Nekatere vabijo žuželke s pestrimi kričečimi barvami venčnih listov, druge z različnimi hlapljivimi snovmi, ki razširjajo prijeten vonj daleč naokrog, nekatere uporabljajo obe sredstvi, barve in dišeče snovi, da dosežejo zaželjeni cilj, brez katerega je izključeno opršenje in potemtakem nastanek semena, s katerim se rastlinski rod reši preko neugodnih razmer, razmnožuje in razširja. Pestrost cvetnih barv, parfumi najrazličnejših nijans, ki izhlapevajo iz cvetov, najraznovrstnejša sredstva za varstvo in razširjanje semen v čim oddaljenejša kraja, kaj je vse to kot ona brezmejna tajinstvena skrb, ki dela čudeže iz vekov v veke, skrb, ki je razvila življenje iz skromnega enostaničnega prabitja v bitja, kojih organizem sestoji iz milijard do skrajne dovršenosti in popolnosti med seboj organiziranih stanic, kaj je vse to, če ne viden izraz tega, kar imenujemo mati?

Mati! Kratka je beseda, globok je pojm, ki ga vsebuje, ki ga izraža. Vse, kar vemo in znamo o zakonih, ki vladajo v vsemirju, vse kar čutimo ob pogledu na nebesni firmament, posejan z milijoni svetlikajočih se lučic, vse lepote in krasote, ki odsevajo z vrhov veličastnih gorskih velikanov in najslajši akordi najdovršenejših simfonij zdaleka ne dosežajo onega, kar izražamo z besedo mati.

Še mnogo očitneje kot v rastlinstvu se izraža misterij matere v živalstvu. Ko bi te mogel postaviti pred mikroskop in ti z njim razkazati delitev in razmnoževanje onih majhnih bitij, ki žive povsod, kamor stopiš, v nepreglednih trumah in ki jih v zoologiji, nauku o živalih, imenujemo protozoa ali praživali! Ko bi te mogel popeljati k morju in ti tam razkazati vsaj nekatere najvažnejše zastopnike raznih mehovcev ter na par primerih razložiti njih boj za obstanek in njih skrb za potomstvo! Oči se ti ne bi mogle napasti prelestne lepote in razum ne bi mogel doumeti vseh neštetihi pojavov, ki so izraz najvišje sile na svetu, skrbi za obstanek rodu v bodočnosti. Poznan ti je razvoj neštetihi žuželk, rjavega hrošča, čebele, čmrlja, mravlje, sviloprejke in drugih, nešteto krat si že videl valiti ptičke in vsakdajen ti je prizor razmerja raznih sesalcev do svojih mladičev. Če se nisi zavedal do zdaj, vedi odslej: različne so živali po obliki in velikosti organizma, različen je način njih prehrane in razmnoževanja, skupna pa je v njih sila, ki jih ne pusti izumreti, ampak jih žene k vedno višji in višji popolnosti, sila, s katero so preživeli milijone let in bodo živeli v nedogledno bodočnost, sila, ki je vsebovana in zbrana v tem, kar izražamo z besedico: mati.

Levinja nese mladiča na varen prostor.

PO SINJI ADRIJI.

Bahač iz plodnega Banata je poveličeval svoj kraj. Sobesednik, pristaniški postopač iz Splita, pa vtakne prst v slano vodo in vzklikne: «Imadem spoj s čitavom svetom!» In res, morje nas veže z vesoljno zemljo. Težko državi brez takih stikov. Predvojna Srbija je bridko čutila gospodarsko podložnost, ker ni imela izhoda na morje. Naša kraljevina, dasi tolikanj prikrajšana v svojih narodnih zahtevah, premore vendar 550 km obrežja v zračni črti; po vseh zavojicah znaša obala malone 1564 km, a z otoškimi obodi vred skoro 5172 km. Redko katera obala je tako členovita ko naša: posedujemo namreč 363 luk, zalivov, zatonov, uval, drag in dražic. Večjih otokov štejemo 61, da manjših ostrovov in čeri niti ne omenjam.

Hočeš li z mano, blagi čitalec, na izlet po modrem Jadranu? Evo, jekleni konj te je privedel na Sušak. V hotelu «Kontinentalu» shraniva prtljago, da se malce razgledava. Tamle na vzhodu vidiš moderne stavbe in kopališča, kamor prispe do 5000 letoviščarjev na leto. Na zapadu pa se razprostira poslovno središče, trgovska stran jugoslovenskega Liverpoola: sedež paroplovnih društev, glasovite tvornice papirja, kož, mila, sveč. Mimo gimnazije odrineva na goro Trsat po Kružičevih stopnicah, ki jih baje še nihče ni prav preštel. Kolikokrat sem samosrajčnik z domačimi prepeval pri luščenju boba tisto romarsko:

Oh, pojmo ga iskat tja gor na svet' Trsat...

Ali pa ga bova našla, namreč dom Majke božje lavretanske? Ne, hišico so odnesli italo-filski krilatci v Loreto pri Jakinu v Italiji. Tudi konj sv. Martina, ves od suhega zlata, težak na stote, je odpeketal iz cerkvene kripe bog ve kam. Pač pa bova videla frankopanske grobnice in muzej, videla divno morje, o katerem je zapel Dragotin Kette:

Oj Adrija, kako naj te objame,
kako naj te poljubi pogled moj,
ti si ko deva, ki si venec sname
na dan poročni z dražestnoj rokoj!

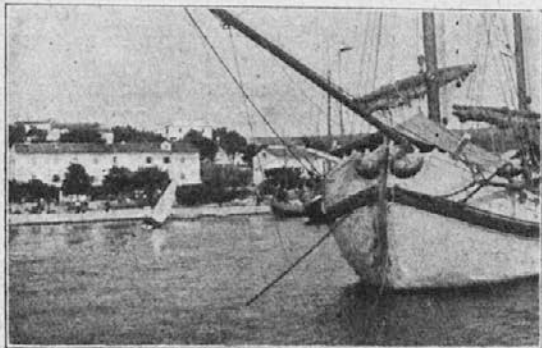
Uzrla bova spodaj Hrvatsko čitaonico, večni trn v peti «tolomašem», za njo pa onkraj vodne državne meje reški magistrat, kjer je ognjevito grmel proti Madžarom zadnji hrvaški patricij, odvetnik Barčić, čigar sin je izdihnil v dvoboju z najboljšim prijateljem: radi ža-

litve Franja Josipa ga je moral tovariš kot častnik izzvati. Na levi pod «Pečinami» pa stoje razpali dvori našega prvega pesnika futurista J. Polića Kamova, ki je z bogatega vlastelina zdrknil na siromašnega bohema ter osamljen preminul v daljni Španiji.

V uradu «Jadranske plovitbe» si dobil na uradniško legitimacijo znižano vozovnico in se vkrcal na Drvenem gatu (pomolu). Med prestnim lesketanjem in bleščanjem morske gladine je bliskoma minila ura in evo nas na Krku, največjem našem otoku s 24.000 prebivalci na 410 četvornih kilometrih. Glej na 85 m visoki pečini O m i š a l j, ves v oljkovem gaju in s prikupnim kopališčem, kamor se prihaja hladit nad 200 petičnikov v pasjih dneh. Žene se nosijo v črnem, baje žalujejo za knezi Frankopani, možje pa pošiljajo iz Amerike prihranke, da se je uvedla električna luč in vodovod. Z viška se odpira čaroben vidik na Kvarner, na desni se preliva Planinski Konao ali Gorsko Tijesno, ki so mu Benečani rekali Morlaški kanal. Morlaki (črni Vlahi) so bili romunski pribežniki in so se najdlje držali baš v Poljcih na Krku. Profesor Jakob Zupan, potujoč po hrvaških zemljah v želji, da bi se Slovenci približali Hrvatom, je leta 1825. priobčil poljiški pater noster in ave Marija. Čujmo odlomek očenaša: ...neka se sveta nomelu tev, neka venire kraljestvo to, neka fje volja ta... nun lessaj in ne napasta nego ne osloboda de rev! Še ti razumeš napol to romunščino, jeli? Ko so dalmatinske ljudovlade prišle pod Benetke, je «morlak» označeval kmeta v nasprotju z meščanom. Danes se vsakdo brani tega naziva in ga od-riva sosedu na vzhod. Zaničljiv je nekoliko: boduli, t. j. otočani, velijo: Bog te sačuva' od spliske sile, omiške nevire, poliškog dara i vlaškgoga smrada!

Pol ure, pa smo v Njivicah pred novim hotelom; eden pa nedozidan lačno zeva v zrak po znatnih vsotah ženka in cvenka. Kopališče je ugodno, še bolj pa v bližnji Malinski. Spričo sijajnega položaja jo čaka blesteča bodočnost. Vremenske razmere so boljše nego v kateremkoli laškem lečilišču, oziroma letovišču ob Adriji. Predlani jo je posetilo blizu 1000 gostov. Mimo samostana v Glavotoku priplujemo v mestece Krk, bogato starih spomenikov. Tu je sedež oblastev za ves otok.

Po hotelih (Jugoslavija, Krk), gostiščih in zasebnih stanovanjih se more razmestiti nad 100 kopališčnikov. Telo si boš pral v romantičnem zalivu, dušo pa morda pri biskupu Srebrniču. Ako se ti ruši zobna ograja, se obrni na Slovence drja. Broveta, sokolskega starosto. Naših ožjih rojakov živi tu še več, a na oddih prihajajo semkaj po večini Nemci.

Otok Krk. Malinska.

Domačini bi rajši videli slovenski živelj, da se povzdigne slovanski značaj otoški prestolnici, kjer so Italijani imeli svojo trdnjavo. Ti so nazivali ta kraj Veglia (reci: veja, t. j. Stari grad), a hrvaški naziv poteka iz grškega Kurikum ali Kuritika. Benečani so v krivem mnenju, da «veja» pomeni b e d e n j e, za grb izbrali čuječega ptiča čuka. Zategadelj sosedni Cresani posmešno pravijo meščanom čuci, čuki. Ako še nimajo svoje himne, naj si vzamejo našo poskočnico: Čuk sedi na Veji... Krčani pa dajejo šilo za ognjilo Cresanom z zbadljivko «puličari», ker imajo ti v grbu puliča (osla). Čisto hrvaški Cres je po krivici pripadel Italiji. Ponekod govorijo po starinsko, n. pr. Martin z barda palži dalbal, čo podalbal, sam požardal (Martin z brda je polže dolbel, kar je izdolbel, je sam požrl).

Za 20 minut pritisne parnik v krasni zažnini ob mladem mestu Aleksandrovem. Stari Punat se je prekrstil na ime našega vladarja. V snažni vili Luciji, najboljšem pensionu v neposredni bližini novega kopališča, je poverjenik Vodnikove družbe, g. Nikola Žic, pogostil že na stotine Slovencev. Dokaj zgodovinskih znamenitosti najdeš tu kakor sploh po vsem ostrovu, kraj je kakor nalašč v sredini za poldnevne izlete na vse vetrove. Omembo zasluži «Krški Bled», otoček Košljun s samostanom, slikami, grobnicami frankopanskimi. Smem li vplesti sonet o tem biseru?

Čuj, koliko vekov je že, Neptun,
odkar zagnal si zanko v ta zaliv
pa z njo zadržnil snopec očarljiv
hrastja in pinij — dražestni Košljun?

To biser Aleksandrovske je lokve,
krasnejših ne rodi bolezen školjk.
Dragulj v prelesnem vencu trt in oljk:
obroč so mu prepletle bujne smokve.

Zatok: nebeško čudo v zori zlati,
rubin, opal in višnjevci safir,
spreminjasti smaragd — obet in up.

Črez dan kovin zavlada lesk možati,
potem pod noč, ko boža ga zefir,
mu mroče Solnce daje vroč poljub.

Med nadaljnjo vožnjo se oziraš na brdovito, beraško S t a r o B a š k o. Prebivalstvo hodi s trebuhom za kruhom. Odondod je moral biti Vicko Potrebuješ, ki je na dnini prvič okušal s slanino zabeljeno puro (polento) in vprašal, kaj neki zajtrkuje kralj. «Eto tako, svaki dan začinjene pure,» mu odgovorijo. «Dobro mu je,» vzdihne Potrebuješ, «a da sem jaz kralj, zmeraj bi jedel loj, spal na bombaku in pil vino: zjutraj brez vode, opoldne célo, zvečer pa kakor ga je Bog dal».

Ko so leta 1915. jeli po Dalmaciji kopati boksit (bauxit), najbolj razširjeno in najvažnejšo sirovino našega primorja, so Starobaščani upali na boljše čase, a njih rudniki se niso obnesli. Drugod, v Drnišu in še nekih najdiščih,

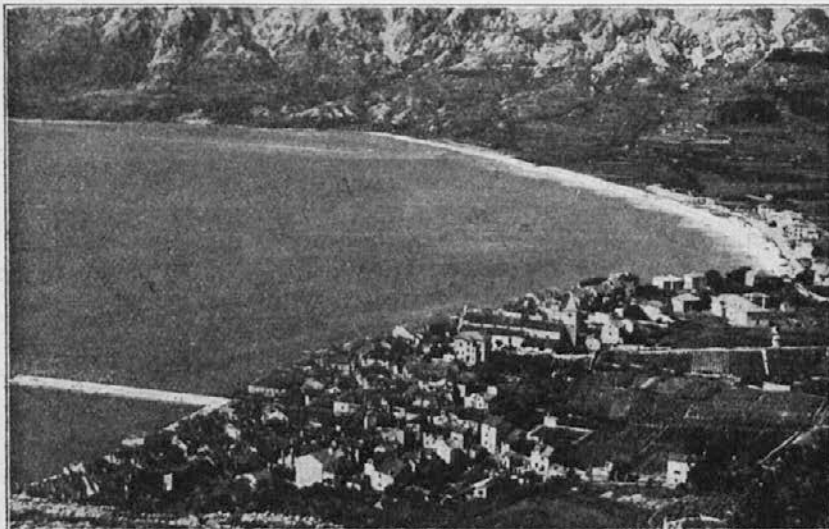
Otok Krk. Kopališče v Aleksandrovem.

se cenijo zaloge boksita na 20 milijonov ton. Dober boksit mora vsebovati 50 odstotkov aluminija, dalmatinski ga često vsebuje do 70 odstotkov. Neznatno količino te rude predeluje državna tvornica v Mostah tik Ljubljane.

Na južnem koncu Krka leži za tujski promet slovita (Nova) B a š k a. Hoteli «Velebit», «Volaric», «K Slovincu» i. dr. so predlani sprejeli 1896 poletnikov. V Jurinem Dvoru si oglej

nagrobno ploščo kralja Zvonimira z najstarejšim staroslovenskim napisom (Baščanska ploča iz leta 1100). Prodната obala za kopanje meri domala 2 km.

Proti jugu naletimo na biser našega Jadrana, otok Rab, osmi po velikosti (93 km² kakor Mljet). Pogozditev je vodil slovenski logar, ki so mu postavili pločo. Glede na zgodovinske spomine se morejo z Rabom primerjati zgolj Benetke. Angleži, Nemci, Čehi in domačini so objavili cele knjige o njegovih krasotah. Kmetijstvo je na nizki stopnji: orjejo še z lesenim oralom. Ovčarstvo je bilo svoje dni jako raz-

Otok Krk. Baška.

vito, tako da so bravarji (pastirji) uživali posebne pravice. Strižnje so bile pravcate slovenski, ki jih opeva Juraj Baraković iz Zadra v pesnitvi «Draga rapska pastirica». Sedaj so pozabljene tako kakor viteške igre «obdulje» ali pogrebni običaji z najetimi žalovalkami (narikuše). Opravičeno poje Baraković:

Rabe, mnoge časti u tminah ti stoje
I nima oblasti tko ti slavu poje.

Rab ima tri krasna kopališča in več hotelov za 1500 gostov.

Naprej gredoč se namerimo na otok Pag, četrti po obsegu (287 km² in do 8000 duš). Z obrežja naju pozdravlja gostilnica Grand Hotel, ki navzlic bobnečemu naslovu nima kdo vé kaj sob. Dobrodušno stanovništvo prideluje vino in glasoviti paški sir, nazvan jugoslovenski parmezan. Vredno si je ogledati soline. Na solncu se s hlapenjem vode dobiva sol na dveh državnih poljanah, ki zavzemata 1,172.000 m²

površine, medtem ko slična naprava v Pelješcu pokriva le 450.000 m². Najbolj slano je sicer Mrtvo morje, vendar se sorazmerno največ soli proizvaja v Sredozemnih morjih, kamor spada i Jadransko. Od vsesкупne svetovne proizvodnje — nad 100 milijonov ton na leto — prihaja večina kuhinjske soli pač iz slanih vod na celini ter iz rudnikov. Mimogrede omenjeno: Ako Slovan ponudi došlecu sol, mu s tem izkazuje spoštovanje, pri Anglosaksonih bi bilo to razžaljenje.

Dobro jutro, moj Ahasver! Kako si se naspal na parniku? Glej, pozdravlja nas P r e k o,

tam preko pa se beli Zader. Odkar so ga naši diplomati prepustili Mussolinijevini, so se vsa oblastva preselila semkaj. Stojimo le malo časa, v nekaj minutah smo v B i o g r a d u na moru, kjer se zadržimo dalje. Naš parnik namreč ob suši pretaka v velikanski kotel na obali pitno vodo, pripeljano iz Splita brezplačno, kajti Jadranska plovdba prejema za to in za pošto 1,000.000 dinarjev podpore na leto, a v dvoglavni monarhiji so paroplovci dobivali 23,500.000 kron! Vidiš,

do 50 žensk se rivsa in ravsa, katera bo prestregla večji curek vode iz razpokane cevi.

Zbogom, bela prestolnica nekdanjih hrvatskih kraljev! Okoli poldne se bomo prerili skozi romantični zavojiti preliv v pristan Š i b e n i k. Tri srednjeveške trdnjave na griču, tri priče o burni preteklosti prikupljivega mesta. Že z ladje uzreš kip domačega pisca N. Tomasea, čez leta boš utegnil kje videti tudi soho Sime Matavulja, ki je naštel tu nad 30 cerkvá. Oglejva si v naglici vsaj slovito stolnico, ki jo je po večini gradil domačin Juraj Matijević, kesneje prozvan Orsini, ter bivšo «lužo» ali posvetovalnico iz srede 16. stoletja v čistem renesanskem slogu. Na kratek obed smukneva v «Krko», «Kosovo», «Šibenik» «Orjuno» ali drugam, naj naša ladja naklada karbid, les, premog, vino, boksit. Za kopel v ljubki «Jadriji» pa vendar ni časa, še manj za izlet v Šubičevac, Mandalino ali k slapovom

Krke. Železniške zveze gredo v Zagreb, Bosno ponosno, Split, kamor pa jo midva rajši mahneva po gibkem in zibkem elementu.

S palube opazujeva razvaline po vrhah, golčave, pa tudi pošumljene predele. Na odprto morje jo režemo. Parnik se «valja», se guga. Kaj za to, saj sva po zdravnikovem nasvetu jako poceni kosila, če bi bilo treba žrtvovati pomorskim božanstvom. Meni doslej še ni bilo zlo, dasi je nekoč okoli mene vse brusilo in bruhalo, celo kapetan. Mimo rtiča Ploče tavamo — majave postave — ob kamenitem predelu, ki so ga zbog tega Lahi krstili za «Sassonijo», proti otoku Šolti, kjer gorenjski dušebrižnik Habad uživa izvrsten med od rožmarina. Njegove duhovne ovčice so večinoma ženske, moški se ubijajo za vsakdanji kruh onstran «velike luže». Tam zadaj štrli bujni otočič Nečujan, kjer je najstariji hrvatski pesnik Marulić letoval, iščoč utehe od posvetnih skrbi. Zapira luko Maslinico, ki jo proslavlja Petar Hektorović v svoji pesnitvi «Ribanje». Tukajšnje uvale in zajedi obilujejo najrazličnejših rib.

Ajme meni! ni li to Trogir? Najznačilnejši kotiček stare Dalmacije. Muzej stavbarstva, uspravno mestoje, ki si želi svojega Rodenbacha. Ponaša se s celo vrsto cerkvic, osebno s proslulo stolnico, pri kateri je domorodec Radovan izoblikoval čudovit portal (leta 1240.). Meščani govoré cakavsko narečje, zamenjavajoč šumevce in sičnike: mačka je lovila paša (psa). Slično se čuje v neki slovenski fari: obcinska pišarna. Sosedni štokavci se jim včasih rogaajo v pesni Ceta od Trogira.

Sastala se ceta od Trogira
sami' dvanes' tragetira (brodarjev).
Ca šam ja, ca ši ti,
ca je Ika, ca je Mika,
ca je tete Jele šin! ...
Ovo šu sve pašani junaci.
Na njiman šu crne gaće,
nije take skladne braće,
kamižole i bragire,
iz građa se oni dile,
da će plino zapliniti,
da će Solin osvojiti ...

Na svojem pohodu so postali lačni. Ujamejo janjca in ga peko. Tedajci se pojavijo Turki od Solina. Kako pa potem? Junaški so se držali. Mohamedani pograbbijo pečenko, Trogirani vlečejo za raženj. Ta jim je ostal v roki, oprali so ga in napravili juho. Oni so se «postovali ka' judi, a Turci grižu mešo ka' paši».

Ako želiš, te odtod popelje po kopnem Idriječan Prelovec z avtom skozi krasno Kaštelansko nabrežino mimo sedmih naselbin. V srednji je letoval predlani kraljevič Peter. Obiskal ga je v septembru tudi kralj Aleksander s kraljico. Med množico je neki Nемеc prosil Njegovo Veličanstvo, da bi ga smel fotografirati. Ko se je to zgodilo, je fotograf ves rdeč od zadovoljščine začel vihteti klobuk in vpiti kot iz uma: «Hoch der König! Živio kralj!»

Po Kaštelanskem obrežju uspeva mandelj, trta, smokva, maslina (oljka). Leta 1896. je bila v Splitu razstava olja. Sodeloval je italijanski strokovnjak profesor Mingioli, naš zastopnik in odposlanik tržaške trgovske zbornice. Dvajset vzorcev olja, deset domačih in deset inozemskih (francoskih in italijanskih), so pokušali razsodniki in prisodili nagrado trem, edino italijanskim!

Mimo Solina, svetovno znamenitih razvalin nekdanje Salone, se podi vlak pod Klisom, ki odpira burji pot na sinjo gladino. Na levi stoji nalik lobanji gorica golica Sutikva (sv. Tekla), sosedka cerkvici sv. Dujma. O postanku te hiše Gospodove je pravil pater Trivulcij: Ko so nosili svetnikove kosti iz Solina v Split, so sedli tu v hlad na odpočitek, ker je bila velika pripeka, in med dijakoni nekdo zavpije: «Daj, sv. Dujme, vode, da se napijemo!», in pri tej priči privre vodica bistrice uprav ondi, kjer je zdaj cerkvice ... «Bedak, zakaj ni prosil vina!» se jezno oglasi v kotu med poslušalci vinski bratec ...

Lukatija je med pripovestjo prisopel v Split, trgovsko in prosvetno središče celokupne Dalmacije. Ako prispeš po mokrem v pristan mimo Sustjepanske vojaške opazovalnice z Ljubljčanom J. na čelu, se mesto amfiteatralno razpreda pred teboj v nešteti lučkah: kakor božične jaselece. Znočilo se je namreč. Ako gleštaš veliko cvenka, lahko prenočiš v odličnem hotelu «Bellevue», ki ga vodi koroški Slovenec B. Ceneje projdeš v štajerskem «Klampferju», a v sosednem «Jadranu» ti bo postiljala kranjska Micika. Ali ti diši fina turška? Hajdi z mano v Narodno kavarno, kjer ravnateljuje naš rojak iz Rogaške Slatine. A poprej stopiva na izborna kapljico po 8 Din z Visa, «k Janešu» Zupančiču iz Trebnjega ali v delikatesno trgovino tik Žveplenega kopališča h Kriviču, poročenemu z Vrhničanko. Tu dobiš sladke vugave z otoka Brača ali korčulanskega grka. Drugič pojdeva k sosednemu «Dobremu Prijatelju», kjer

sta pleskarja Židan in Ogrin na zid napisala ter upodobila napitnico «En starček je živél».

Drugo jutro kreneva na sijajno cementirano obalo, posajeno s palmami. Tu se še zasledijo ostanki Dioklecijanove palače, ki v njenem obzidju stanuje danes nad 3000 ljudi. Tod kakor po novejšem delu mesta srečuješ obilo starinskih kamenov, grbov, napisov. Ponos pa je Splitu bivši mavzolej, sedaj stolnica z veličastnim zvonikom. Slikovit, edinstven je razgled z brda Marjana, kamor držé razkošne poti med opojnim cvetjem in južnim rastjem: tja na brdoviti sivi sever, na vranjiško luko, na široko modro morje, posuto z otoki:

Oj Marjane, samotna planino,
pored Spljeta, pored živa grada...
Sva priroda od zemlje do neba
bajna, čarna, vilinska i rajska
i ponosna sa krasote svoje
u toj divnoj spljetskoj okolici...

Tako jo je zakrožil Luka Botič leta 1861., ko Marjan še ni bil toli gosto pošumljen kot danes, ko tu še ni bilo kraljeve «vidilice», ne vremenoslovske postaje, ne prirodoslovskega muzeja in živalskega vrtiča. Pred nama se širi južno pristanišče. Ali veš, da je na vsej zemlji najbolj obloženo? Na vsak linearni meter splitske obale pade na leto 1077 ton, medtem ko je svetovno poprečje 600 ton (Trst 485, Reka 321). Ker je luka v državi isto kar duri pri hiši, se pozornost obrača na povečanje. Nekoliko obrežja je uredil že Marmont, graditelj cest po Dalmaciji. Ni čudo, če je avstrijski cesar, dobivši nazaj Ilirijo, z obžalovanjem vzkliknil: «Škoda, ker niso Francozi ostali delj časa tu!» Tovorni promet kanijo odvrniti v severno (solinsko) pristanišče. Pri tem gre

Don Franè Bulić
(po sliki prof. Kopača v Splitu, 1926).

v glavnem za cement in tupino (lavor). Kot izhodišče za prekomorsko selitev stoji Split v Evropi takoj za Cherbourgom in Hamburgom.

Rimski bog Janus ima dvojno obličje: z enim zre v preteklost, z drugim strmi v bodočnost. Splitski Janus pa sta dva veljaka: Bulić in Čulić. Don Bulić buli v prošlost, odkopava in hrani starine, osnavlja muzej; Čulić čuli (napenja ušesa) v prihodnost, kot ravnatelj «Putnika» simbolizira moderni živahni Split stremeč po gospodarskem razvoju.

Za svojih 33.000 stanovnikov ima mesto pač preveliko gledališče, največje v Jugoslaviji. Tu deluje v prvi vrsti kot reditelj ali režiser naš znanec R. Pregarc, avtor prvega slovenskega filma z gorenjskimi motivi. Delo je sprejela neka berlinska družba. Tudi dvoje glumcev in drugega osebja je prišlo iz ljubljanskega gledališča. Srednje šole so dobro zastopane. Evo obrtne šole, kjer poučuje znani kipar Peruzzi. Ravnatelj ženske gimnazije g. Mangjer upravlja obenem lepo Gradsko biblioteko. Med njegovimi profesorji naj omenim slikarja Kopača z Gorenjske; plodoviti pokrajinar je nedavno razstavl tudi dosti portretov: župana Tartaglio, monsinjora Frana Bulića, drja. Leontića, argentinskega konzula Rossanija, hčer ministra drja. Grisogona, edinko drja. Lavša, ki je ravnatelj v podružnici Ljubljanske kreditne banke, itd. Razen zasebnega uradništva: Cvikelj, Fabian, Hribar, Kolenc, Mijot, Misija, Petrič, Pirc, Podgoršek, živi tukaj še precej državnih činovnikov: osebni tajnik velikega župana Kosi in njegov imenjak Košir, Krhin, Mišon, Oraš, Petrovič pri «Putniku», Suhač i. dr. Med obrtniki mi je znan prijazni trgovec J. Špan na Jelačičevi cesti, poverjenik Vodnikove družbe; urar Kveder, brat pokojne pisateljice; krojača Silič in Troha, tesar Čech, črevljar Kolenc. Služinčadi iz naših krajev seveda ne manjka. Štetje leta 1921. izkazuje 283 Slovencev, v tem so obsežene vsekakor naše redovnice, a več desetertic kranjskih Janezov pa menda ne. Posebno statistiko nudijo tujci, ki jih je bilo predlani 34.796. Nekatere privabi mik zgodovinskih znamenitosti, druge skrb za zdravje, blagodejno kopanje v toplém morju na Bačvicah ali drugod. Glavna doba za poset sta pomlad in jesen...

Spet so se jadra bela od južnih sap napela, bi bil človek dejal s Prešernom pred sto leti. A danes je teka «Petka» zatulila in odrinili smo naprej proti jugu. Ogniti se moramo otoku

Braču, ki je drugi naš po razsežnosti (meri 388,5 km² ter šteje 23.000 prebivalcev). Gorovit, a vendar prikladen za kopanje. V Bolu je znana vinarska zadruga, ki izvažajo dobro kapljico, v Selcih pa služe prastaro klesarstvo. Po večini selišč nedostaja vode, zadovoljiti se morajo z lokvami, katerih ena se kliče Dunaj. Ta pogostni nedostatek dalmatinskih predelov nam osvetli sledeča zgodba iz beneških časov: Šel je knez Marko Sinovčić v Benetke dožu na poklon. Dož ga je spremil po mestu, kažoč velikansko bogastvo palač in cerkvá, ter se pobahal, češ: «Povej ti meni sedaj, kdo more vse to preceniti? Je li Bog komu dal toliko blaga ko Benetkam?» Na to mu veli knez: Laglje preceniš imovite Benetke nego trojni dež v letu.» «Kateri dež?» «Jurjevski, križevski in dúhovski. Ti prinašajo več blaga, nego ga je v Benetkah.» — Bračani veljajo tam doli za nekake Ribničane ali Lemberžane. Dosti šaljivih in žaljivih povestic kroži na njih račun. Obnoviti hočemo ono, ki razlaga, kako so šli v Benetke po pamet, ker ondi je ka-li nakopičena mo-

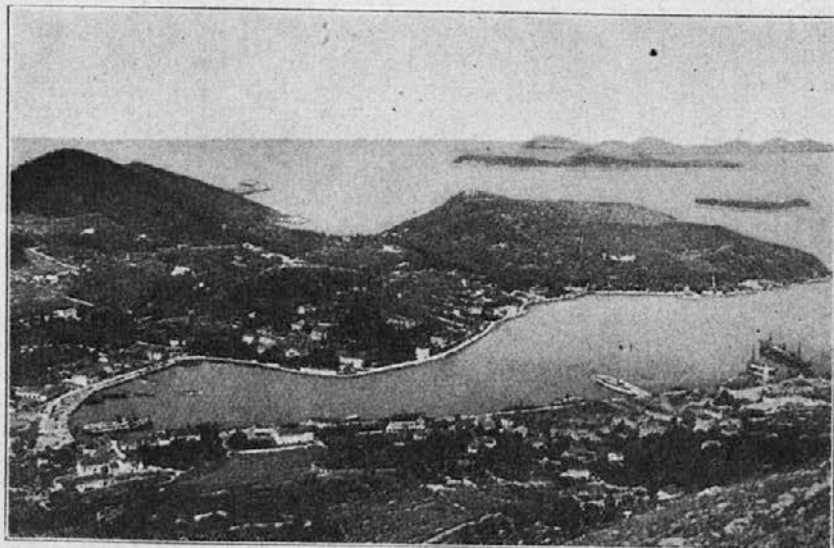
drost in um vsega sveta. S trabakulo (dvojadrnico) priveslajo pred dožev dvorec. «Po kaj ste prišli?» jih vpraša nekdo. «Da poiščemo srečo, da kupimo pameti za naš otok.» Lokavi Benečan jim za drag denar proda v sodu miš in priporoči, naj za ves svet nikar ne gledajo vanj, dokler ne bodo doma... Na obali je vse zbrano: župnik, župan, narod, brodovi. Zvonovi pritrkujejo, topovi grmé. «Podeštat» otvori sod, ujetnica pa smuk! na plano, se preplaši, splava po vodi na bližnji školj. Načelnik ukaže prinesiti konope, vrvi, verige, opasati otoček in ga pritegniti k Braču. Na stotine možakov se npenja. A vsa prepasila so popokala, ljudje popadali po tleh, si odrli roke in noge, školj Smrdulja pa še danes stoji na starem mestu in se noče premakniti.

Na celini nas spremlja plodovita Podstrana, o kateri je kmet Martin Vuleta spesnil dolgo hvalnico, ki se pričenja:

O Podstrano, misto od Poljica,
na te gleda Brač i okolica
i sva redom naokolo sela
i Kaštela, majka im vesela!
U tebi su polja i rudine,
erno vino, brate, do istine...

Ljudstvo se med ostalim odlikuje po strpljivosti napram drugim veram. «Svak svoj zakon hvali,» pravijo, ali pa: «Da je Bogu mrzak koji zakon, on bi ga iskorenija.»

Spotoma se ustavima na Hvaru, ki so mu Lahi dejali Lesina, kar je staroslovenska beseda za gozd. Otok, že dolgo zvan «Jadranska

Gruž.

Madeira» zbog milega podnebja, ima stalnejšo temperaturo nego Cannes, Krf, Malaga, Kairo. Bogat je klasičnih stavb in slik. Nekatere umetnine je oškodoval zob časa, popravlja jih naš slikar Sternen. Stan in hrano dajeta «Grand Palace» in «Hotel Kovačić», v Starem gradu pa «Elizabeta». S posebnim parnikom bi mogel iz Splita na «jadranski Gibraltar», namreč Vis, in na Biševov «vsišnjevo jamo», ki nič ne zaostaja za Caprisko pri Neaplu. Slavo te modre špilje je posebno razglasil slikar Ransonnet z Dunaja († 1926).

Lepi borovci krasijo našo prihodnjo postojanko Korčulo. Slikovito mesto hrani dokaj zgodovinsko in umetniško pomembnih spominov. Ako utegneš, skoči v Hotel de la Ville na čašico izbornega dingača. Morda ti ga bo nalila brhka Štajerka. A da bi hodil gledat lepe kopališke naprave, je prekesno, ker «Petka» že trobi na odhod proti Vratniku ali

«Krivi Boki», močno slični vходу v Boko Kotorško. Tu vidiš otok Mljet, o čigar prebivalcih se raznaša polno dogodbic. Ko je nekdo vprašal Mlječana, katere jedi so najprijetnejše, je odvrnil: «Jednom krmak zatjera jegulju kroz pšenicu pod smokvu zimicu,» to se pravi, da je najbolja hrana svinjsko meso, jegulja, kruh in jesenska figa. Tam Šipan in Lopud, kjer živi naš slikar Marčič — in v Gružu smo. Tukaj je izhodišče za bosansko ozkotirno železnico, tu razne vile in pensioni, v hotelu «Petki» n. pr. stanuje slavni dramatik Vojnović, tu pomorska vojna akademija, kjer uka-

frančiškanska in dominikanska, Onofrijeva studenec itd. Med novejšimi umotvori bodi naveden Rendičev kip Ivanu Gunduliću ter Meštrovičev spomenik kralju Petru Osvobodilcu. Umetniških slik ne bom našteval. V zatišju proti burji se razvija tod bohotna subtropska vegetacija: palme, ciprese, opuncije, agave. V dneih, ko debel led pokriva Blejsko jezero, se nihajo po vrtovih rumene pomaranče in cvete bujni rožmarin ob potih. Zato so hoteli Imperial, Odak (gospa iz Ptuja), De la Ville, Gradac itd. venomer odprti za potnike, ki jih prihaja okrog 24.000 na leto. Občina sama šteje nad 15.000 prebivalcev.

Dubrovnik.

zuje Ljubljčan Mladič in med drugimi poučuje profesor Vajda, poverjenik Vodnikovcev, in grafik Poljanec, predsednik dubrovniškega Vidovičevega kluba. Tretjina gojencev je iz Slovenije, največ iz ljubljanske realke. Z veseljem smo se pozdravili večletni znanci. V nekaj minutah dospemo mimo čarobnega razgledišča z električno železnico — edinim tramvajem v Dalmaciji — na Pile, vhod v stari Dubrovnik, ki je opasan z debelim ozidjem.

V idealno krasni pokrajini kipí pod hribom Srdjem iz morskih pečin mesto iz 7. stoletja. Tisoč let se je vzdržalo kot gosposka neodvisna trgovska republika. Tu je jugoslovansko slovo doseglo v 17. stoletju nenavaden razmah, zato pravijo Dubrovniku jugoslovanske Atene. O visoki prosvetni stopnji svedočijo številne monumentalne zgradbe: Knežev (sedaj kraljev) dvor, Divona (carinarna), cerkev sv. Vlah,

frančiškanska in dominikanska, Onofrijeva studenec itd. Med novejšimi umotvori bodi naveden Rendičev kip Ivanu Gunduliću ter Meštrovičev spomenik kralju Petru Osvobodilcu. Umetniških slik ne bom našteval. V zatišju proti burji se razvija tod bohotna subtropska vegetacija: palme, ciprese, opuncije, agave. V dneih, ko debel led pokriva Blejsko jezero, se nihajo po vrtovih rumene pomaranče in cvete bujni rožmarin ob potih. Zato so hoteli Imperial, Odak (gospa iz Ptuja), De la Ville, Gradac itd. venomer odprti za potnike, ki jih prihaja okrog 24.000 na leto. Občina sama šteje nad 15.000 prebivalcev.

Ko se javiš v občinskem uradu, te vpiše z gosjim peresom Novomeščan Zega, ako imaš posla pri velikem županu, ti dá navodilo naš rojak Durjava, veterinar Rabič iz Radovljice pa je pravkar umrl. Potrebuješ odvjetnika? Evo ti dr. Malnerič iz Črnomlja. Pri «Putniku 5» posluje naš Kopriva. Novo gimnazijo pomagata dodelovati inženjerja Dolenc in Sitar. Na pošti se seznaniš z Jamnikom iz Škofljice, v Dubrov-

niški banki z blejskim Repetom. Vabila na slovenske sestanke tiska Štrukelj v Hrvatski tiskari. Na čelu Orjune koraka orjaški Treven iz Idrije, na ženski učiteljski šoli pa širi prosveto gděna. Kramaričeva, medtem v Dečjem zakloništu naše usmiljenke negujejo siročad. Stanujem pod istim krovom kot bačvar Vrtačnik, naročnik «Jutra». S tem pa še ni izčrpan seznam ožjih rojakov: dr. Vargazon, dr. Pečnik, dr. Rozina, Klemenčič, Ženko, Jerovšek itd. itd. Kot zaključek naj prepisem naslednje kitiče, zložene na dan Sv. Blaža, dubrovniškega zavetnika, ko se prirejajo večdnevne slovesnosti:

Na Vlahovo, na tretji dan svečana,
ko plane solnce, vstane množta šum
in nepregledna vrsta kmetskih trum
se zgrinja v mesto s praporji svečana.

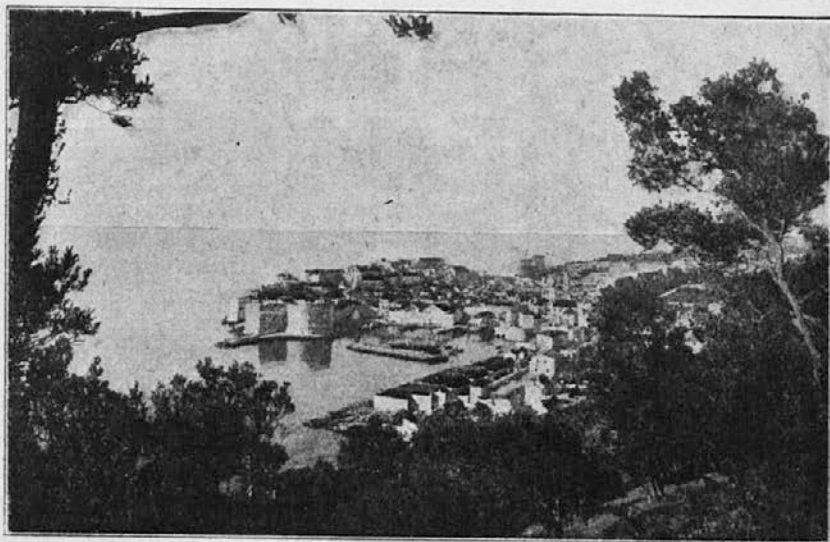
Kaj tresk iz pušk, zvonjava neugnana,
kaj znači grom topov in godbe hrum
in dim dušeč, odmev glušeč od šum
in kaj zvečer svečava razigrana?

Spomin svobode stare, slave svete,
spomin naporov, borb in dragih žrtev —
vse to je veličastni praznik ta.

Gotovo slutijo te vaške čete:
vsak narod je obsojen, narod mrtev,
če zgodovine svoje ne pozna!

Urednikove škarje mi že nekaj časa škrtajo za ušesom, zato se sam popeljem v Kotor in še naprej do zadnje naše točke. Venec otokov sem že zapustil z Lokrumom, mnogokrat opevanim biserom tik Dubrovnika. Na splošno naj dodam, da je jugoslovenska obala od Sušaka do Ulčinja za slehernega turista zanimivejša od katerekoli druge na vsem svetu. Na vsej dolgi črti ne opaziš utrudljive enoličnosti, ki je svojska drugim obrežjem. Goli Kras se menjava z nežnimi gozdovi, listovci in iglovci, peščene nabrežine z velikanskimi zajedmi

in navzlic vroči solnčni pripeki ostanejo snežni vrhovi Dinarskih Alp i poleti beli. V neznatnih presledkih se čredijo na samem morskem bregu sela in mesta, primerna za kopanje in letovanje. Za spremljevalca si vzemi Ceričev Vodič kroz Gornje Primorje, Kugljično Severno, Srednjo ali Južno Dalmacijo. Nasvete dajejo Putniški Uredi na Sušaku, v Splitu, Šibeniku, Dubrovniku, Korčuli in menda v Ljubljani.

Dubrovnik.

P. V. Brežnik:

REKORDI.

Ni je skoraj danes številke dnevnika, v kateri se ni bi pisalo o rekordih, in težko boste našli prvošolca, ki vam točno ne bi vedel za eden ali drugi rekord, za katerega se prav posebno zanima. Vendar je v splošnem občinstvo še precej na nejasnem o bistvu in pomenu rekordov v raznih sportnih panogah in zato se hočemo v tem članku z njimi nekoliko natančneje baviti.

Rekord je angleška beseda, sportni izraz, in pomeni višek (Höchstleistung), ki ga je dosegel sportnik pri izvajanju svojega sporta. Iz angleščine je prešla ta beseda v vse jezike in se danes skoraj izključno rabi za svetovna prvenstva (francosko: record mondial, nemško: Weltmeisterschaft), medtem ko se za državna, deželna, narodna, mestna in druga prvenstva navadno rabijo izrazi: championnat, Meisterschaft, prvenstvo. Imetnik rekorda se imenuje

angleško recordman (množina: recordmen), imetnik šampionata pa šampion (francosko ali angleško: champion).

Rekordi pa ne obstajajo samo v sportu in obratno pri vseh sportih ni rekordov. Tako na primer smo čitali nekolikokrat v listih o plesnem rekordu: nekdo je preplesal 24 ali še več ur, ne da bi se bil ustavil; ali pa o rekordu neprestanega igranja na klavir. Takih in enakih bedastih rekordov je dosti, gotovo pa so to, če že nič drugega, rekordi človeške nemnosti.

Sporti, ki so igre, nimajo rekordov v pravem pomenu besede: rekord nogometa ali rekord tenisa ne obstoja. Pač pa je lahko eno moštvo prvenstveno moštvo v nogometu, kakor so bili n. pr. Urugvajci pri olimpijskih igrah leta 1924. v Parizu, ali je pa eden igralec tenisa najboljši na svetu, kot n. pr. Francoz Borotra, ki je v

mednarodnih turnirjih slednjič premagal vse tekmece in dobil tako pravo na naziv svetovnega prvaka (champion du monde, Weltmeister). S tem pa ni dosegel nobenega rekorda, ker pri igri rekord sploh ni mogoč.

Lacoste in Borotra.

Rekordi so nastali šele s sportom v zadnjih desetletjih, prej jih niso poznali. Celo stari Grki, ki so zelo gojili telesno kulturo, torej sport v gotovi izmeri, niso poznali rekordov. Edini cilj njih sportnega tekmovanja je bil, nasprotnika poraziti, ga v boksanju ali roko-

borbi premagati, hitreje teči, dalj skočiti, vreči diskus in kopje dalj kakor nasprotnik; kako daleč je posameznik skočil, tekkel ali vrgel, jim je bilo vseeno. Zaradi tega tudi manjkajo poročila o grških rekordih; ne vemo, kako daleč so vrgli kopje ali disk, kako daleč, oziroma kako visoko so skočili, kake daljave so pretekli v gotovih časih. Sport brez rekorda se nam zdi, da ne dosega svojega namena, vendar je obstojal v tej obliki v stari Grčiji.

Sportni rekordi se delijo v dve vrsti:

- a) v rekorde, ki jih doseže človeško telo samo, brez kakega stroja,
- b) v rekorde, ki jih človek doseže s pomočjo stroja.

Prvi kakor drugi rekordi imajo svoje meje, preko katerih ne bo nikoli mogoče priti. Sicer vse te meje še niso dosežene, vendar pa smo, predvsem kar se tiče rekordov brez strojev, prišli skoraj do skrajnega viška, preko katerega ne bo več mogoče priti.

Vzemimo na primer hrbtno plavanje na 100 metrov. Do junija 1927. je imel v tem sportu svetovni rekord Havajec Kealoha s časom 1:11.4 (to je: 1 minuta, 11 sekund in 4 desetinke sekunde). V omenjenem mesecu pa je izboljšal v New-Yorku Američan Fissler ta rekord na 1:10.6. Isti mesec je potolkel Johnny Weissmüller v Michiganu svoj lastni svetovni rekord plavanja na daljavo 300 metrov in ga je izboljšal od 3:35.2 na 3:33.6, medtem ko je švedski plavač Arne Borg prekosil svetovni

rekord v prsnem plavanju na 400 yardov (1 yard = 0.914 m), s tem, da je preplaval to razdaljo v 4:25.6.

Te številke navajam samo kot primer. Ni izključeno, da bodo v času, ko pridejo čitateljem tega članka pred oči, že prekošene za nekaj sekund, toda rekordi bodo padali samo še kratek čas. Sportnik že danes kljub telesni moči in izvrstnemu treningu z veliko težavo doseže svetovni rekord. Kot rečeno, ima vsak rekord svoje meje. Če je danes svetovni rekord hrbtnega plavanja na 100 metrov 1 minuta 11.4 sekunde, ga bo pač morda mogoče spraviti navzdol še za nekaj sekund, a pri tem bo potem za vedno ostalo, kajti samo ob sebi umljivo je, da se nikoli ne bo rodil človek, ki bo preplaval na hrbtu 100 metrov v 50 ali manj sekundah.

Če je res, da človeški rod telesno polagoma, a nevzdržno propada, potem bodo naši pozni potomci lahko z zavistjo gledali na naše svetovne rekorde — dosegli jih ne bodo nikoli.

Nastane vprašanje, ali je stremljenje in treniranje za rekorde za sportnike škodljivo. Ameriški zdravniki so izvršili zelo natančno preiskavo, da bi rešili vprašanje, ali sportniki v resnici umro primeroma mladi. V obče je prevladalo mnenje, da stremljenje po rekordih prej izžerpa notranje organe sportnika in da vedno izvajanje sporta povzroča predčasno oslABLjenje rezervnih moči. V resnici pa temu ni tako. Preiskave so dognale, da sportniki primeroma dalj časa žive ko drugi ljudje.

Preiskave so se izvršile predvsem na rekordnih zmagovalcih prejšnjih desetletij. Pri tem so vpoštevali vse sportne panoge, nogomet, veslanje, petboj, rokoborbo, boksanje, baseball itd. Ugotovili so število še živečih sportnikov; od umrlih pa so ugotovili starost in vzrok smrti. Ta preiskava je obsegala vsa Ameriko. Posebno so se ozirali na srčne bolezni. V Ameriki se namreč splošno opaža naraščanje srčnih bolezni, zbog česar se je predvsem gledalo na to, če je bilo vzrok smrti «sportno srce», to je zaradi sportnih naporov povečano srce.

Preiskali so na primer grupo 808 sportnikov, ki so odnesli zmage v času od 1855. do 1905. Od teh jih je umrlo samo 46 od 100 (namesto

100 od 100) onega števila, ki bi moralo umreti po splošnih ameriških tabelah o umrljivosti. Posebno malo jih je umrlo na bolezni srca. Sicer se opaža tudi pri ameriških sportnikih v višji starosti naraščanje smrtnih primerov zaradi srčnih bolezni, vendar ne v večji meri kakor pri nesportnikih iste starosti. Važno pa je za sportnike, da se pravočasno spomnijo, da ne morejo ostati vedno mladi. Po 40. letu se sme izvajati sport samo še zmerno. Toda to umirjenje se mora izvršiti, preden je telo zaradi sporta trpelo škodo, kolikor težko je to sicer za zmage navajenega sportnika. Največkrat trpe po teh ameriških številkah sportniki na boleznih pljuč. V ostalem pa zavisi seveda življenska doba sportnika od tega, kako živi izven svojega sporta. Zmerno in pametno urejeno življenje je tudi tukaj glavna zahteva v svrhu dosege zdrave starosti. Samo na sebi bo sportnik nekoliko dalje časa živel kakor nesportnik. Vendar pa to ni v nobeni zvezi z izvajanjem sporta, ampak že v naprej z bolj-šim telesnim razpoloženjem, ki poda ponajveč šele zmožnost, da se dotični lahko bavi s sportom. Mogoče je, da resna sportna vzgoja po-daljša življenje; dokazano pa to ni.

V informacijo še nekaj šte-vilk in podatkov, ki se tičejo sportnih rekordov, postavljenih brez strojev.

Znano je, da so pri pariških olimpijskih igrah ves svet presenetili Finci s svojimi izbornimi tekači, ki so da-leko prekosili tekmovalce vseh ostalih narodov in po-stavili več novih svetovnih rekordov. Predvsem je do-segel svetovno slavo finski tekač Nurmi, čigar ime danes nobenemu sportniku ni nez-

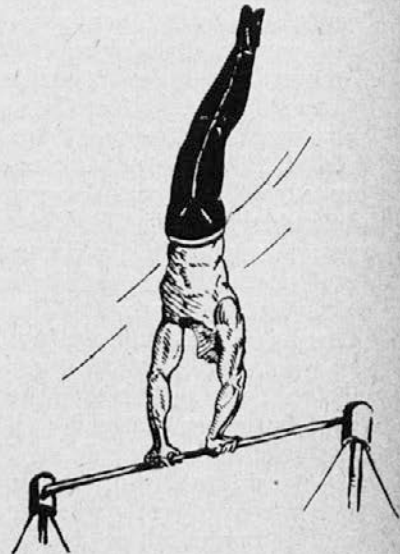
znano. Leta 1926. sta potokla Wide in dr. Pel-ter Nurmijev rekord teka na 2000 metrov. A že naslednje leto je izboljšal Nurmi Widejev rekord od 5:26 na 5:24.6. Rekord teka na pol milje (804.6 m) ima zaenkrat Nemeec dr. Pel-ter z 1:51.6. Toda tudi on mora priznati, da je sreča opoteča: pri tekmah v Berlinu junija 1927. sta tekla s Francozom Martinom na 800 metrov. Zmagal je Martin v 1:51.1 in je pustil Peltzerja 12 metrov za seboj.

O vzrokih čudovitih sportnih uspehov svojih rojakov pravi Finec Salminen sledeče: «Mi ni-mamo sportnih učiteljev in tudi ne enotne metode treniranja. Temeljni vzrok naših uspe-

hov vidim v našem narodnem značaju in v našem temperamentu. Mi smo mrzli, sami zase. Če smo odkrili kakšnega dobrega atleta, to pač vemo, pa ne govorimo dosti. In tudi časo-pisi mu ne mešajo možganov in ne pišejo, da bo ves svet premagal in da more samo on zmagati. Sam naj se vzgaja. Kmečki sinovi smo po večini, malo imamo prilike za skupni tren-ing, preveč razkropljeni smo. Vsak si išče sam svoj slog in svojo metodo; vsak atlet naj postane osebnost, razvita iz njegove morale in njegovega značaja. Mi ne poznamo zabav. Pod-nebje je pri nas telesnemu sportu ugodno, hud je mraz in kratko je poletje. V vsaki vasi je ena sama cesta, in tam skačejo naši dečki in tekaajo za stavo. Smučanje v dolgi zimi nam utrdi noge, nam goji voljo, nam miri živce. In dobre živce moraš imeti, če hočeš biti dober atlet. Kakor sem rekel, naši atleti so na kme-tih doma; petkrat na leto pridejo v mesta na tekme, to zadostuje. Malo jemo mesa, veliko rib, veliko zel- lenjave, veliko mleka in siro-vega masla in črn kruh. Pri Američanih je vse to obratno. Vsaka dežela si išče svojo me-todo. Mi imamo svojo, za nas je dobra.»

Rekli smo že, da oni sporti, ki so igre, nimajo rekordov. Enako tudi nima rekordov telovadba, čeprav je spor-tom zelo sorod-na. Uspehi telo-vadca se štejejo na podlagi splošno priznanih pravil po točkah, kar je vsakemu znano iz tekem naših telovadnih društev. Tudi na olimpijskih igrah se tekmuje v telovadbi in naš rojak Leon Štukelj, član «Sokola» v Novem mestu, je na pa-riški olimpijadi l. 1924. premagal vse nasprotnike in tako postal «champion des champions du monde» (prvak prvakov sveta) ter proslavil ime svojega malega naroda po vsem svetu.

Preidimo pa k rekordom, ki jih človek doseže s pomočjo strojev. To so predvsem rekordi, doseženi z motornim kolesom, z motornim čolnom, z avtomobilom in raznimi vrstami letal.

Najprej kot primer nekaj števil:

Septembra 1926. je na reki Seini pri Parizu dr. Etchegoin postavil z motornim čolnom «Sadi III» svetovni rekord hitrosti na morsko miljo (1852 metrov) s poprečnostjo 92 km 24 m na uro in največjo doseženo hitrostjo 101 km 944 m.

Svetovni rekord v avtomobilu je dosegel 29. marca 1927. angleški major Seagrave s 327 km na uro. Prejšnji rekord je imel Campbell z 281 km.

Svetovni rekord hitrosti v vodnem letalu (hidroplanu ali hidroavionu, to je letalu, opremljenem s plavalci) je bila leta 1923. poprečna hitrost 285 km 500 m na uro. Postavil ga je Američan Bittenhouse. Leta 1925. ga je pa «popravlil» njegov rojak Doolittle za skoraj 100 km: na daljavo 350 km je letel s poprečno hitrostjo 374 km 210 m in na daljavo 100 km s povprečno hitrostjo 377 km 829 m. To so podatki iz mednarodne dirke za Jacques Schneiderjev pokal. Ta dirka se vrši vsako leto. Pri poskusih za dirko leta 1927. je ameriški poročnik Cuddihy dosegel hitrost 411 km 900 m na uro. Pričakovati je torej, da se bo o priliki te dirke svetovni rekord hitrosti vodnih letal znova dvignil.

Višinski rekord z letalom ima zaenkrat Francoz Callizo z 12.442 metri, ni pa dvoma, da bo ta rekord, kot vsi rekordi v letalstvu, leto za letom potisnjen nazaj. V letalstvu meje rekordov zaenkrat sploh še ni mogoče predvideti.

Rekord poleta na daljavo brez pristanka je od začetka letalstva, od prvih «rekordov» na dva, tri in več kilometrov, narastel leta 1926. na 4375 km, ki sta jih preletela Francoza brata Arrachart 27./28. junija 1926. iz Pariza v Bassoro ob Perzijskem zalivu. Dolgo se pa nista veselila svoje zmage. Leteli so drugi in potisnili rekord daleč naprej. Omenim samo zadnja dva: slavni Lindbergh, ki je letel brez pristanka iz New-Yorka v Pariz 20./21. maja 1927.

in preletel 5836 km (ali po računu ameriškega geodeškega urada 5808 km 500 m).* Stirinajst dni pozneje sta pa Linberghu iztrgala rekord njegova ameriška rojaka Chamberlain in Levin, ki sta 4. junija 1927. letela iz New-Yorka v bližino Eislebna v Nemčiji in tako preletela brez prestanka 6200 km (ali po računu ameriškega geodeškega urada 6283 km).

Če gre z letalskimi rekordi tako naprej, bomo kmalu dosegli hitrost in višino, o kateri se nam pred nekaj leti še niti sanjalo ni. Francoski konstruktor letal Bréguet je mnenja, da bomo že čez nekaj let leteli s hitrostjo 1000 km na uro, pozneje morda celo z 2000 km in dosegli višino 20 in 30 km nad zemljo. Mnenja je, da bo ravno v teh višinah mogoče tako naglo leteti. Bréguet se neumorno bavi z rešitvijo tega vprašanja in konstruira letalo, s katerim bo mogoče to uresničiti.

Toda ostanimo zaenkrat na zemlji in vprašajmo se, ali je mogoče rekord hitrosti v avtomobilu 327 km na uro, ki jo je dosegel Seagrave, prekoračiti. Seagrave sam, ki je najbolj upravičen odgovoriti na to vprašanje, je na dan, ko je dosegel ta rekord, izjavil: «350 km na uro je absolutna meja hitrosti, s katero more voziti avtomobil, ne da bi zapustil tla.»

Zakaj? se bodo vprašali čitatelji. Zakaj ne bi mogel avto na dovolj širokem, dobro zgrajenem dirkališču voziti s 400 ali 500 km na uro, kot aeroplani?

Vzrok, da ni mogoče prekositi z avtomobilom hitrostnega rekorda 350 km, ni mehaničen, kot bi si človek mislil, temveč psihičen. Od sedaj naprej zavisi ta rekord ravno toliko od konstitucije človeških možgan kot od odpora pnevmatike.

Lindbergh in Bréguet.

* Tu mimogrede pripomnim, da Lindbergh ni bil prvi, ki je priletel iz Severne Amerike preko Atlantskega oceana na letalu v Evropo, kot je to splošno razširjeno mnenje. Prva sta ta rekord postavila angleška letalca Alcock in Brown, ki sta na dvokrovniku odletela iz Nove Fundlandije 14. junija 1919. in priletela po 16 urah 12 minutah na Irsko, tik velike radio-postaje Clifden. Isto leto 1919. je ameriško vodno letalo N.-C.-4. letelo iz New-Yorka v Lisbono, a ne brez prestanka: ustavilo se je prvič na novi Fundlandiji in drugič na Azorskem otočju. Razen tega so zepelin (vodljivi zrakoplovi) že ponovno preleteli Atlantski ocean.

Ker je zadeva načelne važnosti za absolutno mejo rekordov, postavljenih s pomočjo strojev, jo hočemo natančneje preštudirati.

Oglejmo si najprej Seagravov stroj:

Konstruiral ga je francoski inženjer Louis Coatelen za angleško avtomobilno tvrdko Sunbeam. Na ogromni jekleni podstavek je pritržil dva motorja po 500 konjskih sil, prvega spredaj, drugega zadaj. Tvrdba Dunlop je napravila za ta voz posebne pnevmatike. Ko je bil gotov, je slavni dirkač Seagrave, ki je dobil nalog, pilotirati ta 1000konjski stroj, začel iskati primerno drkališče.

Za ta voz in pol je bilo treba najti ravno progo najmanj 30 km, da bi mogel voziti s polnim plinom, kajti pri hitrosti 300 km na uro je mogoče voziti le v premi črti. Še tako raztegnjen lok je izključen. Cesta za tako dirko mora biti najmanj 80 m široka in brez dreves in jarkov ob strani; zakaj, bomo takoj spoznali.

Ker nobena cesta v Evropi ne odgovarja tem pogojem, je Seagrave takoj mislil na peščene obali ob morju. V Evropi se nahaja taka obala v Belgiji pri Mariakerke. Na njej so se vršile že pred svetovno vojno avtomobilne dirke za dosego hitrostnih rekordov. Toda ta obala je lahno valovita in na njej ni mogoče voziti s hitrostjo 300 km. Zato se je Seagrave odpravil v Ameriko, v Florido, da preizkusi svoj pošastni voz na slavni obali Daytona beach, na kateri Američani že dolgo goje sport te vrste.

Pri tako veliki hitrosti je glavna stvar boj proti zraku. Tehniki so mnenja, da je od 1000 konjskih sil, ki jih pokriva ogromna smotka iz jeklene pločevine, treba najmanj 950 za premaganje zračnega odpora. To se pravi, da bi ostalih 50 konjskih sil zadosto-

valo, da se v brezračnem prostoru, na primer na kaki ravnini na luni, doseže rekord, ki je bil postavljen na daytonski obali.

Pri hitrosti nad 300 km nastane za vozom depresija, to je močno razredčen zrak. Zaradi te depresije se vrši silno sesanje zraka, ki skuša dvigniti zadnji del voza. Zaradi tega začenejo zadnja kolesa drseti v stran, na desno ali na levo. Posledica je, da pride voz iz preme smeri, v kateri dirka. Odklon 10 ali 15 stopinj pa že zadostuje, da silni veter, ki ga povzroča dirka, zagradi voz od strani in ga prevrne.

Teoretično vozač pri taki hitrosti niti ne more s krmilom popravljati stranskega odklona, čas je za to prekratek: preden premakne krmilo, se je voz že prevrnil.

Koliko časa je treba, da povelje, ki izide iz možgan, doseže ročne mišice in jih premakne? Ameriški psihologi so mnenja, da pri tako treniranem človeku, kot je Seagrave, ta čas znaša štiri desetinke sekunde.

V štirih desetinkah sekunde pa «Mystery», kakor je krstil Seagrave svoj stroj, pri hitrosti 328 km na uro predirka 36 m 40 cm. To pa že več kot preveč zadostuje, da avto krene iz smeri in se prevrne. V trenutku torej, ko vozač opazi, da je iz preme smeri, in hoče krmilo obrniti, da krene nazaj, je že prepozno: katastrofa je tu, preden povelje njegovih možgan doseže roke in krmilo!

Pri še večji hitrosti se naravno ta nevarnost še poveča, kajti reakcija živcev in mišic se ne dá povečati. Zato je Seagrave mnenja, da ni mogoče voziti z avtomobilom več kot 350 km na uro.

Mehanična hitrost se dá pač povečati, ne dá se pa povečati hitrost psihične reakcije. Druga omejuje prvo. V istini čisto nepričakovana meja rekorda rekordov!

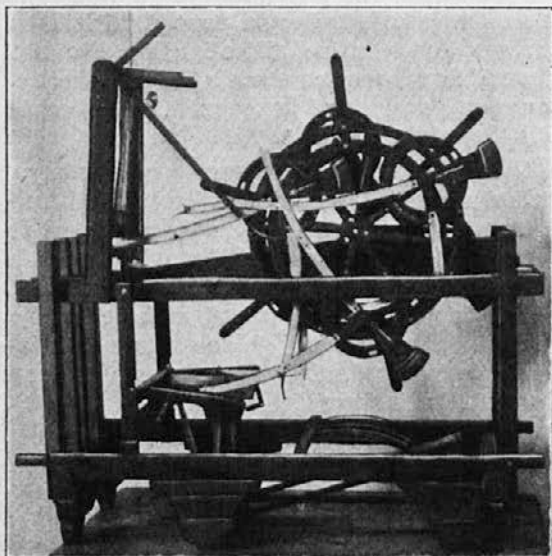
Pot ameriškega letalca Charlesa Lindbergha preko Atlantskega oceana.

PERPETUUM MOBILE.

«Gospod, pa vendar ga bom napravil. Mora se posrečiti. O mnogih stvarih so trdili, da niso možne, a so jih končno le iznašli. Zaupam bolj svojemu čutu kakor vašim dokazom. Nadejam se, da vam pokažem perpetuum mobile že v tem mesecu.»

«Dobro, če je tako, potem na delo.»

Šel je. Bliski iz njegovih oči so pričali o navdušenju in globokem uverjenju. Hotel sem ga odvrtiti od brezplovnega dela in ga usmeriti na pot, kjer bi lahko uspešno uporabljal svoje mlade moči. Ni se mi posrečilo. Mislil na perpetuum mobile ga je popolnoma zamamila. Slep je bil za vse dokaze.

To me je užalostilo. Taval sem po mestu, da bi se razvedril, a melanholija mi je polnila srce tembolj, čim gostejša je postajala megla. Zamislil sem se v čase svoje mladosti in spoznal, da sam nisem bil nič boljši od tega mladeniča. Besedo «nemogoče» sem smatral za plod duševne lenobe ali neumnosti. Razni prizori so se mi vrstili pred dušnimi očmi in me začeli ogrevati. Južno solnce, živahen temperament črnašolca, resne geste njegovega poslušalca, vse sem videl kakor pred tridesetimi leti. Zdelo se mi je celo, da slišim študenta, kako zagovarja idejo perpetuum mobila. Kdor mu je ugovarjal, je bil ambulanten fonograf, nesposoben, da sam kaj ustvari. «Zato» — je trdil — «se tak učenjak sklicuje na razne avtoritete kakor propovednik na svetnike.» Bil je trdno prepričan, da se mu posreči konstrukcija tega toliko zaželenega stroja. Še mene je pripravil, da sem začel o tem razmišljati, in ni trajalo dolgo, ko se mi je zazdelo, da sem prav zasledil. Nekega dne primem za stekleno petrolejko in opazim, da je vsa mokra. Tudi mati je to opazila, pa ni vedela, ne kje ne zakaj pušča,

ker je bila posoda cela. Sklepal sem, da more petrolej ven le po stenju, in v tem sklepu je bilo že dozdevno spoznanje, kako se naj konstruira perpetuum mobile. Kar elektriziralo me je. Nisem bil tako močan, da bi to navdahnjenje ohranil zase. Stekel sem k oknu, dajal znamenja, da sta tovariš in črnašolec koj pritekla. «Vidita,» sem jima razlagal, «kakor teče petrolej po stenju čez posodo, tako bi lahko kapljal v koritca majhnega mlinskega kolesa, ki bi se neprestano vrtelo, če bi imeli vse neprodušno zaprto v eni posodi.» Oba sta bila prepričana, da je moja ideja dobra, najbolj pa jaz sam. Zato sem začel takoj s poskusi. Proizvajal sem jih na vse mogoče načine, a brez uspeha. Po dolgem trudu se je vzbudil v meni dvom o pravilnosti mojega sklepa in sem začel resno študirati naravne zakone. Posledica je bilo spoznanje, da je perpetuum mobile nezmisljivo. Kako me je to poparilo, razume samo tisti, ki je veroval, da tečeta nekje med in mleko, a je izvedel, da je bilo vse samo lepa bajka. Tudi črnašolec, ki je postal medtem že jurist, je opustil toliko obetajočo idejo in se lotil razrešljivih problemov, k čemur je pritegnil še mene. Pozneje sem naletel še večkrat med študenti na «perpetuum-mobiliste» Smejal sem se jim in priporočal, naj čitajo zgodovino fizike, kjer najdejo, da so že v srednjem veku nekateri znameniti fiziki, kakor Stevin, Galilei in drugi spoznali, da ni mogoče z mehaničnimi sredstvi konstruirati takega stroja. Za mehanske stroje, pri katerih bi se vse premikalo brez trenja, so lahko dokazovali, da se z njimi pridobi le toliko sile, kolikor se izgubi na poti, in obratno. To pomeni, da se ne pridobi nič dela, ki se meri s silo in potjo. Na resničnih strojih se celo nekaj izgubi, in sicer toliko, kolikor se porabi za premagovanje trenja. Vedeli so tudi, da se pojavlja zaradi trenja toplota, a pravo razmerje med delom in toploto so spoznali fiziki šele konec osemnajstega in začetkom devetnajstega stoletja. Z merjenjem in računom so pokazali, da se pojavi vsakokrat natančno določena množina toplote, ko izgine določeno delo, in da se pridobi natančno določeno delo, ko izgine določena množina toplote, da se dá tedaj toplota izraziti z delom in obratno. Telo, ki je toplo, ima sposobnost, da opravi delo, ima energijo. S toploto pa lahko proizvajajo elektriko, magnetizem in drugo. Z brezštevilnimi poskusi so pokazali, da je pri vsakem pojavu vsota vseh energij vedno enaka. Izrekli so osnovni zakon, da je možnost za delo, energija, prav tako neuničljiva in neustvarljiva, kakor so kemiki to že prej pokazali za tvarino. Dela, ki so združena z imeni kakor Rumford, Joule, Mayer, Hirn, Helmholtz itd., tvorijo nagrobni spomenik perpetuum mobilu.

Minila so leta. Pri delu sem pozabil že na perpetuum-mobiliste, ko pride nekega dne k meni ključavničar iz mojega službenega kraja. Vpraša me, če imam kakšno telo, ki odskoči spuščeno na tla preko prvotne višine. «Seveda ga imam,»

sem mu naivno odgovoril. «Vsaka žoga, vsaka prožna jeklena krogla odskoči tem više, s čim večjim zamahom jo treščite ob prožna tla.» — «Ne, gospod, vi me ne razumete. Mislim tako: če telo držim pri miru in ga spustim brez zamaha, da prosto pade, mora odskočiti nad izhodišče. Zadržuje, da skoči le za en centimeter više, pa vam konstruiram stroj, ki bo delal brez premoga, bencina in brez vsakega drugega goriva.»

«Pa bi imeli perpetuum mobile, kajne?» Pridrtil je.

«Veste, tak stroj bi bil že davno konstruiran, če bi imeli telo, ki bi odskočilo le za las više od padne višine. Ne najdete niti takega, ki bi se dvignilo do izhodišča.»

«Imam pa še drugo idejo. Samo prosim, naj bo tajno, ker sicer me utegne kdo prehiteti. Ako bi imel stalen magnet, ki bi dvignil recimo en kilogram en decimeter visoko, in če bi imel ploščo, ki ne propušta magnetne sile, bi tudi napravil tak stroj.»

«Popolnoma pravilno, samo, žal, takšne plošče ni.»

Pogledal me je nezaupljivo. Po kratkem molku mi je povedal, da je prišel k meni, ker je slišal, da imam vse te stvari. Da ne bi mislil kaj slabega, sem mu pripovedoval, kako so zaman iskali tak stroj ljudje v vseh krajih in časih in koliko žrtev je zahtevalo to iskanje. Nato mi je dal razumeti, da ima nekaj takega že izgotovljenega doma, kamor me je povabil na ogled.

Kolo navadnega bicikla je bilo vrtljivo zvezano z valjem, ki je imel štiri ročice, po katerih so se lahko premikale uteži. Pri rimskih tehničarjih je spoznal, da je učinek uteži tem večji, čim večja je njena vodoravna razdalja od osi. Zato je zvezal uteži tako med seboj, da so imele pri vrtenju na eni strani valja vedno večjo vodoravno razdaljo ko na drugi strani. Sklepal je, da se bo moralo vrteti kolo zaradi tega neprestano. Zagnal ga je z vso silo, a kolesce ni napravilo niti enega popolnega vrtljaja. Ko sem pa odklopil pomožni stroj in kolesce sunil, se je to vrtelo kakor noro.

«Vidite, da vaš mehanizem le ovira, zato ga ne smete priklopiti.»

«Ne, gospod. On mora kolesu pomagati, ker sicer se to kmalu ustavi.»

«To pa zaradi trenja. Ako bi ne bilo tega in tudi nobenih drugih ovir, bi se kolo vrtelo na večne čase. Če bi ga pa vpregli, da bi dvigalo, stružilo, žagalo, da bi opravljajo kakšno delo sploh, bi se brž ustavilo.» Svetoval sem mu, naj rajši izpopolnjuje druge že znane stroje, kar je mogoče, a on je majaje z glavo priznal, da je treba za kaj takega več znanja. Perpetuum mobile se mu zdi mogoč in čuti, da ga lahko konstruiral. O njem hoče razmišljati če treba do smrti. Ko ga bo našel, bo svet spoznal, da je tudi v ključavničarjevi glavi nekaj možganov.

Na «Srednji tehniški šoli» v Ljubljani je stroj, ki bi se moral gibati po istem načelu, kakor pravkar opisana priprava, samo da so se premikajoče uteži nadomestile s posebnimi vzvodi, podobnimi krakom morskega pajka. Ker se je graditelj tega

stroja bal, da bi mu kolo ne ušlo, je pridejal še zatikalo, ki bi po potrebi vse ustavilo in tako preprečilo polomijo. Njegova vera je bila tedaj velika, njegov stroj se pa zanjo ni brigal. Trdovratno počiva tudi brez zatikala. Dvajset let je izumitelj delal na njem, dokler ni omagal in izročil svojega življenjskega dela Obrtni šoli v nadaljevanje. (Glej sliko spredaj.)

Pred par leti se je pojavil v mojem kabinetu ravnatelj z nekim možem asketične postave. Šef me je prosil, naj se s tem menim o nekkih načrtih. Mož, po poklicu kmet z dežele, mi razgrne risbe, predstavljajoče bicikel z gibljivim sedežem.

«Vidite,» je začel razlagati, kažoč mi sedež, «to je glavni del iznajdbe. Ko biciklist sede, se začne sedež nižati zaradi kolesarjeve teže. To gibanje se prenaša po vzvodih na zadnje kolo, ki se zaradi tega vrti. S svojim vrtenjem pa dvigne sedež zopet do prvotne višine in ista igra se začne znova. Kolesar bi se lahko peljal brez truda po volji dolgo kakor na motornem kolesu. Najprej mislim konstruirati kolo za vožnjo po ravnem, a imam tudi načrte za kolo, ki bi šlo s svojo silo navkreber.»

«Ste že poskusili?»

«Vaški kovač mi je napravil več modelov, a so se vsi strli, ker so bili prešibki. To me je stalo že dosti denarja, da ne morem več nadaljevati poskusov. Upam pa, da mi vi pomorete.»

Kmet je govoril resno. Iz njegove razlage sem spoznal, da nekaj zna, a to je bilo vse premalo, da bi mogel doumeti svojo iznajdbo. Naravnost mu nisem hotel povedati, da bi ga ne užalil, po ovinkih pa ni razumel. Nazadnje sem se naveličal.

«Pravite, da ste vtaknili v to iznajdbo že precej denarja in želite, da bi mi storili isto. Ako bi bilo kaj na njej, pomagali bi vam tudi brez odstotkov, ki nam jih obetate. Tako vam pa svetujem, da se ne bavite več s to stvarjo, ker na takšnem kolesu se boste bolj utrudili ko na navadnem.»

Ni rekel ne bev ne mev, pobral je načrte in šel. Melanholijska mi je oživila vse te spomine. Kakor fantomi so se pojavljali prizori iz megle in se v njo zopet izgubljali. Bil sem tako zamišljen, da sem opazil znanca šele, ko me je udaril po rami. Nisem ga bil vesel, ker je preveč vsiljiv s svojo filozofijo, ki je posebne vrste. Povedal sem mu, kaj sem doživel, in potožil, koliko denarja in energije se zgubi zaradi nevednosti.

«Vam materialistom se zdi, da ni ničesar, kar se ne ujema z vašimi nazori. Bral sem različne knjige o zgodovini filozofije, o fiziki, o dušeslovju, o matematiki in še o drugih stvareh in se uveril, da je

Pokojni strojevodja Miha Ajman, ki je 20 let izdeloval gornji perpetuum mobile.

vse zidano na napačni podlagi. Vse je razcefrano, brez zvez in globokih misli. Preveč površni so ti učenjaki, ne morejo se poglobiti v bistvo stvari, ker so nezmožni. Zato sem si ustvaril sam teorijo, s katero lahko razlagam vse, kar je na tem in onem svetu. Razlagam matematiko, fiziko, astronomijo, mineralogijo, botaniko, zoologijo, medicino, teologijo, z eno besedo: razlagam vse. Ako bi poznali vi mojo teorijo, bi pritrdili, da je lepa. Če moja teorija razlaga vse, mora biti tudi prava. Povem vam, da je po moji teoriji perpetuum mobile mogoč. Poznam inženjerja, ki je videl, kako je kolo neslo kolesarja navkreber, ne da bi ga bilo treba poganjati. Žal, se je iznajditelj zaradi prevelike hitrosti prekucnil čez škarpno, da se je vse razbilo. Nesel je skrivnost na oni svet. Perpetuum mobile je tedaj mogoč.»

Zdelo se mi je že preneumno.

«Vam in tistemu inženjerju svetujem, da se seznanita z osnovnimi fizikalnimi zakoni, preden se lotita višjih problemov. Potem bosta mogoče spoznala, da marsikateri izmed teh problemov nima nobene realne podlage, kakor je nima perpetuum mobile.» To pa je bilo olje na ogenj.

«Vi materialisti mislite, da veste vse, da ste vzeli vso vedo v zakup, da biva samo to, kar morejo spoznati vaši omejeni možgani. Vedite pa, da je to, kar veste, smešno malo. Misлите, če poznate olupek kakega sadu, da poznate že sad. Ne sanja se vam niti, kako okusno je meso pod olupkom, kakšna peška je sredi mesa in kakšno jedro v peški. Niste sposobni, da bi prodrli globoko v materijo. Preplivite ste. Vaše misli segajo kvečjemu od nosa do ust. Omejeni ste kakor vaški pastir, ki misli, da je konec sveta že onkraj hribov, ki jih še vidi.» Oddahnil se je kakor propovednik, ki je razkrinkal grešnike, in nadaljeval, kazaje pot rešitve: «Vse drugače bi sodili o svetu, če bi poznali mojo teorijo. Kako je krasna, globoka! O priliki vam jo natančneje razložim. Najprej bom moral začeti s pojmi o enotah, o količinah in še o drugem, ker je vsa vaša matematika osnovana na napačni podlagi. Kot izhodišče mi služi kroglja. Ta je element. Ko to spoznate, se vam odpre nov razgled v stvarstvo. Govorite o težnosti, o toploti, o elektriki in magnetizmu, postavljate za vsako teh stvari posebno zamotano podmeno in se ponašate, češ, mi vemo. Po mojem preudarku je vse to jako enostavno. Poslušajte! Misлите si, da je to, kar imenujete atom, mehur, v njem so drugi manjši iz toplote, v teh zopet manjši iz elektrike in tako gremo naprej v eni smeri proti neskončnosti. Pa gremo lahko tudi v nasprotno smer. Atomi so v molekulih, molekuli v telesih, telesa na zemlji in drugih planetih, ki tvorijo nove mehurje v osolnčju. Osolnčja so zopet le jedra večjega mehurja Rimske ceste itd. Ni to krasno? Vaš duh rije naprej in naprej in tako prodira v skrivnosti. Dokažem vam pa tudi lahko, da spravim ves ta veličastni svet na dlan svoje roke. Vsaka velikost je namreč le relativna. Ravna se po stališču opazovanja. Za to spoznanje sem dolžan zahvalo Einsteinovi teoriji. Mislim, da ste se sedaj prepričali, da nisem nevednež v fizikalnih stvareh.

Glejte tudi, kako enostavno se dajo pojasniti pojavi sploh. Mehurji imajo svojstvo, da se skušajo krčiti. Mehur, v katerem so vsa telesa, planeti s solncem vred, pritiska nanje. To je težnost. Ako stisnemo kako telo, stečejo iz njega mehurji toplote, iz teh električni, in mi pravimo, da se segreje, oelektri. To je vse drugače, kakor vi mislite. Ko bi še podrobnosti spoznali, bi pritrdili, da je mogoč tudi perpetuum mobile.»

Mene je začelo zabiti. Rad bi bil šel naprej, a me je držal. Skušal sem ga razjeziti, da bi se ga rešil. Zato sem ga vprašal, če pozna zakon o ohranitvi energije, če sploh vé, kaj je energija. Najprej me je začudeno pogledal, potem se je nasmejaval in me potrepal po rami... «Vi se hočete šaliti. Povem vam pa, da je vse kaj drugega, kakor vi mislite.» «To so same trditve. Konstruirajte perpetuum mobile. Potem ne bom o njegovi možnosti le prepričan, temveč bom tudi veroval, da ste bog, ki ustvarja iz nič nekaj, iz malega veliko. Takrat bo tudi mogoče, da bo enkrat nasičen človek rasteel, se debelil in proizvajal prispevke za povzdigo kmetijstva. Ves svet bo tedaj deveta dežela.»

Smehljaje se je poslovil. Dokler ni izginil, sem slišal refren: «In vendar je mogoče!»

*

Ponoči sem imel težke sanje. Ves čas sem razlagal, da lahko držimo velika bremena v ravnotežju z majhnimi silami, da sile same nimajo nobenega pomena, ker bi bilo zaradi vztrajnosti tako in tako vse v ravnovesju tudi brez njih. V veljavo stopajo sile le pri izpremembi stanja teles. Naj uporabljamo pri tem vzvode ali škripece, strmine ali vijake, vedno moramo napraviti dvakrat trikrat daljšo pot, če hočemo breme dvigniti na določeno višino z dvakrat trikrat manjšo silo. Število metrov pot krat število kilogramov sile ostane vedno enako. Dobljeni produkt pa je izraz za opravljeno delo v kilogramometrih. «Pomnite, sem poudarjal, kolikor dela opravite na eni strani stroja, toliko bi ga pridobili na drugi, če bi ne bilo izgub, ki jih povzročata trenje. Zaradi teh dobite nekoliko manj dela. Veste, da razvija stroj eno konjsko silo, če dvigne v vsaki sekundi pet in sedemdeset kilogramov en meter visoko, ali en kilogram pet in sedemdeset metrov, ali kratko, če opravi delo pet in sedemdesetih kilogramometrov. Jeli mogoče, da razvija stroj zdržema sto dvajset konjskih sil, če ga goni drugi, ki jih razvija le sto?» Nekdo mi je pokimal, na kar sem se zbudil. Srce mi je močno bilo, tako sem bil razdražen.

Ko sem vnovič zadremal, sem občutil solnčno toploto. Videl sem, kako je puhtelo iz zemlje, kako se je para dvigala v višave, kjer so se porajali oblaki, najprej beli, potem sivi, temni, vedno temnejši. Nižji so se podili proti jugu, višji proti severu. Sprijemali so se in se začeli sukati v strašnem kolu. Solnce je izginilo. Veter je tulil ko ranjena pošast. Vse je bežalo in iskalo zavetja. Bliski so švigali, grmenje je pretresalo dušo in telo. Lilo je kakor iz mogočnih slapov. Potoki so naraščali v reke, reke v morja. Umazani mogočni valovi so

nosili tramove, drevesa, mostove, strehe, živino in ljudi. Plaz za plazom je zdrknil v dolino. Pobral je vse, kar mu je bilo na poti. Tla so se začela majati, hiše zibati in se rušiti. Bežal sem. Tik pred menoj se je zemlja razpočila, zazijala, da je padlo v razpoko, kar je bilo tam. Nato se je njeno strašno žrelo zaprlo. Naprej se nisem upal. Ko sem pogledal okrog sebe, sem videl filozofa, kako je dvigal roke proti nebu: «O Bog, o Bog! To zlo odvrni od nas! Dovolj, preveč je nadlog!» je vpil. «Kakšno zlo?» Pogledal me je blazno. «Kaj ste slepi, gluhi, nimate nobenih čutov, da bi zaznali to brezmejno gorje?» «Zame, za vas in za več tisoč drugih je to strašno. Morate pa pomisliti, da je to izraz življenja naše zemlje. Zemlja nas požira, kakor požiramo mi perutnino in druge živali, kakor gohtajo te živali razne rastline, rastline pa rudnine. Ako bi Bog uslišal prošnje vseh stvari, ki jih druge uničujejo, bi prenehalo življenje. Mogoče mislite, da ima le človek pravico, da ugonablja, ker si domišljuje, da je krona stvarstva. Energija, ki je odveč, nas opustoša. Zbali ste se njenega udejstvovanja. Ali še želite, da bi jo povečali? Rajši iščite sredstva, kako bi ukrotili te divje elemente, da bi nam utripanje zemlje bilo koristno.» «To je pač drugače. Ako bi poznali vi moje teorije...»

V trenutku, ko je to izgovoril, sem se zopet predramil. Imel sem težko sapo in glavo. Solnce, ki je stalo visoko, me je zabilo in izprehod v gozd. Čisti zrak me ni mogel razvedriti. Mislim sem na čudne pogovore v sanjah. Razmišljal sem o energiji, ki jo solnce siplje dan za dnem na zemljo. Račun mi je pokazal, da je ogromna, znaša nad tri sto milijonov konjskih sil. Nekaj jo vsrkata zrak in voda, nekaj zemlja, nekaj se je razprši v vsémirje. Telo, ki uživa tako obilno hrano, se že lahko ponorčuje z bitji, gomazječimi po njem. In to je slaba, senčna stran tega telesa. Glede ta strani velja kot za nasprotja, za razlike v položaju teles sploh. Kaj bi bilo z zemljo in z vsem, kar je na njej, če bi bila kristalno čista, brez madeža, brez sence, če bi solnčni žarki vse stvari enako segreti, da bi med njimi ne bilo nobene toplinske razlike? Mir bi bil v zraku, v vodi, v zemeljskih plasteh. Ne imeli bi strašnih viharjev, ne povodnij in potresov, a tudi življenja ne. Enostransko obsevanje zemlje je vzrok vsega dela in nedela na njej. Če bi izginile toplinske razlike, bi nastopila tako zvana «toplotna smrt», navzlic neuničljivosti energije. Vse vrste energije se pretvarjajo pri vsakem koraku v toploto, dokler se končno popolnoma ne prelevijo v njo. Toplota je bolj konservativna. Le majhen del sprejme drugo obliko in sicer tem manjši, čim manjša je toplinska razlika teles, po katerih se pretaka. Ker se vse vrši v zmislu izenačenja toplin, moramo pričakovati vesoljni zastoj. Ali ga je mogoče zadržati? Stroj, ki bi toploto premikal iz nižje temperiranih mest v višje, ne da bi se sicer kaj predrušilo v okolici, bi preprečil ta razvoj. Takšnega stroja do danes še ni, a kakor vse kaže, ga tudi ne bo. Bil bi tudi perpetuum mobile, pa druge vrste, ker ne bi proizvajal nove energije. O tem so že mnogo razmišljali.

Fiziki so pokazali, da so naravni zakoni, ki jih mi poznamo, le izrazi povprečnega učinka raznovrstnega pisanega življenja molekulov, atomov, elektronov in atomskih jeder. Velikanska je verjetnost, da se narava ravna po njih. Ni pa izključeno, da bi se v tolikih in tolikih trilijonih let ne postavil ves drobiž molekulov in njih delov prav tako, kakor v tolikem času prej, in bi ne začelo življenje znova.

Astronomi kažejo s svojimi daljnogledi megle, ki jih smatrajo za zarodke novih svetov.

Filozofi sklepajo: Ako nista snov uničljiva in ne energija, ki ima lastnosti snovi, velja isto tudi za življenje v vesoljstvu. Da bi bilo življenje le začasen pojav brez povratka, ta podmena nima nobene logične podlage.

Tedaj je vesoljstvo perpetuum mobile druge vrste.

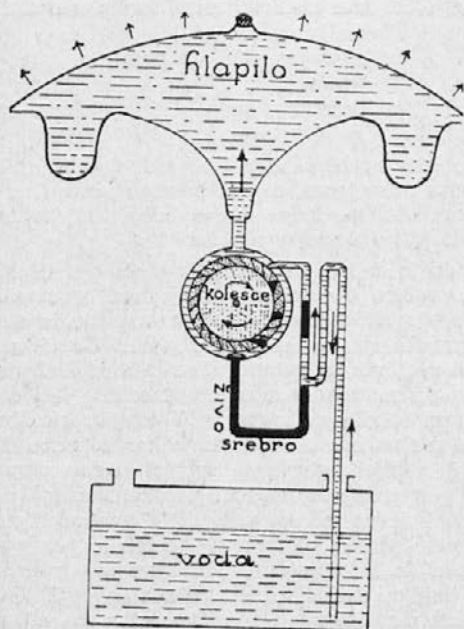
Ko sem se zavedel, o čem sem razmišljal, sem bil sam nase jezen, saj še nisem obračunal z življenjem. Kaj me briga daljna bodočnost, ko imam s sedanostjo dovolj posla!...

Minil je dan in za njim cela vrsta drugih. Misli, da je solnce vir vsega zemeljskega bogastva, se nisem mogel iznebiti, ko izliva energije za skoraj tri konjske sile na kvadratni meter. Zaradi majhnih dosegljivih temperaturnih razlik se, žal, ne da izkoristiti naravnost za mehanično delo niti deseti del tega solnčnega bogastva. V krajih, kjer imajo malo kuriva in dosti solnca, kakor n. pr. v Kaliforniji, rabijo motorje na solnčni pogon. V naših krajih bi se ne izplačali. Bolj ekonomično izkoriščamo solnčno energijo v obliki vetra, ki gonil mline in jadrnice, ali v obliki dežja, ki je vir vseh potokov in rek. Koliko vodnih naprav imamo, ki nam dajejo na tisoče in tisoče konjskih sil. V velikanskih množinah se nakopiči solnčna energija tudi v rastlinah, ki z njeno pomočjo obnavljajo že izrabljeni ogljik, da služi v drvah in premogu za ogrevanje in za pogon brezštevilih strojev.

To so vidne vrste energije. Imamo tudi bolj skrite, tajne. Te tičijo v menjavanju zračnega pritiska, v plimi in oseki, v spremembah toplin, ki povzročajo krčenja in raztezanja teles. Te so me vedno bolj zanimale ko druge, čeprav je njih izkoriščanje neekonomično. Posebno me je mikala energija suhega zraka v zvezi s kapilarnimi silami, ki dvigajo petrolej po stenju, vodo po zidu, sok po rastlini, naj je še tako visoka, da sem napravil načrte za pripravo, ki je zbujala na velesejmu pozornost zaradi svojega nepojmljivega delovanja. (Glej slike na prihodnji strani.)

Zgoraj je lončena posoda brez glazure v obliki velike gobe, na sredi valjast kovinski okrov s steklenima pokrovoma in z vrtljivim kolescem v notranjščini, spodaj pa rezervoar. Vsi ti deli so med seboj zvezani s cevmi. Cev, ki vodi rezervoarja, se cepi v določeni višini v dve veji. Ena se dviga skoraj do vrha srednje posode, se upogne vodoravno in prodere steno posode, da pride s svojim koncem nad kolesna koritca. Druga veja gre najprej navzdol, potem vodoravno in se obrne pod

najnižjo točko srednje posode proti njej. Od vrha te posode gre ravna cev do lončene gobe. Vse je napolnjeno z vodo, samo v spodnji cevni veji in deloma v zgornji je živo srebro. Skrivnostno učinkuje dejstvo, da teče voda iz rezervoarja po cevi navzgor, potiska pred seboj del živega srebra, ki je v gornji veji, da pade v koriteca kolesa, ki se zaradi enostranske obremenitve zavrti in spusti živosrebrno kapljico v spodnjo vejo. Iz te skoči nova kapljica v zgornjo. To se ponavlja v določenih presledkih in kolesce se zdržema vrti. V tej pri-

pravi so videli «perpetuumobilisti» dokaz, da je njih ideal dosegljiv. Nov pogum so dobili tudi tisti, ki so že obupavali. Pomilovalno so gledali na vse, ki so dokazovali ničevost njih stremljenja. «Saj sem rekel, da je perpetuum mobile mogoč,» je dejal filozof, «moja teorija ne laže.» «Vidiš,» se je oglasil drugi, «samo izpopolniti je treba, pa ti dela, kolikor hočeš, večno brez stroškov.» Tako in slično so modrovali, pa nihče ni spoznal, da ima tu svoje prste solnčna energija, skrita v suhem zraku. Nihče ni vedel, da luknjičava posoda vsrkava z veliko silo vodo, ki izhlapeva na njenem površju. Čim bolj izhlapeva, tem več vode se dvigne iz rezervoarja in tem večkrat kane živosrebrna kapljica na kolesce, ki opravlja delo. Vse, kar pospešuje izhlapevanje, povečuje zmožnost kolesa za delo. Kakšna je pa ta? Izračunal sem jo na sedem milijonin konjske sile. Naše tovarne bi se ne mogle z njo opomoči. Seveda bi jo lahko povečal, če bi razširil površje izhlapevala in če bi izkoristil pritisk, ki doseže lahko eno atmosfero. Pa stroški bi bili pre-

veliki v primeri z izkoriščeno energijo, zato se nikakor ne izplačajo.

«Perpetuumobilisti» se boje računov, ki bi jim pokazali ničevost njih prizadevanja, kakor se boje neozdravljivo bolni resnice iz zdravnikovih ust. Naprej delajo, pa še kako! Ključavničar je podkupil pomočnika v elektrarni, da bi mu omagnetil jeklo za njegove namene. Pomočnik, neizkušen mladič, se je približal dinam, ki mu je jeklo iztrgal iz rok. V stroju je zahreščalo in se zasvetilo, a le za trenutek. Potem je nastopila dolga tema. Stroj je bil uničen. Ko je kmet spoznal, da s starejšimi ni nič, je povabil male k sebi. Kolo, ki ga je napravil, ni maralo navkreber, niti navzdol ne. — Mladenič, ki mi je obljubil, da mi v kratkem pokaže plod svojega truda, je po dolgem prizadevanju res nekaj napravil. Srečal sem ga na izprehodu, ko je porival pred seboj otroški voziček, v katerem je nekaj neprestano brcalo. Čestital sem mu na uspehu. Z nasmehom me je opozoril, da ima še mogočnejši perpetuum mobile v jeziku svoje žene, ki mu je za petami. — In filozof? Ta neprestano hvali svojo teorijo in išče. Ob določenih dnevih v letu ga lahko vidite po ljubljanskih ulicah pri belem dnevu s svečo v roki. Trdno veruje, da bo našel pravo pot in udeležil ta fantastični problem.

NAŠA HIŠICA.

V teh neprijaznih časih, ko vlada toliko pomanjkanje stanovanj vobče, prav posebno pa stanovanj, ki bi glede udobnosti, uporabnosti in zdravstvenih ozirov ustrezali vsaj v glavnih smernicah zahtevam moderne dobe, premišljuje morda marsikdo, ali bi veljalo napraviti vsem neprilikom radikalen konec in si sezidati na prikladnem prostorčku malo hišico, skromno a praktično, s prijaznim vrtičkom.

Gotovo je tej iskreni misli največji nasprotnik finančna plat zadeve. Toda o tej ne bomo razmišljali. Nekateri je tako srečen, da nekaj podeduje, drugi ima prihranke, tretji si pa pomaga z nizkoobrestnim posojilom in amortizacijo v dvajsetih letih. Pač vsak po svoje — kakor mu najboljše kaže in kakor misli, da bo najboljše prebredel umazano denarno zadevo.

Ko smo to prvo, včasih jako mučno poglavje v principu zadovoljivo uredili, pridejo na vrsto velike, prevažne zadeve, katerih rešitev je težavna že zaradi tega, ker vse odloči kar enkrat za vselej. Kajti kesneje se ne dá izmenjati neprimernih tal in parcele, neugodne svetovne smeri, sitnih sosedov in drugih stvari, ki so postavljene in se ne dajo več premakniti.

Stavbišče izbirati ni lahko, kajti že ta košček zemlje naj bo kompromis vseh dobrot narave in nizke kupne cene. Kar se tiče terena, moramo gledati, da si poiščemo takega, ki bo imel zgoraj precej močno plast dobre, rodovitne zemlje, katero bomo kesneje s pridom porabili pri ureditvi našega vrta, spodaj pa plast gramoza, ki daje suha tla in zdravo bivališče. Povrhu tega bomo gramoz še potrebovali za betoniranje temeljev in kletnega zidovja in ga nam ne bo treba dovažati od daleč.

Glede lege bodi omenjeno, da je najboljša, ako leži naše stavbišče na južnem pobočju kakega obraslega griča ali hriba tako, da bomo zavarovani v mrzlih zimah pred rezkimi burjami in da bomo imeli solnca in dobrega zraka v izobilju.

Ce nam je izbirati med stavbišči, ki so samo travnata, in takimi, ki imajo vsaj kako doraslo drevo, se bomo odločili pač za slednja, ker seveda na novo zasajeni vrtovi v vročih poletnih dneh ne morejo nuditi nobene tako zaželjene sence. Če teče po parceli droben potoček čiste vode, to seveda v precejšnji meri zviša njeno ceno. Na takem stavbišču si lahko

z malimi sredstvi uredimo majhen bazen in poleg njega udobno peščeno kopel. Naša deca se tam ves dan koplje in solnči — ali si moremo želeti še več?

Ogibajmo se pa na zemljišč, kjer je zemlja na tenko posejana, spodaj pa se nahajata ilovica in voda. Taka stavbišča niso zdrava; v njih životarijo kali marsikatero boleznin in kesneje bomo bridko obžalovali, da smo štedili pri kvadratnem metru za par dinarjev. Na takem mestu je tudi izvedba stavbe dražja, ker je treba mnogo izolacije, ako nočemo imeti ob vsakem deževju polno vode v kleti in podzemnih prostorih (drvarnicah, shrambah).

Pa tudi preljubih sosedov ne smemo pozabiti. Eni imajo otroke, ki vpijejo ves dan, drugi rede pse, ki lajajo vse noči, tretji so pa sploh prepirljivi in se tožarijo za vsako hruško, ki bi padla z njih drevesa na našo plat. Seveda vseh teh zadev ni mogoče že v naprej točno ugotoviti, premisliti pa jih je treba dobro, ker utegneje kesneje postati do skrajnosti neprijetne.

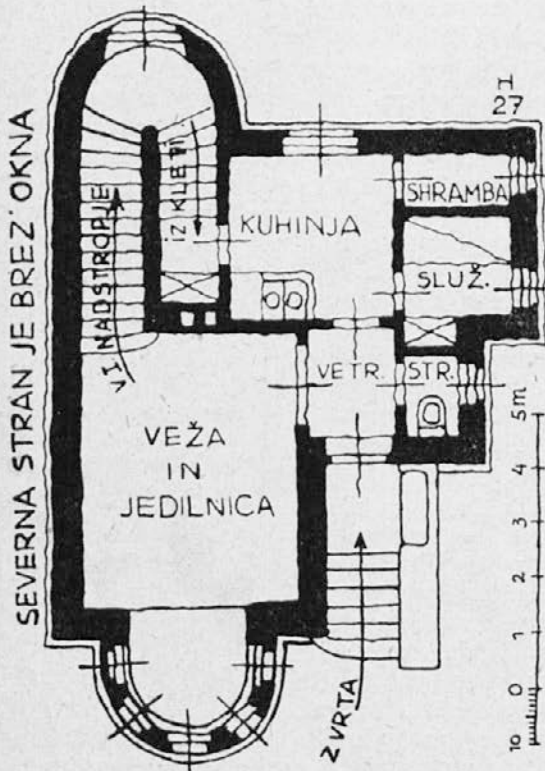
Delno se lahko zavarujemo proti motenju s sosedne strani le na ta način, če si izberemo stavbišče, ki ima po možnosti krog in krog cestó; ali pa, da si kupimo dovolj veliko zemljišče in ga proti sosedom dobro zasadimo z drevjem in grmovjem, da nas ti ne morejo motiti in da imamo potem takem v svojem vrtu resnično svoj svet, kjer smo le mi sami gospodarji.

Ko smo tudi to vprašanje povoljno rešili in se odločili za primerno stavbišče, preidemo k drugi važni točki, to je k stavbi sami. Tudi ta točka ni nič manj važna od prve, da celo imenitnejša je, ker prebijemo v hišici več našega življenja nego na vrtu.

Najprej je treba ugotoviti število in velikost posameznih prostorov, in sicer tako, da nismo na eni strani preskopi, na drugi pa predarež-

ljivi. Vedno moramo imeti v mislih finančno možnost in pa osebne potrebe, kakor so dane in kakor se bodo predvidoma razvile tekam amortizacijske dobe. Računati je treba, da se družina pomnoži, da otroci odrastejo in da imajo radi vsak svojo sobo, da se priseli morda

Pritličje enodružinske hišice.

I. nadstropje vsebuje: dve sobi, kopalnico in balkon.
Streha je vodoravna.

stari oče ali kdorkoli — in da bomo v hudih časih mogoče primorani oddati to ali ono sobo podnajemnikom.

Treba je rešiti tudi vprašanje, ali naj vzamemo pod streho najemnika, ki nam bo z razmeroma visoko stanarino pomagal odplačevati naš dolg. Včasih je to potrebno, a prijetno ni, najlepše je, če stanuješ v svoji hišici sam, da lahko počneš, kar hočeš, in se ti ni potreba ozirati na tuje ljudi.

Imejmo zdaj v mislih, da bomo zidali hišico zase, in razgovorimo se o potrebnih prostorih!

Veža naj ne bo premajhna, da so je skoro sama vrata in se človek v njej komaj obrne. Gotovo je, da stane vsak kvadratni meter zaidane ploskve toliko in toliko, toda tu ne smeš štediti, v tem prostoru se lahko vrši dobršen kos družinskega življenja. Tu se igrajo otroci

ob slabem vremenu in se opravljajo različna domača dela. Je to prostor, ki je nekako središče cele hiše, od tu vodijo vrata v prostore, namenjene gospodinjstvu, v sobe, v katerih sprejemamo in postrežemo prijateljem in znanecem, ter stopnice v prvo nadstropje k spalnicam.

Taka veža more, ako je nekoliko večja, okusno opremljena in ima predložen veternik, služiti tudi kot sprejemnica vobče ali v primeru velike štedljivosti ali pomanjkanju primerne prostora obenem tudi kot obednica. Kajti one grde, zelo razpasle navade, da se obeduje kar v kuhinji, se je treba malo otresti. Prijetno je, če ima tak prostor mal izzidek, za eno stopnjo dvignjen nad tla v veži, zasteklen, kjer se dá udobno sedeti in kjer ima gospodinja dovolj prostora, da postavi dolgo vrsto lončkov in goji cvetje sredi mrzle zime.

Če imamo posebno jedilnico in sprejemnico ali gospodovo sobo, godbeno sobo ali druge, kakor se že pač imenujejo, mora vedno prevladovati nazor, da je taka soba le takrat na mestu, ako jo resnično potrebujemo in je tako opremljena, da v vsakem oziru služi svojemu namenu, da jo torej moremo v polnem obsegu tudi res rabiti. Če imaš sprejemnico z vedno pokritimi stoli (in je to poleg vsega morda še najsvetlejša in največja soba tvoje hiše) samo za to, da pridejo vsako leto enkrat trije sorodniki vočtit gospodnji za god — je to milo rečeno pustolovščina. Tako sobo si bomo nabavili le v primeru resnične potrebe, če sprejemamo znance in prijatelje malone vsak dan.

Nasprotno je jedilnica potrebna vsaki, še tako skromni družini. Lahko je majhna, saj tudi ni potrebno, da vsebuje več nego mizo s stoli in omaro za jedila in potrebščine. Dobro pa je, če je v bližnji zvezi s kuhinjo, da se vonj po jedi ne raznaša po vsej hiši. Tudi kuhinja naj bo majhna in praktična, kakor kak kemični laboratorij. Raje bodimo širokopoteznejši pri sobici za služkinjo, pri shrambi, garderobi, prav posebno pa pri stranišču, umivalnici in kopalnici, kjer ni nikdar dovolj svetlobe, solnca in snage.

Tudi za spalnice naj se ne uporablja podstrešnih izb, ki so vse vegaste in poševne ter imajo okenca v lukarni (lini), ki je nameščena povrh še v kotu, tako da «fasada» ne trpi na ugledu.

Ker smo se že ravno dotaknili podstrešja, ki tvori poseben odstavek stavbe, je nujno potrebno, da spregovorimo o njem par besed.

V naših krajih prevladujejo v novejšem času poleg navadne domače strehe, ki je srednje-strma in ni za nobeno drugo uporabo nego za shranjevanje stare ropotije, sušenje perila in nabiranje prahu, še dve strehi, in sicer: zelo strma, najsibo že ravna ali kolenčasto lomljena, tako zvana mansardna streha, ter posebno sedaj odločujoči plitvi krov.

Strma streha je bila importirana iz Nemčije, kjer so jo tradiciji naljubo ohranili še iz gotske dobe, ko so krili strehe le s škodlami in je bila velika strmina res umestna. Poleg tega so pa stari Nemci v svojih ozkoobzidanih mestih rabili podstrešje, katero so delili v več nadstropij in potem te uporabljali za skladišča najrazličnejšemu prekupčevalnemu blagu. Mansardna streha je pa nastala v Franciji v dobi baroka zgolj iz vnanjih, oblikovnih ozirov, ne toliko iz prečutene notranje potrebe. Zato sta oba načina, katerima osobito v goratih krajih ne odrekam malenkostne estetske vrednosti, za nas, ki gledamo stavbo z nekega zdravjšega, praktičnejšega stališča, čisto brez potrebe, posebno še, če pomislimo, da so podstrešne sobe prostorno manj vredne, mrzle in nesimpatične in da vzdrževanje strme strehe vedno dosti stane, da je nje popravljanje do skrajnosti nerodno in nam raz nje drseči sneg napravlja vedno škodo.

Mnogo boljše bomo vozili, ako se odločimo za plitvo streho, ki se bolje prilega našim krajem. Tu bomo zid v podstrešju dvignili za en meter, da bomo imeli sobe, kakor so vse druge, in stroški ne bodo nič večji.

Notranja izvršitev naših sob zavisi predvsem od višine stroškov, ki smo jih predvideli v ta namen. Držati se moramo predvsem načela: malo, a to dobro. Zato sten ne bomo poslikali v več barvah; navadno pobeljena sobica ali dva in pol metra visoko, enobarvno podnožje z ozko zaključno črto v močni barvi — zgoraj pa vse belo, naj tvori merilo sobne slikarije. Okna in vrata bomo belo lakirali, glede pada se pa odločimo za mehka tla v trdem okvirju ali pa ksilolit, kar je vse toplejše in čistejše nego trde, likane deščice. To vse se dá z mokro cunjjo vsak dan temeljito osnažiti vsega prahu, kar je v zdravstvenem oziru gotovo neprecenljive vrednosti.

Tudi pohištvo si bomo pustili belo lakirati. Nekateri sicer temu ugovarjajo, ker niso še vajeni, spoznali bodo pa kmalu visoko kvaliteto take opreme in se je bodo radi posluževali. Glede barvnih vrednot si v tem primeru kaj lahko pomagamo: na stole razpostavimo

par močno barvanih blazin, na mizico vazo s pisanim cvetjem, na steno obesimo krepko izpolnjeno sliko.

Taka naj bi bila notranjost naše hišice; ne smemo pa pozabiti vnanjosti, ki ni namenjena samo mimoidočim, marveč tudi nam, kajti ogledovali jo bomo vsakokrat, kadar bomo sedeli na vrtu.

Doba, ko so cenili blagostanje stanovalcev hišice po mnogobrojnosti mavčevih odlitkov in maltinih okrasov, nalepljenih na treh, s ceste vidnih stenah, je minula. Neiskrenost je premagana, na nje mesto je stopila pristnost materiala in njega resnična obdelava. Zato naj bodo vse štiri stene naše hišice čisto gladke in priproste, toda izvršene v kakem boljšem ometu, morda v teranuovi, ki je lepa in zelo trpežna. Balkon napravimo iz železobetona; tako

tudi ograjo, ker nam kovano železo rja prehitro uniči. Ob steni zasadimo lahko par rastlin plezalk, ki bodo oživljale lice in dale hišici posebno noto. Tudi mala, a dobra plastika ob vratih (morda hišni patron ali kaj sličnega), bi zelo dvignila vtis celotne stavbe.

Predvsem naj pa velja eno: snaga in red morata vladati v hiši in okrog nje, tako bo postala tudi najpreprostejša stavba prikupljiva in prijetna.

Hišico postavimo v vrt, ob stavbno črto, katero nam predpiše stavbna oblast. To se mi zdi velika hiba in neodpustljiva omejitev posameznika. Videl sem ulice starih mest s čisto neregularno postavljenimi hišicami in kako harmonično, kako visokovredno so učinkovale! Resnično, postavila jih je roka umetnika — amerikanizacija pa ubija umetnost, ker jo sama po svojem bistvu izključuje. To hibo moramo premestiti in paralelizirati z vrtom, ki naj obdaja naš dom. Vrt mora biti v svoji lastnosti nadaljevanje našega stanovanja v prosto naravo, ne pa drug element, ki se s prvim absolutno ne sklada. Prehod iz hiše na vrt mora biti tako neprisiljen, kakor bi stopili iz ene sobe v drugo. Le druga okolica — a ista lastnost.

Hišico bomo namestili kolikor mogoče v sredino vrta, ki ga bomo, kot sem že omenil, z živo mejo in gostim drevjem zavarovali pred radovednimi pogledi vnanjega sveta. Površino vrta bomo zravnali, jo prekrizali z nekaj ravnimi potmi, vmes pa nasejali trave in cvetja. Na križišču dveh potov postavimo lahko majhen vodnjak, ki bo s svojim lahnim žuborenjem oživiljal okolico. V ozadju pridržimo par gred za zelenjavo, ki se nujno rabi pri hiši. Mejo

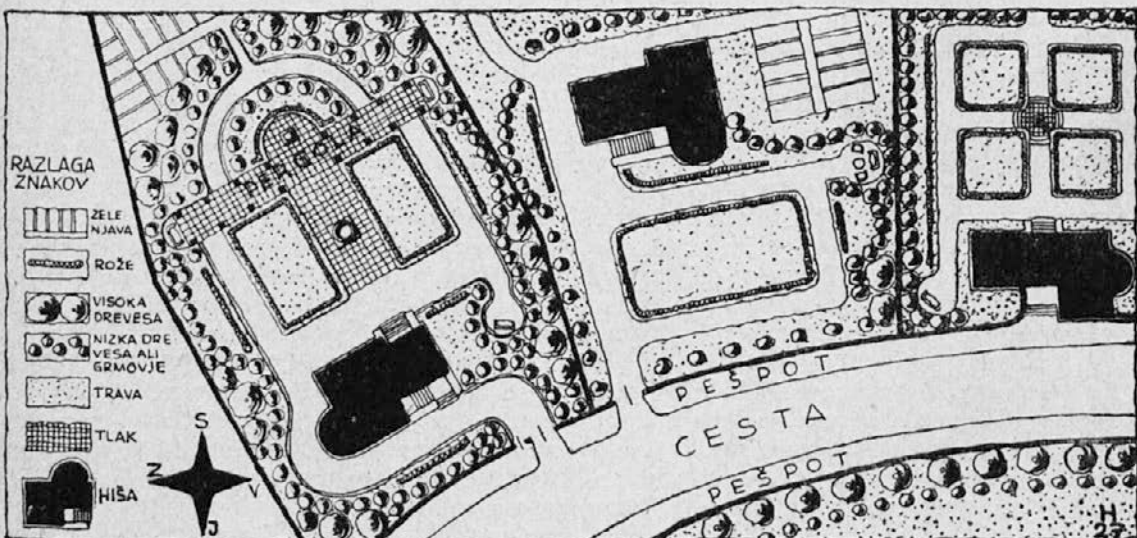
med obema vrtovoma pa najtvori prečna pot, obstavljena z zidanimi strebriči ali lesenimi koli, ki nosijo rešetko iz vodoravno položenih tramičev, tako zvano pergolo, katero zasadimo z divjo trto, da imamo lepo zaključeno ozadje in senčno pot za šetanje. Tu in tam postavi-

mo klopico, belo emajlirano, pota posujemo z belim peskom, ali, kar je mnogo lepše, tlakujemo jih z belimi kamenitimi ploščami. To bi bilo precej vse, kar moremo storiti za naš vrt. Ni to sicer mnogo, toda če varujemo tudi tu red in snago, se lahko zavedamo, da je malo vrtičev, ki bi učinkovali tako plemenito kakor naš.

Še eno ostane in to bi bila vrtna ograja, ki tvori zaključek ob cesti. Zidanih podstavkov z železno mrežo nikar ne postavljajmo, ker taka ograja ni ne lepa ne praktična in kmalu razpade. Najboljši in najlepši je enostaven zid, preko katerega visi nekaj zelenja. V tem zidu naj čedno poudarjen vhod, preprosta a monumentalna vrata zaključujejo sliko našega doma, ki bo preprost in dragocen, skromen in plemenit, katerega bomo lahko pokazali vsakemu, še tako razvajenemu tuju.

In da moremo vse te razne smernice tudi plodno uresničiti, so nam potrebni točni načrti hiše, vrta, povišstva in vsega, kar spada poleg. Šele, ko imamo načrte, bo mogoče točno preračunati vse stroške in korigirati lastni zamislek. Morda bo treba kaj izpustiti in prihraniti za kasnejši čas. Kaj zato! Toda stremljenje mora ostati, da bomo s sistematičnim delom dosegli prej ali slej zasnovano celoto.

Po načrte pa ne hodimo k stavbnim podjetnikom, ki so zato tukaj, da zidajo, ne pa, da delajo načrte. Prvič nimajo potrebnih moči, drugič pa jim ni do načrtov, temveč do dela, ker le tam zaslužijo. Tudi mnenje, da stavebnik načrta ne zaračuna, je napačno. Načrt plačamo pač pri zidavi stavbe. Če hočemo, da bodo načrti resnično dobri, se moramo za njih izdelavo obrniti na visoko šolanega arhitekta, na človeka z izbranim okusom. Sicer teh pri nas res še ni mnogo, na prste jih skoro lahko seštejemo, toda najdejo se že. Njim se lahko zaupamo, razumeli nas bodo in nas ne bodo odrli, ker čutijo z nami, ker so skromni ljudje, kakor smo mi.

Dr. Mirko Černič (Maribor):

O GOLŠI, GOLŠARJIH IN GOLŠAVOSTI.

Golšavost je doma po vsem svetu, prav posebno pa se najde v nekaterih pogorjih in gorskih dolinah, dočim je ob morju zelo redka, oziroma je sploh ni.

V Evropi so Alpe in alpske doline taki kraji, med deželami pa je golšavost najbolj razširjena v Švici, na Koroškem, Tirolskem in Gornjem Štajerskem. V Švici n. pr. sta izmed treh novorojencev dva golševa in vsako leto se nekaj otrok že pri rojstvu zaduši zaradi golše. Znana je prislovica, da so to dežele, kjer se smatra za nakaženega tisti, ki nima golše.

Značilno je tudi to, da dobe golšo v teh krajih tudi taki, ki se tja priselijo. Tako jo n. pr. dijaki, ki pridejo v švicarske šole iz obmorskih krajev brez nje, v Švici dobe in spet izgube, ko se vrnejo domov.

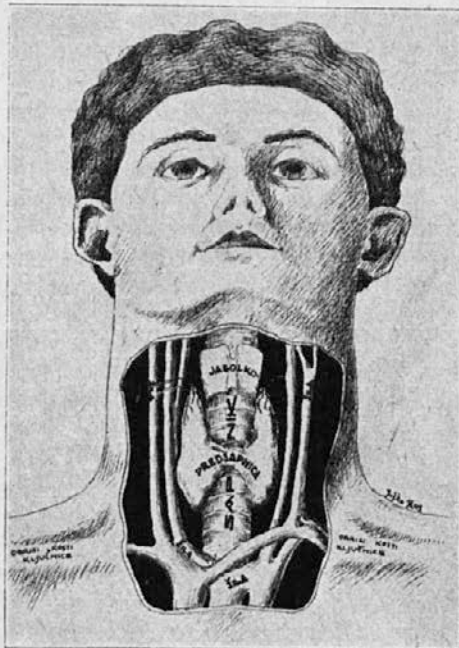
Tudi po spolu je med golšarji in golšaricami razlika: v pravih središčih golšavosti je število prvih in drugih precej enako, čim dalj pa se oddaljamo od središča, tem bolj število golšaric prekaša število golšarjev. V Mariboru n. pr. je bilo v letih 1920. do 1926. operiranih v bolnici 212 golš, od teh jih je bilo 168 golšaric in 44 golšarjev, t. j. na enega golšavega moškega so prišle tri golšave ženske.

V Sloveniji, ki spada po svojem zemljepisnem položaju med alpske pokrajine, se niti zdaleka ne moremo meriti po golšavosti s Švico in drugimi poprej naštetimi deželami, vendar je pri nas golša kaj znana bolezen, ki dela marsikomu hude preglavice, enemu, ker ga kazi in ga napravlja tako rekoč za zaznamovanca, drugemu, ker ga ovira pri raznih življenjskih opravilih.

Kaj pa je prav za prav golša?

Vsakdo pač pozna ljudi, ki imajo debel vrat ali pa eno če ne celo več bul na vratu. Debel vrat in bule na sprednji strani vratu so obolenje žleze predsapnice, to je tiste žleze, ki leži na sprednji strani vratu med jabolkom in jamico pod kožo in pred sapnikom, katerega obdaja liki sedlo konja. Na sliki prav dobro vidimo žlezo predsapnico, ki jo najlažje pripodobimo črki H, katere kraka ležita vzdolž sapnika, veže ju pa prečnik preko njega. Takoj nam bo jasno, da mora golšar imeti težko sapo, če se predsapnica poveča in pritiska na sapnik, kar občuti golšar zlasti pri hoji v hrib in pri težkem delu, ko pljuča in srce živahneje delujejo. Če je pritisk golše na sapnik tako

velik, da sapnik stisne in zoži, tedaj slišimo, kako pri vsakem dihu sapa kar zapiska, golšar sope kot kovaški meh. Razen sapnika vidimo na sliki tudi jabolko, ki skriva v sebi glasilke, tvorilke glasu. Med golšarji dobimo hripave ljudi, ker jim golša sega do jabolka in pritiska na glasilke. — Večina golšarjev je bolna na sreč. Zakaj? Na vratu tečejo žile iz srca v glavo in spet nazaj v srce. Če deluje na

Na vratu, ki nima več kože ne mišic, vidimo sapnik, ki veže grlo s pljuči v prsni duplini. Na sapniku jaše predsapnica, t. j. tista vratna žleza, katere obolenje imenujemo golšo. Predsapnica se lahko zgolj skrči in stisne sapnik, lahko pa se tudi zelo poveča in pritiska na sapnik in druge vratne organe.

te žile pritisk, tedaj kri ne more pravilno pluti, temveč zastaja v srcu in ga razširi ter pokvari, podobno se zgodi v glavi, kar povzroča višnjev, zabuhel obraz in nabrekle žile. Če se golša razširi navzdol, tedaj pride kot v jarem, ki ga tvorijo od spredaj kosti prsnice in obe ključnici, od strani rebra, od zadaj hrbtenica. Jasno je, da pride tako sapnik in ž njim tudi požiralnik, ki se skriva pod njim, oziroma stoji za njim, v precep: golšarja duši in požirati ne more. Kakor razširi kri, ki zastaja v srcu, srce, tako pokvari sapa, za-

stajajoča v pljučih, pljuča in jih razširi. Povečano srce in razširjena pljuča delajo vsakemu golšarju prej ali slej hude neprilike.

Da vsakega golšarja golša kazi, o tem menda ni treba razpravljati, pa najsi bo to samo debeli vrat ali pa bula, saj spada ravno vrat, če kaže v pravilnem medsebojnem razmerju obrise svojih organov, med stebre človeške prikupljivosti. Pri tem pa je nekaj zanimivo: čim bolj golša človeka kazi, tem manj težav mu navadno povzroča in narobe: čim manjša je golša na videz, tem neprijetnejša je, ker se njen vpliv uveljavlja v globini na sapnik, požiralnik, žile in živce.

Do zdaj smo opazovali golšo zgolj z očmi in kvečjemu s tipom in zasledovali njen vpliv na sosedne organe, ki jih izpodriva in pritiska nanje. Golša pa ni samo preprosto povečanje žleze predsapnice, temveč pod tem imenom razumemo še več: izpremembo njenih sokov bodisi po kakovosti, bodisi po množini ali po obojem. Eno kakor drugo povzroča prav posebne motnje v telesu, tako da lahko trdimo, da nepravilno delujoča predsapnica telo zastruplja, v hujših primerih pa naravnost zastrupi in umori. Da bomo to razumeli, moramo vedeti, da je predsapnica žleza, katere soki so za telo nujno potrebni, ker uravnavajo duševno in telesno ravnovesje, rast in razvoj. Svoje soka izloča predsapnica naravnost v kri in mezgo in jih ne izceja po posebnih iztrebilih ali cevkah kakor n. pr. slinavke slino v usta, jetra žolč v črevo, ledvice seč v mehur. Žleze brez iztrebil, med katere štejemo tudi posebne možganske žleze, priželje, potem trebušno slinavko, nadobistnico in spolne žleze pa so prav posebnega pomena za življenje, ker s svojim sokom uravnavajo delovanje posameznih organov na ta način, da jih vzpodbujajo h koristnemu delu ali pa zadržujejo v škodljivem. Če odrečejo v prvem, tedaj se nekateri organi polenijo, če v zadnjem, tedaj se drugi razbohotojo: v medsebojnem redu nastane zmeda, telo težko oboli. Da spada predsapnica med tako zvane žleze z notranjim izločevanjem, so prav živo spoznali pred nekaj desetletji, ko so začeli golšo operirati. V prvi vniemi so streljali preko cilja, vzeli so namreč pri operaciji vso predsapnico in čez nekaj časa opazovali, da so taki operiranci postajali leni, zaspani, vsak dan bolj zabiti, ki jim ni bilo marj tega, kar se okoli njih godi; koža jim je postajala suha in debela, obraz nagubančen, vedno jih je zeblo, lasje so jim izpadali, jed jim ni več dišala in dobili so hudo zapeko. Če jim je operacija

vzela žlezo, še preden so spolno dozoreli, se niso nikdar razvili v polnovredne ljudi — opazali so na njih podobne izpremembe kot pri skopljenicah. Ščasoma so postali podobni tako zvanim kretinomom, to je tistim bebastim prtilkavcem, ki jih še vidimo sem pa tja, mladim starcem z otroškim glasom in zabuhlim nagubananim obrazom. Ti nesrečniki so duševno in telesno hirali zmirom bolj in bolj, dokler jih čez par let ni rešila smrt. Na drugi strani pa vidimo, da predsapnica, ki izločuje preveč svojega soka, telo v drugi smeri zastruplja, človek postane pravo nasprotje od onega brez predsapnice od rojstva, oziroma po operaciji. Najlepše bomo to videli pri Basedowovi golši (po zdravniku Basedowu, ki je opisal to obolenje), kjer je vse sama burja, oko svetlo, široko odprto; srce kot plat zvona; obnašanje nervozno, potne roke se tresejo; bolnik hujša kljub temu, da mu jed diši; v hujših primerih dobi drisko, lasje mu izpadajo, poti se, spati ne more.

Tako smo dognali, da je golša obolenje žleze predsapnice, ki se kaže v izpremenjeni velikosti, zaradi česar človeka kazi in pritiska na sosednje organe in jih kvarja, pa tudi v izpremembi njenega izločevanja, zaradi česar telo zastruplja.

Če si pobljže ogledamo golšarje, moramo reči, da jih imamo več vrst. V Švici in drugod, kjer je golšavost najbolj razširjena, jih dele

Golšarica z bulami, na obrazu očiten izraz zaspanosti.

predvsem na dva velika razreda, ki bi jih nekam najlaže razpredelili po duševnosti v zaspance in nervozneže. Za prve domnevajo, da dobe premalo soka žleze predsapnice, da se ta sok pač nabira v predsapnici sami, ki da je zaradi tega včasih celo nabrekla in povečana, pa ga ne dá od sebe; pomanjkanje soka povzroča lenost organov, ki se kaže v počasnosti vseh življenskih opravil. Drugi, nervozneži, dobivajo soka preveč, pa če tudi predsapnica na videz ni povečana, zaradi te preobilice dražil organi živahneje delujejo, človek nekam hitreje živi in se hitreje izrablja. Ti zadnji so prav posebno izraziti pri Basedowovi golši.

Razen teh imamo celo vrsto golš, ki jih pri največjem trudu ne moremo prištevati niti k enemu niti k drugemu razredu, marveč jih moramo deliti po obliki. Sem spada predvsem debel vrat. Ta vrsta golše je posebno pogosta pri mladini od 8. do 18. leta. Razen nadloge povzročajo redkokdaj težkoče; le če se golša sfrkne, tedaj stisne sapnik tako, da je operacija edina pomoč, ki odpravi pritisk s tem, da golšo večjidel izreže. — Druga oblika je gomoljasta golša, ki kaže eno ali več manjših in večjih bul; poleg nje naletimo na vodeno ali cistično golšo. Včasih ena ali več takih bul okameni ali okosteni, tako da moramo vzeti po operaciji namesto noža žago, če hočemo bulo razpoloviti in jo pogledati na prerezu. V naših krajih imamo zelo pogosto mešane golše, pri katerih najdemo pri prerezu po operaciji vse oblike hkrati: poleg vodenih bul tudi take, ki so napolnjene s klemom (koloidom) ali s krvjo, kakor možgani pri možganski kapi, zraven je kak del zavapnen, oziroma koščen itd. Prav velikanske golše so na prerezu kot z jagodami natrpani grozd, iz katerega se cedi klej liki grozdni sok. Zanimive so golše, ki jih skoro niti ne opazimo, ki pa povzročajo velike težave: skrite golše. Te se skrivajo pod kostjo prsnico, oziroma ključnico, v votlini prsnega koša. Če jih karkoli spravi v jarem gornje prsne odprtine med prsnico, ključnicama, prvimi rebri ter hrbtnico, tedaj pritisnejo tako na sapnik, da človeka zaduše, če ne pride pomoč, ki se izkaže v tem, da se golša potisne nazaj v prsno votlino in na ta način sapnik osvobodijo.

Prav posebno vrsto zavzemajo med golšami Basedowove golše. Značilno pri njih je, da je predsapnica prav za prav le malo povečana, oči so izbuljene, široko odprte, da se vidi belina okrog in okrog, srce bije zelo hitro in vznemirljivost je velika, iztegnjeni prsti rok kar drgečejo. Težko Basedowovo golšo vidimo na sledečih dveh slikah, pred in po operaciji.

Golša se tudi lahko prisadi, tedaj dobimo vnetje golše, ki zahteva hitre operacije. Zares žalostna je usoda golše, če se v njej pojavi rak.

Omenili smo že, da poznamo kraje, kjer je vse golšavo: gospodar in gospodinja, deca in družina ter celo domače živali. V takih krajih, v središčih golšavosti, prevladujejo gomoljaste golše in zaspani tip z vsemi oblikami duševne in telesne zaostalosti, dočim v krajih, ki so oddaljeni od središča golšavosti, prevladuje debeli vrat in živahni tip.

Žal, da pri nas nimamo še prav nikakih statistik o golšavosti pri našem narodu. Naše zdravstvene oblasti bodo morale tudi tu začeti s preiskovanji, predvsem pri šolarjih, ker je golšavost zlasti v Sloveniji vendarle precej razširjena. Ker torej nimam uradnih števil, se moram oprijeti zgolj izkušenj, ki sem jih dobil kot kirurg v Mariboru v splošni bolnici. V sedmih letih se je operiralo 174 gomoljastih golš in 17 debelih vratov, ki so povzročali težave. Med prvimi so bili daleko v večini živahni tipi. Maribor in njegova okolica imata potemtakem ono vrsto golšarjev, ki se ne morejo prištevati niti k središnjim pa tudi ne k oddaljenim tipom, marveč stoje nekako na prehodu med enimi in drugimi, v skladu z značajem zemljepisne lege mariborskega ozemlja: odenki Alp.

Basedowova golša: zadebeljen vrat, široko odprte, lesketajoče se oči, bolnica je zelo vznemirljiva, roke se ji tresejo, srce bije 140krat v minuti, kar poje, izbljuje, drisko ima, hujša od dne do dne, lasje ji izpadajo — znaki težkega zastrupljenja.

Ista bolnica pol leta po operaciji — prerojena!

Po starosti jih je bilo največ med 10. in 30. letom, najmlajša golšarica je imela 9, najstarejša 63 let.

Kaj golšo povzročajo, o tem se je ugibalo in domnevalo že marsikaj. Naj omenim le, da je dolgo prevladovalo mnenje, da je vzrok v vodi, oziroma v zemlji, iz katere voda prihaja. Tu naj bi bil skrit povzročitelj golše. Ko niso mogli vzdržati mnenja o vodi, so iskali bacile, ki naj bi povzročali golšo. Tudi s tem niso imeli sreče. — Potem so si pomagali tako, da so rekli: za golšo je potreben poseben pogoj, ki se podeduje na ozemlju, kjer je golšavost doma. Golša namreč ima lastnost, da je navezana na določene kraje, da se ne prenaša iz kraja v kraj kot n. pr. nalezljive bolezni. Tako so znane na Koroškem posamič ležeče hiše, v katerih ima vse moško

in žensko, staro in mlado, pa tudi živali, golšo. Nekateri od teh so pogorele in v novo sezidanih naraščaj ni bil več golšav. Isto so opazovali pri hišah, ki so stale 40 let neobljudene. — V najnovejšem času ima največ verjetnosti domneva, da je vzrok golše p o m a n j k a n j e j o d a v hrani, pijači in zraku.

Velikanska golša, ki ni povzročala posebnih težkoč, pač pa bolnico grdo kazila.

Ista bolnica po operaciji, dokazujoča, da tudi največjim golšcem ni treba obupati.

Jod je važno hranivo, ki se najde povsod na zemlji, vendar jakó neenakomerno. Ob morju ga doženemo v precejšnjih množinah v vodi in zraku, v rastlinah in živalih — v nekaterih gorah pa, zlasti v Alpah, ga je zelo malo ali nič. Golš pa imamo v Alpah dosti, ob morju pa nič.

Iz predsapnice, torej iz žleze, katere obolenje je golša, se dá dobiti posebna tvarina, ki ima veliko joda v sebi. — Zdravilo proti golši, iz predsapnice pripravljeno, izgubi svojo učinkovitost, kakor hitro mu vzamemo jod.

Vidimo torej, da je zveza med jodom in golšo. To zvezo si seveda razni preiskovalci razlagajo različno. Tako si predstavljajo nekateri dvojno možnost: da je namreč joda v krvi sploh premalo, zaradi česar se morajo žile na predsapnici razriniti in tako povečati možnost nabiranja joda v predsapnici. Z razširjenjem žil in povečanjem predsapnice kri živahneje polje in predsapnica dobi na ta način potrebno količino joda, ker se namreč pretaka kri sicer z manjšo količino joda, pa z večjo brzino.

Drugi so zopet mnenja, da vsebuje kri joda dovolj, da se pa ta jod nabira v predsapnici, ki se poveča v golšo in ga ne dá od sebe.

Da razložijo opazovanja, ki se vidijo predvsem na deklicah, ko spolno zore, in ženah v nosečnosti, da namreč v tej dobi kaj rade

postanejo golšave, si pomagajo s trditvijo, da je takrat potreba po jodu največja, če ga ni v krvi, ki ga dobi iz hrane, pijače in zraka, nastane golša v obliki debelejšega vratu, ki naj z razširitvijo omogoči dovoljen dotok joda; četudi to ne zadostuje več, tedaj se začno delati v predsapnici bule in gomolji in v telesu se pokažejo znaki duševne in telesne manjvrednosti.

Da je med golšo in jodom ozka vez, o tem se danes več ne dvomi, dasiravno smo še daleč od tega, da bi našli zadovoljivo razlago za to zvezo.

Kakor pri vseh drugih obolenjih, tako je tudi pri golši vprašanje po vzroku takoj za petami potreba po zdravlilu. Tudi tu pa moramo razločevati med zdravljenjem golše in med tem, kako se golše ubranimo. Dočim je pri obrambi pred golšo jod izredne važnosti, je pri zdravljenju golše zelo omejenega pomena, zmirom pa skrajno nevaren!

Razen joda, ki ga pa mora predpisati in njegov učinek skrbno pretehtavati le zdravnik, se zdravi golša tudi z zdravili, ki se prirede iz zdravih živalskih predsapnic. — Tudi obsevanje z Röntgenovimi žarki so že poskušali pri golši, pa brez pravega uspeha.

Pri golšah, kakor jih vidimo na slikah, je edino sredstvo o p e r a c i j a. Samo tako zvani debeli vrat je mogoče zmanjšati z jodom. Toda tudi tu povzroči jod, da se predsapnica skrči in s tem stisne sapnik, kar še temprej zahteva operacije. Razen tega je posledica mazanja golše z jodom, da se predsapnica s sosednjimi organi zlepi in zraste, kar povzroča operaterju velike težave in vsled tega nevarnost operacije povečava. S težavami pri operaciji se mora boriti operater, nevarnosti pa gredo na rovaš bolnika! Zaradi tega ne mažite golše nikdar ne z jodovo tinkturo in ne z jodovim mazilom; če že upate na kak uspeh z jodom, dajte in jemljite ga notranje!

Nič manj važna kot zdravljenje golše je o b r a m b a pred golšo.

Pri posetih v golšavih krajih je važno, da pijemo zgolj prekuhano vodo ali pa mineralno. Sicer se prvo ne uživa v domnevi, da je v neprekuhani vodi premalo joda, ker ga v prekuhani tudi ne more biti več, toda vendar se trdi, da je to dobro. Na vsak način pa si rajši preskrbimo slatine v takih krajih.

Najvažnejše sredstvo v o b r a m b i p r o t i golši pa je jod. Dasiravno si še nismo na jasnem, kaj golšo povzroča, je pa vendarle znano že stoletja, da imamo v jodu sredstvo, s katerim golšo skoro gotovo preprečimo. Še

enkrat poudarjam: preprečimo, ne pa ozdravimo! Toda tudi tu je opreznost — in sicer največja — potrebna, ker nevarnost je velika. Tej opreznosti in tej nevarnosti pa je kos edinole zdravnik, zaradi tega se naj nikdo ne loti joda brez zdravnikovega sodelovanja, ne za zdravljenje golše ne za obrambo proti njej. Kdor hoče sam v jodovo šolo brez vsejšega vodstva zdravnika, bo plačal visoko šolnino!

Jod so z namenom preprečiti golšo uporabljali na različne načine. Postavili so n. pr. lonce z jodovo raztopino v spalnice otrok in v šole, pošiljali so otroke na morje, kjer je znano veliko joda v zraku, in jih hranili z jestvinami, ki vsebujejo jod; napravili so sladkorčke z jodom in jih dajali otrokom. V zadnjih letih

Dr. Fran Göstl:

BOŽJAST ALI PADAVICA.

Ker je božjast ali padavica (epilepsija) pogosta bolezen, važna in dostikrat usode polna ne le za bolnika, temveč tudi za njegovo okolico, se mi zdi primerno, da z njo natančneje seznanim čitatelje «Vodnikove pratike», ki želi podajati čim več raznovrstnega poučnega berila.

Glavni pojav te bolezni so v napadih se ponavljajoča motenja zavesti, v dobro izraženih primerih spojena s splošnimi krči. — V časih med posameznimi napadi se čutijo bolniki večinoma povsem zdrave in dela zmožne, tudi njih duševno stanje je navadno neizpremenjeno; pri dolgotrajni bolezni pa se čisto opažajo različne duševne izpremembe. Zgodovina nam ve povedati o mnogih veljavnih in slavnih možeh, ki so trpeli na tej bolezni, tako Cezar, Mohamed, Napoleon, Dostojevskij in drugi.

Božjast se pojavlja pri raznih bolnikih v različni meri. Pri nekaterih preteče od enega napada do drugega po več mesecev ali celo po več let, pri drugih so ti napadi pogosti in mnogoštevilni, da se ob raznih prilikah kopičijo v zelo mnogoštevilne, zaporedne.

A napadi so tudi zelo različno izraženi. V najlažjih primerih se pojavljajo samo v tem, da bolniki med delom ali opravilom za par trenutkov zastanejo, se nekako zamaknejo, potem pa zopet nadaljujejo delo. To lahko ostane neopaženo, ali pa se tolmači kot raztresenost. Tudi oni primeri, da kdo v družbi za par hipov nenadno zaspi, takoj nato pa spet veselo občuje, so taki epileptični pojavi. Vse te zovemo «petit mal».

pa so šli tako daleč, da so primešali jod kuhinjski soli, da tako vsakdo že v hrano dobi potrebno količino joda, ne da bi to čutil in sploh vedel za to. Pravijo, da se je s tem golšavost v izdatni meri zmanjšala, t. j. da jo deca, ki pride na svet brez golše, pozneje v življenju ne dobi. Na drugi strani se pa slišijo glasovi, ki resno svare pred takim splošnim uživanjem joda, katerega so deležni negolšavi otroci, pa tudi golšarji in golšarice. Tem slednjim namreč uživanje joda golšo kaj rado poslabša, da nastane iz navadne nakaze težko zastrupljenje, kar si razlagajo na ta način, da jod pospeši izliv soka predsapnice iz golše v telo. In res se opaža povsod, da je število težkih Basedowovih golš v primeri s predvojnimi stanjem izredno narastlo.

Krčeviti napadi se včasih napovedujejo že več ur ali celo dni poprej z glavobolom ali vrtoglavostjo ter pričenjajo s tako zvano «auro», še večkrat pa nastopajo brez teh predhodnih pojavov. Aura je najrazličnejše izražena: bolnik začuti razne telesne neprijetne občutke, težkočo končin, gomazenje v rokah ali nogah, — pogosto je svetlikanje ali videnje v barvah, zlasti v rdeči, šumenje v ušesih ali čut naglušnosti, redko neprijeten duh ali okus. Semtertja se pojavijo stresljaji obraza, glave ali končin. Včasih ima bolnik čut vročine ali mraza; pojavi se nenavadna bledost, redko bljuvanje ali onečedenje.

Vsi ti pojavi so kratko pred napadom, večinoma pri istem bolniku vedno v isti obliki izraženi ter še za časa zavesti; bolnik je po njih opozorjen ter prepreči padec s tem, da sede ali leže.

Napad nezavesti prične mnogokrat s krikom; bolnik pade (če tega ni preprečil) kakor od bliska zadet, odreveni za nekaj trenutkov, nato pa nastopijo krči; obraz se zavija, jezik se izteguje in vpoteguje (pri tem se prigradijo dostikrat ugrizi), život in končine se stresajo in udarjajo ob tla. Bolnik je pri tem v obraz zabuhel, višnjev, iz ust tišči pene, ki so včasih krvave. Pri padcu, pri otepanju se lahko rani. Včasih se v napadu onečedi. — Ves prizor je mučen in grozav. Tak napad trpi kvečjemu dve do tri minute, potem prenehajo krči, bolnik je ali še omotičen za nekaj časa, ali pa se takoj zopet povsem zavé.

52

Namesto teh krčevitih napadov pa nastopajo lahko tudi razni drugi pojavi, ki so za bolezen značilni in katere nazivljemo «ekvivalente» (krčevitim enakovredne napade). To je n. pr. zmedenost, v kateri izvršujejo bolniki najrazličnejša dejanja: se razgaljajo, kradejo, uhajajo od doma, se klatijo okrog ali potujejo — ali pa razburjenja, v katerih vrše razne nasilnosti. Tudi tako zvana dipsomanija ali «pijanost na kvatre» se od mnogih priznanih učenjakov razlaga kot epileptični ekvivalent. Zelo zanimiva so taka v zamračenju izvršena, večsah zelo dolga potovanja, med katerimi bolniki vrše razna dejanja, za katera nimajo pozneje nobenega spomina; njih obnašanje pa dostikrat ne budi pozornosti in ne vzbuja suma nezavednih, bolezenskih dejanj.

Omenim naj le na kratko, da kažejo bolniki večkrat zelo izraženo razdražljivost in naglojeznost. Pri pogostih napadih in dolgotrajnejših boleznih zlasti ne pogrešamo znakov slaboumnosti, ki je včasih le malo naznačena, včasih pa dobro razvita. Duševno obzorje se vedno bolj zožuje, zanimanje za svet se izgublja, sebičnost vedno bolj prevladuje. Mišljenje je otežkočeno, govorica počasna, dolgovozna, frazasta, vedno in vedno ponavljajoča eno in isto.

Pri zmedenosti, ki često nastaja ob napadih in po njih in traja lahko dalj časa, se pojavljajo včasih prevare čutil in blodnje. Nekateri bolniki kažejo stuporezno stanje, so povsem nedostopni, včasih se pojavi tudi tako zvani «raptus», hipna impulzivnost, v kateri so zelo nevarni in lahko izvrše razna zlodejstva, poboje in umore.

Važno je, da se po možnosti prepreči obolenje na božjasti. Četudi vzrok bolezni še ni znan, vendar vemo, da jo pospešuje obremenjenje po živčno bolnih in po božjastnih starših, zlasti po alkoholizmu (pijanci imajo zelo pogosto božjastne in bebaste otroke) in po sifilidi. Skrbeti je torej, da po zdravih starših dobimo zdrav zarod, zato naj bi tudi božjastniki ne sklepali zakonov. — Epileptiki naj se vzdržujejo telesnih in duševnih naporov, zlasti pa se morajo popolnoma vzdržati vsake opojne pijače, ker tudi najmanjše količine alkohola povzročajo pri njih napade. Varovati se morajo tudi čaja, kave in tobaka. Vršiti ne morejo del, ki bi značila zanje nevarnost pri nenadnem napadu. Ženske ne smejo kuhati pri odprtih ognjiščih, ker se je že večkrat pripetilo, da so padle na ogenj in si pridobile zelo nevarne, celo smrtne opekline; ne smejo prati ob rekah, da jih ne vrže v vodo, kjer bi utonile. Moški ne morejo opravljati del na lestvah, strehah itd.,

torej ne biti zidarji, krovcji itd. Vse božjastnike, ki kažejo duševne motnje, bodisi začasne, bodisi trajne, je treba oskrbovati v umobolnicah; s tem se tudi preprečijo razne nezgode in zločini (požigi, poboji, uboji itd.). Poleg tega se ondi odvrtačajo razne škodljivosti in bolniki se lečijo z zdravili, ki povzročajo, da se mnogim stanje zdatno izboljša, nekateri celo povsem ozdravijo, česar bi izven zavoda skoro gotovo ne dosegli.

Važno je, da se preprečijo poškodbe in ranitve pri napadih, v kolikor je to ravno mogoče. Pri napadu naj se bolniku podtakne vzglavnik, suknja ali kaj sličnega pod glavo, odstranijo iz njegovega obližja predmeti, na katerih bi se mogel raniti — opusti pa naj se držanje ali ruvanje, zlasti ono tako navadno, a povsem brezpomembno izvijanje palcev.

Ker včasih nastopi božjast zaradi ranitev ali poškodb lobanje, ko drobeci kosti uderejo v možgane, se je v takih primerih z operacijo doseglo ozdravljenje. — V ostalih primerih pa je tudi treba skrbeti čimprej za primerno lečenje, s tem se mora pričeti zgodaj, da se bolezen, če je le mogoče, zatre že v kali; nikakor se ne sme čakati, da doseže svoj višek. Čim prej se prične z zdravljenjem, tem več je upanja, da se doseže dober uspeh ter da se zabranijo razvitek in komplikacije, telesna in duševna propast. — Bolezen nikakor ni tako brezupna, kakor se to pogostoma sodi. In ako se tudi ne doseže ozdravljenje, doseže se večinoma vsaj izboljšanje. Zdravljenja se seveda najbolje izvajajo v bolnicah, a tudi praktični zdravnik jih lahko izvaja pri bolnikih na domu, kar se bo godilo pač v vseh lažjih primerih. Za božjastnike je priporočljivo, da se vzdržujejo preobite mesne hrane in preslanih jedi (posebna kuhinja je pač le v večjih bolnicah izvedljiva). Potrebna jim je popolna vzdržnost. To je predpogoj vsakemu uspešnemu zdravljenju.

Najbolj razširjeno je že od nekdaj zdravljenje z bromovimi preparati; manj v rabi je ono z opijem. Zadnja leta pred vojno se je pričel uporabljati luminal; o njem moram iz svoje izkušnje reči, da se mu imamo zahvaliti za zelo izdatna izboljšanja, v nekaterih primerih za popolna ozdravljenja. Istotako moram najnovejše lečenje s ksifalomlečnimi injekcijami potrditi kot zelo uspešno. Žal, sta obe ti zdravili zelo dragi; rabiti pa se ju mora v dosegu uspeha dolgo, po več mesecev. Vsa ta zdravljenja vodi, urejuje in nadzoruje zdravnik, kateremu mora bolnik in njegovo sorodstvo zaupati in se njegovim odredbam pokoriti.

SOKOLSKI DOM NA TABORU.

Sokolska misel, ki sta ji dala temelj leta 1862. dr. Tyrš in Fügner v Pragi, si je prav kmalu utrla pot na naš slovanski jug, in sicer na slovensko ozemlje. Njen razvoj je bil izpočetka počasen, potem pa vedno silnejši in ko je leta 1914. zavihrala preko Evrope vojna vihra, je bilo slovensko Sokolstvo že močna organizacija na trdni podlagi. V vojnih letih je zastalo vse sokolsko delo, zato pa se je s tem večjo silo pojavilo takoj po prevratu. Takrat je oživela tudi že davno prej zaželjena misel združitve vseh sokolskih organizacij v naši državi. Prvi sokolski sabor v Novem Sadu je na Vidov dan 1. 1919. glasno in odločno razglasil geslo: ena država, en narod, eno Sokolstvo. Slovenskemu delu, ki je bil najjačji in najposobnejši za vodstvo, je poveril vodilno mesto, Ljubljano, prestolico Slovenije, pa je izbral za sedež centralne sokolske organizacije, Jugoslovenskega Sokolskega Saveza, ki mu je bil na čelo izvoljen prvi starosta, nepozabni, žal, prerano umrli br. dr. Ivan Oražen.

Tako je postala Ljubljana središče jugoslovenskega Sokolstva. Imela je že takrat tri sokolska društva, ki so bila močna in delavna, toda nobeno ni imelo lastne strehe. Edino najstarejše matično društvo Ljubljanski Sokol je imelo svojo telovadnico, toda ne v lastni stavbi. Težko je delo vsakega sokolskega društva, ako hoče res vršiti svojo vzvišeno nalogo, to je vzgajati članstvo in mladino v telesno in duševno krepke rod, še težje je sokolsko delo tam, kjer društvo nima lastne telovadnice in lastnega telovadišča. Zato je prva in največja skrb vsakega sokolskega društva, da si ustvari vse pogoje, ki mu omogočajo resno delo, da si postavi svoj dom, svojo telovadnico, hram telesne kulture.

Sokolska društva v Sloveniji so to svojo nalogo dobro pojmla in mnoga četudi po številu članstva majhna društva so si zgradila svoje

sokolske domove. Slovenija jih šteje danes že 37. To je sicer šele dobra četrtina, vendar stoji napram drugim pokrajinam Jugoslavije Slovenija v tem pogledu na prvem mestu.

Kakor že omenjeno, je Ljubljana vzlic svoji močni sokolski organizaciji in splošno znani naprednosti zaostajala za drugimi manjšimi mesti in vasmí. Prvi je prebil led Sokol I, ki je bil ustanovljen leta 1907. ter si je izbral za svoj delokrog vzhodni del Ljubljane. Iz male peščice članov, ki so ustanovili društvo, je narastel Sokol I v mogočno in agilno sokolsko

društvo, ki je danes v jugoslovenski sokolski organizaciji eno najmočnejših in najdelavnejših. Od vsega početka mu stoji na čelu brat dr. Pavle Pestotnik.

Težko je bilo delo Sokola I od njegovega rojstva pa do danes, toda baš težkoče in trnjeva pot so vzgojile krepke in vztrajne, v delu preizkušene Sokole, ki tudi ob najhujših časih ne klonijo, ampak s tem večjo energijo primejo za delo, da si izvojujejo svoj končni cilj, svojo zmago. Pri svojem delu navezani edinole na šolske telovadnice, so bili pogosto pregnani celo iz teh, tako da jim često ni preostalo drugega nego skromno privatno dvorišče, kjer so gojili telesne vaje. Ali vzdržali so. Kadar je bilo telesnovzgojno delo onemogočeno, se je Sokol I s tem večjo silo vrgel na prosvetno delo. Prevzel je celo vodilno mesto med sokolskimi društvi v ljubljanski okolici in jih prvi

zbral v skupno organizacijo in ustanovil prvo slovensko sokolsko župo z imenom Ljubljana I. Vedno pogosteje pa se je javljalo vprašanje lastnega doma, ki bi bil torišče vsega sokolskega dela. Ko so po prevratu narasle sokolske čete v mogočni zbor in se je število članstva nenadno visoko dvignilo, je bila tudi potreba po domu čim dalje večja in neodložljiva.

Takrat je bil trg Tabor zanemarjen travnik, kjer so rastle posamezna drevesa, preko njega pa je vodila podaljšana Vidovdanska cesta. Že večkrat se je javno razpravljalo po časopisu, za kaj naj se uporabi ta trg, da dobi končno tudi vzhodni del mesta lepše lice, zakaj Tabor je bil v obupnem stanju in sramota za mesto Ljubljano. Občina pa ni razpolagala s potrebnimi sredstvi, da spremeni to puščavo v lep, moderni park.

Tedaj so obviseli pogledi vodilnih članov Sokola I na tem zapuščenem prostoru in pojavila se je misel: izpremenimo trg Tabor v telovadišče in dajmo ga mladini, da na njem uživa solnce in zrak, da si krepi svoje telesne sile. Postavimo tam dom za Sokola I, ki bo sokolsko vzgajališče v duhu naprednosti in demokratizma. Starosta dr. Pestotnik je razodel svoje načrte tedanjemu županu dr. Ivanu Tavčarju, ki mu je bila ideja simpatična. V seji dne 30. decembra 1919. je občinski odbor sklenil, da proda Sokolu I 107,5 m dolgo in 62 m široko parcelo na trgu Tabor za letno telovadišče in kot stavbišče za dom. Istočasno je občinski odbor sklenil, da se regulacijski načrt v toliko izpremeni, da odpade cesta, ki vodi preko trga. Ti sklepi občinskega sveta so bili seveda sovražnikom Sokolstva trn v peti. Na vse načine so si z raznimi pritožbami prizadevali, da bi preprečili njih izvršitev. Zadeva se je zato zavlekla za skoro dve leti, vendar je končno Sokol I izšel kot zmagovalec iz boja za ped lastne grude.

Ojačeni v vztrajnosti in pogumu se oprimejo Sokoli z vso energijo dela za ureditev letnega telovadišča. Telovadci sami primejo za lopate in krampe in 15. avgusta 1921. slovesno otvorijo lepo urejeno in ograjeno letno telovadišče z garderobami in društvenimi prostori ter z veliko tribuno za gledalce. Veselje navdaja članstvo, ko prvokrat nastopa na lastnih tleh.

Tam na vzhodni strani telovadišča pa je še vedno prazen prostor, namenjen za zgradbo doma, ki naj bo ponos Sokola I. Kupna pogodba predpisuje, da mora biti ta prostor v teku štirih let zazidan, sicer pripade celotna

parcela zopet mestni občini. Ni torej časa za brezdelje, zakaj klero-komunistična večina, ki vlada v mestni občini, komaj čaka, da iztrga Sokolu I trg Tabor.

Težke skrbi tlačijo odbor, ki nima sredstev za novo zgradbo. Izdelujejo se gradbeni načrti, študirajo finančni programi, toda vedno se pojavljajo gmotne težkoče. Vzlic temu ne opeša vera v bodočnost. Sokol I začne z gradbo podzemeljskih prostorov po načrtu arhitekta Vurnika. Tolaži se z mislijo, da zadosti kupni pogodbi s tem, da dogradi stavbo do pritličja, nato pa počaka ugodnejših prilik. Toda zopet prične križev pot s persekucijami od strani nasprotnikov, ki se še vedno pečajo z mislijo, da iztrgajo Sokolu Tabor. Sokol pa nadaljuje z zgradbo, ki dobiva vedno veličastnejše lice. V juniju 1924. se izvrši slavnostno vzdavanje spominskih kamnov, ki so jih prinesli Sokoli z Avale, Lovčena, Petrove Gore in Nanosa. Veselje nad tolikim uspehom podžge vnovič Sokole in njegove prijatelje k delu in dovršitvi svojega doma. Z vso gorečnostjo se zavzame za sokolski Tabor br. Josip Turk, ki kakor mravlja pridno zbira doneske za zgradbo ter v veliki meri omogoči nadaljevanje stavbe. Zgradba dobi bakreno streho, vnanjost lično fasado, stavba se polagoma dovršuje, Tabor dobiva novo lice. V jeseni leta 1926. gre delo h koncu, vse kaže da bo do pozne jeseni zgradba toliko dovršena, da bodo posamezni prostori že uporabljivi. Težko pričakujejo Sokoli dneva, da se vselijo v svoj novi hram, kjer osredotočijo svoje delo, ki je bilo doslej razcepljeno po šolskih telovadnicah.

Končno se uresniči vroča želja vseh, ki jim je napredek pri srcu. Dne 27. novembra 1926. je praznoval Sokol I slovesno otvoritev velike dvorane na Taboru s slavnostno koncertno in telovadno akademijo. Prireditelj je privabila toliko občinstva, da je bila velika dvorana vzlic svoji obsežnosti premajhna. Splošno priznanje, da dvorana odgovarja vsem zahtevam, je bilo veliko zadoščenje za ogromno delo in za težke skrbi vsem činiteljem, ki so imeli opraviti z zgradbo.

Kakor je bila otvoritev velike dvorane veličastna, tako je bila predaja dvorane telovadnim oddelkom skromna, a zato tem bolj prisrčna. Dne 20. decembra 1926. so se zbrali vsi telovadni oddelki v dvorani. Domača godba je zaigrala nekaj komadov, na kar so izpregovorili starosta, prosvetar in načelnik tople besede, spominjajoč se preteklosti in težav, ki jih je bilo treba prestati, preden so se odprla vrata,

da so mogli telovadci vkorakati v lastno, vsem zahtevam odgovarjajočo telovadnico.

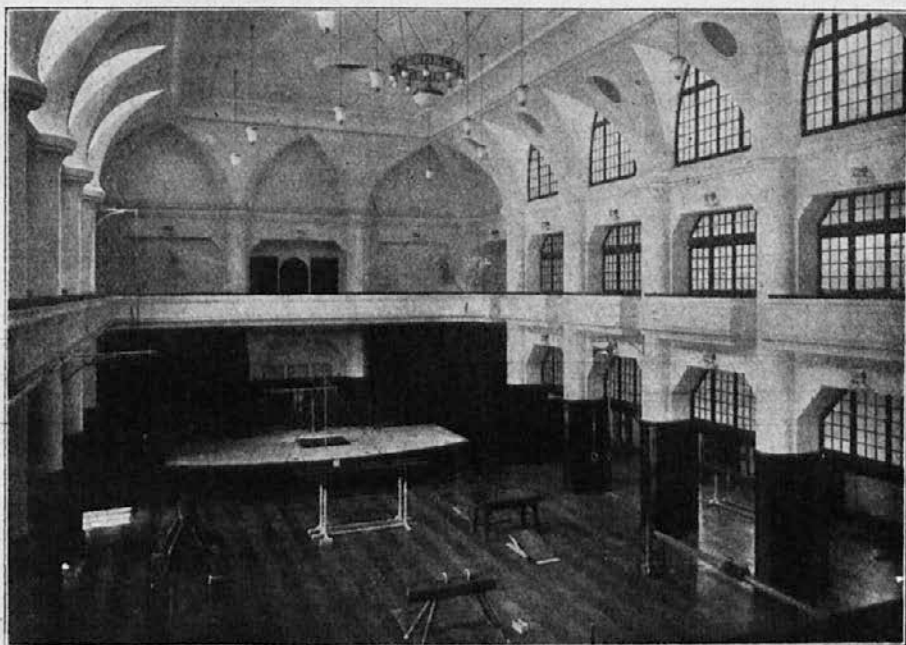
Taka je v kratkih obrisih vesela in žalostna zgodovina našega Tabora. In kakšen je naš dom?

Sokolski dom na Taboru je impozantna stavba tako po velikosti kakor tudi po zunanosti. Lahko trdimo, da je arhitekturno okusno dovršena in da spada med monumentalne stavbe v Ljubljani ter bo za vselej vzor arhitekturne umetnosti. Tabor je umotvor, ustvarjen po umetniškem razpoloženju arhitekta gosp. Ivana Vurnika, ki je hotel izraziti «tisto polnost čuvstvovanja, v katerem se na dekorativni način tipično izživlja slovanski orient,» kakor je sam dejal.*

datke, ki jih zahteva kurjava. V praktičnem pogledu pa zgradba popolnoma odgovarja in je v mnogoterem oziru vzor za sokolske domove.

Glavno pročelje leži ob podaljšku Škofje ulice in nima vhoda. Glavni vhod je na južni stranski fronti, zapadna stran pa mejí na letno telovadišče, kamor vodi izhod iz glavne dvorane po stranskih stopnicah. Te dve strani sta arhitekturno najbolj zanimivi (balkoni, prizidek za godbo). Na severni strani je zopet vhod, ki vodi v privatna stanovanja in v društveno restavracijo.

H glavnemu vhodu vodi široko masivno izdelano stopnišče, za katero so projektirane dekorativne mozaične vaze. Ko stopiš v pro-

Edina napaka, ki jo ima stavba, je ta, da je prenizka, ali pravilneje, ker so bile terenske prilike vzrok, da so se spodnji prostori morali zidati suterensko, je radi tega stavba na videz prenizka. Dvorana sama je pa skoraj previsoka, zlasti z ozirom na velike iz-

* V dokaz, kako pristransko in strankarsko fanatično se pri nas ocenjujejo umetnostni umotvori, naj navedemo, da imenuje «Slovenec» zgradbo na Taboru monsturno (pokveko) arhitekture, «Dom in svet», št. 1, iz leta 1927. pa prinaša slike posameznih delov Tabora kot vzor arhitekture, vendar pri tem nima toliko objektivnosti, da bi pod slikami navedel, da predstavljajo Sokolski dom na Taboru.

storni vestibul, vidiš pred seboj glavna vrata v veliko dvorano. Na vsaki strani vrat sta v steni vzdani veliki marmornati plošči z napisom: Sokolski Tabor svojim dobrotnikom in zaslužnim sokolskim delavcem. V vestibulu sta še dve manjši sobi, dalje prostori za garderobe in toalete. Od tu vodita tudi vhoda v obe stranski dvorani, dvoje stopnišč v prvo nadstropje in eno v spodnje prostore.

Glavna dvorana, ki je centrum in najvažnejši del vse stavbe, je 31 m dolga, 16 m široka in 13 m visoka ter je največja v Ljubljani. Na vsaki strani je še po ena stranska dvorana, dolga 21 m in 6 m široka. Vse tri so ločene po

petih zaklopnih vratih. Ako so vrata odprta, tvorijo skupno ogromen prostor, ki nalikuje veliki cerkvi s tremi ladjami, ločenimi po stebrih. Ti prostori so opremljeni s telovadnim orodjem, in sicer tako, da v srednji veliki dvorani ni stalno pritrjenega orodja, ki se nahaja le v stranskih dvoranah. Na ta način velika dvorana, ako je odstranjeno orodje, nima podoobe telovadnice, pač pa nalikuje lepi koncertni dvorani z odprtim odrom, ki se nahaja na sprednji ožji strani. Nad odrom je balkon za godbo, zadaj nad vhodom pa široka galerija. Na obeh podolžnih stenah je po pet lož z balkoni, ki so med seboj popolnoma ločene in je v vsako vhod iz obeh gornjih stranskih dvoran. V trikotnih lunetah nad ložami so vdrelana okna, ki dobivajo luč skozi strešne svetlobne odprtine.

Spodnji deli sten in stebrovja v glavni dvorani so obdani z lesenimi temnozelenimi oboji, vse ostale stene in strop so bele iz mavčnega štuka.

V zgornji stranski dvorani in na galerijo prideš po dvojnih stopnicah iz vestibula. Nad vestibulom pa se nahaja še slavnostna dvorana s pendentivno kupolo. Iz te manjše dvorane je vhod na balkon nad glavnim vhodom.

Dnevna razsvetljava je zadostna, ker prihaja luč skozi strešne odprtine in skozi okna iz vseh stranskih dvoran. Umetna razsvetljava je bogata in razkošna, obstoječa iz nebroj električnih luči, in sicer se nahajajo venci zidnih svetilk pod ložami in nad njimi, na stropu pa je glavni lesteneec, ki ima obliko obroča, visečega na verigah, poleg tega pa so štirje stranski lestenci, ki pa tvorijo z glavnim lepo celoto. Pri polni razsvetljavi je pogled v dvorano impozanten in očarujoč.

Tudi vprašanje ogrevanja in ventilacije je ugodno rešeno. V spodnjih prostorih je nameščena dvojna centralna kurjava, ki deloma ogreva prostore po radiatorjih in deloma z ventilatorjem — na električni pogon — pritiska segreti zrak v glavno dvorano.

V podzemne prostore vodi posebni vhod, ki se nahaja levo od glavnega vhoda. Nad vratni tega vhoda je vzdana bela marmornata ploščica, ki nosi oporoko bodočim sokolskim pokolenjem:

Borci, Sokoli!

Gojite v tem hramu dela in sile bratstvo in svobodo! Prapor navdušenja, ogenj srca, plapolajta visoko! Sokolski Tabor, zgrajen v ljubezni in žrtvah, bodi živi vir večno mladega življenja, studenec lepote in vrlin za ves naš rod!

Podzemni prostori so visoki in suhi, tako da popolnoma odgovarjajo vsem higienskimi zahtevam in imajo enako vrednost kakor nadzemljski. Tu je stanovanje za kurjača, centralna kurjava, ventilator, shramba za kurivo, oblačilnica za članstvo, soba za prednjaški zbor, oblačilnica za moški naraščaj in moško deco, godbena in pevska soba. Ves južni del je namenjen samo za moške. Iz teh prostorov vodijo stopnice na letno telovadišče. Iz članske oblačilnice in iz one za moški naraščaj in moško deco vodijo stopnice naravnost v dvorano in se končujejo v desnem in levem oglu glavne dvorane. Vsak telovadeec se najprej napravi v telovadno obleko in nato odide v telovadnico, direktni vhod s ceste je za telovadce nemogoč.

Iz severnega vhoda je vstop v severni del podzemnih prostorov. V tem traktu je hišnikovo stanovanje, klet, pralnica, drvarnice za stranke, oblačilnica za članice in posebna za ženski naraščaj in deco. Tudi iz teh oblačilnic vodijo stopnice neposredno v dvorano kakor na južni strani. V severnem delu so v podzemlju še čitalnica za članstvo in veliko kopalnišče, ki obsega 24 prh v poedinih kabinah, 6 skupnih prh in 8 kadi v kabinah. Kopalnišče je javno in je za ta del mesta velika dobrota, ker ni drugega javnega kopalnišča. Tudi iz tega dela vodijo stopnice na letno telovadišče.

V pritličju severnega dela stavbe se nahajajo tri sobe za društvene namene (pisarna, soba za seje in sestanke) ter restavracijski prostori. V prvem nadstropju in v mansardi je po dvoje moderno urejenih stanovanj z vsem komfortom.

Sokolski dom na Taboru je zgrajen po vsestranskem premišljevanju in razmotrivanju o zahtevah, katerim mora odgovarjati bodisi v društvene, bodisi v telesnovzgojne svrhe. Z največjo pažnjo na praktično izrabo vsakega prostora in vpoštevač vse higienske zahteve sedanje dobe se je društvenemu vodstvu, ustvaritelju načrtov in stavbenemu vodstvu posrečilo zgraditi stavbo, ki nosi znak dovršenosti. Seveda so pri tem gradbeni stroški vzlic vsej štedljivosti narasli na visoko vsoto, kar je za društvo težko breme, ki ga bo zmoglo le z največjo varčnostjo in vsestranskim požrtvovalnim delom. Na pomoč pa mu bo morala priskočiti tudi splošna napredna javnost, ki zna ceniti nesebično sokolsko delo, kar Sokol I tudi popolnoma zasluži za svoje kulturno, napredno in telesnovzgojno stremljenje.

Jaša Gerčar:

PREKO SIBIRIJE IN DALJNEGA VZHODA V DOMOVINO.

(Z DOLGE POTI JUGOSLOVANSKIH PROSTOVOLJCEV.)

Med avstro-ogrskimi vojnimi ujetniki, ki so prišli po velikih ruskih zmagah leta 1915. trumoma v rusko ujetništvo, je bilo poleg Nemcev in Madjarov tudi mnogo Slovanov, ki so uživali prvotno v Rusiji nekaj svobode, pozneje pa so bili pomešani med Nemce in Madjare v skupnih jetniških taboriščih širom Rusije. Četudi so bili avstro-ogrski Slovani zastrupljeni od tisočletnega nemško-madžarskega suženjstva, so začutili takoj po vstopu na ruska tla simpatije do bratskega ruskega naroda ter mu mnogi zaželeli pomagati tudi na bojnem polju. Veliki Rusiji seveda ni bilo do pomoči nekaj tisočev zaslužjenih prostovoljcev, ker je sama mogla postaviti na bojišče vojsko desetih milijonov.

Kljub temu pa Slovani v Rusiji niso mirovali prej, da jim je ruska vlada dovolila zbirati iz ujetnikov bojne edinice. Tako so se pričeli zbirati v Kijevu sredi 1915. leta v tako zvanih družinah čehoslovaški prostovoljci z ruskimi oficirji in podoficirji, v Odesi pa Jugoslovani v Srbskem korpusu, oziroma v korpusu Srbov, Hrvatov in Slovencev, kakor se je pozneje imenoval. Slovanski prostovoljci so končno proslavili svoje junaštvo na bojiščih (Jugoslovani v Dobrudži, Čehoslovaki pri Zborovu) proti centralnim državam ter s številnimi žrtvami svetu resno dokumentirali svoje odločne namene, dejansko pomagati Rusiji ter z njeno pomočjo doseči slednjič lastno svobodo.

Ni mogoče slutiti, kaj bi se zgodilo, ako bi milionska ruska vojska skupno s slovanskimi prostovoljci nadaljevala započeto gigantsko borbo proti srednjeevropskim državam. Nenadoma pa se je zrušilo silno rusko carstvo in z nesrečo Rusije so si podaljšale osrednje države še za nekaj časa svoj obstanek. Da je prišlo do revolucije in do prevrata najprej v Rusiji, je pripisovati dejstvom, da je bila tam razlika stanov največja, da so vse dotodanje ruske vlade skušale držati ljudstvo v temi, da je bila zemlja po veliki večini v rokah pomješčikov — graščakov, katerim je kmet tlačanal. Predvsem pa so krivi revolucije v Rusiji nemški agitatorji, ki so izrabili za revoliucijsko agitacijo nezadovoljnost ruskega naroda s starim režimom in nedostatke živil.

Velika ruska revolucija v marcu 1917 je dala slovanskim legionarjem nove upe, razkrajajoča ruska vojska pa novega sovražnika. Da se obvarujejo prostovoljske legije usode ruske vojske, so morale čimprej zapustiti Rusijo. In tako so se napotili v poletju 1917. leta jugoslovanski prostovoljci iz Odesa na daljno pot v Solun, in sicer večji del preko Arhangelska, Severnega ledenega morja, Anglije, Francije in Italije, drugi, manjši del pa

preko Sibirije, Port Arturja, Kitajske, Indije, po Sueškem prekopu v Sredozemsko morje. Po brezuspešnih poskusih generala Kornilova, napraviti red v Petrogradu in Kronstadtu, so se polastili v oktobru istega leta vlade boljševiki, ki so morali z Nemci skleniti sramotni mir v Brest Litovsku, ker niso imeli vojske, ki bi jo mogli poslati proti njim. Takoj po sklenjenem premirju so Nemci po-

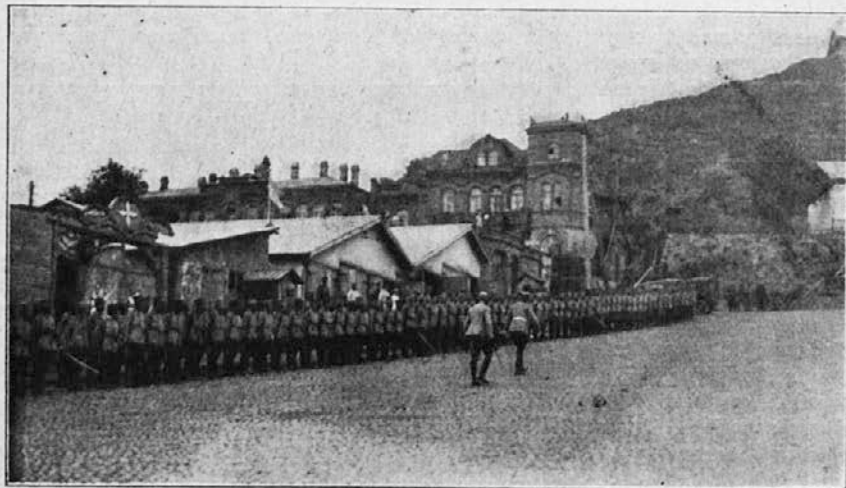

Skupina prostovoljcev Slovencev v Tomsku.

slali pod pretvezo pomoči močno vojsko na Ukraino, odkoder so pričeli izvažati vse, kar bi moglo zboljšati žalostne razmere doma. Čehoslovaški legionarji, ki so čakali še vedno na Ukrajini ter videli vse grozote, brezpravje in uničevanje narodnega imetja, so bili v januarju 1918. leta ob priliki demobilizacije ruske vojske, da se obvarujejo razvala, proglašeni za avtonomni del francoske vojske. Bojevati se proti Avstriji z ruskega ozemlja bi bilo nezmislno in nemogoče, za to je preostajalo samo še francosko bojišče, kamor pa ni bilo lahko dospeti preko Rusije, Sibirije in Daljnega vzhoda, oziroma Amerike, ker so se vršili na ruskem ozemlju boji na vseh koncih in je bila železnica deloma zasedena po domov se vračajoči ruski vojski, deloma pa je bila razrušena.

Kljub temu pa so se Čehoslovaki odpravili na daljno in nevarno pot ter se pri svojem pohodu na francosko bojišče razprostrli od Penze preko Urala do Vrhnje Udinska za Bajkalom. Poleg Čehoslovakov je ostalo v Rusiji še tudi mnogo Jugoslovancev, med drugimi tudi mnogo tako zvanih disidentov, ki so izstopili iz korpusa, nadalje mnogo ranjencev, bolnikov in veliko število še ne-

organiziranih vojnih ujetnikov ter internirancev naše narodnosti. Iz vseh teh zaostankov sta se pričela po odhodu glavnih jugoslovanskih trup zbirati poleg drugih manjših odredov dva nova jugoslovanska polka, in sicer v mestu Čeljabinsku (na vzhodnem uralskem predgorju) «polk Srbov, Hrvatov in Slovencev majorja Blagotiča» ter «I. Jugoslovanski polk Matije Gubca» v Tomsku (vseučiliško mesto sredi Sibirije). Težke tedanje razmere v Rusiji so silile posameznika, da se organizira v večje edinice in se na ta način reši strašnega kaosa, ki je objel po revoluciji nesrečno Rusijo. Tudi Poljaki so se organizirali v svoje legije (v Novo Nikolajevsku).

Vojaška parada odreda SHS v Vladivostoku na Petrovo 1920.

Samo po sebi umevno je, da prostovoljska slovanska vojska ni bila vseč novim gospodarjem Rusije, boljševikom, zlasti pa ne novemu nemškemu poslaniku v Moskvi grofu Mirbachu. Boljševiki so s svojo slabo, na hitro organizirano rdečo armado na eni strani videli v prostovoljcih popolnoma upravičen strah za svoje s komunistično revolucijo pridobljene uspehe in ogrožanje v Brest Litovsku z Nemčijo sklenjenega miru. Nemčija pa na drugi strani tudi ni mogla dopustiti, da bi se v doglednem času pojavila na francoskih bojiščih iz Rusije — njene tedanje zaveznice — nova, sveža vojska, proti kateri bi se morala pozneje vojskovati. Tendence Nemcev je bila, spraviti kolikor mogoče hitro in mnogo nemških in avstro-ogrskih vojnih ujetnikov domov ter z njimi spopolniti svojo utrudeno in razredčeno vojsko, slovanski prostovoljci pa so tej nemški nameri delali povsod in vedno ovire ter skušali ujetnike Slované pridobiti za svoje legije. Sovjetska vlada je bila končno na pritisk nemškega poslanika v Moskvi prisiljena, izdati povelje za razorožitev prostovoljcev. Slednjim ni preostajalo drugega, kakor da napadejo prvi, ako nečje biti napadeni sami.

Na prostranstvu 7000 km se je na ta način razvilo brez števila partizanskih front, kjer se je Čehoslovakom po treh do štirih mesecih s pomočjo kozakov in ruskih prostovoljcev posrečilo zasesti vse kraje domala do Volge preko Urala pa tja do Vladivostoka ter priti v stik zopet z vsemi prostovoljskimi polki. Ko je bila enkrat pot na Vladivostok prosta, so čakali legionarji samo še povelja, da odpotujejo naprej na vzhod, pozicije proti boljševikom pa naj bi zasedle na novo zbrane čete začasne ruske vlade, ki je imela svoj sedež v glavnem mestu Sibirije, v Omsku, pod vodstvom admirala Kolčaka. Okoli novega leta 1919. so bili Čehoslovaki res zamenjani s kolčakovci, med tem

ko so Čehoslovaki in drugi prostovoljci v zaledju vzeli nase skrb za red na železnicah ter opravljali garnizijsko službo po mestih. Ker je prišla blagovest o miru na svetovnih bojiščih tudi do prostovoljcev, so zahrepenele naenkrat vse te mase po domovini, bodisi da so hoteli videti novo, osvobodeno domovino, bodisi da so hoteli soodločevati pri ustvarjanju temeljev in pogojev življenja v njej. Zavezniki pa so imeli s prostovoljci sebične namene ter so jih kolikor mogoče dolgo zadrževali na zrevoltiranih tleh okrvavljenih in potep-

tane slovanske Rusije, katere so se vsi bal.

Prvotno so kolčakovci ali «beli» obdržali proti boljševikom vse od Čehoslovakov prevzete pozicije, spomladi 1919. leta pa so pričeli celo nastopati proti Povolžju. Istočasno je nastopal na jugu Rusije proti boljševikom general Denikin, na severozahodu Rusije pa general Judenič. Kolčaka in Denikina je ločila samo še razdalja 100 km, pa bi se združili obe beli vojski omenjenih generalov. Vse je kazalo, da bo zaradi teh uspehov na ozemlju sovjetske Rusije nastal upor in da bo boljševizem v najkrajšem času uničen. Nepričakovano pa je prišlo pri mestu Buguljma (na železniški progi Samara—Ufa) do poloma. Tam se je vdal boljševikom cel polk Ukrajincev, ki so pobili vse svoje oficirje in se obrnili takoj z orožjem na kolčakovce. Slednji so se pričeli v neredu umikati proti Uralu in Sibiriji, uničujoč za seboj vasi, zaloge živil, rečno flotiljo itd., kar je napravilo hudo kri pri narodu, vojaki pa so prehajali trumoma k boljševikom, ker jih je zaledje slabo zalagalo s hrano, še manj z obleko. V vseh delih Sibirije so se pričeli zlasti med delavstvom nemiri in upori, katere je skušala vlada v Omsku krvavo udušiti, kar pa se ji ni

vedno posrečilo, ker je prebivalstvo v splošnem ni podpiralo.

Julija 1919. prekoračijo boljševiki že Ural, narod beži pred njimi kakor pred divjimi Huni, z njimi beže v polnem neredu ostanki Kolčakovih polkov, vsa sibirski železnica je prenapolnjena z vlaki. Da bi zaostavili nadaljnje prodiranje boljševikov v Sibirijo, je ruska vojaška oblast prosila za pomoč naš «polk Srbov, Hrvatov in Slovencev majorja Blagotića» v Čeljabinsk, ki naj bi s svojim junaštvom in discipliniranostjo vzpostavil zopet red v odstopajoči ruski vojski. Tedanji poveljnik polka major Vladimir Pavković je imel v ta namen s svojimi oficirji posvetovanje, na katerem je bilo sklenjeno, da branijo s polkom mesto Čeljabinsk, kjer je užival polk vse leto gostoljubnost prebivalstva, zlasti pa zaradi tega, ker so Rusi obljubili za ohrano mesta celo divizijo svojega vojaštva. V nesrečo našega polka pa obljubljene divizije ni bilo od nikoder. Kljub temu pa je naš polk junaško branil mesto z bataljonom ruske pehote in eskadronom kozakov. V tem boju smo izgubili 7 oficirjev in 150 vojakov ter se končno morali umakniti pred izvrstno oboroženimi boljševiki. Strašna je bila usoda težko ranjenih naših prostovoljcev, katerih ni bilo mogoče odpeljati... Nad en mesec je odstopal naš polk obenem s češkoslovaškimi legijami deloma peš, deloma z vlaki in vozovi ter se končno nastanil v Krasnojarsku ob mogočnem Jeniseju, kjer je upravljal garnizijsko službo.

Kolčakovci se poslej boljševikom niso več upirali in v boljševiške roke je padalo mesto za mestom v Sibiriji. Iz Omska se je že evakuirala Kolčakova začasna vlada ter naložila v vlake tudi zlate zaklade, ki so jih imeli boljševiki pripravljene v mestu Kazanj kot vojno odškodnino za Nemce, pa so jih pri zavzetju mesta rešili češkoslovaški in jugoslovanski prostovoljci (slednji pod vodstvom majorja Blagotića, ki je bil v tem boju ubit) ter zlato izročili novi ruski vladi v Omsku. Novonikolajevsk so še pravočasno izpraznili poljski legionarji, katerih se je tam zbralo okrog 30.000, iz Tomska je bil odpravljen I. jugoslovanski polk Matije Gubca na progo od Nižnje Udinska do Tuluna, da čuva ta del proge. S prostovoljci se umika civilno prebivalstvo, zlasti imovitejši sloji in inteligenca, vsi tiri na postajah in celo proga med postajami je zasedena z neštevilnimi vlaki prosto-

voljcev, beguncev, kolčakovcev, celimi vlaki demontiranih tovarniških strojev, municijo, zalogami živil in drugim materijalom.

V tej strašni zmedenosti je doletela bežeče še zima, prava sibirski zima, z mrzom do 50 stopinj pod ničlo v nekaterih krajih. Na razpolago pa ni bilo niti voz niti strojev. Nepopisne težave so bile z dobavo potrebnega premoga, drv in vode za stroje, ker so delavci ustavili v rudokopih vse delo, da s tem pripomorejo boljševikom k hitrejšemu očiščenju Sibiri in neljubih inostrancev. Samo po sebi umevno, da so si prostovoljci v tej zmešnjavi — svesti si svoje moči, ki so jo čutili v discipliniranosti, orožju, zlasti pa v nagonu za samoohrano —

Češkoslovaški oklopni vlak «Orlik».

nabavili vse potrebno za svojo rešitev. Pred boljševiki se morajo rešiti za vsako ceno. Ali v svobodo, ali pa v gotovo smrt! Ni čuda, da je marsikdo — mogoče večina — že izgubil vsako upanje na rešitev in so vztrajali le zaradi tega, da si za nekaj dni podaljšajo življenje.

Položaj je sledeči: kolčakovska vojska nima v sebi nobene odporne sile več in beži v paniki pred boljševiki. Pomikanje prostovoljskih legij po sibirski železnici na vzhod se vrši zaradi prenatrpanosti proge sila počasi. Prvi so Čehoslovaki, za njimi manjše prostovoljske edinice, poslednji so Poljaki, katerih zadnje čete napada že redna boljševiška vojska, ki se ji naposled zrevolucionirani poljski polk celoten vda.

Naš polk «majorja Blagotića» je izpraznil mesto Krasnojarsk tik pred zavzetjem po boljševikih, a ni mogel nadaljevati vožnje proti vzhodu in se je večinoma tudi predal boljševikom. Rešila se je samo konjenica s tedanjim poveljnikom polka Slovencem kapitanom Božičem in nezatno število pešcev, med njimi štirje Slovenci.

Promet na sibirski progi se seveda ni mogel vršiti v redu in v onem tempu, ki ga je zahtevala kritična situacija. Vse postaje so prenapolnjene z begunci, pohištvom, kovčegi, borba za prostore v železniških vozovih prihaja neredko do prave bitke, mnogo potnikov je videti na strehah, železniški uslužbenci so brez moči. Izpraznenje mest se vrši brez smotra in načrta, mlada gimnazijstka beži z lončkom cvetlic pod pazduho, general nosi v rokah škatlo za cilindar, iz železniških vozov se čujejo glasovi klavirja poleg živalskih glasov, iz razdalje 20 do 30 km pa grmenje topovskih strelav redne rdeče vojske, kar bega ljudstvo do neverjetnosti. V tej zmedenosti kupiš lahko celo posestvo za nekaj sto rubljev, brez greha vzameš s seboj celo knjižnico, dragocene slike, gramofone, življenjske potrebščine. V prostovoljskih vlakih prosijo zatočišča generali, knezi, lepotice, pri čemer ponujajo bajnoslovne vsote denarja in usluge. Vse hoče na vzhod, odkoder prihaja baje izdatna pomoč nedavnih za-

Pogled na pristanišče Hongkong.

veznikov Angležev, Francozov, zlasti pa Japoncev, ki so prispeli s svojo vojsko že do Irkutsk. V Čiti ima poleg tega pod zaščito Japoncev svojo vlado ataman Semjonov, s katerim bi se radi združili ostanki bele vojske z namenom, da bi se iz Čite pričela pozneje s pomočjo zaveznikov nova akcija za osvoboditev Sibirije in Rusije od boljševikov.

Kolčak je prispel koncem decembra leta 1919. na svojem begu s celim vlakom zlata, močno kazško ohrano in oklopnimi vlaki na postajo Nižnje Udinsk, kjer se je poleg bataljona češkoslovaških udarnikov nahajal zaradi čuvanja proge tudi I. jugoslovanski polk Matije Gubca. Pričakovati je bilo napadov ravno zaradi tega zlata bodisi od strani redne sovjetske vojske, ki ni bila več daleč, bodisi od tako zvanih mestnih boljševiških tolpa domačinov, ki so strašili na obeh straneh proge po vsej Sibiriji. Najmanj varno pa je bilo zlato pred izstradanimi, raztrganimi in premraženimi ostanki bele vojske, ki so bili že na jako nizki stopnji morale. Na Silvestrovo so dobili prostovoljci v Nižnje Udinku od svojega vrhovnega poveljnika, francoskega generala Janena, ukaz, da Kolčaka razorožijo ter ga z zlatom vred prepeljejo v Irkutsk. Isti večer je sosednjem mestu Nižnje Udinku izbruhnila revolucija in so se polastili vlade socialrevolucionarji, zaradi česar

je izgubil Kolčak vsako nado ter se je brez boja vdal prostovoljcem. Iz kakšnih motivov je bil pozneje Kolčak izročen novemu sovjetskemu občinskemu zastopu v Irkutsku, ki ga je dal koncem januarja leta 1920. obenem z njegovim vojnim ministrom generalom Pepeljajevim ustreliti, zgodovina še ni izrekla končne sodbe. Dolgi vlak zlata in dragočnosti pa so močno zastražili združeni zavezniki (Čehoslovaki, Jugoslovani, Romuni, Francozi, Japonci, pozneje tudi boljševiki) na postaji Irkutsk kot nekako jamstvo za varen prehod preko ruskega ozemlja.

Strašne dneve je preživel I. jugoslovanski polk Matije Gubca, ko so se proti koncu januarja približali Nižnje Udinku boljševiki s svojo redno, dobro oboroženo in disciplinirano vojsko. V Nižnje Udinku se je takrat nahajal štab polka ter I. (srbski) in II. (hrvatski) bataljon, medtem ko se je III. (slovenski) bataljon nahajal s štabom na sosednji kurilniški postaji Tulun, vzhodno Nižnje Udinka. Ker ni bilo v Nižnje Udinku na razpolago zakurjenih strojev, s katerimi bi mogla oba bataljona in štab polka odpotovati na vzhod, so večino naših prostovoljcev s štabom in poveljnikom polka majorjem Sertičem ujeli boljševiki, nekaj sto pa jih je pribežalo k III. bataljonu v Tulun. Tudi slovenskemu bataljonu je pretila enaka usoda. Na dolgi poti na vzhod je že marsikateri prostovoljec zasanjal za hip o svoji daljni, osvobojeni domovini, ko so se jim hipoma sredi pota razblinili v nič vsi upi ob grmenju topov v neposrednji bližini, ko vstajajo že otopelih dušah strašne slutnje o novem suženstvu in temni negotovosti pri boljševikih vzpričo dejstva, da oba vlaka III. bataljona tudi nimata niti enega stroja na razpolago. Ali hočejo res Čehoslovaki vse svoje zaveznike polagoma izročiti na milost in nemilost boljševikom? Te utemeljene sumnje so prisilile slovenske prostovoljce v Tulunu, da so domala izsilili od Čehoslovakov zakurjen stroj za naš vlak, kamor se je natrpalo iz obeh vlakov nad 1000 prostovoljcev. Energičnemu in neustrašenemu nastopu našega kapitana J. R., poveljnika vlaka, se imajo zahvaliti daljni slovenski romarji, da so mogli še v zadnjem trenutku izprazniti postajo Tulun in se med zadnjimi napotiti proti vzhodu.

Tvorili smo ariergardo cele odstopajoče mase poleg polka Romunov in bataljona XII. češkoslovaškega polka. Mnogo vere je moralo biti v prostovoljcih, da so vztrajali in upali doseči enkrat — Vladivostok, do kamor so imeli še nad 3000 km, kjer so čakale nanje zavezniške ladje, da jih popeljejo v domovino, ker takoj, ko smo izpraznili Tulun, smo dobili od redne rdeče vojske na sosednji postaji Njura pozdrave v obliki topovskih strelav. Naši so jim odgovarjali iz oklopnih vlakov. Nevarnost je, da pridejo boljševiki odstopajočim za hrbet, jim pretrgajo tire in onemogočijo nadaljnje umikanje. Zato štopajo prostovoljci v strelskih kolonah na obeh straneh proge, da na ta način čuvajo tire, vlake in sebe pred eventualnimi

iznenadenji od katerekoli strani. Največjo pozornost obračajo na naš stroj, kamor so postavili dve strojni puški s stalno stražo, kjer se poleg ruskega nahaja tudi naš strojnik, važnejši in občutljivejši deli stroja pa so zaščiteni z debelimi železnimi ploščami. Ariergardo čuva češki oklopni vlak «Orlik», pa tudi v celi verigi vlakov se nahaja več oklopnih vlakov s topovi, strojnimi puškami in močno stražo, da ne more biti iznenadenj od boljševiskih tolpa domačinov. Med vlaki so pomešani tudi tehniški oddelki z vsem potrebnim orodjem za popravo proge, katere nihče ne popravlja ali pa jo celo nalašč kvarijo domačini in celo železničarji sami, ker hočejo na ta način pomagati prodirajočim sovjetskim četam.

Kljub temu, da uničujejo prostovoljci za seboj progo, mostove in vse železniške naprave, so jim boljševiki vedno tik za petami s konjenico, pehoto in celo z artiljerijo, s katero jih noč in dan nadlegujejo. Prepotovali so na ta način že manjše postaje Njura, Azej, Šuba v večnem strahu, da jim zaradi silnega mraza (38° pod ničlo) in pomanjkanja vode ne zamrzne stroj, ko pridejo 3. februarja proti večeru v bližino večje postaje Šeragul. Ker so bili vsi tiri na postaji zasedeni s češkoslovaškimi in romunskimi vlaki, je moral naš vlak stati 1 km zunaj pred postajo, a v stroju je pričelo primanjkovati vode. Poleg tega — noč, mraz in nejasnost položaja, zlasti pa vest, da so boljševiki že zopet tik za nami ter da nas hočejo napasti iz Sibirskega trakta (velike ceste), ki pelje severno od proge v Irkutsk. Komandant romunskih legij, major Nosek (rodom Čeh), ki je obenem komandant našega sektorja, ima nalog, zabraniti tak napad. Že pozno v noč smo zapazili, da Čehi in Romuni kujejo med seboj brez nas neke naklepe, in res so se kmalu nato pričeli pripravljati češki vlaki, da nadaljujejo pot. Nismo vedeli, po katerem redu pridemo «Jugoviči» na vrsto s svojim vlakom, zato smo sklenili, da gremo za zadnjim češkim vlakom, ki bo zapustil postajo, in sicer za vsako ceno, tudi z orožjem v roki. Okrog polnoči so se začeli prvi puškini strelji, katerim so sledili vedno pogostejši strelji iz strojnih pušk in topov. Naši prostovoljci so zasedli levo in desno stran v neposrednji bližini proge in našega vlaka, medtem pa so češki vlaki pričeli zapuščati postajo. Tir z vodočrpom je bil prazen, zato je bilo treba hitro spraviti naš stroj in vlak na izpraznjen tir, vendar so bile tračnice tako opolzke, da stroj ni mogel potegniti za seboj dolgega vlaka. Med dežjem krogel je bilo treba sklicati moštvo, ki se je na poziv hitro zbralo iz strelskih jarkov k vlakom, zastavilo silna pleča v vozove ter na ta način dotiralo stroj in vlak do vodočrpa. Prestrelka je postajala vedno ljutejša in se približevala postaji, zato je bilo treba urnih in energičnih ukrepov. Moštvo in častniki so hitro zasedli vozove, postavili pri oknih strojnice, nasadili na puške nože, ob pas in v žepe nabasali bombe. Tako oborožene nas je popeljal naš napojeni, osveženi stroj na glavni tir postaje, kamor

so padale že krogelje in kjer so bili že tudi ranjenci in mrtvi. Med splošno paniko se pomika naš kot trdnjava oboroženi vlak že proti izvozu iz postaje — na našo lastno odgovornost. Bili smo trdno prepričani, da moramo v danem primeru skrbeti zase sami. Krogelje, ki so piskale v temni noči čez naš vlak in se zadirale v stene vozov, nas niso strašile. Brez izgub smo se izmotali iz postaje, kjer je na nitki viselo življenje tisoč slovenskih sinov. Več Čehov in Romunov prostovoljcev je za vedno ostalo na tej postaji.

Drugi dan smo se ustavili zopet sredi proge pred postajo Kujtun, kjer za nas ni bilo več prostora. Proti poldnevu je pričelo v stroju zopet primanjkovati vode, zato je bilo treba nositi v vedrih in

Botanični vrt v Singaporeu.

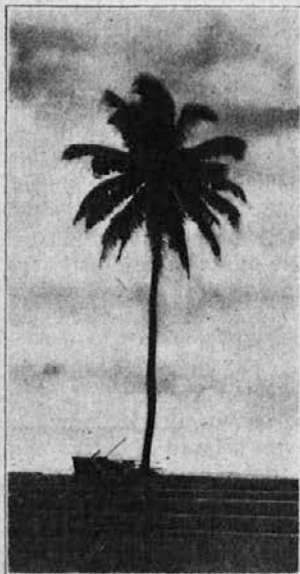
kotličih za hrano sneg v tender, kar pa ni mnogo zaleglo. Po vseh naših kuhinjah so kuhali namesto kosila in čaja — sneg, ter nosili vodo v tender, kar je vsaj deloma pripomoglo, da nam velikanski Dekapot-stroj ni zamrznil sredi proge. Proti večeru so nas spustili naprej na postajo in v naše veliko začudenje tudi pred češkoslovaškimi vlaki proti postajici Kimyljetej, ki leži na samotnem kraju sredi gozdov. Nastopila je jasna, mrzla noč, moštvo spi in počiva od prečutih noči in dnevnih naporov. Širijo se vesti, da žele boljševiki skleniti z nami premirje, ker se boje, da jim ne bi prostovoljci na umiku razstrelili in pognali v zrak vseh železniških mostov in ne razbili postajnih naprav (telefonov, brzojavov, vodočrpov itd.).

7. februarja ob 11. je bilo na postaji Kujtun res podpisano premirje med odposlanci revolucijskega vojnega sveta 5. sovjetske armije in češkoslovaških legij ter v njih sestav spadajočih prostovoljskih grupacij. V 19. točkah premirja so bili navedeni pogoji, pod katerimi bodo boljševiki v bodoče pomagali prostovoljcem, da bodo lahko v redu in čimprej zapustili ruska tla, prostovoljci pa prepuste boljševikom progo in vse železniške naprave v nepokvarjenem stanju. Po sklenjenem premirju šele se je nam in boljševikom naenkrat zazdelo čudno, da to tega premirja ni prišlo že prej in da je bilo treba za to toliko obojestranskih nepotrebnih žrtev. Mimogrede bodi omenjeno, da so morali

prostovoljci v zmislu točke 5. pretrgati vsako zvezo z admiralom Kolčakom in njegovimi pripadniki. Točka 6. premirja rešuje vprašanje zlatega zaklada začasne sibirskes vlade, ki prehaja po odhodu zadnjega prostovoljskega vlaka iz Irkutska v polno last Ruske Socialistične Federativne Sovjetske Republike. 16. točka premirja pa dovoljuje našim prostovoljcem, ki niso prostovoljno ostali na ozemlju sovjetske vlade, da se lahko vrnejo nazaj v svoje edinice. In res se je vrnilo v marcu 22 naših častnikov in vojakov, ki so po hudih zaprekah, lačni in raztrgani, prišli nazaj v naše vrste, večina ostalih pa se je vrnila preko Rusije po suhem v domovino.

Da je bilo premirje za nas, zlasti za jugoslovanske prostovoljce, življenjskega pomena, ni treba posebej utemeljevati. Preden bi mi vsi v zgoraj opisanih razmerah prepotovali še 3000 km do Vladivostoka, bi nas lahko boljševiki vse do zadnjega uničili. Po sklenjenem premirju smo nadaljevali svoj pohod preko Daljnega vzhoda sicer dokaj mirno, vendar pa zelo počasi. Slovenski bataljon, ki se je edini izmed pomembnejših jugoslovanskih edinic rešil iz zamotanega položaja brez večjih žrtev, je izpopolnil svoje vrste z našimi prostovoljci, ki so se z begom rešili boljševiškega suženjstva, in je sestavil v Irkutsku pod poveljstvom kapitana Širelja polk s 1500 možmi in dvema vlakoma. Nanovo organizirani jugoslovanski polk je bil takoj ob prihodu v Irkutsk določen za straženje predorov ob Bajkalskem jezeru. Konec februarja smo pustili Čehoslovake in druge zaveznike za hrbtom — pred premirjem smo bili vedno zadnji — in smo krenili z dvema dolgima vlakoma ob krasni reki Angari 60 km daleč na novo službeno mesto do postaje Kultuk na južnem koncu Bajkalskega jezera.

Ob slikoviti, naši Soči podobni Angari in divjeromantičnem Bajkalskem jezeru je tedaj že gorko pomladansko solnce pričelo topiti nad 1 meter debel led, ki pokriva velikanško, podolgovato jezero vsako leto tri do štiri mesece. Tik ob jezeru pelje tako zvana Krugobajkalska železnica skozi 39 večjih in manjših predorov in na 45 galerijah, ki so zelo predrzno izklesane v skalah, oziroma umetno sezidane nad jezerom. Jezero je nad 600 km dolgo, številne reke (Selenga, Barguzin) se stekajo vanj, po reki Angari pa odteka vodovje Bajkala v mogočni Jenisej

ter je na ta način Bajkalsko jezero zvezano s Severnim ledenim morjem. Na južnem koncu jezera pelje cesta iz Moskve v Kjahto in preko Urge v Peking. Mimo Kultuka pelje cesta tudi v Irkutsk in 60 verst proti jugu v burjatsko mesto Tunka, kjer žive tunkajski kozaki, ki čuvajo državno mejo.

Nadaljujemo svojo, zdi se, brezkončno pot.

Na postaji Gyršelun smo pustili zadaj redno sovjetsko vojsko, s katero smo živeli po premirju domala v prijateljskih stikih in si drug drugemu pomagali. Puščali smo cele vlake s sovjetsko vojsko naprej pred našimi, kar seveda ni bilo všeč Semjonovu v Čiti in njegovim pokroviteljem Japoncem. Na sosednji postaji Hušenga so stali že trije krasno opremljeni japonski, odnosno semjonovski oklopni vlaki. Fronte med boljševiki in Semjonovci pa ni bilo videti. Najbrž se boljševiki niso upali napasti Semjonova, dokler so ga ščitili Japonci in naravna trdnjava Jablanovski hrbet, za katerim se razprostira na vzhodni strani mesto Čita. Ogronne serpentine peljejo na omenjeni gorski hrbet, ki smo jih s pomočjo treh strojev srečno premagali in že hitimo v — niz proti Tihemu oceanu. V Čiti so nas gledali dokaj hladno, ker so nas upravičeno ali neupravičeno dolžili, da nismo pri umiku podpirali kolčakovcev, da smo puščali naprej vlake s sovjetsko vojsko, da so boljševiki ustrelili Kolčaka itd. Ker pa smo bili tudi mi zavezniki Japoncev, se nas Semjonov ni upal nadlegovati ter nas je mirno pustil čez svoje ozemlje.

Na postaji Karinskaja krenemo po južni prog, ki je mnogo krajša od severne, in hitimo po njej do našega cilja Vladivostoka, od katerega smo pa še vedno preko 2000 km oddaljeni. Kraji postajajo vedno bolj pusti, peščeni, neobdelani, vasi redke in siromašne, veter prenaša oblake suhega peska. Vidi se, da smo v bližini srednjeazijskih puščav. Carska Rusija je zgradila v teh obmejnih krajih cela mesta vojašnic, ki pa so bile za časa našega prehoda zasedene z japonskim vojaštvom...

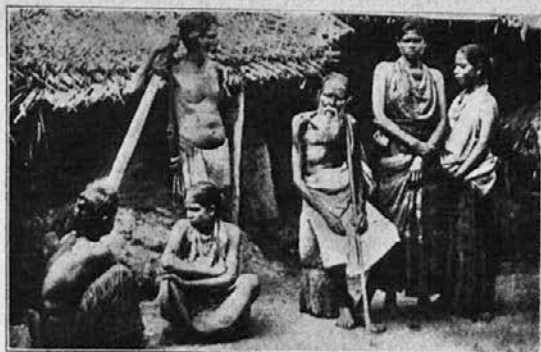
Od mesta Mandžurije pa do postaje Pograničnaja smo se vozili preko 1000 km do mandžurskem ozemlju. Železnica je v teh krajih bila vsa v ruskih rokah, z ruskimi napisi in ruskim uradništvom. Tudi prebivalci v mestih ob železnici so bili Rusi. Progo pa so stražili Kitajci in Japonci, ki so se med seboj jako neprijazno gledali. Zavili smo zopet navkreber po velikanskih serpentinah in dospeli na vrh Hinganskega gorovja, kjer je bilo še precej snega. Zdrveli smo po drznih serpentinah navzdol po znameniti «pentlji» mimo postaje istega imena (rusko: Petlja), kjer se obe serpentinini križata v kratkem predoru. Čim bolj se bližamo glavnemu mestu Mandžurije, Harbinu, tem bolj se niža svet, ki prehaja polagoma v nepregledno ravnino s samimi žitnimi polji, kakor smo jih videli od Čeljbinska do Bajkala ali ob Povoložju in Ukrajini. Nismo se mogli načuditi vsemu temu bogastvu, ker so nas prej v šoli strašili samo s sibirskim mrazom in medvedi, sedaj pa vidimo, da je Sibirija z Mandžurijo — obljubljena dežela, ruska Kanada z ogrom-

nimi zalogami žita, jaje, gostimi selišči, ki so čista, in prebivalstvom na visoki stopnji kulture. Slednje je videti zlasti v bogatem, lepem mestu Harbinu, ki ima nad 200.000 prebivalcev ter leži ob velikanski rek Sungari, po kateri plavajo mogočne ladje.

Pri mestu Pograničnaja prestopimo zopet na ruska tla, in sicer v tako zvani Usurijski kraj, ki je bil politično pri prehodu jugoslovanskih legijonarjev združen v Vzhodno okrajino, kjer je bil na vladi režim socialrevolucionarjev, kakor za časa Kerenškega v Rusiji. Fakični gospodarji seveda pa so bili v vseh teh krajih Japonci. Ker je Vladivostok prenatrpan, stojimo že dalj časa na prijazni postaji Kiparisovo, 60 km od Tihega oceana, od katerega nas loči le še nizko gorovje. Uresničile so se nam končno naše želje, vzbudilo ponovno zatajeno hrepenenje po domovini ob pogledu na to morje, katerega hodimo gledat kakor Izraelci obljubljeno deželo. V tem morju smo videli trdno jamstvo, da nas usoda ne bo več dolgo vodila iz kraja v kraj, navadno proč od domovine, da nam prinese končno vendar mir in človeka dostojno življenje. Hitimo k Vladivostoku, od postaje Nadeždinskaja ves čas ob morju. So to krasni, nepopisno lepi kraji tja do Vladivostoka na progi 80 km. Na naši desnici morje, po katerem nas ponese ladja tja v domovino, na levici pa parki, vrtovi, vile, gradiči, bele ceste, z eno besedo — raj. Tu sèm hodi na oddih prebivalstvo cele Vzhodne pokrajine, zlasti iz Vladivostoka, pa tudi iz Koreje, Japonije in Rusije.

Vladivostok! Trdnjave, cela mesta vojašnic, človek strmi nad ogromno Rusijo, kateri menda ni konca. Ako se danes tod šopiri pritlikavi Japonec — nič zato! Kar smo videli in doživeli tekem dolgih let, nam priča, da je ruska sila nezlomljiva, večna. Iz železniških vozov smo se preselili v vojašnice, da počakamo ladjo, ki

nas popelje v domovino. Bilo nas je zbranih nad tri tisoč Jugoslovancev, ki smo dobili skupno ime: «Odred Srbov, Hrvatov in Slovencev v Vladivostoku», ki nam ga je dala naša vojna misija v Vladivostoku. Morali smo se razdeliti na dva dela, ker nas vseh ni mogla vzeti vase ena ladja. Prvi transport pod poveljstvom kapitana Božiča je odplul dne 26. julija na angleški ladji «Kildanon Castle», drugi pa dne 3. avgusta pod poveljstvom kapitana Širelja tudi na

Ceylonski tipi.

angleški ladji «Himalaja», pred 30. leti največji ladji sveta. 1350 ljudi je pomestila «Himalaja» v svoje orjaške prostore. Poleg Jugoslovancev (večinoma ostanki I. Jugoslovanskega polka Matije Gubca) smo imeli tudi 140 Čehov, nekaj Rusov, nekaj ladijskega služabništva in mornarjev. Kakor smo pred leti s strahom in v nekem nezaupanju stopili boječe na ruska tla, tako se danes z boljo poslavljamo od ruske gostoljubnosti, od slovanske širokoteznosti, od nešteto lepih spominov. Na krovu ladje je opravil ruski patrijarh molitve za srečno pot in repatriacijo Srbov, Hrvatov in Slovencev ter se v prisrčnih besedah poslavljaj od nas z željo, da ostanemo Jugoslovani in Rusi kakor do sedaj tudi v bodoče krepko zvezani z bratskimi, prijateljskimi vezmi. Ruska mornariška muzika je zaigrala našo himno — «Bože pravde», naša godba na krovu pod g. Neffatom pa «Lepo našo domovino» in «Hej, Slovani». Stroji so se zavrteli, oglušujoča sirena je dala znak za odhod in prišla se je pomikati kolosalna «Himalaja» proč od pristanišča. Zaorili so «Živio» in «Hura» klici, zaplapolali beli robci na obeh straneh, orosile so se oči od mešanih čvstev, na ladji so zaplapolale zavezniške zastave, na samem vrhu jugoslovanska trobojnica. Za nami je v večerni zarji Vladivostok, ki se beli na amfiteatralnem pobočju, na levici in desnici se vrste otoki, polotoki, odpira se nam brezkončno vodeno polje. Glasovi pojemajo, množica se nam je skrila izpred oči, mrak je

Arabsko dekle.

Arabeec.

zagrnil vso brezmejno gladino morja, na obzorju za nami so se brisali zadnji deli suhe zemlje, kakor bi se drug za drugim potapljali v mrak in vodo...

Po sinji vodni brezkončnosti hitimo s severa na jug novim, večini daljnih romarjev neznanim krajem. Polagoma so se nam razvrstili pojmi in vtisi, ki smo jih dobili v dveletnem bivanju na sibirskih tleh in katere izpodrivajo sedaj novi vtisi morskega življenja in južne lepote. Mimo cele vrste manjših in večjih japonskih otokov ter Koreje smo prispeli po petinpol dnevnem potovanju v Južnokitajsko

Mirno plove orjaška «Himalaja» po tropičnem morju, tajfuni, ki strašijo v teh krajih in baš v tem času, so nam popolnoma prizanesli, da uživamo s polno paro večerne koncerte, ki nam jih prireja neumorni Neffat v veselični dvorani, medtem pa se bližamo palmovim gajem vzhodnoindijskih otokov. Sredi avgusta smo ob jutranjem svitu zagledali na obeh straneh suho zemljo, otoke in polotoke z divno tropično floro in končno smo opazili tudi del ogromnega mesta Singapora, katerega so si že pred približno 100 leti zavojevali Angleži. Od Hongkonga do Singapora smo napravili v petih dnevih zopet 2705 km. Približali smo se ekvatorju,

od katerega nas loči še $1^{\circ} 17' 13''$. To bližino občutimo zlasti mi Severjani neprijetno na naših zagorelih telesih. Ne pomagajo nam mnogoštevilni propelerji, ki se vrte noč in dan po kajutah in dvoranah na ladji, niti viski in limonada z ledom, ki so nam poleg tega radi finančne krize teže dostopne naslade. V pristanišču so nas obsuli mali čolni s prekupčevalci najrazličnejšega blaga (izdelki iz slonove kosti, porcelana in svile, južno sadje, korale,

Ulica v Adenu.

morje, v angleško pomorsko mesto Hongkong, ki leži na otoku vzhodno od Kantona, do kamor smo premerili od Vladivostoka 3055 kilometrov. Živahno milijonsko mesto z visokimi, modernimi stavbami, cestno železnico, pomoščenimi ulicami ne zaostaja po svoji čistoti za modernimi evropskimi velelesti. Živahen osebni promet pospešujejo številne dvokolke — rikše (Rickshaw) — z gumijevimi obroči na kolesih, v katere se vpregajo Kitajci sami.

Kdor se naveliča velikomestnega hrušča in vrvenja, se lahko povzpne z električno vzpenjačo na najvišji vrh otoka, na Victoria Peak (560 metrov), odkoder se mu odpre čudovito lep razgled na živahno pristanišče in mesto na eni strani ter odprto morje na drugi strani. Ves vrh pokrivajo gozdovi palm in različne tropične rastline, med katerimi stoji vile z razkošnimi vrtovi in se vijajo bele ceste, ob katerih se nahajajo ogromni rezervoarji za vodo in idilično zelene tratice. Neizbrisni ostanejo spomini ob pogledu na to nepoznano krajoto!

školjke itd.). Prišli so tudi menjalci valut. Pri slednjih je treba posebne previdnosti. V evropskem delu mesta se nahaja mnogo modernih, velikih stavb, kakor na primer Raffles-hotel, katedrala sv. Andreja, pred katero stoji spomenik zavojevalca mesta Rafflesa, muzej, gubernska palača itd. Živahen promet na širokih, dosti čistih ulicah opravljajo cestna železnica, rikše in številni avtomobili. Največja zanimivost mesta pa je muzej in svetovnoznani, največji botanični vrt na svetu, za katerega bi potrebovali več dni, ako bi si ga hoteli ogledati natančno. Izposodili smo si avtomobil, s katerim smo dobesedno predirjali tekem dveh ur nad 40 milj, puščali za seboj aleje najraznovrstnejših palm, gaje tropičnega drevja, pestro cvetoče grmičevje, jezera, kokosove palme z ogromnimi orehi, banane, ananas, bambus itd. Na koncu smo si morali priznati, da smo se utrudili od prenatlo se menjajočih vtisov in do sedaj neznane lepote. Vročina je neznosna, podnebje za Evropejce nezdravo. V centru je nakopičeno bogastvo, v malajskih predmestjih pa tudi mnogo revščine in

umazanosti. V mestu so menda zastopani vsi narodi sveta. Domačini so Malajci, poleg katerih živi tudi mnogo Kitajcev, ki eksploatirajo kulturno zastale domačine ter imajo večino trgovine v svojih rokah. Mnogo je tudi Indijcev in pa Evropejcev, zlasti Angležev. Muzej romanskega sloga je poln zanimivosti iz mineralogije, živalstva, zgodovine. V ogromnih dvorinah je videti krasne eksemplare tigrov, tapira, orangutanga, letečega psa, slonov, ogromnih kač, ptičev in metuljev eksotičnih barv, in najraznovrstnejše žuželke. V posebnih sobanah

Adensko pristanišče.

se nahaja raznovrstno orožje iz starejših časov, denar, narodne noše, modeli čolnov in ladij domačega izdelka, originalni muzikalni inštrumenti, slike itd. Treba bi bilo zopet nekaj dni, da bi si mogli natančno ogledati vse te zanimivosti. Poleg muzeja se nahaja tudi velikanska knjižnica.

Sirena na «Himalaji» je dajala znak za odhod, znamenje, da si je že preskrbela premog, vodo in vse potrebščine za dolgo pot v Colombo, do kamor imamo 1572 milj (1 milja = 1852 m). Vožnja od Singapore med Malajskim polotokom in otokom Sumatra je nepopisno lepa. V mirnem, kakor ogledalo čistem morju odsevajo ponosne palme bližnjih otokov, na katerih smo s prostim očesom opazovali večje in manjše naselbine, mimo nas so plule jadrnice in ladje, vsi potniki se nahajajo na krovu in se naslajajo na krasni okolici. Še očarljivejša je jasna, tiha, južna noč, v katero se razliva čarobni akordi iz ladijske veselilne dvorane. Po dvodnevni mirni vožnji smo prevozili morsko ožino med Sumatro in Nikobarskim otočjem, kjer je postalo morje naenkrat razburkano, ker je proti jugu izpostavljeno vetrovom. Prihajamo v kraje, koder razsajajo viharji pod imenom monzumi, ki pa so nam tudi prizanesli, kakor prej tajfuni ob Kitajski obali. Peto jutro po odhodu iz Singapora smo zapazili na naši desnici otok Ceylon, na južni strani katerega se nahaja umetno zgrajeno pristanišče Colombo. Prepeljali smo se z motornim čolnom v mesto, da izkoristimo kratek čas za ogled kraja. Še rajši bi se peljali z železnico v notranjost otoka, v tri ure oddaljeno glavno, zgodovinsko znano mesto Kandija, ki je slovita božja pot k templju

Buddhe (Sv. Zoba), za kar pa nam je primanjkovalo časa in denarja. V Colombu smo si ogledali krasen botanični vrt in budistični tempelj, katerega razkošno notranjost in zunanost nam je razkazoval angleško govoreč Singalez. Pripekajoče solnce, dolga vožnja in številne spremembe pa so nas utrudile, da smo domala izgubili zanimanje za palme in vse tropične mikavosti.

Pred nami je bila najdaljša in južnim vetrovom najbolj izpostavljena vožnja do Adena na južnem koncu Arabije, do kamor so nas čakale 2103 milje. Zadnji junaki so na tej vožnji podlegli morskimi boleznimi, ko pa smo po petdnevni vožnji dospeli med Sokotro in Arabijo, je pojenjalo neprijetno zibanje ladje in z njim tudi morska bolezen. Godba spet igra na krovu, v veselilni dvorani se zopet zbirajo prijatelji šaha in drugih iger. Med Somalskim polotokom in Arabijo pa se je morje popolnoma umirilo in 30. avgusta smo mirno pripluli skozi Adenski zaliv v slovito angleško trdnjavo, v skalnati Aden, ki zapira skozi preliv Bab el Mandeb vhod v Rdeče morje. Mesto leži na neznanosti vzpetosti sredi puščave, baže v žrelu ugaslega vulkana, celo uro daleč od pristanišča. Vročina dosega do 50° Celzija, nikjer niti bilke zelenja, povsodi gole čeri in oster pesek, domovina Arabcev in velblodov. V mestu ni videti ne ene večje zgradbe, povsodi samo male, kamenite hišice, brez prave strehe, po ulicah begajo napol goli in umazani otroci. V trgovinah so nas zanimala le cigare,

Luka v Port Saidu.

nojeva peresa in dateljni. Hitro smo se naveličali teh puščav in se vrnili na «Himalajo», ki nas je rano zjutraj naslednjega dne ponesla po Rdečem morju do mesta Port Suez na južni strani Sueškega prekopa, do kamor smo imeli še 1309 milj. Suhe zemlje ni nikjer videti. V Port Suez smo se ustavili le za nekaj ur ter nadaljevali nato vožnjo po znamenitem Sueškem prekopu, ki je 164 km dolg. Ladja plove mirno, komaj slišno po vodi, v katero se zrcalijo z leve razkošni vrtovi, nasadi, polja zelenega Egipta, z desne pa nepregledne puščave Sinajskega polotoka, kjer ni videti niti najmanjšega znaka življenja. V dvanajstih urah smo

prispeli v Port Said ob Sredozemskem morju, kjer se dotikajo prav za prav Evropa, Azija in Afrika, zato je tam videti vse rase in narode sveta. Tudi Jugoslovane smo srečovali. V Port Saidu ima menda vsaka hiša trgovino, kjer si je mogoče nabaviti zlasti tobak, nojeva peresa in južno sadje.

Ko smo 6. avgusta nastopili zadnjo etapo našega dolgega potovanja, smo začutili, da smo že na pragu domovine. Predolgo je bilo hrepenenje, prenaporna dolga vožnja, zato ni bilo čuvstev, ki bi morala vzkipeti v tem trenutku. Četrtega jutra po odhodu iz Port Saída so se zabelile v jutranji zarji pred nami stene starodavnega Dubrovnika, z mogočne «Himalaje» so zagrmeli vzkliki navdušenja

domovini v pozdrav, godba igra koračnice, a Jugoslavija je še utrujena in se ne zmeni za vračajoče se lastne sinove. Izkricali smo se v pristanišču Gruž, tri kilometre severno od Dubrovnika, brez šuma, tihi in skromni, ter smo čakali samo še, da nas spoznajo in sprejmejo domači in ljubi v rodnem kraju bolj iskreno in prisrčno. Po najbližji poti smo se odpravili v skupinah z odpustnicami vsak na svoj dom in ko smo v Sevnici začuli prve slovenske besede od Slovenke ter na vožnji proti Ljubljani na severni strani zagledali v jutranji zarji naše planine, smo šele začutili v sebi domovino, ono sveto zemljo, po kateri so v hrepenjenju tako dolgo umirale naše duše.

Dubrovnik.

Sadar:

NEKAJ O HMELJARSTVU.

Hmelj je trajna rastlina, ki spada med kornopnice. Ob gozdovih raste divji hmelj, ki ga hmeljar iztreblja, da mu ne opraši pitomih rastlin, ki so le ženske. Hmelj je torej dvodomni, t.j. na eni rastlini najdemo le moške, na drugi le ženske cvete. V hmeljniki hočemo imeti le ženske rastline, ker le te razvijejo storžke, ki vsebujejo lupulin ali hmeljno moko. Lupulin je ona snov, zaradi katere pivovarji pivó hmeljijo, kajti lupulin pivo ohranja in mu daje značilni okus.

V Jugoslaviji je 40 pivovarn, ki izdelujejo letno okoli 700.000 hl piva. Ves zato potreben hmelj pridelamo torej doma, toda naš hmelj potuje najprej v inozemstvo in naše pivovarne ga kupujejo nato kot inozemski hmelj. Hmelja pridelamo vsako leto več, kajti zdaj imajo

hmeljarji dobro konjunkturo. Leta 1924. smo pridelali okoli 2-2 milijona kilogramov hmelja. Letos ga bomo pridelali po moji sodbi na približno 5000 ha zemlje okoli 3 milijone kilogramov, v vrednosti okoli 300 milijonov dinarjev. Lahko računamo, da pridelamo najmanj 600 kg hmelja na hektar, kar znaša v denarju 60.000 Din. V Sloveniji bomo pridelali letos okoli 10.000 kg hmelja, torej eno tretjino vsega pridelka v državi.

Pri nas raste hmelj že od leta 1882., in sicer so ga sadili najprej v Savinjski dolini, v novejšem času ga pa gojé še v okolici Marenberga, Ruš, Frama in Ptuja, Litije in Novega mesta. Sega celo do 600 m nadmorske višine. V vseh teh krajih sadijo le vrsto Golding, ki srednjepozno dozoreva, ima rdečkaste, rjavo

pikčaste rozge, male okroglaste storžke in dober vonj. Po kakovosti se naš hmelj lahko meri s češkim.

Hmelj ne uspeva povsod. Podnebje in zemlja zelo vplivata na kakovost pridelka. Zahteva namreč blago spomlad, ne prevroče poletje in milo jesen. Hoče veliko vlage, ker bujno in hitro raste. Ujme mu zelo škodujejo.

Zemlja mora biti za hmelj globokosežna, dobro gnojena in obdelana glinasta ilovica ali peščena ilovica, ki ima dovolj apna. Stojee vode ne prenaša, ker mu segajo korenine zelo globoko (do 5 m).

Hmelj najuspešneje sadimo na deteljščice, ki ga preorjemo že julija ali avgusta meseca. Jeseni zemljo preorjemo do 45 cm globoko z rigolnimi plugi ali jo rigolamo do 60 cm globine. Pri jesenskem obdelovanju tudi gnojimo (600 q hlevskega gnoja na hektar). Spomladi povlečemo, izkolčimo njivo, t. j. s količi zaznamujemo mesta, kamor naj pridejo sadike. Golding sadijo 140 × 140 cm narazen, na hektar pride torej 5103 sadik.

Sadike kupi od znanega poštenega hmeljarja. Vsaka sadika mora imeti dva obročka očes, mora biti vsaj 2 cm debela in 8 cm dolga, ne sme biti izjedena, črviva in ne uvela ali suha.

Ko se zemlja dosti osuši in segreje, sadi hmeljar sadike v jame, ki jih je izkopal 50 cm globoko ob količih. V jame je nasul komposta in dobre zemlje. Sadike vsadi z navzgor obrnjenimi očesi, v lahki zemlji 12, v težki le 8 cm globoko. Postavi jih poševno in jih pokrije 5 cm na debelo z zemljo. Kjer je bila jama, vidiš po sadnji le še 4 do 7 cm globoke globelice.

Ko zraste hmelj do 50 cm visoko, mora dobiti oporo: drog ali žico. Drogovi so 7 do 9 m visoke olupljene jelke in smreke. Bolj se priporoča postaviti ogrodje na žico, ki stane okrog 35.000 Din na hektar, ki pa je trpežnejše in bolj zdravo kot drogovje. Drog postavi 20 do 25 cm od sadike in napelji mladice vodoravno do njega, na kar jih priveži nanj.

Letno obdelovanje hmelja obstoja v tem, da hmeljnik okopljemo, kadar je treba, to je, kadar je zemlja postala trda in se javlja plevel. Z okopavanjem hmeljar ne sme odlašati. Okoplje dva- do trikrat, nato pa hmelj še ogrne z ogrinjalnim plugom ali z motiko.

Na droge je treba hmelj privezovati. Privezuješ prvič približno 1 m visoko, drugič v višini 1,5 m, nazadnje v višini do 4 m. Trte napelji tako, da se ovijajo okoli droga v isti

smeri kakor teče kazalec na uri. Izza listov na trtah poženejo zalistniki (stranske panoge). Spodnje so jalove, gornje pa rodijo. Do 1,5 m višine priščipni vse te jalove zalistnike za prvim listom, v višini 1,5 m do 3 m pa jih pri-krajšaj le za drugo in tretjo listno dvojico.

Hmelj ima zelo mnogo sovražnikov, največje in najnovejše zlo pa je hmeljna peronospora. Da omejimo njeno uničujoče delo, je treba škropiti rastline z bakreno-apneno brozgo, kakor z njo škropimo tudi vinski trs. Prvič škropiš, ko je hmelj komaj 1 m visok, torej že začetkom maja, in sicer s ¾ % brozgo (¾ kg bakrene galice in 1½ kg živega apna na 100 l vode). Po potrebi škropiš še dva- ali trikrat z 1 in 1½ % brozgo, zadnjič pa tik pred cvetom.

Hudi sovražniki hmelju so hmeljne uši, rdeči pajek, bolhači, škržati in stenice. Proti ušem in pajkom škropiš zelo zgodaj, čim jih opaziš, s tole raztopino: 1½ kg mazavega mila raztopi v 4 l tople vode, temu primešaj ½ do 1 kg tobačnega izvlečka in dolij toliko vode, da bo 100 l tekočine. Bolhače otresaš na deske, ki si jih namazal s katranom. Vse škodljivce pa zelo omejuješ, če drogovce vsako jesen popariš, obžgeš ali namakaš v vodi, če požigaš vse stare rozge in druge odpadke od hmelja.

Do konca junija morajo biti vsa večja dela v hmeljniku opravljena, kajti odslej se hmelj pripravlja na cvet. Med cvetom pa mora imeti popoln mir.

Hmelj cvete od začetka in srede julija do srede avgusta. Cveti preidejo v storžke, ki jih moraš pravočasno obrati. Kadar dobe storžki svetlozeleno barvo, kadar se listki storžka zapro, postanejo čvrsti ter se mastno otipajo in kadar prehajajo, če smo jih stisnili v roki, nazaj v svojo pravo lego, ko smo jih izpustili, tedaj je čas, da jih oberemo. Če bi še dalje čakali, se storžki zopet odprejo in iztresejo hmeljno moko, dobijo bolj rdečkasto barvo, kar vse zelo zmanjšuje vrednost hmelja.

Obiramo ali kar na njivi ali pa doma. Trte je treba sneti ali pa osmukati z drogov. Dnevno snamemo le toliko hmelja, kolikor ga moremo obrati. Odtrgati pa moramo vsak storžek zase in mu pustiti 1 do 2 cm dolg peceljček. Nato je treba hmelj prebrati, in sicer ročno ali s posebnimi rešeti, da odstranimo vse obrastle in potegnjene storžke, cele grozde, listje in druge smeti.

Nato se hmelj suši ali na podih ali na lesah ali v hmeljnih sušilnicah. Slabo sušen

hmelj dobi rdečkasto barvo in ni nič vreden. Trgovina hoče le svetlozeleni hmelj. Pri sušenju ne sme toplota prekoračiti 40° C in tudi sonce ne sme blizu.

Posušen hmelj nabašejo v vreče, ki držijo 50 do 60 kg hmelja. V vrečah se hmelj drži komaj eno leto, potem se pa pokvari.

Hmeljar mora znati hmelj tudi dobro vnovčiti. Trgovina s hmeljem je doslej stvar spekulacije. Nikakor ne smemo hmelja prodajati že spomladi kar na zeleno. Da bi hmeljarji bolj vnovčili svoj pridelek, se združujejo v društva, ki zastopajo povsod interes svojih članov. Pri nas obstoja Hmeljarsko društvo za Slovenijo v Žalcu in Udruženje Proizvajalca Vojvodjanskih Hmeljara v Petrovcu. Prvo obstoja že od 1880., drugo od 1923. leta.

Ing. prof. Ferdo Vončina:

O GLOBOKEM OBDELOVANJU ZEMLJE.

V današnjih časih postajajo v kmetijski produkciji rastlin poleg gnojenja, požlahtnjevanja rastlin in njih obrane pred škodljivci in rastlinskimi boleznimi vprašanja obdelovanja zemlje vedno aktualnejša, med temi tudi vprašanje globokega obdelovanja.

O vprašanju globokega obdelovanja zemlje se je razpravljalo že pred 70. leti, v dobi, ko so znanstvena raziskovanja o produkciji rastlin zavzela velik razmah. Vendar se pozneje v teoriji kot v praksi s proučevanjem tega vprašanja ni nadaljevalo v zadostni meri.

Šele v zadnjih desetletjih se je spet pričelo globokemu obdelovanju zemlje obračati več pozornosti. Kmetijska strojna tehnika je ogromno napredovala, obdelovalno orodje in stroji so se v marsičem izboljšali. Stremljenje po intenzivnejšem izkoriščanju ornih zemljišč ter izboljšanje sistemov motorne obdelave zemlje je vplivalo na to, da je postalo vprašanje globoke obdelave zemlje aktualnejše. V povojnih letih je strojna tehnika dala mnogo izboljšanih oblik orodja za globokejšo obdelovanje ne samo z motorno, temveč tudi s pojačeno vprežno silo. Ni pa še zadovoljivo rešen problem oblike obdelovalnega orodja, ki bi pri kakovostno prvovrstnem delu rabil samo navadno vprežno silo, akoravno že imamo tozadevne konstrukcije.

V splošnem se opuščajo starejši nazori globokega preoravanja, namesto teh se pa — razen v nekaterih primerih — vedno bolj uveljavlja

Za točno svetovno statistiko hmelja, ki je neobhodno potrebna za normiranje trgovine s hmeljem, skrbi Mednarodni urad proizvajalcev hmelja v Nürnbergu in Žatecu na Češkem.

Na ceno hmelja močno vplivata njegova poraba in proizvodnja. Lani je ves svet pridelal okoli 935.000 q hmelja, rabil ga je pa 1 milijon 113.000 q. Zato je bila lani cena hmelju precej dobra, namreč okoli 100 Din za kilogram. Letos se še ni bati nadprodukcije, zato upam, da bodo hmeljarji dobro odrezali.

Trgovina z našim hmeljem je, žal, še vedno v rokah inozemskih prekupčevalcev, na drugi strani pa nekateri brezvestni hmeljarji zmanjšujejo ugled našemu hmelju v inozemstvu. Oboje mora nehati, potem šele bo naš hmelj dobil svetoven sloves, seveda pod lastno značko.

princip srednje-globokega preoravanja v zvezi z globokim rahljanjem.

Vpoštevaje globokost obdelovanja, nam je razlikovati med globočino, do katere se zemlja vsako leto preorava, in globočino, do katere se prerahlja ista v presledkih več let. Plast zemlje, ki se vsako leto preobrne s plugom, nam predstavlja orno ali živo plast. Nje globokost, ki sega do 25 cm, ni povsod enaka: imamo polja s plitvo in polja z globokejšo orno plastjo.

Vsako obdelovanje, ki je globokejšo kot pa globočina vsakoletnega preoravanja, ki sega torej pod orno plast, spada v globoko obdelovanje. Zaradi tega nam je razlikovati pravo globoko obdelovanje od poglobitve orne plasti. Orna plast se poglobi, tudi če se preorava vsako leto, globoko obdelovanje pa se izvršuje vsakih štiri do pet let. Ravno tako se načini postopanja pri poglobitvi razlikujejo od načinov globoke obdelave.

1. Poglobitev orne plasti.

Premnogo je še polja, ki ima preplitvo orno plast. S poglobitvijo te plasti se dá njegova mala plodnost izdatno povečati. Izkušnja uči, da so pridelki njive tem večji, čim globokejša je orna plast. Kajti ta se izdatneje zrači, rahlja, rastlinskim koreninam je več rahle prsti na razpolago, kar vpliva na močnejši razrast korenin in s tem tudi rastlinskih nadzemskih

delov. Rastline dobe več hranilnih snovi in tudi več vode. Poskusi so dognali, da se zvišajo pridelki, ako poglobimo orno plast od 10 na 20 cm, za povprečno 20 %, ako pa se orna plast poglobi na 30 cm, se pridelki zvišajo še za 10 %. Ker pa se pridelki ne dvigajo sorazmerno z globočino orne plasti in ker zahteva globokejšo preoravanje močnejšo vprego, močnejše orodje in več stroškov, smo prišli danes do zaključka, da je najrentabilnejše, ako poglobimo orno plast samo do 25 cm, globlje pa samo še rahljamo.

Kako se poveča vrednost zemljišča, če poglobiš orno plast, nam kažejo sledeče številke. Ako vzameš za zemljišče s 15 cm globoko orno plastjo 50 enot kot relativno vrednost istega, tedaj ima zemljišče s 7.5 cm globoko orno plastjo odnosno vrednost 38 enot, z 10 cm 42 enot, z 12.5 cm 46 enot, s 17.5 cm 54 enot, z 20 cm 58 enot, z 22.5 cm 62 enot, s 25 cm 66 enot, s 27.5 cm 70 enot, s 30 cm 74 enot.

Poglobitev orne plasti pa ni povsod izvedljiva. Kjer je orna plast tako plitva, da pri oranju s plugom že dosežeš živo skalo, tam seveda ni govora o kaki poglobitvi. Poglobitev tudi ni umestna tam, kjer se pod orno plastjo nahajajo plasti gruščnate ali pa prodnate zemlje ali pa tenka plast težke vododržne zemlje. V teh primerih bi se že itak slaba zemlja še poslabšala.

Pri poglobitvi orne plasti je treba velike previdnosti. Pod dosedanjo orno plastjo se nahaja mrtva zemlja, ki je nezrahljana, neprezračena, surova. Ako bi spravili naenkrat precej te zemlje na površino, bi se orna plast zelo poslabšala, pridelki bi občutno padli. Zato je treba pri poglobitvi orne plasti, kakor tudi pri globokem obdelovanju vpoštovati sledeča pravila:

S poglobitvijo je treba začeti počasi, na ta način, da sežeš s plugom vedno le par centimetrov globlje, da ne dvigneš predebele plasti mrtve zemlje. Čim bolj čvrsta in zbita je mrtva plast, tem manjšo plast (1 do 2 cm) smeš dvigniti.

Poglobi se samo po vsakem 4. ali 5. letu. V vmesnih letih pa naj se orje različno globoko, oziroma plitvo, kakor pač različne rastline to zahtevajo, da se dvignjena mrtva zemlja premeša z živo plastjo.

Poglablja naj se vedno z jesenskim oranjem (praho), da čez zimo zemlja bolje razpade, in k okopavinam, to je na polju, kamor pridejo naslednje leto okopavine, ker te koreninijo globlje in bolje prenašajo poglobitev kot žita.

Čim bolj poglobiš, tem bolj moraš skrbeti za močnejše gnojenje, ker globlje orana zemlja zahteva več gnoja. Preden pričneš s poglobitvijo, moraš skrbeti, da boš pridelal več gnoja in boljšega in izdatneje rabil umetna gnojila. Poskrbeti je tudi za vzgojo močnejše vprežne živine kakor tudi za nabavo močnejšega orodja.

Kjer se je do sedaj vedno enako globoko oralo, se je pod orno plastjo vsled pritiska plugove pete storila posebna plazova ali petna plast. V tej plasti je zemlja vsled tega mehničnega pritiska posebno zbita in čvrsta. V tem primeru je treba poglabljati zelo počasi in po malem.

Kjer je mrtva plast že sama po sebi težka (n. pr. zelo čvrsta glina), bo bolj umestno, da s sejanjem detelje in stročnic ter samo z rahljanjem brez dviganja in preobračanja napraviš to mrtvo plast nekoliko blažjo, šele nato pričneš s poglobitvijo oranja. Na ta način se poglobi orna plast polagoma na 20, največ na 25 cm.

2. Globoko obdelovanje.

Z globokim obdelovanjem se še več pridobi na prednostih, ki so navedene pri poglabljanju orne plasti. Ima pa še druge dobre strani.

Globoko zrahljana zemlja se preko zime napije več vlage in ostane bolj enakomerno in delj časa vlažna, ker ne izhlapeva toliko vode. Ob močnejšem deževju se vlaga bolje in hitreje porazdeli v zemlji. Na površini se zemlja hitro osuši, da je mogoča ranjša setev.

Globoko zrahljana zemlja prezebe čez zimo bolj temeljito, se bolje prezračuje, preperevanje mineralnih sestavin in trohnenje gnoja se pojača, s tem se tvori rastlinam več hrane, obenem se pa globlje ležeče plasti zemlje razkrajajo. Od zgoraj izprane hranilne snovi, ki do sedaj zaradi čvrstosti zemlje niso bile dostopne rastlinskim koreninam, postajajo sprejemljive za rastline. Rastlina, ki je veliko varnejša pred sušo in preobilo močo, razvija v globoko zrahljani zemlji močnejše in obilnejše korenine, ki jih zemlja ne ovira v rasti.

S poskusi so dognali, da se dvignejo pridelki pri 36 cm globoki obdelavi povprečno za 16.5 % nad višino pridelkov pri le 18 cm globoki obdelavi. S še globljim obdelovanjem se pridelki tudi še dvigajo, istočasno se pa dvigajo i stroški, zato se dandanašnji ne preorava globlje od 30 cm, pri rahljanju se pa rahlja še 10 do 15 cm pod orno plastjo.

Pri tem pa je treba od redno se ponavljajočega globokega obdelovanja razlikovati rigoliranje kot poseben način globoke obdelave, potreben za izvestne rastline (vinograde, trsnice, drevesnice, rebrne nasade, hmelj).

Zgoraj opisana pravila postopanja za poglobitev orne plasti veljajo tudi za globoko obdelovanje.

Razlikujemo pa:

a) globoko preoravanje.

Pri tem je treba prav posebne previdnosti. Vpeljati ga je treba le stopnjevaje, zelo počasi in samo na onih zemljah, ki so v precejšnji globočini še skoraj iste sestave, prezračenosti in blagosti kot na površini. Nato se izvršuje na ta način, da se orje z močnimi plugi, ki gredo globoko, kar je pa mogoče le pri motorni obdelavi, ali pa vprežno tako, da gre v isti brazdi en plug za drugim.

b) Samo globoko rahljanje v zvezi s srednjeglobokim preoravanjem.

Ta način globokega obdelovanja se vedno bolj uveljavlja iz naslednjih razlogov:

Mnoge zemlje niso sposobne za globoko preoravanje, pač pa za globoko rahljanje.

Globoko rahljanje je z ozirom na porabo sile in težo orodja lažje izvedljivo kot globoko preoravanje.

Nevarnost poslabšanja zemlje je veliko manjša. Orna plast ne postaja revnejša na sprstenini, ker se ne meša z manj sprsteninsko zemljo. Prideš tudi lahko hitreje do željene globočine, ker mrtva plast ostaja spodaj. Morebitne napake poglabljanja nimajo tako dalekosežnih slabih posledic, ako se uvaja le

globoko rahljanje namesto preoravanja. Zelo je nadalje važno vprašanje obstoja in uspevanja mikroorganizmov v zemlji. Oni so različne važnosti za procese zagotavljanja rastlinske hrane kot tudi za življenje in uspevanje pridelovalnih rastlin. Največ jih je v orni plasti, ker najdejo tam najugodnejše pogoje za obstanek in razvoj. Ako jih spraviš globoko v zemljo, je njih uspevanje ogroženo ter ne morejo vršiti svojih za pridelovalne rastline tako velevažnih nalog. Ravno ta razlog govori najodločneje v prilog samo globokemu rahljanju in preobračanju orne plasti.

Načinov globokega rahljanja imamo že dosti, oblike orodja za ta namen so pa že zelo številne. Predaleč bi zašel, če bi jih vsaj delno popisal, zato naj h koncu navedem samo glavne načine postopanja:

1.) Delo globokega rahljanja se izvede samostojno. Plug za rahljanje (= podzemski plug) je izdelan kot samostojno orodje. Izvzemši modernejše konstrukcije samostojnih podzemskih plugov, je ta način še najmanj prikladen.

2.) Na navadnem plugu se nahaja zadaj podzemski plug, ki gre v isti brazdi. V enem hodu se orje srednjegloboko, obenem se tudi globoko rahlja.

3.) Podzemski plug se nahaja na trupu navadnega pluga kot podaljšek lemeža.

4.) Podzemski plug je s posebnim okvirjem ali šipko pritrjen na navadnem plugu, toda za eno brazdo na desno, tako da plug orje navadno brazdo, podzemski plug pa obenem rahlja pod brazdo prejšnjega hoda.

5.) Na obračalnem plugu je eno truplo zamenjano s podzemskim plugom, tako da plug menjaje orje in rahlja.

Martin Zupanc, strok. referent za živinorejo v Mariboru:

POSPEŠEVANJE ŽIVINOREJE V MARIBORSKI OBLASTI.

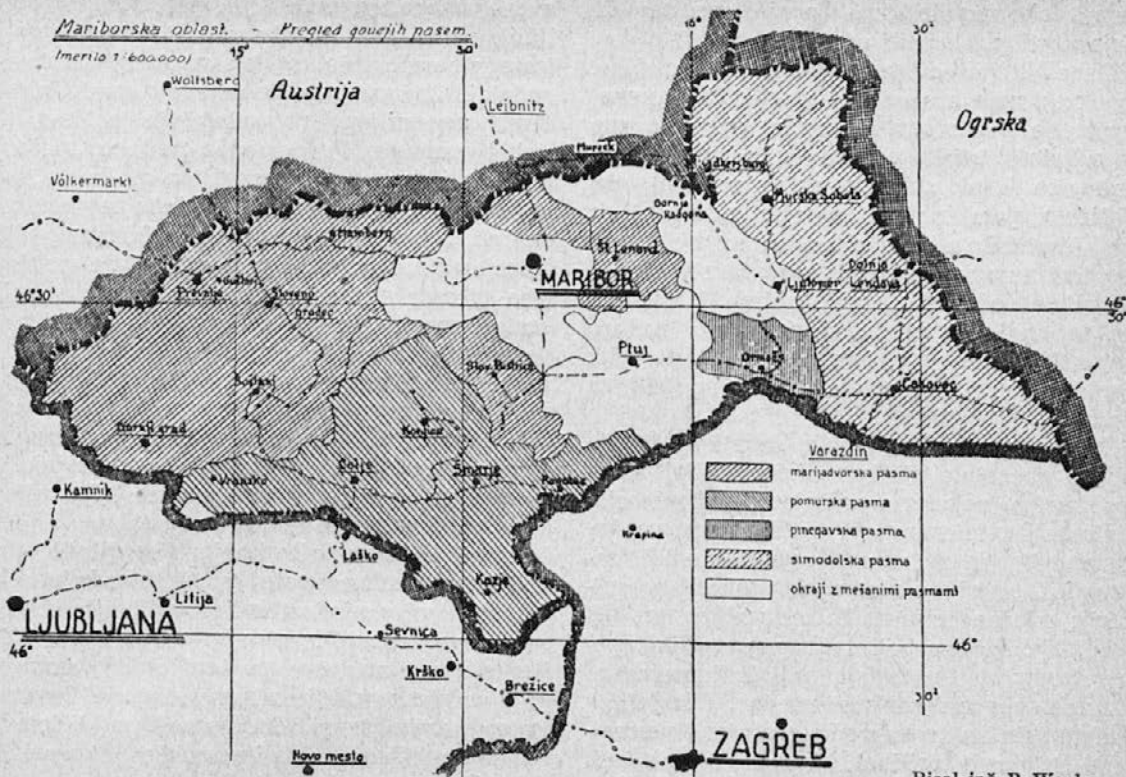
Za temeljno nalogo vsega pospeševanja smatram načelo, da treba delati le z domačegrudnim materijalom in z domačimi pripomočki. Kako naj se to godi, bom glede govedoreje na kratko skiciral.

Delo za povzdigo živinoreje je dvojno: policijsko in pospeševalno v ožjem zmyslu besede. Obojno je važno. Z enim samim

se pri nas ne dajo doseči veliki in nagli uspehi.

Za govedorejsko-policijske posle so merodajni veljavni zakoni, in sicer pri nas še povsod stari iz predvojnega časa. Imamo dobre madžarske in hrvaške zakone v Prekmurju in Medjimurju in bolj zastarele štajerske in koroške zakone na bivšem štajerskem, odnosno Koroškem.

Na podlagi teh zakonov se gojijo v mariborski oblasti naslednje pasme:

Risal inž. B. Wenko.

1.) rumenkastobela ali marijedvorska pasma (nepomešana) v sledečih sodnih okrajih: Gornji grad, Šoštanj, Slovenjgradec, Slovenska Bistrica, Marnberg, Prevalje, Sv. Lenart v Slovenskih goricah in v severnem delu mariborskega okraja. — To je največji čistokrvni pasemski okolišč, ki je v teritorialni zvezi s še večjim okoliščem v sosedni Avstriji;

2.) sivopšenična ali pomurska pasma se goji v sodnih okrajih: Celje, Vransko, Konjice, Šmarje, Rogatec in Kozje;

3.) svetlolisasta ali simodolska pasma se goji v celem Prekmurju in Medjimurju. Zaradi dolgoletnega strogega izvajanja madžarskega zakona je reja na dokaj visoki stopnji;

4.) šekasta ali pincgavska pasma se goji nepomešana le v malem ormoškem sodnem okraju. Za potrebno osveženje krvi nedostaje zaledje.

Izven zakona, samo za svoje potrebe, gojijo razni graščaki še

5.) sivo ali montafonsko pasmo, ki se zaradi mehkužnosti in razvajenosti ni obnesla.

V ostalih krajih živinorejci še niso prišli na čisto gojitev ene pasme. V teh mešanih okolišč se gojijo marijedvorska in pincgavska pasma (Maribor), marijedvorska, pomurska in pincgavska pasma (Ptuj) in marijedvorska, simodolska in pincgavska pasma (Ljutomer—Gornja Radgona).

V teh okrajih bo treba stopnjema preiti na čisto gojitev ene pasme, ki se je najbolje razširila, in sicer tako, da ima zvezo s sosednim večjim čistim pasemskim okoliščem.

Za najvažnejšo oblastveno mero za povzdigo govedoreje smatram dobro pripravljeno in strogo izvedeno vsakoletno licenciranje bikov. To je zakoniti policijski posel in se mora točno izvršiti. Namen je ta, da se iz celotnega števila bikov po objektivni komisiji večšakov izberejo po obliki in poreklu dobri biki za pleme, nesposobni pa se od plemenjenja izključijo. Zato je prvič potrebno, da se priženejo brezizjemno vsi biki. Drugič je potrebno, da se nesposobni biki nadzirajo in lastniki v primeru pripuščanja kaznujejo, in tretjič, da si občine, ki bikov nimajo, take oskrbijo.

Vse to so v glavnem policijski posli, ki se vršijo v zmislu zakona. Prav tako važno pa je

tudi pospeševanje v ožjem zmislu, kar najbolj zavisi od razpoložljivih javnih sredstev in delavnosti poklicanih organov.

Zavedati pa se moramo, da država, oblast in okraji ne morejo vsega storiti. Želja nekaterih, da bi država ali oblast nabavila vse manjkajoče bibe, je prav tako nezmiselna, kakor če bi kdo zahteval, da naj vzdržuje vsa občinska pota in vse občinske reveže. Kar rabi občina samo zase, si bo tudi vedno morala sama oskrbeti. Okraj bo v tem podpiral revnejše občine. V ostalem bo pa vršil one posle, ki presegajo teritorij ene občine ali pa njene gmotne moči. Isto velja zopet zmiselno za oblast in končno tudi za državo.

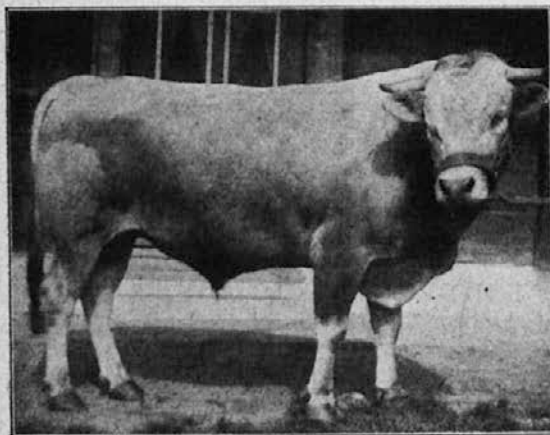
Mnogo poslov in mnogo izdatkov bo še vedno preostalo višjim edinicam. Naj samo na kratko nekatere naštejemo: Organizacija živinorejsko-mlekarskega potovalnega pouka. Ustanovitev in nadzorstvo rejjskih središč (za drug itd.) za vzgojo plemenskih bikcev, organizacija mlečne kontrole in rodovnikov pri teh središčih. Nabava potrebnih prvovrstnih regeneracij za te postaje tudi iz inozemstva. Prireditve premovanj in razstav. Razdelitev častnih diplom in nagrad uspešnim živinorejcem ob raznih prilikah. Organizaciji poučnih izletov za kmetovalce in poučnih potovanj za strokovnjake. Preskrba vseh potrebnih pripomočkov za brezhibno funkcioniranje pospeševalne službe itd.

Pri vseh teh važnih razmotrivanjih ne smemo izgubiti nikoli prave smeri. Zavedati se moramo, da je uspeh vedno le rezultat izvršenega dela. Te zavesti žal še ni v širših krogih živinorejcev in tudi pri nekaterih merodajnih faktorjih. Vsesplošno se še smatra naj-

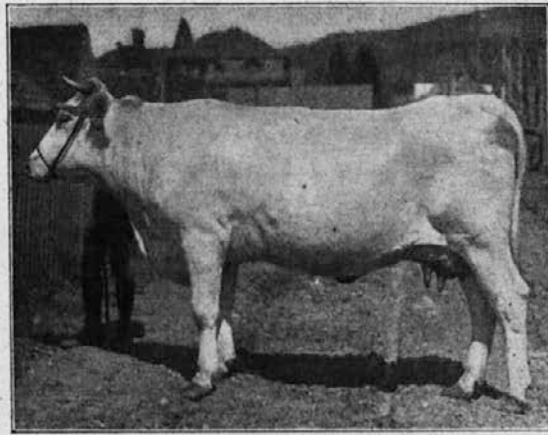
uspešnejše sredstvo za povzdigo živinoreje v uvozu visokovzgojenih tujih pasem. Pri tem ljudje vedno pozabijo, da so tudi te pasme nastale iz bornih začetkov le s smotrenim delom odotnih živinorejcev. Ne zavedajo se, da take živali neusmiljeno propadajo, če pridejo v slabše razmere. Ne pomislijo nadalje, koliko težkih milijonov javnih sredstev bi šlo preko meje tujcem za to blago. Zavedajte se vendar enkrat, da je uspeh le v nas samih! Drugi ne morejo za nas delati. Zapomnite si, da pasme niso ničesar stalnega, ampak rezultat vsakokratnih razmer. Iz najslabšega lahko v kratkih desetletjih ustvarite najboljše, če hočete in znate. Ne pričakujte vsega od javnosti, ampak storite tudi sami nekaj za napredek!

Pridelajte več in boljše krme za svojo živino s tem, da travnike gnojite z gnojnico, ki vam gre sicer popolnoma v izgubo! Pokosite seno tedaj, ko je še nežno, in ne takrat, ko je že staro liki slama! Ne imejte v svojih hlevih več živine, kakor imate krme! Zavedajte se, da rabi žival v mladosti mnogo najboljše krme in da to v poznejših letih bogato poplača! Izberite živali ne samo po lepi obliki, ampak tudi po plemenski hasnivosti staršev! Gonite kravo k najboljšemu biku, pa ne k najbližjemu ali najcenejšemu! Vodite mlečno kontrolo! Oskrbite naraščaju potrebno pregibanje v prostem zraku! Vpoštevajte vse to dvajset, trideset let in boste brez stroškov podvojili in potrojili dobičkanost živinoreje in to z domačim blagom, ki bo našim razmeram prilagodeno.

Tedaj bodo prišli kupci k nam po plemensko živino in ne bo nam več treba hoditi v Švico, če bomo hoteli kaj lepega in dobrega videti.

Bik pomurec, 3½ leta star.

Krava marijedvorka, 6 let stara, po četrtem teletu.

NIKOLA PAŠIĆ.

Ni ga kraja na Slovenskem, kjer ne bi bilo znano ime Nikole Pašića. Dejali bi, da od prevrata do konca leta 1926. ni minil dan, ko ne bi naši dnevniki omenili Pašića. Najsi je bil na vladi ali ne, vedno je stal v ospredju jugoslovenske politike. Dobro in slabo se je pisalo o njem, ali brez njega ni bilo politike. Kaj čudo, če je v Srbiji vsak otrok poznal njegovo ime. Ko ga je dne 10. decembra 1926. nenadoma odpoklicala smrt, se je jasno videlo, da je odšel v večnost slaven državnik, doma in na tujem znana jugoslovenska osebnost. Kot državnik in osebnost bo Pašić živel, dokler se bo pisala zgodovina našega naroda. Bil je vodja radikalne stranke, toda stranke minevajo, a za narod storjeno delo ostane. Temu narodnemu voditelju veljajo naše spominske vrstice.

Nikola Pašić se je rodil dne 6., ali po starem koledarju 19. decembra 1845. v Zaječarju. Oče mu je bil trgovec, sin pa se je posvetil tehnični vedi. Študiral jo je v Curihu (Švica). Leta 1873. se je vrnil v domovino. Kmalu je obesil svoj poklic na klin in se vrgel v vrtnec političnih bojov. Le-ti so bili tista leta v Srbiji jako viharni: šlo je za vprašanje parlamentarizma ali samovladja, napredka ali reakcije. Pašić je prinesel iz Švice zelo napredne, dejali bi, revolucionarne nazore. Pridružil se je bojeviti skupini najbolj bistrournega srbskega politika tiste dobe, Svetozarja Markovića, «očeta srbskega socializma». Leta 1878. se je pojavil Pašić prvikrat v srbski Narodni skupščini. Bil je takoj izvoljen za skupščinskega predsednika. Dve leti pozneje je postal predsednik poslanskega kluba radikalne stranke, ki ji je bil poslej vse do svoje smrti voditelj, sodnik v sporih in zadnja instanca v vseh odločitvah.

Če bi hoteli opisati njegovo politično življenje, bi komaj zadostovalo več strani. Omejimo se na najvažnejša dejstva. Leta 1883. so obdolžili Pašića in njegove politične tovariše, da so vprizorili timočko vstajo. 94 voditeljev je bilo obsojenih na smrt, 567 upornikov pa v težko ječo. Takrat je vladal kralj Milan Obrenović. Pašić je srečno pobegnil na Bolgarsko in se vrnil šele takrat, ko so politični dogodki prisilili kralja Milana k odstopu. Tudi z njegovim naslednikom Aleksandrom je imel hude boje. Radikali so bili večinoma v ostri opoziciji. Politični boji so imeli vsa leta nasilen, da, krvav značaj. Leta 1891. je sestavil Pašić svojo prvo vlado, ki pa so jo spletke kmalu

vrgle. Bil je tudi zunanji minister in je hotel usmeriti Srbijo k Rusiji, kar so mu Obrenovići zamerili. Od leta 1892. do leta 1899. je bil nekaj časa srbski poslanik v Petrogradu, večkrat skupščinski predsednik, devet mesecev v ječi zaradi žalitve bivšega kralja Milana, obsojen na pet let težke ječe in pomiloščen pod pogojem, da zapusti Srbijo itd. V takratnih srbskih razmerah je zahtevala politika mnogo živcev in volje. Po znanem dogodku dne 29. maja 1903. se je končal režim Obrenovićeve. Prestol je zasedel kralj Peter Karagjorgjević, ki so ga naši študentje pozdravili kot jugoslovenskega kralja.

V Srbiji je zavladala ustavnost in svoboda. Pašić je bil posihmal vse do svoje smrti skoraj vedno na vladi. Nova politika je bila nesporno uspešna. Srbija si je opomogla; jela je misliti na brate pod Turčijo in Avstro - Ogrsko. L. 1908. je Pašić srečno prebredel

nevaren spor z avstro-ogrsko monarhijo za stran aneksije Bosne in Hercegovine, že štiri leta pozneje pa je stopila na plan balkanska zveza. Srbija, Bolgarija, Črna gora in Grčija so složno potisnile Turka skoraj do Carigrada. Stare srbske dežele so bile osvobojene. To je bil začetek velikega dela, kljub nesrečnemu spopadu z Bolgari leta 1913. Leto 1914. je prineslo nadaljevanje; treba pa je bilo iti čez Kalvarijo in po velikih strahotah je leta 1917. sinila zarja Jugoslavije. Pašićeva velikosrbska zamisel je izginila v krfski deklaraciji in vse jugoslovenske sile so se strnile v delu za osvobojenje in ujedinjenje. Leta 1918. je bilo to zgodovinsko delo ob Pašićevem sodelovanju v glavnem dovršeno in tri leta pozneje z Vidovdanskim ustavo kronano. Pašić je nekaj časa v Parizu reševal naše meje, pozneje pa se je z vso vnemo udeleževal političnih bojov. Iz te dobe ga vsi dobro poznamo. Kljub temu, da so mu zadnja leta vidno pešale telesne in duševne moči, ni hotel dati vajeti iz rok.

Umrl je v razburljivih političnih trenutkih — v decembru, mesecu sv. Nikolaja, kakor se je rodil.

Kot oseba je bil Pašić človek izredno močne volje, zvit, bolj molčeč kot zgovoren, žilav in odporen do skrajnosti, nikoli prenagljen, vendar pa tudi popustljiv, če mu je to prijalo. Živel je dokaj skromno, včasih uprav skopo; ni pa bil vedno zadosti odporen nasproti posebnim interesom svoje rodbine. Merjen z merilom svetovnih državnikov, ni bil velik državniški talent. Za njim niso ostali blesteči govori in spisi, polni državniške modrosti. Bil je

predvsem človek svojega časa in razmer, toda naloge, ki si jih je kdaj zastavil, je vedno izvršil. Njegove taktične poteze so bile po večini srečne. Zasluge, ki si jih je pridobil v teku skoraj 50letnega političnega delovanja za Srbijo, nje nacionalni razmah in nje demokracijo, ostanejo nepozabne. Jugoslovenstvo bo v njem vedno častilo svojega Cavourja. V večnost je krenil za kraljem Petrom Velikim Osvoboditeljem, kateremu je najzvesteje pomagala pri izvedbi velikopoteznih načrtov, čijih plod je naša svobodna država.

V tem duhu častimo spomin Nikole Pašića!

DESETLETNICA MAJNIŠKE IN KRFSKE DEKLARACIJE.

Lani smo slavili dva jubileja, ki segata komaj deset let nazaj, ki pa sta nas živo spomnila važnih dogodkov leta 1917. Kot kronisti ju ne moremo prezreti, čeprav so čitali naši bravci v dnevnikih obsežne razprave in spomine na obe tako znameniti desetletnici.

V maju smo se spominjali deklaracije, ki so jo podali jugoslovenski in češki poslanci dne 30. maja leta 1917. v dunajskem državnem zboru. Po dolgih vojnih letih, po dneh strahotnega preganjanja in divjih nasilstev, je sinil širom habsburškega cesarstva svetel žarek upanja in vere v lepšo bodočnost. Dunajska deklaracija je zahtevala pravico samoodločbe in ujedinjenje narodov, ki so bili doslej razkosani, v lastne, samostojne države. Nje besedilo je bilo sicer prilagojeno razmeram, vendar pa je duh jasno očitoval težnjo po svobodi in narodni državi. Z dunajsko deklaracijo so dobili jugoslovenski in češki odposlanci v inozemstvu dragocen dokaz, da tudi ljudstvo zahteva svobodo in samoodločbo. Naš narod doma pa je dobil ogromno vzpodbudo k vztrajnosti, k novemu delu za osvobojenje. Od maja leta 1917. se je neprestano širil jugoslovenski duh; naši politični voditelji so nadaljevali z novo vnmemo protiavstrijsko delo, avstrijska državna misel se je čedalje bolj razkrajala, dokler ne pride oktober leta 1918., mesec morda največjega preobrata v vsej zgodovini Slovencev.

Dne 20. julija pa je minilo deset let, kar je bila na otoku Krfu, takratnem sedežu srbske vlade, podpisana težko pričakovana deklaracija o popolnem sporazumu med srbsko vlado

in Jugoslovanskim odborom. Njen pomen nam bo najbolj jasen, če se zamislimo v takraten položaj: Od nastopa Karagjorgjevičev leta 1903. se je razvila v Srbiji jugoslovenska misel v dveh oblikah: ožji in širši. Ožja oblika je šla za ujedinjenjem vseh Srbov v Veliko Srbijo. To obliko je predstavljal v glavnem Nikola Pašić. Imela je nekoliko zaslonbe v ruski diplomaciji.

Druga oblika jugoslovenske misli je bila širša: obsezala je vse Srbe, Hrvate in Slovence, pogojno tudi Bolgare. Obe sta se razvijali v Srbiji in izven nje; dva potoka sta tekla iz tega vrelca v isto smer. Po balkanski vojni leta 1912. je čedalje bolj prevladovala jugoslovenska zasnova, leta 1915. se je srbska skupščina v Nišu izjavila že za ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev v eno državo. Emigrantje iz «prečanskih» krajev — srbski, hrvatski in slovenski politiki so se med vojno zbrali v «Jugoslovanski odbor», ki je postal najvplivnejši glasnik jugoslovenske smeri. Medtem ko je srbska vlada z Nikolo Pašićem na čelu hodila tajna diplomatska pota, ko ni bilo povsem jasno, kako daleč segajo nje zahteve, je proglašal Jugoslovanski odbor ujedinjenje vseh na zaključenem ozemlju živečih Jugoslovancev v eno samo nedeljivo, demokratično državo, v kateri bi bil vsak narodni del enakopraven. Ko je ruska revolucija leta 1917. prinesla na krmilo naprednejše državnike, je Nikola Pašić spoznal, da bo treba spričo dejstva, da je zmaga antantnih držav sigurna, razširiti vladno zasnovo o novi državi in se sporazumeti z Jugoslovanskim odborom. Sporazum pa je bil

mogoč zgolj na eni podlagi: da bodi država jugoslovenska, t. j. ne prejšnja Srbija, da imej vsaka pokrajina s svojim ljudstvom popolno enakopravnost in da naj se ustava jugoslovenske monarhije ustvari sporazumno med vsemi deli v zmislu državne nedeljivosti ter v duhu parlamentarizma, ljudske svobode in samouprave.

Po dolgih pogajanjih, ki sta jih vodila v glavnem Nikola Pašić kot predsednik srbske vlade in dr. Ante Trumbić kot predsednik Jugoslovanskega odbora, je bil dosežen sporazum. Daleč od domovine so podpisali pooblaščenji zastopniki Srbov, Hrvatov in Slovencev izjavo, ki je pomenila za naš celokupen narod, za antantne zaveznike in za sovražne centralne sile, predvsem pa za Avstro-Ogrsko, zgodovinsko važno dejstvo: *N a s t a n e k J u g o s l a v i j e*. Zdaj so videli vsi prijatelji in nasprotniki, da smo Jugoslovenci složni in da je naša volja do narodne samoodločbe že dobila svoj dokončen izraz: jedinstveno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev. Srbija je položila v tistem trenutku veliko žrtev: odpovedala se je svojemu imenu in državni samostojnosti ter se zlila v eno državo z vsemi jugoslovenskimi deželami.

Krfska deklaracija obsega kratek uvod, v katerem se poudarja zgodovinsko dejstvo, da smo Srbi, Hrvati in Slovenci en političen narod, ki mu gre ena država. Nato pa se vrsti 14 državnopravnih točk, ki določajo, kakšna bodi ureditev te nove države, nje vladavina in

politična oblika. Poudarja se tudi plemenska in verska enakopravnost in odredajo poglavitna načela nove državne ustave.

Pri pogajanjih za krfsko deklaracijo je sodelovala mimo vlade tudi srbska opozicija, tako da se je lahko reklo: Pri važnem državnopravnem činu je bil udeležen ves srbski narod, na strani Jugoslovanskega odbora pa so bili zastopani vsi Hrvati in Slovenci. Slovence je predstavljal dr. Bogumil Vošnjak, razen njega pa so bili takrat člani Jugoslovanskega odbora dr. Gregorin in dr. N. Zupanič. Samo ob sebi se ume, da je deklaracijo odobril v polnem obsegu tudi takratni regent, današnji naš kralj Aleksander I., čigar veliki in slavni oče je bil tiste čase že težko bolan.

Po krfski deklaraciji se je začel diplomatski boj z Italijo, ki je bila že ob vstopu vojne sklenila z zavezniki tako zvani londonski pakt. Z njim so se dodelili Italiji lepi kosi jugoslovanskega ozemlja, z njim se je začela žaloigra primorskih, goriških in istrskih Slovencev. Toda to ne spada več v naše poglavje.

Brez dvoma sta dunajska in krfska deklaracija dva važna mejnika v zgodovini našega osvobojenja in ujedinjenja, dva močna zaleta kvišku. Medtem ko je prvi v glavnem le podpiral trhlo zgradbo stare države, v katero smo bili uklenjeni, je drugi gradil svobodni dom, ki še danes — po desetih letih — zahteva mimo naše ljubezni tudi veliko našega dela, da bo v njem lepše in udobneje nam in znanem.

Pavel Debevec:

KRAMLJANJE O FILMU.

Ni še dobrih trideset let, odkar imamo film, katerega pozna danes ves svet, katerega pozna danes skoro vsak otrok, katerega poznajo in uživajo danes celo ljudje daljnih dežel, ki nimajo sicer prevelikih zvez s civilizacijo.

Pred tridesetimi leti, ko je začel teči v aparatu prvi poskus, plašen še in nepopoln, pač še nihče ni slutil niti verjel, v kako ogromne mere bo zrastle to začetje, ki danes hrani in zapoveduje toliko tisoč in tisoč ljudem, jim daje zaslužka od vrtoglavih plač slavnih zvezdnikov pa do nerednih, skromnih prejemkov poedinega statista.

Prvi početki, prvi poskusi nam pripovedujejo, da niso bili prvotno niti igralci niti gledavci bogve kako razvajeni in da je običajno

zadostovalo dejstvo, da se je na platno sploh nekaj živo premikalo. Tako zapisujemo iz tiste dobe filmskega razvoja po večini naravne posnetke, slapove, vlake itd. Šele pozneje pričenjajo prvi poskusi, ki hočejo prenesti pripravljeno igro iz gledišča na platno. Tako vidimo iz tistih dob nekaj grotesknih prekucevalnih filmčkov, ki imajo danes samo še razvojno-zgodovinsko vrednost. Filmska tehnika pa se je kljub nekaterim nerodnim nezdodam vendarle razvijala z neverjetno naglico in prvi, res veliki uspeh zapisujemo s pojavom slavnega francoskega komika Maksa Lindra. To je bil v resnici prvi velikan, prvi borec, katerega ne more prezreti nobena filmska zgodovina.

Od Lindra dalje je šlo z razvojem filma kot dramske umetnosti še hitreje.

Tehnika fotografije se je skoro mahoma dvignila, osvetljevalni način z električnimi napravami pa je bolj in bolj spodrinjal dotlej še zelo priljubljene steklene ateljeje z dnevno svetlobo. In tako imamo danes že tako popolno filmsko fotografijo, da režiserju ni treba več samo z igravcem, pokrajino in dejanjem iskati potrebnega razpoloženja, temveč ga more najti in ustvariti z isto ali še večjo učinkovitostjo ravno v raznoličnosti fotografijske tehnike!

Naravno je torej, da so vse te tehnične pridobitve, ki so omogočile šele sedaj popolno osvojitve vidnega človeka kot filmskega igravca, zahtevale ogromne preureditve v zunanjih napravah in opre mah filmskega ateljeja.

Tako so se polagoma iz malih poskusnih prostorov razvile velikanske steklene dvorane in iz teh zopet celo mesto — slavno filmsko mesto Hollywood.

Hollywood je mesto, o katerem sanjari vsak evropejski filmski igravec. To je mesto, ki tudi vsakega navadnega smrtnika navdahne s hrepenenjem in neskončnim občudovanjem.

Človek, ki pričakuje, prišedši v mesto, ogromnih, pusto pobarvanih ateljev, brezglavega vrvenja, živce trgajoče, zasopljajoče tekme in borbe za uspeh in obstanek — ne najde sprva ničesar, kar bi neposredno spominjalo na filmsko mesto.

Pač pa se mu spočije oko na krasnih vilah, ki v okusni smotrenosti razložene tvorijo nepregledno omrežje nepojmljivo lepih ulic.

In na prvi pogled samo mir. Čudovit mir! Vseposod!

In šele, ko začne presenečeni obiskovalec natančneje iskati po ravnih, čistih ulicah, zapazi velike, z nevsiljivo barvo prepleškane lope, ki so podobne velikim hangarjem. To so ateljeji različnih velikih filmskih družb. Tu notri vre življenje, tu notri se gradijo in delujejo oni dolgi, neznansko dolgi trakovi, ki kljub vsej svoji neznatnosti kažejo vsemu svetu čudovitosti neznanih zemljá, lepote vesoljne narode in pretresljive zgodbe človeškega življenja. Kakor čarobna palica je tak filmski trak, ki — brezpomemben v roki — pričara na platno nerazrešljive tajne človeškega življenja.

V teh ateljih ni več poezije, ni več sklenjene lepote, temveč vse samo delo, sestav-

ljanje posameznih malenkosti v veliko zaokroženo celoto.

Mnogo vrst filma razločujemo in vsaka vrsta ima svoj poseben način snemanja. Sportni filmi, ki so danes kolikor toliko izgubili na vrednosti spričo velike psihološko zgrajene drame, se navijajo ponajveč na prostem. Zaradi dnevne svetlobe odpadejo draga snemanja v ateljeju, ki požro ogromne množine električnega toka.

Težnjo, izdelovati filme še kolikor mogoče z dnevno svetlobo, opažamo v veliki meri zlasti pri Nemcih, ki še nimajo tako izvrstno izrabljenih vodnih sil kakor Amerikanci, pri katerih tok skoro ne pride resno v poštev.

Detektivski filmi, ki so jih vrtili še nedavno z največjimi uspehi, pustolovski filmi, s katerimi je zrasel in «zaslovel» Harry Piel kot glavni reprezentant te najbolj bedaste in filmske umetnosti nevredne vrste, tudi bolj in bolj bledijo, tako da danes resno vpoštevamo samo še velikopotezno zasnovane filmske drame, lahke, tekoče veseloigre in navsezadnje tudi duhovite ameriške groteske. Velikim, psihološkim dramam so usmerili pot predvsem Nemci, ki so poslali v gigantsko borbo svoje največje oderske velikane, kakor so Jannings, Veidt, Basserman, Kraus in mnogi drugi, in ki si jih je vse po vrsti prilastila tudi Amerika s svojo vrtoglavo plačilno zmožnostjo.

Na drugi strani pa je z neomajljivo suverenostjo postavil slavni Chaplin v svet filmsko grotesko, ki dolgo, dolgo ne bo dobila tako velikega mojstra, režiserja in igravca, kakor je Chaplin.

Kako torej nastane tak film in koliko stane?

Poskusil bom na kratko orisati postanek takega filma.

Najprej je potrebno besedilo. Za to delo ima vsako podjetje mnogo pisateljev, ki za velik denar pišejo filmske zgodbe. Ameriški avtorji pišejo po večini izvirna besedila, ali kakor jih filmski ljudje imenujejo — knjige. Nemci so se dolgo časa zadovoljevali z dramatičnimi literarno priznanih romanov ali oderskih iger in šele v zadnjih letih so se odločili za originalno besedilo, ki je zaradi snovne neposrednosti za film mnogo prikladnejše kakor dramatičizacije.

Tako besedilo dobi v roke potem režiser, ki razdeli ta osnutek v posamezne oddelke, v posamezne scene in podrobne posnetke.

Ko je opravljeno to delo, prične režiser s proračunom, ki so pa tako različni, da je težko navesti nekako merilo, po katerem bi se moglo sklepati na nabavne stroške posameznega filma. Najdražji so seveda ameriški filmi, katerim ni za denar, ker vedo, da vsak tak film morejo preigrati po vseh svojih kino-glediščih, tudi če je slab. Če naredi ameriški režiser samo eno dejanje, bi Nemeč za isti denar izdelal velik šestdejski film. Nemci danes imenujejo filme za 100.000 mark «poceni», videl sem pa tudi češke tvrdke, ki so za 25.000 Kč izdelale čisto dobre normalne filme, ki so se jim prav dobro izplačali.

Ko je režiser gotov s proračunom, ga podjetje, ki film namerava izdelati, odobri. Režiser nato porazdeli glavne vloge, običajno na že priznane filmske zvezdnike, za komparze, statiste in druge manjše vloge pa mora skrbeti pomožni režiser. Po zadostnih posvetovanjih z igralci, arhitekti, s šefom garderobe in lasuljarne, po dokončanju potrebnih dekoracij se prične z navijanjem filma.

Kdor bi sedaj mislil, da se prične tako snemanje, kakor predstave v gledališču, to se pravi, da se fotograf ali operater postavi pred oder in da se na dano znamenje dvigne zastor, pa igrajo ves film kar lepo do konca, ta bi se pošteno zmotil. V tem leži ravno največja težkoča in obenem tudi največja umetnost filmskega igralca, da mora odigravati posamezne scene popolnoma brez vsake notranje zveze, da se morajo take scene po režiserjevem navodilu urediti po redu tako, da pridejo vse one, ki se odigravajo v eni in isti dobi, v eni in isti krajini, vkup na vrsto. Tako se mnogokrat zgodi, da so tudi časovno te scene med seboj brez vsake zveze, da leži med enim prizorom in sledečim dolga doba 20. let, da ima torej igralec samo toliko časa, da se preobleče in preliči, pa že mora predstavljati za 20 let starejšega človeka z vsemi drugimi zvezami in odnošaji z življenjem.

Mnogokrat morajo igralci prepotovati skoro pol sveta, da pridejo na kraj, ki ga po svojih teritorialnih posebnostih zahteva vsebina filma.

Ko so potem vse te scene od najmanjše pa do največje fotografirane, jih po razvitju dobi v roko zopet režiser, ki opravi na njem najglavnejše in tudi najtežje delo: striženje.

Omeniti moram še, da se pri navijanju raznih scen ne štedi s filmom, da se ga navije raje

več, kakor premalo, da se nekatere scene pokvarijo in da jih je treba snemati znova, da se včasih za slučajnosti navijajo tudi prizori, ki že spočetka niso namenjeni za dobitni film.

Ko je torej to vse gotovo, mora režiser s pomočjo škarij urediti vse to v logično zaporedje, ki predstavlja potem filmsko dramo. V te zlepljene in pristrizene scene vstavi režiser še napise. Napisi v filmu so tako velike važnosti, da imajo tudi za to delo čisto posebne ljudi, ki znajo v posebno kratkem in zgoščenem slogu povedati vse ono, česar ne more pokazati živa fotografija.

Poskušali so svoječasno, ustvariti filme brez naslovov, napisov, pa se niso obnesli. Taki filmi so nenaravni in jim je poznati prisiljenost.

Po vsem tem delu pride tako prirejene negativ v kopirne stroje, ki napravijo potem poljubno število kopij za razpošiljanje po svetu.

Za tak film se često porabi več tisoč metrov filma, od katerih ostane samo 2000, kvečjem do 3000 m. In že to so filmi nad navadno dolžino. Normalni filmi so dolgi 1800 m in so razdeljeni v 6 dejanj, po 300 m dejanje. Svoječasno so delili filmska dejanja po dramski zaokroženosti, izkazalo pa se je, da to le ovira svobodni potek filmskega dejanja in so potem raje uvedli delitev po 300 m brez ozira na potek dramskega dejanja.

V poslednjih letih so poskušali razni «iznajditelji» tudi z govorečim filmom. Spravili so s perforacijo ob robu filmskega negativa v stik tudi sprejemno gramofonsko napravo in filmski igralci so morali svoje vloge govoriti kakor v gledališču. Pri predvajanju je zopet gramofon govoril natančno ob istem času, kakor pri snemanju. Toda to neresno početje je filmu le bolj škodovalo kakor koristilo in danes nihče več ne misli resno na praktično izvedbo tega načrta.

O bodočnosti filma je danes težko govoriti. Tudi o tem, je-li filmsko izražanje v današnji obliki umetnost ali ne, se križajo mnenja. Toda bodi temu tako ali tako, film je danes «sedma» sila, je vsemogoč kakor časopisje. In zato je Amerika odpravila vse davke in takse na filme. Pa najsibodo potem kulturni ali nekulturni!

NEKAJ O CIRILICI.

Ko sta slovanska blagovestnika Ciril in Metod dobila povelje, da gresta na Velikomoravsko oznanjevat krščansko vero, sta se pred odhodom temeljito pripravila za svojo težko nalogo. Predvsem je bilo treba preložiti na slovanski jezik nekatere najpotrebnejše obredne knjige. To pa je bilo težko delo, ker do takrat nihče ni pisal v slovanskem jeziku. Zato sta morala izumiti črkopis, ki bi bil prikladen za slovanski jezik. Vzela sta si torej za podlago grško malo abecedo (minuskulo), ji dodala še nekaj znamenj za glasove, ki jih ne pozna grški jezik, in tako je nastala glagolica. Ta je torej najstarejša slovanska abeceda. Kdaj je nastala današnja cirilica, je težko reči. Gotovo pa je, da ne dolgo po glagolici. Cirilica sloni tudi na grški pisavi, in sicer na veliki abecedi, tako zvani majuskuli.

Danes pišejo vsi pravoslavni Slovani, t. j. Rusi, Bolgari in Srbi v cirilici. Prvotna okorna oblika, ki jo imajo še v cerkvenih knjigah, je postala v vsakdanji uporabi bolj gladka in lična. V cirilici so pisali nekoč celo Romuni in so imeli tudi starocerkveni slovanski obredni jezik. Sedanji srbski pravopis pa je uredil Vuk Stefanović Karadžić (1787 do 1864), veliki učenec in prijatelj Slovenca Jerneja Kopitarja (1780 do 1844).

Glagolica, ki je precej okoren in težak črkopis, pa se ne piše več; edino obredne knjige, ki jih potrebujejo pri službi božji katoliški duhovniki na istrskih otokih in hrvaškem Primorju in po nekaterih krajih Dalmacije, so tiskane v glagolici; vendar ima ta glagolica oglato obliko, medtem ko kažejo najstarejši rokopisi okrogle črke.

Cirilica		Latinica	Cirilica		Latinica	Cirilica		Latinica
А а	<i>A a</i>	A a	Ј ј	<i>J j</i>	J j	С с	<i>S s</i>	S s
Б б	<i>B b</i>	B b	К к	<i>K k</i>	K k	Т т	<i>T t</i>	T t
В в	<i>V v</i>	V v	Л л	<i>L l</i>	L l	У у	<i>U u</i>	U u
Г г	<i>G g</i>	G g	Љ љ	<i>Lj lj</i>	Lj lj	Ф ф	<i>F f</i>	F f
Д д	<i>D d</i>	D d	М м	<i>M m</i>	M m	Х х	<i>H h</i>	H h
Ђ ђ	<i>Dj dj</i>	Gj Dj ^{dž}	Н н	<i>N n</i>	N n	Ц ц	<i>C c</i>	C c
Е е	<i>E e</i>	E e	Њ њ	<i>Nj nj</i>	Nj nj	Ѣ ѣ	<i>Č č</i>	Č č _š
Ж ж	<i>Ž ž</i>	Ž ž	О о	<i>O o</i>	O o	Ч ч	<i>Č č</i>	Č č
З з	<i>Z z</i>	Z z	П п	<i>P p</i>	P p	Ѡ ѡ	<i>Dž dž</i>	Dž dž
И и	<i>I i</i>	I i	Р р	<i>R r</i>	R r	Ш ш	<i>Š š</i>	Š š

ZDAJ PA ČITAJVA:

Боље је и празна торба, него враг у торби.

Добар је Бог, ал' су и ђаволи јаки. Ако је и колиба, наша је.

Ко неће брата за брата, туђина ће за господара.

Сви за једног, један за све.

Од зла језика мука велика.

Не казуј све, што мислиш, али што ћеш рећи, добро промисли.

Од мира глава не боли.

Без слогe нема слободе.

БЕЛИ ЈОРГОВАН.

Напољу падао густ и студен снег. За стаклом од цветне трговине цвао је јоргован и чинило се, као да онде пролеће пркоси зими и леду.

Убога радница стоји пред стаклом и жељно упира очи у цвеће, што се белело и са снегом натецало. Бура око ње завија, снежне иглице забадају јој се у лице, али она стоји па гледа.

Наједном оклевајући отвори врата од трговине.

„Пошто стручак јоргована?“ упита трговкињу узевши га у руку.

„Три динара!“

„Три динара!“ викне радница и пусти цвеће на сто.

Суза јој се украде испод већа, једна од оних суза самотних и притајаних, које жаре и пале.

„Јадно моје дете!“ изјеца радница. „Родило си се, кад је јоргован био у цвету... А сад ћеш отићи заувек без стручка у својим ручицама!“

„Вама је дете умрло?“ рече трговкиња ганута. Потом узме — не стручак — већ читаву руковет бела јоргована, напуни њим прегачу несрећници и одбивши новац, што јој пружи, рече:

„Нека се не каже, да сам допустила, да ми се плати последња постељица вашег детета!“

Напољу = zunaj; густ = gost; стакло = steklo; цвао = cvetel; јоргован = španski bezeg; пролеће = pomlad; пркоси = kljubuje; радница = delavka; цвеће = cvetje; натецати = tekmovati; оклевајући = obotavljajoč se; отвори = odpre; пошто = po čem; стручак = stebelce; већа = obrv; пале = žgo; јадно = nesrečno; отићи = oditi; заувек = za vedno; ганута = ganjena; потом = potem; читав = cel, ves; већ = temveč; руковет = peščica, šopek; напуни = napolni; прегача = predpasnik; пружи = proži, ponuja; нека = paj; каже = геће.

МАЈКА.

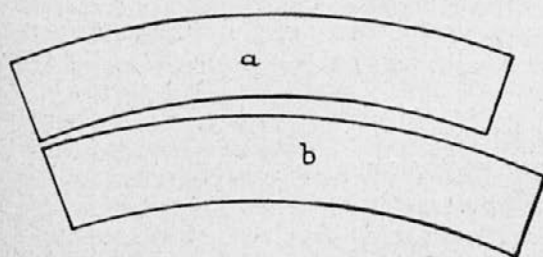
Од Јов. Храниловића.

Сребрна је твоја коса,
лице ти је већ увело,
уморне су твоје руке,
клонуло је твоје чело;
ко сред гробља црква мала,
када на њу снијежак паде,
а око ње сахрањени
љути боли, сјајне наде.
Кандиоце у црквици
сипа свијетло и топлину.
Мајка моја! тако гори
твоје срце своме сину.

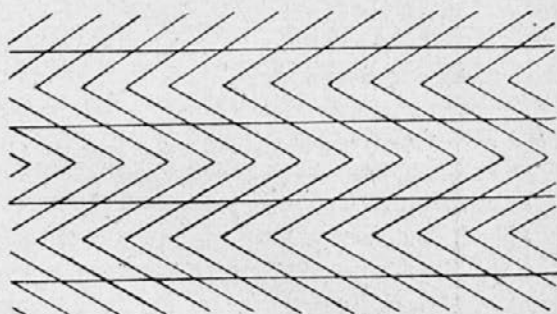
Кроз олују мог живота
из даљине, из туђине
носе мене мисли моје
цркви душе материне;
огријане, посвећене
на том добром срцу свому
враћају се с благословом
срећу носећ' мојем дому,
па се зато молим Богу,
да поштеди с'једе власи,
да још дуго у црквици
кандиоце не угаси.

Коса = lasje; већ = že; уморан = truden; ко-као = kakor; сред гробља = sredi pokopališča; снијежак = snežec; сахрањен = shranjen, pokopan; љут = hud; кандиоце = svetiljka; свијетло = svetloba; топлина = toplota; олуја = nevihta; мог живота = mojega življenja; из туђине = iz tujine; поштеди = ohrani; с'јед = siv.

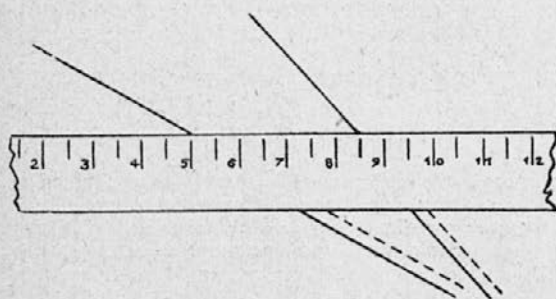
KAKO TE VARA VID!

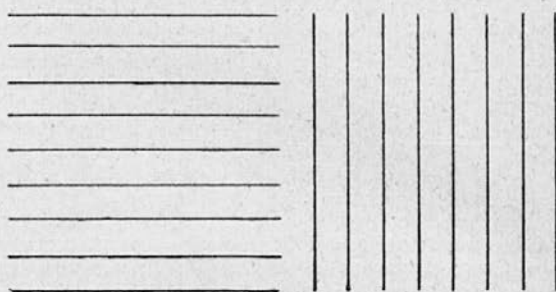
Ali je lik *b* večji od lika *a*?
Motiš se, bratec, oba sta do pike enaka.

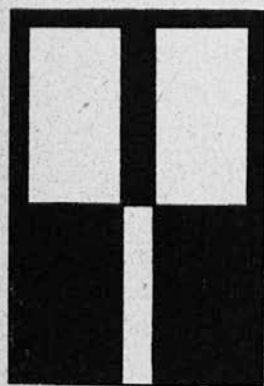
Zdi se, da vodoravnice niso vzporedne, pa so le.

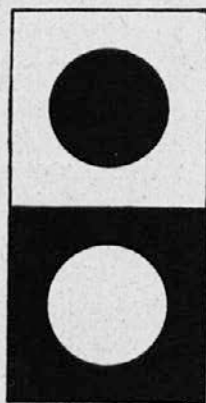
Podaljšane smeri gornjih poševnic so spodnje črtkaste črte, ne pa izvlečene črte, kakor bi menil.

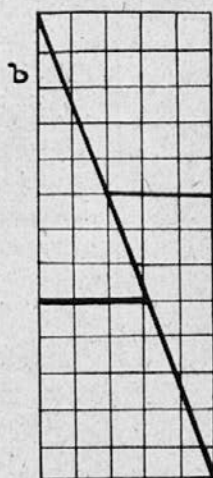
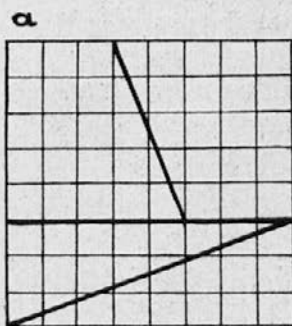
Skupina vodoravnice je videti višja od skupine navpičnic. Prepričaj se!

Črna proga med belimi polji se ti vidi širša od bele proge med črnimi polji, dasiravno sta obe enako široki.

Beli krog se ti dozdeva večji od črnega kroga, pa sta oba enaka.

Iz 64 kvadratov — 65 kvadratov!
Razreži kvadrat kakor na sliki *a* ter sestavi njegove dele, kakor razvidiš iz slike *b*!

KOTIČEK ZA MLADE BRAVCE.

Marija Grošljeva:

PRAVLJICA O GROFIČKU KROFIČKU.

Sključena starka Babura Grbura je prenehala škrtati z zobmi in šklepetati s pletilkami. Napodila je črnega mačka Tacarja Muštacarja z leve rame na grbo, odložila dolgo nogavico, si s predpasnikom obrisala krmežljave oči in zagodrnjala: «Kaj bi pletla venomer! Malo dela, mnogo jela, velja za starke, tako je prav! Pustnih krofov si naredim, lepih, zlatih, rahlih, sladkih, da se bodo v ustih kar sami spustili.»

Govorjeno, storjeno.

Pripravlila si je potrebnih sestavin in momljala:

Mokee, kvasa, jajca tri,
da lepo mi zakipi,
sladkor, nekaj masla vmes,
pa bo ravno prava zmes.

Mešala in tolkla je testo z veliko leseno kuhalnico, da so ji debele potne srage kapljale od koničastega nosa naravnost v rumeno testo. Ko je bilo to godno, vse polno prosojnih mehurčkov, ga je vrezala v krofke, ki so jeli takoj vzhajati.

Prvi krofek pa je postal kar na mah izvanredno lep, napet in visok, da ga je nestrpna Babura Grbura takoj vrgla v razbeljeno mast.

Zacvrčalo je in zapelo ter prijetno zadišalo po cvrtju. Testo je še bolj vzkipel, se oblasto zoblíčilo in se počelo zlatiti. Porajal se je najmlajši potomček slavnega, prastarega rodu grofov Pustokrofov. Nad boki se mu je začrtal lep bel pas, vse po strogih dednih znakih in rodbinskih predpisih izza časa, ko se je rodil njegov preslavni praded Sladko I. Uspeli Debeli.

Rdeča mezga v osrčju se je stisnila v levi kotichek in se stvorila v drobno srčce, ki je začelo plaho utripati: tik, tik, tok, tok.

Grofek Krofek je bil gotov.

Ko se je zavedel, se je zvedavo ozrl naokoli. Starka Babura Grbura je že z odprtimi usti prežala nanj.

Grofek Krofek pa je bil takoj ob rojstvu fantiček od fare.

«Kaj,» je dejal:

Komaj rojen in ocvrt —
naj me že pobere smrt.
Grbavka odpira usta,
pride, zine, me pohrusta.

Čakaj, skvarim ti načrt,
ven poskočim, če le moči,
babnica naj jeze poči!

Babura Grbura je odšepala k omari po krožnik. Imela pa je samo enega lesenega in ker ga od večerje ni pomila, je stopila h kotliču, da natoči vrele vode nanj.

Grofek Krofek pa je dejal «hop», se pognal iz masti, tiho skočil na štedilnikovo ploščo, s plošče na tla, na okrogli trebušček, se urno pobral, zapustil masten sled, jo ubrisal skozi odprta vrata, se zakotalil kakor žoga po stopnicah: tok, tok, tok, tok in priletel na dvorišče naravnost pred noge pernatega veljaka Petelinčka Belinčka. «Ali te imamo,» si misli Petelinček Belinček in zapoje:

Kikeriki...
masten krofek tu leži,
putka, pridi po sladico,
vsak pojeva polovico.

Jojmine, to se je grofek Krofek jedno prestrašil. Toda urno se je zavedel. «Kaj,» je dejal, «ušel sem Baburi Grburi, pa ne bi Petelinčku Belinčku?»

Hop, je poskočil in jo odpihal ter se porogal:

Našopirjeni grdun,
zbogom, ne dobiš me v kljun!

Stopical je dalje, se kotalil, skakal, prevračal kozolce in pristal kraj zlatega žitnega polja. Občudoval je skodrani modriž in plamteči mak

ter si nataknil slakovo čašico za klobuček na glavo. Šalil se je s črnim murnom in poljsko miško ter ginjen poslušal vriskajočo škrjanč-kovo pesem.

Kar ga je v hlačkah nekaj zaščegetalo. Bila je puhloglava, domišljava Gaga Vigavaga, ki je čebjlala:

Čakaj, beg ti ne pomaga,
moj si, snem te, giga, gaga.

Jojmine, to se je grofek Krofek jadno prestrašil. Toda urno se je zavedel. «Kaj,» je dejal, «ušel sem Baburi Grburi, Petelinčku Belinčku, pa ne bi Gagi Vigavagi.»

Hop, je poskočil in jo odpihal ter si zapel:

Le naprej, čeprav sem bos,
da me ne pogoltne gos!

Vrtoglavlil je dalje, splezal na grahovo vitico, se malce pogugal, stekel za pisanim metuljčkom in srečal priliznjeno Mijavčico Hinavčico. «Postoj, prijateljček,» ga je nagovorila, «rada te imam, skupaj se bova igrala, šalila in kotalila,» pa je pokazala krempeljce, se pripravila na poskok in si zapredla preglasno v brke:

Tale mi pa pojde v past,
v gobček z njim, ej, to bo slast!

Jojmine, to se je grofek Krofek jadno prestrašil. Toda urno se je zavedel. «Kaj,» je dejal, «ušel sem Baburi Grburi, Petelinčku Belinčku, Gagi Vigavagi, pa ne bi Mijavčici Hinavčici?»

Hop, je poskočil in jo odpihal ter se koražno odrezal:

Mene pa že ne dobiš,
nisem bedast kakor miš!

Mračilo se je že, ko je dospel kraj jezera. Oprezno je stopil na široko razpete liste belih lokvanjev in stopical po njih dalje in dalje. Toda lokvanji so postajali čimdalje redkejši in njih listi ožji. Ko je prispel sredi jezera, ni mogel dalje. Ni ga motilo. Sedel je na poslednji listek in truden zaspal. — Nad gričem je vzhajal žareči mesec, da je zagorela jezerska gladina v rdečem sijaju. V grmu je pojemal sladki slavčev glas in srebrne zvezdice so okrasile večerno nebo.

Iznenada pa je začela jezerska gladina nemirno valoviti. Preplašene ribice so begale vse na okrog in drobni valčki so segali s srebrnimi rokami po lističu, hoteč ga odnesti v varno zavetje. Globoko na jezerskem dnu se je zbudil, se pačil in rentočil Spak Povodnjak. Jezno je stresal zabreklo butico in brodil z dolgimi, zelenimi kraki po vodi.

Grofiček Krofiček ni slutil nevarnosti* in sladko počival.

Tedaj se je oglasila tik njega dobra Babica Žabica in kvakala venomer:

Rega, rega, kvak, kvak, kvak,
venkaj rije Povodnjak!
In če te dobi v oblast,
zmelje zlobna te pošast!

Grofiček Krofiček se je prebudil. «Kaj,» je dejal, «že zopet nekdo, še v spanju nimam po-koja. In kam se naj rešim, kam naj ubežim? Mlado življenje, samo trpljenje! — Nak, Spaku Povodnjaku pa le nočem v gobec. Ušel sem Baburi Grburi, Petelinčku Belinčku, Gagi Vigavagi, Mijavčici Hinavčici, pa ne bi...»

Dolga, mokra, zelena šapa hlastne po njem in Spak Povodnjak se zakrohoče:

Gromska strela, volkodlak,
morski som in žabji krak,
majhen je, pa bo sladak!

Jojmine, to se je grofek Krofek jadno prestrašil. Toda urno se je zavedel. «Hop,» je dejal, poskočil na Babico Žabico ter jo zajezdil. Lepo se je poslovil od Spaka Povodnjaka:

Najudanejši poklon,
trudili ste se zastonj.

Jadrno sta odplula, še preden je luskinasta neroda spremenila smer. Povodnjak je jezno zatulil in se potopil v svoj vodni dom...

Jezerska gladina se je umirila, vsi valčki so pospali, le budne zvedave ribice so začudeno zrle za nenavadno dvojico. Srečno sta dospela na cilj. Grofiček Krofiček je odskočil na breg, Babica Žabica pa v valove.

Tedaj je prišla po samotni gozdni poti sirotica Bredica Bedica. Napotila se je davi z doma, ostavila bolno majčico in prosila vbogajme ves

božji dan. Upehani ptički in v solnčni kopeli utrujene cvetke so že sanjale prvi pokojni sen, kar jih je rezko predramila deklinina tožba:

Z mano žalujte, ljubljene ptice,
jočite z mano, drobne cvetice,
dobrega nisem dobila človeka,
da bi mi kupil za mamico leka.

Utrujena je sedla pod cvetoči grm in grenke solze so ji kapale v prazno cajnico.

Grofičku Krofičku se je storilo inače. Globoko je zavzdihnil. Prehitel je v mislih vse svoje kratko, a vendar dolgo, nevarnosti polno življenje, en bežni dan, in dejal: «Fantiček sem od fare, vsem sem ušel in strgal korenček, zdajle jo pa ukrenem po svoje.» Tiho je splezal v vršiček in glasno zaklical:

Dosti mi je vseh prevar,
Bredki izročim se v dar.

Še preden se je Bredica ozrla, je počenil, se pognal z vrha navzdol in padel — štrbunk — naravnost pred ostrmelo deklico. To se je Bredica ustrašila. Grofiček Krofiček pa je skočil tako pogumno in drzno, da se je ves razpočil od vrha do tal.

Tedaj se je zgodilo čudo. Iz srčka so mu privreli sami majceni, majceni okrogli zlati krofki. To je kobacalo in gomazelo. Bredica je od presenečenja zaploskala z ročicama, a ko je videla, da so krofki, je veselo vzkliknila.

Gnetli so se iz srčka dalje in dalje, vse okrog nje po mehkiem gozdnem mahu.

In iznenada niso bili več krofki, ampak sami svetli, okrogli, zlati cekinčki. Bredica je vzklik-

nila in se od samega veselja vrtela kot vrtavka okrog in okrog. Ko se ji je od sreče in plesa zavrtelo v glavicu, je obstala in jih jela loviti. Jemala jih je v roke, jih metala v cajnico, grebla v predpasnik, basala v žepke, pa le ni zmogla vseh. Postala je na mah najbogatejša devojka vse srenje.

Niso je več klicali Bredica Bedica ampak Zlatka Bogatka in ker je imela zlato srcece, je to ime tudi zaslužila.

UGANKE — ZVITE ZANKE.

Znotraj moker,
zunaj suh,
uhlje imam,
pa sem le gluhi!

V podzemeljske gradove
si dela dolge rove.
Povej, kako se zove?
Vstavi pred končnico «a»,
pa dobiš besedo novo,
pri računstvu dan na dan,
rabiš v šoli jo gotovo.
«a» zdaj brzo z «u» zamenjaj,
smisel spet se predružači,
kakovostni je pridevnik,
ki lastnost nelepno znači.
Mesto «u» zdaj «s» poskusi

zopet nova izpremena.
Če te «k njemu» ne bi nesli,
bi bil revše brez imena.

Z rdečo rožo se ponašam,
čeprav sneži,
srpek prenašam,
pa nič ne vprašam,
kdaj žito zori.
Obleko gizdavo
kot mestni bahaček,
na nogah ostroge
kot drzen jahaček.
Če pa pridirja
po cesti konjiček,
se ga preplašim
kot bil bi hudiček.

Srček mi pade
kar v pernate hlačke,
bliskovo v stran
jo pobrišejo kračke.
Nisem žanjica,
jahač-gizdalinček.
Zdaj pa ugani,
jaz sem — — —

Kraljica sem brez žezla,
brez krone na glavicu,
a red in blagostanje
je v moji državici.
Gradiček moj je majcen,
a zvrhan je sladkosti,
gradiček moj je majcen,
veselje je mladosti.

Soimenka.

Zdrav človek ima dvakrat dvanajst 12321.
Ako dolgo stopaš v breg, te zdela 12321.

KRIŽANKA.

Vodoravno:

1 slovenski pesnik	32 bog vetrov	48 glas	74 trgovsko mesto ob
5 azijska puščava	33 rastlina	49 najmanjši deli snovi	Ornem morju
8 medmet	35 ime sloven. pesnika	52 nižina	75 osebni zaimsek
9 del telesa	36 domača žival	55 isto kot 20 navpično	77 pomožni glagol
13 prislov načina	38 osebni zaimsek	57 veznik	78 predlog
15 poljedelsko orodje	39 kratica za delniško	58 pesniška oblika	79 kratica v listinah
17 svetopisemski kraj	družbo	59 kratica mesto polnega	80 nasprotno od «težek»
19 slovenska reka	40 medmet	naslova	81 strupi
23 izraz pri kartah	41 ploskovna mera	60 gora na Dolenjskem	83 oče
24 medmet (isto kot 8)	42 ton	62 žensko ime	86 prozorna snov
25 kratica za dolgostno	44 čutilo (množina)	65 državna znanost	87 zgodaj
mero	45 posoda	70 slovenski pesnik	89 dva samoglasnika
27 kazalni zaimsek	47 stvar, ki je v zvezi	72 rimski pozdrav	90 čarovniški zagovor
28 trda snov	s šivanko		91 turški praznik;

navpično:

1 osebni zaimsek	19 stari oče	43 podzemsko bitje	69 veznik
2 del posode	20 grška črka	46 rastlina	70 oče majniške dekla-
3 del obraza	21 moško krstno ime	50 del vratu	racije
4 kratica	22 sveta gora na Balkanu	51 del pohištva	71 shramba za puščice
5 zemeljska višina	24 predlog	53 poziv ali grški slikar	73 osebni zaimsek
6 član družine	26 osebni zaimsek	54 turški bog	76 žena v raju
7 ton	28 igralna karta	56 del obraza	79 število
10 del voza	29 produkt žita	59 obrtnik	82 veznik
11 del sobe	30 število	61 telesna okončina	84 pijača
12 prvi človek	31 svetopisemska oseba	63 svetopisemska oseba	85 perzijski kralj
14 žuželka	34 rjasto železo	64 bog ljubezni	86 kratica v listinah (isto
15 del ograje	37 velemestno zabavišče	66 del voza (isto kot 10)	kot 79 vodoravno)
16 sodni spis	39 denarna enota	67 moško krstno ime	88 reka v Sibiriji
18 orožje	41 vrtna hladilnica	86 žensko krstno ime	90 pamet.

REŠITEV VODNIKOVE KRIŽANKE, PRIOBČENE V VODNIKOVI PRATIKI ZA LETO 1927.

Vodoravno: 1. Vodnik, 6. in, 7. oče, 8. ona, 10. en, 11. Vič, 14. da, 15. verz, 16. dno, 17. ar, 20. mir, 21. ti, 22. Anton, 24. as, 27. naš, 29. pi, 30. uk, 31. kr., 32. Klek, 35. vi, 36. kuta, 39. kolo, 40. pes, 43. rž, 45. ne, 46. pesnik, 48. ni, 49. Sora.

Navpično: 1. vi, 2. ono, 3. Noe, 4. in, 5. kavarina, 9. Dev, 12. nit, 13. če, 14. ded, 18. zora, 19. sin, 20. moka, 21. ta, 23. in, 25. sir, 26. kap, 28. Šiška, 31. Krka, 33. les, 34. ti, 35. Valentin, 37. čuk, 38. top, 41. os, 42. kri, 44. mesar, 45. ne, 46. pas, 47. kis.

SNOV OD VSEH VETROV.

Monogram, zveza začetnih črk na robcih ali katerih si bodi predmetih, sega v stari vek. Pred kratkim so našli tak imenoznak mesta Herakleje nekako iz leta 160. pred Kristom.

*

Najslovitejši škotski živinozdravnik, dr. James Gallovey, je maja 1926. napravil umetno protezo kravi, ki so ji morali odrezati zlomljeno nogo. Molzna lisca baje imenitno bezljá s svojo leseno hoduljo.

*

Rdečo deteljo so do konca 17. stoletja prinesli v Evropo, kjer so jo gojili kot vrtno cvetko. Ko so po več desetletjih spoznali njeno krmilno vrednost, so jo preselili na njive. Kot lepota rastlina pa jo je nadomestila georgina ali dalija, ki jo je botanik dr. Dahl prinesel iz Mehike.

*

Dosihdob so bili postavljeni spomeniki psu, reševalcu ljudi, pa tudi bojnemu konju. V najnovejši dobi jih hočejo zgraditi še pticam in ribam, ki so trpele zaradi vojne. V Plymouthu vidiš skromen spomenik prašiču, znatno večji pomnik pa ima v Lüneburgu na Hanoveranskem razboriti ščetinec, ki je s svojim rilcem odkril solne rudnike. Ta solišča tvorijo največje bogastvo rečene pokrajine.

*

Prevrat v železni industriji napoveduje dr. Barklay, ki je nedavno v Manchestru predaval o posrečenih poskusih za pridobivanje nerjavečega železa. To utegne biti ena največjih iznajdb v našem stoletju.

*

Trgovska mornarica. Vsa tonaža trgovske mornarice na svetu znaša blizu 58 milijonov ton, od teh odpade skoro 20 milijonov na Veliko Britanijo, za njo pridejo Združene države, Japonska, Francoska, Nemčija.

*

Največji hotel na svetu je «Pensylvania» v Newyorku z 2200 sobami za 3000 oseb.

*

Železniško omrežje je znašalo leta 1924. nad 1 milijon kilometrov. S takšno vrvjo bi 30krat opasal zemljo okrog ravnika. Tretjino vseh prog imajo Združene države, in sicer v tisočih kilometrov 425; Kanada 64, Indija 60, Rusija 58, Nemčija malo manj, Francija 49, Anglija 38, Argentina 35, Brazilija 29, Mehika 25, Italija 20, Južna Afrika nad 18, Poljska malo manj, Češkoslovaška in Japonska po 13, Jugoslavija blizu 10. Proge v posameznih delih sveta merijo: Amerika 613.782 km, Evropa 361.065, Azija 123.986, Afrika 60.654, Avstralija 47.017.

*

Najtočnejšo tehtnico je sestavil lani mehanik Kohlmann. Občutljiva je za 0-000001 (desettisoči del) miligramu.

Največja morska globina, blizu Filipinskih otokov na Malajskem, znaša 32.088 čevljev. Vrhunec sveta, Mont Everest (8820 m), bi se tu potopil okoli 3000 čevljev pod gladino (1 m = 3-28 angl. čevlja).

*

Botanik Saccardo je izračunal, da poznamo 173.706 rastlinskih vrst, in meni, da jih utegne biti okoli 400.000 v celoti.

Število 3852.

To število imajo vsi oženjeni člani Vodnikove družbe. Prepričajo se pa takole: najprej se napiše rojstna letnica, pod njo letnica poroke, potem število let, ki jih imajo danes, naposled pa leta, ki so potekla od ženitbe. Vsota teh postavk znaša 3852.

Koliko besed rabimo.

Po najnovejših raziskavah v Angliji potrebuje petletno dete okoli 1700 besed za svoje izražanje, trgovci 3000 do 10.000 besed, osebe s književnim okusom 12.000. Shakespeare je v svojih spisih uporabljal 24.000 besed. Glavni urednik kakega velikega lista mora znati 45.000 izrazov. To se tiče seveda Britancev.

Zanimive številke.

V Patagoniji, na vzhodnem robu Kordiljer, je število moških proti ženskam 40 : 1. — V Ameriki napravijo 10 milijonov umetnih zob na leto. — Najmanjši ljudje bivajo na britskih Andamskih otokih v Bengalskem zalivu; največji med njimi tehtajo 76 funtov. — Najnižja temperatura, kolikor se je opazovalo, se je ugotovila v Verhojansku (Sibirija), namreč 68° C pod ničlo.

Znamenita leta.

Od stvarjenja je preteklo po računu iztočno-pravoslavne cerkve 7434 let, po računu rimsko-katoliške cerkve 6637, po računu hebrejskem 5687; piramide v Egiptu so stare 4326 let; azbučno pismo 3826; grške črke 3426; steklo 3226; prvi srebrni novci pri Grkih 2726; prvi rimski denar 2441; solnčna ura 2234; prve knjižnice 2229; rimski vodovod 2226; vinogradi v Evropi 2227; julijanski koledar 1972; Kristovo rojstvo 1927; svilena buba v Evropi 1376; Mohamedovo preroštvo 1843; Cirilica pri Slovanih 1165; arabske številke na zapadu 1127; puška na Kitajskem 966; delitev cerkve na rimsko in pravoslavno 872; ura na koleca 855; magnetska igla v Evropi 756; papir za pisanje 686; steklena ogledala 640; smodnik v Evropi 631; prva peč v Londonu 624; topovi v Evropi 595; tiskarne 474; odkritje Amerike 433; prve žepne ure 426; kajenje tobaka v Evropi 391; gregorijski koledar 342; krompir v Evropi 342; mikroskop (drobnogled) 336; toplomer 321; klavir 206; strelvod 173; prvi parni stroj 158; mlatilni stroj 144; prva plinska luč 139; parnik 119; prva lokomotiva 114; šivalnica 97; fotografija 84; telefon 50; fonograf 48 let.

PREDAL ZABAVNIH ŠAL.

Vse zastoj.

«Zdravo, ali mi moreš posoditi 100 dinarjev?»

«Zelo mi je žal, nimam jih pri sebi.»

«No, in doma?»

«Hvala, so vsi zdravi.»

Dediščina.

«Gospa, bujno krasne lase imate!»

«Po materi jih imam.»

«Pa so še izvrstno ohranjeni.»

Pri večerji.

Natakar: «Ali želi gospod doktor še kaj telečjega jezika?»

Gost: «Ne, hvala, sem ga že sit, mi že pri ustih ven maha.»

Pameten sklep.

Švicar je prvič videl vojaka tako zvane rešilne vojske (verske ločine) in ga vprašal: «H kateri četi pa spadaš?»

«Jaz sem vojščak nebes!»

«Tako! Potem pa imaš daleč vojašnico.»

Urezal se je.

Zdravnik: «Vnetje traja že nekaj dni, gotovo ste povsod šušmarili?»

Bolnik: «Nisem. Samo pri lekarju sem bil in ga vprašal.»

Zdravnik: «Pri lekarju, seveda! Kakšen ne-pameten nasvet pa vam je dal?»

Bolnik: «Rekel mi je, naj grem takoj k vam, gospod doktor!»

Zamujena opreznost.

«Kdaj pa ste spoznali nevesto?»

«Nikoli! Sicer sedaj ne bi bil poročen!»

Na pošti.

«Pismo je pretežko. Še eno znamko morate prilepiti nanj.»

«Kaj? Potem bo še težje.»

A tako!

Preglednik: «Gospa, vi imate vozovnico za tretji razred, tukaj pa je prvi razred!»

«Oprostite,» reče gospa, «sem mislila, da je drugi razred.»

Pri zdravniku.

Doktor: «Vi imate tur na hrbtu. Nikar ga ne zanemarjajte in vedno ga imejte pred očmi!»

Začetnik.

«Vi pač še niste dolgo v trgovini?»

«Kako to, milostiva?»

«Saj še zardevate, kadar imenujete cene.»

Odgovor.

Ugleden zdravnik je dobil od neke tvrdke zaboječek s smotkami in naslednjim pismom: «Dovoljujemo si vam poslati na svojo roko smotke in smo uverjeni, da vam bodo jako ugajale. Račun je priložen.»

Lečnik je odgovoril: «Čeprav mi ni znano, ali ste bolni, vam s tem pošiljam pet zdravniških zapisov in sem prepričan, da vam bodo dobro deli. Tako sem vaš račun hvaležno poravnal.»

Odvajalno sredstvo.

«No, kako je delovalo odvajalno sredstvo?»

«Hvala, gospod doktor, dvakrat.»

«Kaj, samo dvakrat?»

«Da, enkrat od osmih do ene dopoldne in enkrat od dveh do sedmih popoldne.»

Razlaga.

«Mama, zakaj ima nevesta vselej belo obleko?»

«Ker je bela barva veselje!»

«Zakaj pa je potem ženin vedno v črnem?»

Golša.

K nekemu znamenitemu profesorju medicine pride mož s strahovito golšo. Zdravnik prišče bolnikov vrat in pravi z glavo majaje:

«Nič drugega vam ne bo preostalo kakor...»

«Za božjo voljo, gospod profesor, kaj pa?»

«...kupite si tirolsko narodno nošo.»

V trgovini s krstami.

«Želite, prosim, hrastovo ali kovinsko krsto?»

«Katere so pa boljše?»

«Dobre so ene in druge. Kovinske so trdnjše in trajajo dalj časa, toda hrastove so bolj zdrave.»

Pisatelj.

«Jaz živim od svojega peresa.»

«Kaj pišete?»

«Pisarim svojemu stricu, da mi pošilja denar.»

V družbi.

«Oprostite, prosim, moje ime je Gobec.»

«Oprostim.»

O POGOJIH IN PROŠNJA H ZA SPREJEM V NAŠE PODOFICIRSK E ŠOLE.

V naši državi imamo sedaj nastopne podoficirske šole:

- 1.) Prvo pešadijsko podoficirsko šolo v Beogradu.
- 2.) Drugo pešadijsko podoficirsko šolo v Bileču.
- 3.) Tretjo pešadijsko podoficirsko šolo (je začasno razformirana).
- 4.) Četrto pešadijsko podoficirsko šolo «Kraljice Marije» v Zagrebu.
- 5.) Artilerijsko podoficirsko šolo v Čupriji in v Mariboru.
- 6.) Konjeniško podoficirsko šolo v Nišu.
- 7.) Inženjersko podoficirsko šolo «Kralja Petra Velikega Osvoboditelja» v Mariboru.
- 8.) Vazduhoplovno (zrakoplovno) podoficirsko šolo v Petrovaradinu.
- 9.) Bolničarsko podoficirsko šolo v Nišu.

Šola traja dve leti. Kandidati, ki so sprejeti v podoficirsko šolo, postanejo redni gojenci, položijo zapisige in spadajo pod vse vojaške zakone in predpise ter se jim čas, katerega prebijejo v šoli, računa v obvezni kadrski rok.

Kandidati iz civilnega prebivalstva morajo za sprejem v podoficirsko šolo izpolniti te-le pogoje in prošnje z naslednjimi dokumenti predložiti komandantu dotične šole:

- 1.) Domovnico, s katero dokaže kandidat, da je državljan kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.
- 2.) Samski list, da ni oženjen.
- 3.) Nравstveno izpričevalo, da je dobrega vedenja in ponašanja, da ni sodno obsojen ali v sodni preiskavi.
- 4.) Dovoljenje od očeta ali varuha, da sme vstopiti v podoficirsko šolo, potrjeno od občinskega urada in sreskega poglavarstva.
- 5.) Krstni list, iz katerega je razvidno, da ni mlajši od 17 in ne starejši od 21 let. Za računanje let velja celo koledarsko leto, v katerem se kandidat javi za sprejem.
- 6.) Če ima šolske dokumente, naj jih priloži, drugače pa mora biti dovoljno pismen.

Pri vazduhoplovni podoficirski šoli se zahteva, da je izvršil najmanj osnovno šolo, kar dokaže z izpričevalom.

V svojoeročno spisani prošnji za sprejem v podoficirsko šolo mora izjaviti, da pristane na vse pogoje, predpisane z uredbo podoficirskih šol.

Prošnje in vse dokumente je treba kolkovati po zakonu o taksah. Prošnji kandidata, ki je siromašnega stanja, mora priložiti občina ubožno izpričevalo o siromašnem stanju, s katerim se kandidat oprošča vseh taks.

Kandidat iz kadra mora zadoščati pogojem iz člena 17., prijaviti pa se mora po členu 18. uredbe o podoficirskih šolah (Službeni vojni list iz leta 1924., št. 2, stran 47).

Vsi pri zdravniškem pregledu sprejeti kandidati morajo opraviti izpit iz čitanja, pisanja in osnovnega računanja (štiri računске vrste).

Sprejeti kandidati se morajo o pravem času obrniti na komandanta svojega vojnega okruга, od katerega dobe vozovnico za brezplačno vožnjo. Te brezplačne vozovnice izdajo komandanti samo onim kandidatom, katerim šola dokumentov ne vrne in ki se izkažejo, da so prošnje odposlali na dotično šolo, ali s potrdilom, da so sprejeti v šolo, oziroma s pozivom. Oni kandidati, ki niso sprejeti, dobe od dotične šole brezplačno vozovnico za povratek domov.

Vsi kandidati morajo, preden pridejo v šolo, urediti svoje rodbinske stvari, ker ostanejo po sprejemu v šolo takoj v njej in ne morejo domov.

Šolski tečaj traja dve leti, čez poldruго leto se pomaknejo gojenci v podnaredniški čin. Po končanem šolanju se porazdele po polkih kot podnaredniki, kjer služijo dalje za svojo karijero.

Podoficirske šole v mornarici.

Te šole so:

- 1.) Mašinska (strojna) podoficirska šola v Šibeniku.
- 2.) Brodarska podoficirska šola v Šibeniku.
- 3.) Pomorsko-vazduhoplovna podoficirska šola mornarice v Djenoviču.

Pouk traja v mašinski in brodarski šoli dve leti, v pomorsko-vazduhoplovni podoficirski šoli pa 18 mesecev.

Za sprejem v mašinsko, brodarsko in pomorsko-vazduhoplovno podoficirsko šolo mora prosilec z uradnimi dokumenti dokazati sledeče:

- 1.) Da je podanik kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (domovnica).
- 2.) Da ni za mašinsko in brodarsko podoficirsko šolo mlajši od 16 in ne starejši od 19 let, za pomorsko-vazduhoplovno podoficirsko šolo pa ne mlajši od 17 in ne starejši od 21 let (krstni list).
- 3.) Da je z uspehom dovršil najmanj štiri razrede osnovne šole (šolsko izpričevalo).
- 4.) Da je dobrega vedenja in ponašanja in da ni sodno obsojen ali v sodni preiskavi (nравstveno izpričevalo).
- 5.) Da se je kandidat, ki želi vstopiti v mašinsko podoficirsko šolo, učil ali delal najmanj dve leti pri kakem kovinskem obrtu (n. pr. kot ključavničar, šofer, kovač, elektrotehnik, klepar ali slično), za pomorsko-vazduhoplovno podoficirsko šolo pa najmanj eno leto, za kar mora priložiti pismeno potrdilo dotičnega mojstra ali poslovođje, pri katerem se je učil, oziroma bil zaposlen. To potrdilo vidira občina ali sresko poglavarstvo.

Za brodarsko podoficirsko šolo ni potreba, da bi bil kandidat zaposlen pri kakem obrtu kovinske stroke.

6.) Da priloži očetovo ali varuhovo dovoljenje, ki izjavlja, da kandidat sme vstopiti v mašinsko podoficirsko (brodarsko, pomorsko-vazduhoplovno) šolo in po izvršenem kurzu služiti v kadru morna-

rice v zmislu uredbe o mašinski (brodarski, pomorsko - vazduhoplovni) podoficirski šoli trikrat toliko časa, kolikor ga je prebil v šoli. To potrdilo mora biti potrjeno od občine in sreskega poglavarstva.

7.) Da ni oženjen (potrdilo župnega urada).

8.) Da ima zdravniško izpričevalo aktivnega vojaškega zdravnika, da je sposoben za službo v mornarici.

Svojeročno napisano prošnjo, v kateri kandidat izjavlja, da pristane na vse pogoje, ki so predpisani v uredbi mašinske (brodarske, pomorsko-vazduhoplovne) podoficirske šole.

Prošnja in dokumenti morajo biti po zakonu o taksah pravilno kolkovani in pravočasno dani osebo ali priporočeno odposlani komandantu šole, v katero prosi kandidat za sprejem.

Vsak kandidat mora v prošnji navesti natančen naslov (ulico, hišno številko), kraj (mesto), občino, srez in oblast.

Vojaška sanitetska šola v Beogradu in vojaška veterinarska šola v Zagrebu.

Pogoji za sprejem gojencev v vojaško sanitetsko, odnosno veterinarsko šolo so sledeči:

1.) Da je podanik kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Da ni mlajši od 16 (pri veterinarski šoli 17) in ne starejši od 21 let.

3.) Da je izvršil najmanj štiri razrede gimnazije ali realke.

4.) Da je dobrega vedenja in ponašanja in da ni sodno obsojen ali v sodni preiskavi.

5.) Da ni oženjen.

6.) Očetovo ali varuhovo dovoljenje, potrjeno od občine ali sreskega poglavarstva, da sme vstopiti v vojaško sanitetsko šolo.

7.) Svojeročno napisano obvezo, v kateri se obveže, da bo po končani šoli služil v vojaški službi šest let in da pristane na vse posledice, ki so predpisane v členih 43. in 44. uredbe o vojno-sanitetski, odnosno veterinarski šoli. To obvezo podpišejo starši ali varuh in jo potrdi občinski urad in sresko poglavarstvo.

Kandidati iz civilnega prebivalstva se javijo s svojeročno napisano prošnjo z vsemi potrebnimi dokumenti upravniku šole ali pa odpošljejo prošnjo pravočasno po pošti v priporočenem pismu z navedbo natančnega naslova, da bi se kandidat mogel pravočasno obvestiti o sprejemu, oziroma zavrnitvi.

Kandidati iz kadra se javijo službenim potom preko svoje komande upravniku šole.

Sanitetska šola traja dve leti, veterinarska pa poldrugo leto. Vsako leto se pravočasno razglasi potom «Službenih Novin» in konkurzov, kdaj se prične pouk. Po izvršenju šole dobe gojenci čin aktivnega bolničarskega, odnosno veterinarskega narednika.

Vojaška godbena šola v Vrču.

Kurz šole traja tri leta in se vsako leto razglasi v «Službenih Novinah» in konkurzih.

Pogoji za sprejem gojencev v vojaško godbeno šolo so sledeči:

1.) Da je državljan kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (domovinski list).

2.) Da ni mlajši od 12 in ne starejši od 16 let (krstni list).

3.) Da je izvršil najmanj štiri razrede osnovne šole (šolsko izpričevalo).

4.) Da je dobrega vedenja in ponašanja (navstveno izpričevalo občine).

5.) Da ima od staršev ali varuha dovoljenje, da sme vstopiti v godbeno šolo. Ti se morajo v tem dovoljenju zavezati, da bodo vso materialno škodo povrnili državi, ako bo gojenec za časa učenja zaradi slabega vedenja iz šole odpuščen. To dovoljenje mora biti potrjeno od občine in sreskega poglavarstva.

Prošnja in vsi dokumenti morajo biti kolkovani po predpisih zakona o taksah.

Vsak kandidat se mora s svojeročno napisano prošnjo in z ostalimi dokumenti javiti do v konkurzu določenega roka najbližjemu kapelniku vojaške godbe, ki pregleda vse dokumente, da li so v redu, potem pošlje kandidata na zdravniški pregled in ga, ako je fizično sposoben, preizkusi, ali je nadarjen za godbo. Kapelnik, pri katerem je bil kandidat preizkušen, pošlje nato prošnjo in vse ostale dokumente komandantu vojaške godbene šole s svojim mnenjem o sposobnosti za godbo in z zdravniškim izpričevalom.

Po dovršenih treh letih polagajo gojenci končni izpit in se, ako ga naredo, dodelijo h godbi z najnižjim činom.

Vojaška zanatlijska (obrtna) šola v Kragujevcu.

Kurz šole traja šest let. Pričetek se razglasi pravočasno potom «Službenih Novin» in konkurzov.

Kandidat, ki želi vstopiti v vojaško zanatlijsko šolo, mora odgovorjati sledečim pogojem in predložiti nastopne dokumente:

1.) Dovoljenje staršev ali varuha, potrjeno od občine in sreskega poglavarstva, da sme vstopiti v vojno zanatlijsko šolo.

2.) Krstni list za dokaz, da ni mlajši od 12 in ne starejši od 15 let. Za računanje let velja koledarsko leto.

3.) Šolsko izpričevalo za dokaz, da je izvršil kakšen razred realke ali gimnazije, ali najmanj z zelo dobrim uspehom osnovno šolo in da je v šoli bil dobrega vedenja.

4.) Davčno potrdilo o imovinskem stanju.

5.) Domovnico od občine, da je državljan kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ako so mu starši pomrli, potem mora navesti, od katere bolezni so umrli.

6.) Kandidat napiše prošnjo svojeročno. V njej mora navesti, da se bo pokoril vsem šolskim pravilom in predpisom šolske uredbe.

Kandidat, ki ne pride neposredno iz šole, mora priložiti k prošnji potrdilo od občine, s čim se je bavil po izstopu iz šole in kakšnega vedenja je bil do dneva prijave; ako je bil med tem časom v srednji ali strokovni šoli, potem še izpričevalo dotične šole.

Prošnja in dokumente je pravilno kolkovati. Naznačiti je tudi natančen naslov kandidata ter poslati prošnjo do dneva, določenega v konkurzu, na naslov: Upravniku vojno-zanatlijske šole, Kragujevac. Kdaj se ima kandidat javiti v šolo zaradi

komisijsko-zdravniškega pregleda in polaganja sprejemnega izpita, se vidi iz konkurza,

Prosilci se izberejo po sledečem redu: Prvenstvo imajo vojne sirote brez staršev, potem otroci siromašnih invalidov, državnih mojstrov in delavcev, nato otroci ostalih staršev.

Stroške potovanja do Kragujevca, preživljanje v Kragujevcu in vrnitev nesprejetega kandidata nosi kandidat sam.

Po zdravniškem pregledu polaga prijavljeni kandidat sprejemni izpit v srbskem, hrvaškem ali slovenskem jeziku iz zgodovine in geografije Srbov, Hrvatov in Slovencev in računanja po programu, predpisanem za štiri razrede osnovne šole. Oni kandidati, ki so se učili v srednji šoli matematiko, ne polagajo izpita iz matematike.

Za sprejete gojence je šolanje popolnoma brezplačno ter dobijo še od države denarno pomoč za svoje vzdrževanje, ker ne dobe od države stanovanja, hrane, obleke itd. kakor v vseh ostalih šolah.

Šola ima dva tečaja: vajeniškega in pomožniškega. Oba tečaja trajata po tri leta.

Po izvršenem drugem tečaju dobe absolventi mojstrsko diplomu onega obrta, v katerem so se izučili, ter imajo pravico na dijaški rok.

Odredbe, ki veljajo za gojence vseh vojaških šol.

Vse šole se razpisujejo in objavljajo potom «Službenih Novin» in konkurzov nekoliko mesecev, pred početkom šolskega leta. V konkurzih je natančno navedeno, koliko gojencev bo sprejetih v dotično šolo, pod katerimi pogoji, na katero komando je treba vložiti prošnjo, kje se dobijo vozovnice za brezplačno vožnjo po železnici, kdaj se imajo javiti komandantu šole, odnosno upravniku, zaradi komisijsko-zdravniškega pregleda glede njihove sposobnosti za vojaško službo in kakšen sprejemni izpit morajo položiti.

V primeru, da kandidat ne bi bil sprejet zaradi nesposobnosti ali ker ni položil izpita, dobi vozovnico za brezplačno vožnjo po železnici od dotične šole do svojega prejšnjega bivališča.

Te ugodnosti nimajo kandidati vojaške zanatlijske šole.

Če bi gojenec za časa šolanja odpuščen iz šole zaradi slabega obnašanja ali pozvan pred vojaško sodišče, se ga takoj napoti s činom, ki ga je do tedaj imel, h komandantu dotične divizijske oblasti, kateri po teritoriji pripada, da ga razporedi v odgovarjajočo vrsto vojske na odsluženje polnega roka službe in še toliko časa, kolikor ga je prebil v šoli.

Sodnijsko obsojeni gojenci se odpustijo takoj iz šole, da odsede sodnijsko kazen.

Zaradi bolezni odpuščeni gojenci kakor tudi zdravniško-komisijsko začasno ali stalno nesposobne spoznani se odpustijo takoj iz šole. Zaradi bolezni ali začasne nesposobnosti odpuščeni gojenci se lahko po ozdravljenju in po njihovi želji ponovno sprejmejo v šolo, in to v oni tečaj, iz katerega so bili iz šole odpuščeni. Onim, ki se ne bi vrnili v šolo, se čas, ki so ga prebili v šoli, računa v rok službe pri poznejšem odsluženju kadrovskega roka v vojaški službi v primeru usposobljenosti.

Gojenci, katere spozna zdravniška superrevizijska komisija za delno sposobne, se odpustijo tudi takoj iz šole ter se dodelijo v odgovarjajočo neborračko edinico na odsluženje svojega roka.

Vzorec prošnje za sprejem v podoficirsko šolo.

Kolek 5 Din.

Ime in priimek,
dan, mesec in leto rojstva,
mesto, kraj.

Prošnja za sprejem v podoficirsko šolo.

Komandantu podoficirske šole

v

Spodaj podpisani N. N., rojen leta v
. in domovinsko pristojen v občino
., srez, prosim za sprejem
kot gojenec v podoficirsko šolo ter
prilagam vse v konkurzu zahtevane dokumente:

Domovnico, s katero dokazujem, da sem državljani kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Krstni list, da sem rojen leta

Šolsko izpričevalo o dovršeni šoli.

Nravstveno izpričevalo o vedenju in obnašanju.
Samski list, da nisem oženjen.

Dovoljenje staršev (varuha), da smem vstopiti
v podoficirsko šolo.

Izjavljam, da pristanem na vse pogoje, predpisane z uredbo o podčastniških šolah, v primeru, da bom sprejet kot gojenec.

Mesto, kraj, dan, mesec in leto.

Podpis.

Poklic
Mesto (ulica, hiš. št.)
Kraj
Oblast
Zadnja pošta

Vzorec dovoljenja.

D o v o l j e n j e,

s katerim jaz, spodaj podpisani, posestnik (uradnik, trgovec itd.) N. N. v občini sreza
. dovoljujem svojemu sinu N. N., rojenemu leta v in domovinsko pristojnemu v občino, srez, da sme vstopiti v podoficirsko šolo ter pristanem na vse pogoje, ki so predpisani z uredbo o podčastniških šolah.

Mesto, kraj, dan, mesec in leto.

Podpis.

Poklic
Mesto (ulica, hiš. št.)
Kraj
Občina
Srez

Da je to dovoljenje svojeručno podpisal posestnik (uradnik, trgovec itd.) N. N. iz občine, sreza, se potrjuje.

Mesto, kraj, dan, mesec in leto.

Zupan.

Pečat občine.

Pristnost podpisa in uradnega pečata se potrjuje.

Mesto, kraj, dan, mesec in leto.

Srezki poglavar.

Pečat glavarstva.

Kako je treba kolkovati prošnje in priloge za sprejem v vojaške šole in za oprostitev ali skrajšanje vojaške službe.

Prošnje 5 Din.

Za rešitev 20 Din (prošnje za sprejem v vojaške šole so te kolkovine proste).

Rodbinska pola: za prve tri rodbinske člane za vsakega po 10 Din, a za vsakega naslednjega člana po 5 Din (na primer: prosilec ima deset rodbinskih članov: $30 + 35 = 65$ Din).

Zdravniško izpričevalo, potrdilo občine, davčno potrdilo, domovnica, нравstveno izpričevalo, samski list, dovoljenje staršev ali varuha, da sme vstopiti v katerosibodi vojaško šolo, 20 Din.

Krstni list 10 Din.

Šolsko izpričevalo za osnovne šole in nižje razrede srednjih šol 5 Din.

Šolsko izpričevalo za višje razrede srednjih šol 10 Din.

Šolsko izpričevalo za višji tečajni izpit 30 Din. Vsako drugo učno izpričevalo 20 Din.

Vojniške izprave, odpustnice, uradna občinska potrdila glede vojaškega službovanja in vse druge priloge, za katere ni predpisana po zakonu o taksah že kaka kolkovina, 2 Din.

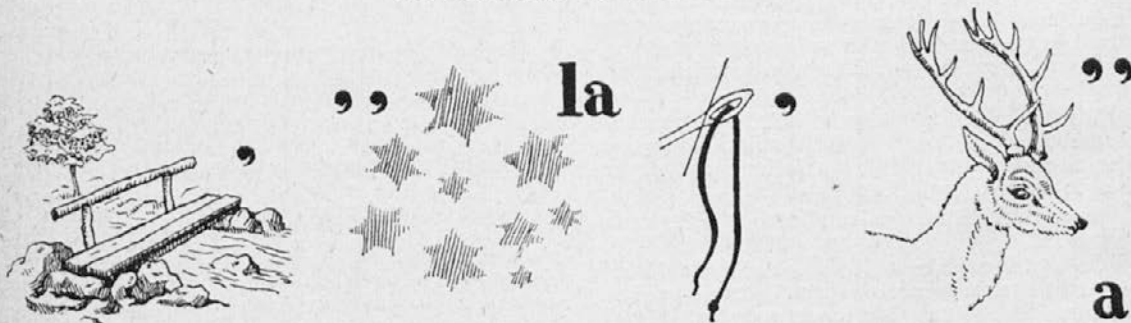
Pritožbe proti rešenju vojaške obveznosti se kolkujejo s kolkom za 20 Din in za rešitev se priloži tudi kolek za 20 Din.

Kandidati za vojaške šole, ki so siromašnega stanu, so po členu 5., točki 6., zakona o taksah oproščeni kolkovanja prošenj in njih prilog. Takim prošnjam mora občina priložiti ubožno izpričevalo.

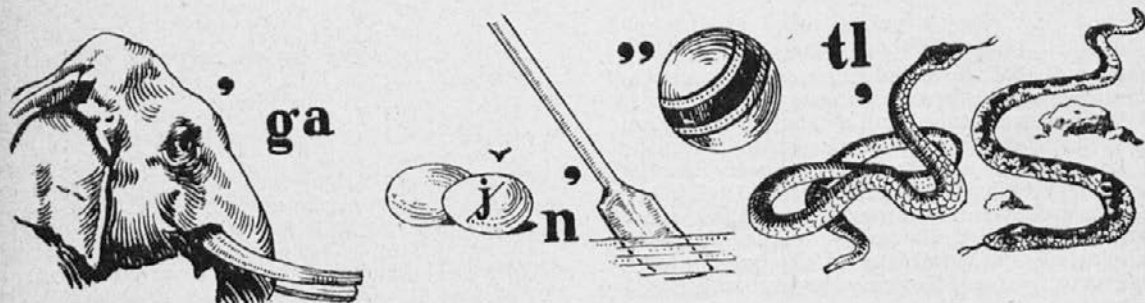
ZAPOMNI SI:

ŽALOSTNA RESNICA:

SPLETKARJEM:

VESTNIK VODNIKOVE DRUŽBE.

Delovanje družbe v prvem letu.

Vodnikova družba se je v prvem letu svojega obstoja krepko usidrala med Slovenci in izvršila med njimi veliko prosvetno in organizatorično delo. O njenem delovanju od ustanovitve (13. februarja 1926.) pa do konca prvega poslovnega leta (31. decembra 1926.) je podal pregledno sliko družbin občni zbor, ki se je vršil 2. aprila 1927. v Ljubljani.

Občni zbor je otvoril in vodil predsednik g. Rasto Pustoslavšek, ki je v programatično zasnovanem govoru očrtal nastanek in značaj Vodnikove družbe. Dotaknil se je družbenega razmerja do Mohorjeve družbe in poudaril, da Vodnikovo družbo ne vodi konkurenca, marveč le želja poglobiti prosvetno delo med Slovenci in ga kar najbolj razširiti. Odločno je zavrnil napade na Vodnikovo družbo in izrekel hvalo in priznanje vsem, ki so — često z izredno osebnjo požrtvovalnostjo — pripomogli družbi k častnemu in naglemu razmahu. Predvsem se je zahvalil številnim poverjenikom, ki so bili za svoje idealno delo često izpostavljeni napadom in celo preganjanjem, ter naprednemu časopisju.

Pred prehodom k ostalemu dnevnemu redu so zborovalci stoji počastili spomin umrlega poverjenika g. Frana Poljšaka.

Tajnik dr. Pavel Karlin je podal nato poročilo o delu, ki ga je opravil v prvem poslovnem letu družbin odbor. Ta je imel 35 sej, na katerih se je rešilo nebroj zadev, ki so v ozki zvezi z družbino organizacijo, s smernicami njenega delovanja in z nje gospodarsko konsolidacijo. Urediti je bilo treba družbino pisarno, navezati in vzdrževati stike s stotinami požrtvovalnih poverjenikov, rešiti tisoče dopisov, razposlati ogromno zalogo knjig. Posebej je tajnik poudaril, da se Vodnikova družba ni dala ugnati od neupravičenih in včasih zlobnih napadov, s katerimi so jo obsuli nasprotniki. Odbor je vzel nase vse težave takega boja in je v borbenosti in odločnosti sledil svoji ravno začrtani poti. Pozitivni uspehi leže na dlaní.

Iz blagajnikovega poročila, ki ga je tolmačil blagajnik g. Milan Sterlekar, je razvidno, da je imela družba v prvem poslovnem letu 314.500 Din dohodkov in 329.978 Din izdatkov. Ustanovnine je bilo vplačane 81.150 Din. Knjige so veljale 277.716 Din. Ostali izdatki odpadejo na upravne in pisarniške stroške ter na ekspedicijo knjig. Računski primanjkljaj je krit s knjižno zalogo.

Prof. Jos. Breznik je podal poročilo družbinoga gospodarja ter organizatorja. V prvem letu je imela družba 140 ustanovnikov in 14.623 letnikov, skupaj torej 14.763 članov. Ustanovnikov je bilo v ljubljanski oblasti 104, v mariborski 30 in izven Slovenije 6; med ustanovniki je 108 posameznikov in 32 društev, občin, denarnih zavodov itd. Letnih članov je bilo v ljubljanski oblasti 8382, v mariborski 5221, v ostalih delih države 501 in v Ameriki in drugod 519. Nasprotniki so trdili, da se Vodnikova družba ne bo mogla razmahniti na kmetih, številke pa govore drugače. V mestih in trgih

je štela 6883 članov, v vaseh pa 7740. Ljubljana jih je dala 2265, Maribor 856, Celje 469.

Organizacija družbe sloni na poverjenikih, ki jih je imela družba 431: v ljubljanski oblasti 245, v mariborski 147 in v raznih krajih 12. Vsi ti poverjeniki so marljivo in vestno delovali in jim gre največja zahvala za velik uspeh družbe. Le 16 poverjenikov in različnih vzrokov prevzetega dela ni izvršilo in ni družbi pridobilo nobenega člana.

Iz književnega poročila dr. Iv. Laha navajamo, da je občutno pomanjkanje leposlovnih in poljudno pisanih poučnih sestavkov delalo pri sestavi književnega programa odboru mnogo preglavic. Poleg tega se je bilo treba ozirati tudi na obseg knjig, ki iz gospodarskih razlogov skupno niso smele presegati 28 tiskanih pol. Kljub vsemu temu se je posrežilo odboru pripraviti članom za prvo leto prav lep knjižni dar, ki je pri ogromni večini članov radi zanimive vsebine in lepe opreme našel odobravanje. Knjige so izšle v 65.000 izvodih. Pripravljene so že tudi za prihodnje leto knjige, ki bodo zopet štiri, dve od teh okrašene s slikami: Vodnikova pratika, Fr. Bevka povest: Hiša v strugi, Zofke Kveder-Jelovškove mladinski spis: Vladka in Mitka in dr. Ivana Laha poučna knjiga o vodilnih slovenskih možeh pod naslovom: Vodniki in prekroki. Dr. Lah je podal nato smernice, ki vodijo družbo pri izdajanju knjig.

Po poročilu nadzorstva, ki ga je razvil načelnik g. A. Ribnikar, poudarjajoč, da je odbor gospodaril trezno in pametno ter je družbeno prvo leto tudi s finančne strani zadovoljivo, je občni zbor soglasno sklenil družbenemu odboru absolutorij.

Na predlog g. prof. Breznika se je določila nato za leto 1927. in 1928. članarina na 20 Din ter se je pritrnilo proračunu za 1927.

Po daljši debati, v kateri se je govorilo o smotrenem delovanju in širjenju družbe, je predsednik zaključil lepo uspeli občni zbor.

Knjige za leto 1927.

Ustanovniki in letniki dobe letos štiri knjige kot redno izdanje Vodnikove družbe:

1. **Vodnikovo pratiko za leto 1928.** Ta razkošno ilustrirana knjiga prinaša razen koledarske vsebine še nebroj zelo zanimivih sestavkov iz tehnike, zdravilstva, kulturne zgodovine, gospodarstva in potopisa ter zabavni koticček za mlade bravce. Pratici je priložena krasna slika našega kralja Aleksandra I.

2. **Francè Bevk: Hiša v strugi.** Pisatelj te iskrene povesti <iz neodrešene naše domovine> je Goričan. Rojen 17. septembra leta 1890. v Zakojci pri Cerknem, je bil najprej trgovski vajenec (do 17. leta), potem je napravil maturo na učiteljsku in je nekaj let učiteljeval na Goriškem. Nato je bil urednik raznih listov, zdaj živi od fašistov stalno preganjan kot ravnatelj Narodne knjigarne v Gorici. Napisal je mnogo povesti in črtic v naših mesečnikih in izdal več knjig (Pesmi, Faraon, Rablji, Mlada Breda, Tatič, Smrt pred hišo itd.). Sledeča fotografija kaže strugo in hišo, kjer se ponajveč godi naša zgodba.

3. Zofka Kveder-Demetrovičeva: Vladka in Mitka. Pisateljica te odlične knjige iz življenja mladih razposajenčkov se je rodila 22. aprila leta 1878. v Ljubljani. Izobraževala se je v Bernu, Zürichu, Monakovem, Pragi, Berlinu. Umrta je 21. novembra leta 1926. v Zagrebu. Pisala je v slovenskem, hrvaškem, češkem in nemškem jeziku romane, igre, povesti, podlistke, članke, kritike itd. Mnogo je tudi prevajala. Znale so njene knjige: Misterij žene, Ljubezen (enodejanke), Odsevi, Iz naših krajev (novele), Njeno življenje, Iskre, Enajst novel in roman Hanka (v hrvaščini) i. dr. Zadnja njena dela so drami Vnuč kraljeviča Marka in Arditi na otoku Krku ter zbirka črtic. — Korekturo te knjige je opravil izvrstni poznavalec slovenščine g. poštni ravnatelj Ivan Podgornik.

4. Dr. Ivan Lah: Vodniki in preroki. Avtor teh živahno pisanih življenjepisov naših slavni mož je gimnazijski profesor (rojjen 9. decembra leta 1881.). Šolal se je v Ljubljani in v Pragi, nato je prepotoval Rusijo in Balkan. Ze zgodaj se je pričel pisateljsko in publicistično uveljavljati. V najtežjih avstrijskih časih je bil kot vnet Jugoslovan eden prvih borcev za našo svobodo. Njegovo literarno delo je obširno. Lahko rečemo, da je sodeloval pri vseh slovenskih mesečnikih in dnevnikih, tu z novelami, črticami in pesmimi, tam s slovstvenimi in političnimi članki, esejji, kritikami, potopisi itd. Znale so njegove knjige Uporniki, Brambovc (2 zvezka), Vaška kronika, Angelin Hidar (korotanski roman), Spomini i. dr. Za oder je napisal predvsem Noč na Hmeljniku in Pepeluha. Mnogo tudi prevaja, zlasti iz češčine.

Članarina za leto 1928.

Za prihodnje leto ostane ista članarina kot je bila letos. Letniki v Jugoslaviji plačajo Din 20—, v sosednjih državah Din 34—, v Ameriki pa 1 dolar. Ustanovnina znaša 500 Din za osebo, 1000 Din za družino, društvo, zadrugo, občino ali šolo. Stroške za dostavitev knjig morajo v Jugoslaviji nositi člani sami.

Izvleček iz pravil Vodnikove družbe.

I. Ime in sedež.

§ 1. Društvo se imenuje «Vodnikova družba v Ljubljani». Svoj delokrog razteza po vsej državi in med našim narodom v inozemstvu. Sedež društva je v Ljubljani.

II. Namen društva.

§ 2. Namen društva je, jačiti narod z izobrazbo duševno in gospodarsko in mu krepiti narodno zavest.

IV. Članstvo.

§ 4. Člani so: 1.) ustanovni, 2.) častni, 3.) letni.
 § 5. Ustanovnik je vsakdo, katerega sprejme odbor in ki plača ustanovnino. Le-ta znaša za fizične osebe 500 Din, za pravna telesa 1000 Din (šole, društva, družbe, občine itd.), ki se lahko plačuje v petih letnih obrokih. Posameznik plača lahko več ustanovnin.

§ 6. Častne člane imenuje občni zbor za posebne zasluge, ki so si jih stekli z delovanjem za društveni namen.

§ 7. Letnik postane lahko vsakdo, ki ga je sprejel odbor in vpisal v društveno matico in ki redno plačuje letnino. Letnino določa občni zbor, in sicer vedno za eno leto naprej. Vplačana mora biti za vsako leto do konca marca.

V. Pravice in dolžnosti članov.

§ 8. Ustanovniki, ki so plačali že vso ustanovnino, imajo:

- a) na občnih zborih pravico staviti predloge, glasovati, voliti in voljeni biti;
- b) pravico, da brezplačno prejema vse redne društvene knjige.

Kolikor ustanovnin je plačal posameznik, toliko glasov ima na občnih zborih in po tolikokrat prejme vse redne društvene knjige, ako jih zahteva.

§ 9. Častni člani imajo iste pravice kakor ustanovniki.

§ 10. Letniki, ki so za tisto leto plačali letnino, imajo:

- a) na občnih zborih posvetovalno pravico in pravico, biti voljeni;
- b) pravico, da brezplačno prejema redne knjige onega leta, za katero so plačali letnino.

§ 11. Stroške za pošiljanje društvenih knjig plačujejo vsi člani sami.

VII. Občni zbor.

§ 13. Redni občni zbor skliče društveni odbor v prvem četrtletju vsakega leta. Izredni občni zbor skliče odbor v primeru potrebe, mora ga pa sklicati, če to zahteva najmanj ena tretjina ustanovnikov z navedbo vzroka.

§ 14. Pristop k občnemu zboru imajo vsi ustanovniki, častni člani in letniki. Njihove pravice so določene v §§ 8., 9. in 10. društvenih pravil.

§ 17. Občnemu zboru je pridržana zlasti pravica:

- a) voliti predsednika;
- b) voliti deset odbornikov;
- c) voliti tri člane nadzorstva;
- č) določati letnino;
- d) sklepati o proračunu in računskih zaključkih;
- e) o knjižnem programu za prihodnje leto;
- f) sklepati o premembi pravil;

- g) odločevati o samostojnih predlogih; ti se pa morajo najmanj osem dni poprej naznaniti odboru. Pozneje podani predlogi se pripuste le tedaj k razpravi, če sklene to občni zbor koncem ostalega dnevnega reda;
- h) odločevati o prizivih društvnikov zoper odborove sklepe;
- i) sklepati o razdružitvi društva.
- O obnem zboru se sestavi zapisnik, ki ga podpišejo predsednik, zapisnikar in še dva zborovalca. Vsi sklepi se vpišejo v posebno knjigo.

Odbor Vodnikove družbe.

- Rasto Pustoslemšek**, ravnatelj v Ljubljani, predsednik.
- Dr. Ljudevit Pivko**, narodni poslanec v Mariboru, prvi podpredsednik.

- Dr. Janko Šlebinger**, upravitelj licealne knjižnice v Ljubljani, drugi podpredsednik.
- Dr. Pavel Karlin**, profesor in književnik v Ljubljani, tajnik.
- Milan Sterlekar**, uradnik Mestne hranilnice v Ljubljani, blagajnik.
- Dr. Ivan Lah**, profesor in pisatelj v Ljubljani, književni referent.
- Josip Breznik**, profesor v Ljubljani, gospodar.
- Božidar Borko**, časnikar v Ljubljani, odbornik.
- Anton Podbevšek**, književnik v Ljubljani, odbornik.
- Dr. Joža Rus**, uradnik licealne knjižnice v Ljubljani, odbornik.
- Ivan Tavčar**, uradnik Agrarnega urada v Ljubljani, odbornik.

SEJMI.

LJUBLJANSKA OBLAST.

Mesto Ljubljana.

Ljubljana: Tržni dan vsako sredo in soboto; ako je v sredo ali soboto praznik, se vrši sejem dan poprej. — Živinski sejem vsako sredo razen nedelj in praznikov (se resnično vrši le prvo in tretjo sredo v mesecu). — Aprovizacijski trg vsak dan razen nedelj in praznikov. — Miklavžev sejem ves teden pred sv. Miklavžem, božični sejem ves teden pred božičem (se vršita tudi ob nedeljah in praznikih).

Srez Brežice.

- Artiče:** Od svetovne vojne dalje se sejmi ne vrše več.
- Brežice:** 14. febr., ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja), 13. jun., 10. avg., 6. nov., zadnja sobota pred božičem, vsako soboto v tednu (samo za živino), ako je na ta dan praznik, se vrši sejem prejšnji delavnik.
- Dobova:** 31. jan., 26. marca, 25. apr., 10. jul., 13. sept., 9. dec.
- Golobinjek-Manga:** 14. sept.
- Kapele:** 17. jan., 10. marca, 17. apr., 7. jun., 17. avg., 17. sept.
- Pišce:** 19. febr., 8. jul., 1. avg. (samo za živino), 6. okt., 3. nov. (sejem za blago se vrši tudi ob živinskem sejmu).
- Planina:** 11. jan., 1. marca, 12. maja, 15. jun., 12. jul. (zadnji štirje samo za živino), sobota pred praznikom angela varuha, 15. okt., 3. dec. (zadnja dva samo za živino; kljub temu se vrši sejem za blago ob vseh živinskih sejmih).
- Rajhenburg:** 29. jan., veliki četrtek, ponedeljek po šesti nedelji po Veliki noči, 30. jun., 26. avg., 10. okt.
- Sevnica:** 14. febr. (ako je na ta dan praznik, prejšnji ali naslednji delavnik), ponedeljek po tih nedelji, tretja sredo po Veliki noči, 22. jun., 16. avg., 21. okt., 6. dec.
- Sv. Lenart:** 3. apr., 18. jul., 20. sept., 6. nov.
- Videm:** 21. jan., 20. febr., 1. apr., 21. maja, 3. avg., 26. okt., 16. dec. (vsi samo za živino).
- Zdole:** 15. marca, 24. apr. (samo za živino), 15. julija in 15. sept. (kramarji pridejo tudi na sejem 24. apr.).
- Zgornja Sušica:** 22. jan., 26. marca, 25. okt. (se ne vrše več), 16. maja in 30. nov. (oba za blago).
- Zigarski vrh:** 21. marca, 13. jun., 1. sept. (vsi za živino).

Srez Črnomelj.

- Črnomelj:** Vsak torek po prvi kvatni nedelji, v velikem tednu, po binkoštni kvatni nedelji, po sv. Petru in Pavlu, po kvatni nedelji v septembru, po sv. Simeonu in Judi, po kvatni nedelji v decembru. Vsak prvi četrtek v januarju, februarju, maju, avgustu in septembru.
- Gradac:** 21. jan., 11. marca, 13. maja, 8. jul., 9. sept. in 25. nov.
- Metlika:** Vsak torek po sv. Treh kraljih, Svečnici, sv. Jožefu, beli nedelji, binkošti, sv. Marjeti, velikem Šmarnu, sv. Mihaelu, sv. Martinu in sv. Miklavžu; 1. marca in 30. junija.
- Planina:** 1. maja, ponedeljek po prazniku angela varuha (koncem avgusta ali začetkom septembra).
- Semič:** 14. febr., 26. apr., 15. jun., 24. jul., 12. okt.
- Stari trg:** 18. marca, 13. jun. (vsak en dan poprej).
- Vinica:** Vsak ponedeljek po spreobrnjenju sv. Pavla, tih nedelji v postu, Vnebohodu, sv. Marjeti, Marijin. imenu.

Srez Kamnik.

- Domžale:** 4. jan., 4. maja, 26. jul., 25. nov.
- Dob:** 14. febr., 15. jun., 10. avg., 28. dec.
- Krašnja:** 5. avg. pri Sv. Ožboltu, 21. dec. pri Sv. Tomažu.
- Kamnik:** 20. jan., 12. marca, 9. jun., 24. avg., 15. okt., 4. dec.
- Lukovica:** 3. febr., 26. marca, 27. apr., 9. sept., 18. okt.
- Mengeš:** 9. febr., 25. maja, 5. jul., 29. sept., 6. nov., 13. dec.
- Moravče:** 24. febr., veliki ponedeljek, 16. maja, 21. jun., torek po sv. Jerneju (24. avg.), 11. nov.
- Zgornji Tuhinj:** 20. febr., 3. apr., 12. jul., 21. sept.

Srez Kastav.

- Kastav:** 20. jan., 22. maja, prva nedelja v okt., 13. dec.
- Sv. Matej:** 24. febr., 21. sept.

Srez Kočevje.

- Banja Luka:** 2. maja, 23. jul., 15. sept. (se ne vrše več).
- Dolenja vas:** 14. febr., 30. maja, 5. jul., 4. sept.
- Fara:** 3. maja, 15. avg., prvi ponedeljek v okt., 21. nov.

Gora: Prvi ponedeljek po sv. Juriju, prvi ponedeljek v aprilu, 5. avg. in prvi ponedeljek v sept. (se vsi ne vrše več).

Kočevje: 20. jan., 20. marca, 4. maja, 15. jun., 25. jul., 24. avg., 16. okt., 30. nov., 31. dec.

Kočevska Reka: 16. maja, 2. jul.

Kostel pri Kočevju: 6. jan.

Koprivnik: 12. maja, 5. jun., 20. jul., 27. sept.

Livold: Prvi ponedeljek v aprilu, prvi ponedeljek v sept.

Loški Potok: 3. febr., 4. apr., 7. julija, prvi ponedeljek po Marijinem rojstvu; sejmi se vrše «Na Hribu».

Mala Gora: 25. maja, 30. jun.

Mozelj: 25. apr., 20. maja, 30. jun.

Nemška Loka: Peto soboto po Veliki noči, drugo soboto po sv. Petru in Pavlu (se ne vršita več).

Osilnica: 1. jun., 1. avg., 15. sept. (se ne vrše; obravnava še v teku); 24. apr., 29. jun., 15. avg. (samo za blago).

Pri Cerkvi: Prvi četrtek po beli nedelji, 27. jun., 28. avg.

Zdenska vas (Pri Sv. Antonu): Ponedeljek pred cvetno nedeljo, 13. jun., 17. jul., v sredo po rožnovenski ned.

Rižnica: 2. jan., prvi ponedeljek po beli nedelji, 24. jun., prvi ponedeljek po 2. avg., 21. sept.

Sodražica: 22. jan., četrtek pred sv. Gregorjem (v marcu), četrtek pred sv. Janezom Nep. (v maju), 22. jul., 2. sept., četrtek pred sv. Terezijo (v oktobru).

Stara cerkev: 5. apr., 1. jun.

Stari Log: 13. jul. (samo za živino).

Trava: 1. maja, 5. jun., 10. avg.

Turjak: 12. marca, 30. nov.

Velika Slivica: 27. apr., 28. sept.

Velike Lašče: Ponedeljek pred sv. Matijem, četrtek pred binškoštni, 21. jun., 9. sept., 6. nov., 16. dec.

Velike Poljane: 10. apr., 10. okt.

Videm: 17. jan., 1. maja, 31. avg., 5. dec.

Vrhive: Tretji ponedeljek po Veliki noči, 5. avg. (oba samo za živino).

Srez Kranj.

Cerklje: 17. jan., cvetni petek, 16. avg. (sv. Rok), 21. okt. (sv. Uršula).

Kranj: Prvi ponedeljek v maju, septembru, oktobru, novembru in decembru, oziroma prihodnji ponedeljek; tržni dnevi vsak ponedeljek.

Poljane: 4. maja, 11. nov.

Selca: 3. maja, 4. okt. (se ne vršita več).

Škofja Loka: 3. febr., 17. marca, 24. apr., 24. jun., 16. avg., 29. sept., 25. nov.; tržni dnevi vsako soboto (če pade na sejmski ali tržni dan nedelja ali praznik, se vrši sejem dan poprej).

Trata: 25. apr., 16. avg. (samo za blago, se oba ne vršita več).

Tržič: 20. marca, 20. maja, 1. okt., 27. nov. (samo za blago); tržni dnevi vsako soboto.

Železniki: 17. jan., 30. nov. (samo za blago).

Srez Krško.

Boštanj: Sobota po pustu, 31. maja, sobota po sv. Urhu (4. jul.), petek po nedelji Marijinega imena (sept.).

Bučka: 24. febr., 25. apr., ponedeljek pred 24. jun., ponedeljek pred 29. sept., 11. nov.

Bušeča vas: Torek po beli nedelji, torek po binškoštnih, 9. sept., 12. nov.

Brunk: Petek pred cvetno nedeljo, 13. jun.

Drnovo: 12. marca, 24. jun., 29. sept.

Glančnik: Ponedeljek po sv. Urhu (4. jul.).

Jesenice: 22. jul., 2. nov. (samo za blago).

Jagnenca: Ponedeljek po beli nedelji, 15. jun., 13. jul. (samo za živino).

Krško: 3. febr., 17. marca, 4. maja, 4. jul., sobota pred angelsko nedeljo, poned. po sv. Luki (18. okt.), 26. nov.; prvo sredo v januarju, aprilu, juniju, avgustu in decembru (zadnjih pet samo za živino).

Kostanjevica: 17. jan., ponedeljek pred tiho nedeljo, 31. maja, ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.), ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.), kvatni ponedeljek v adventu.

Leskovec: Ponedeljek pred sv. Jurijem (24. jun.), 26. jul., 14. avg.

Mokronog: Sobota pred tiho nedeljo, sobota po Sreči Jezusovem (11. jun.), sobota pred sv. Jernejem (24. avg.), tretjo soboto v septembru, 28. okt., 9. dec.; vsak prvi četrtek v mesecu samo za živino (ako pade na sejmski dan praznik ali nedelja, se vrši sejem dan poprej).

Radeče: 25. jan., prvi ponedeljek v postu, ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.), 28. jun., 9. avg., 1. sept., 11. okt., ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.), 27. dec.

Raka: 10. marca, 19. nov.

Sv. Jurij: 25. apr., 24. jun.

Studenc: 31. marca, 16. maja, 8. avg.

Št. Janž: Prvi kvat. torek, ponedeljek po kresu (24. jun.), tretji kvatni torek.

Št. Jernej: Četrtek po Svečnici (2. febr.), 12. apr., ponedeljek po kvatni nedelji v maju, 24. avg., ponedeljek po vernih dušah.

Št. Rupert: Drugi ponedeljek po Veliki noči, ponedeljek po Rožnovenski nedelji, ponedeljek pred sv. Andrejem (30. nov); (se vsi ne vrše več).

Skocijan: 15. apr., 15. jul., vsak kvatni četrtek.

Topolovec: Torek pred binškoštni, 7. sept.

Telče: Ponedeljek po sv. Jakobu (25. julija); (samo za blago).

Trebelno: Sobota pred belo nedeljo (se ne vrši več).

Tržišče: Ponedeljek pred Vnebohodom, 5. okt.

Veliki Cirknik: Prvi petek v postu, sredi pred binškoštni, Vesela gora: 12. marca, 27. apr., četrtek pred binškoštni, sobota pred 8. sept., 27. okt.

Srez Laško.

Dol: 10. marca, ponedeljek po sv. Juriju, na sv. Ignacija dan, ponedeljek po sv. Mihaelu.

Jurklošter: 1. febr., 1. jul., 4. okt., 13. dec.

Laško: 24. febr., veliki četrtek, binškoštni torek, 24. jun., 24. avg., 21. sept., 11. nov., 21. dec.

Loka: 5. maja, 22. maja, četrtek po Telovem, 5. avg., ponedeljek po Marijinem imenu.

Smarjeta: 21. marca, 7. sept. (Za sejma dne 25. julija in 10. oktobra je postopanje še v teku.)

Trbovlje: 17. marca, 15. maja, 10. avg., 18. okt.

Srez Litija.

Brezovo: Prvi četrtek po Veliki noči, prvo soboto po sv. Urhu, četrtek v križevem tednu.

Dole: 26. marca, četrtek po sv. Rešnjem telesu, 5. avg.

Izlake: 17. febr., 24. apr., poned. po sv. Egidiju, 21. okt.

Javorje: Torek po tih nedelji, 24. avg.

Kotrež: 17. jan., 12. marca (se ne vrši več), 16. jun.

Litija: Ponedeljek po sredpostni nedelji, 4. maja, ponedeljek po sv. Rešnjem telesu, ponedeljek po sv. Mihaelu, ponedeljek po sv. Miklavžu.

Martinja vas: Ponedeljek pred sv. Miklavžem.

Moravče: Četrtek pred pustno nedeljo, tretji dan po sv. Jerti, torek pred binkoštni, ponedeljek pred sv. Martinom.

Polšnik: Ponedeljek po sv. Urhu.

Radohova vas: 2. jan., pustni ponedeljek, na sv. Lukeža dan, binkoštni torek.

Sv. Križ: Ponedeljek po sv. Uršuli.

Stičina: Veliki četrtek, ponedeljek po Vnebohodu, 20. avg., 25. nov.

St. Lambert: 14. febr., 22. maja, 17. sept.

Smartno: Torek po 14. febr., ponedeljek po sv. Jakobu, torek po 8. sept., ponedeljek po sv. Martinu.

St. Vid: Sreda po Veliki noči, 15. jun., ponedeljek po malem Smarnu, drugi ponedeljek po sv. Mihaelu, sobota pred sv. Martinom.

Tirna: 1. maja, 9. jun., 9. jul. (se vsi ne vršé več).

Videm: Ponedeljek po sv. Treh kraljih, 1. marca, ponedeljek po beli nedelji, 16. maja, 5. avg., 27. sept.

Vače: Ponedeljek po beli nedelji, torek po drugi kvatrni nedelji, 16. avg., 30. nov.

Višnja gora: 21. jan., ponedeljek pred postnim tednom, ponedeljek po prvi kvatrni nedelji, ponedeljek po cvetni nedelji, ponedeljek po drugi kvatrni nedelji, 24. jun., 26. jul., 1. sept., ponedeljek po tretji kvatrni nedelji, ponedeljek po Vseh svetih, ponedeljek pred četrto kvatarno nedeljo.

Veliki Gaber: 4. jul., 26. avg.

Zagorje: 9. febr., cvetni četrtek, 12. maja, 30. jun., 29. avg., 3. nov., 31. dec.

Zubna: 24. febr., 21. okt.

Srez Ljubljana okolica.

Borovnica: 5. febr., 15. apr., 27. sept., 6. dec.

Dolsko: Ponedeljek po tihi nedelji, 21. oktobra, na dan sv. Uršule (če je ta dan nedelja, se vrši sejem naslednji ponedeljek).

Senožeti (obč. Dolsko): 20. maja, 18. nov. (če je ta dan praznik ali nedelja, se vrši sejem dan pozneje).

Studenc-Ig (na «Turneku»): 27. febr., 20. marca, drugi ponedeljek po Veliki noči, prvi četrtek po binkoštnih, 10. avg., 11. nov.

Smarje: Torek po sv. Florijanu, 16. avg.

Vrhnika: Kvatrni ponedeljek v postu, prvi torek po Veliki noči, ponedeljek pred Vnebohodom, ponedeljek po sv. Trojici, 25. jul., 6. nov., 27. dec.

Srez Logatec.

Begunje: 18. marca, 8. okt.

Cerknica: 24. febr. (v prestopnih letih 25. febr.), četrti ponedeljek po Veliki noči (ne vštévši velikonočnega), 26. jul., 2. nov.

Dolnji Logatec: 3. jan., 12. marca, 24. okt.

Gornji Logatec: 7. febr., dan po Vnebohodu, ponedeljek po rožnovenski nedelji, 13. dec.

Grahovo: 9. febr., 22. marca, 17. apr., 15. nov.

Hotedršica: 15. apr., 21. nov.

Lož: 19. febr., 15. marca, 4. maja, 10. jun., 16. avg., 28. okt., 5. dec.

Nadlesk pri Starem trgu: 28. marca, 20. sept., 15. okt.

Nova vas: 1. marca, 24. maja, 22. avg., 29. sept.

Planina: 24. apr., 12. jul., 30. nov.

Rakek: 30. jan., 2. apr., 30. jun., 16. sept.

Rovte: Ponedeljek po tihi nedelji, 24. jun., 10. avg., 29. sept.

Sv. Vid: Ponedeljek po sv. Juriju, sv. Vidu, sv. Jerneju.

Unc: 17. jan., prvi ponedeljek v marcu.

Zirovnica: Ponedeljek po sv. Treh kraljih, 14. febr., sreda pred Binkošti, 15. dec.

Ziri: Sredpostna sreda, sreda po Veliki noči, 13. jun. (sv. Anton), 4. jul. (sv. Urh), 21. okt. (sv. Uršula).

Srez Novo mesto.

Brusnice: Delavnik pred 19. marcem, zadnjo soboto pred kvatrnim tednom v septembru. (Ako pade sejmski dan na praznik, se sejem vrši delavnik pred tem dnem.)

Ceremošnjice: 24. febr., 24. jun., 12. sept.

Kandija: Vsak četrtek po 15. vsakega meseca (sejem za živino in stavbni les).

Lukovik: 16. maja, prvi ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.).

Mirna: 24. jun., 2. nov.

Mirna peč: Ponedeljek po sv. Jožefu (19. marca), 31. maja, 30. jun., 29. sept., 29. dec.

Novo mesto: Torek po sv. Antonu (v januarju), torek pred sv. Jurijem (v aprilu), torek po sv. Jerneju (v avgustu), torek po sv. Lukežu (v oktobru), (če pade god svetnika na torek, se vrši sejem tisti torek); torek po prvi adventni nedelji; sejmnica vsak prvi ponedeljek v mesecu (če pade dan sejmnice na praznik, se sejmnica vrši prihodnji prvi ponedeljek v istem mesecu).

Smuka: 10. marca.

St. Lovrenc: 10. avg., 23. nov.

Trebnje: 13. jun., 13. jul., 16. avg.

Toplice: Ponedeljek po sv. Matiji (24. febr.), ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja), 27. jul., 14. avg., četrtek po rožnovenski nedelji.

Velika Loka: 8. marca, 21. jun., 30. avg., 16. dec.

Zagradec: Sobota pred belo nedeljo, 7. sept. (pred malim Smarnom).

Zužemberk: 3. febr., 17. marca, 24. apr., dan po Vnebohodu, 9. jun., četrtek po sv. Urhu (v juliju), 9. avg., 14. sept., 28. okt., 6. dec.

P r i p o m b a. Ako pade sejmski dan na nedeljo ali praznik, se vrši sejem prihodnji delavnik v krajih: Ceremošnjice, Lukovik, Mirna, Mirna peč, Smuka, St. Lovrenc, Trebnje, Toplice, Velika Loka, Zagradec in Zužemberk.

Srez Radovljica.

Bobinska Bistrica: 1. maja in 18. okt. (samo za živino), 24. jun. in 6. dec. (samo za blago).

Bitnje: 26. jul. (samo za blago).

Jesenice: 4. maja, binkoštni ponedeljek (samo za blago), prvi ponedeljek v oktobru (samo za blago), 6. nov., 3. dec.

Kranjska gora: 20. marca, drugo soboto v oktobru (samo za živino), drugi ponedeljek v oktobru (samo za blago).

Lesce: 24. febr., torek po Veliki noči, 29. sept., 21. okt. (zadnja dva samo za živino).

Radovljica: 12. marca, 24. apr., binkoštni torek, 26. jul., 28. okt., 13. dec.

Sava: 14. febr., 19. marca, 29. jun. (vsi samo za blago).

Spodnje Gorje: Cvetni petek, 12. nov.

P r i p o m b a. Ako pade sejmski dan na nedeljo ali praznik, se vrši sejem naslednjega dne v krajih: Bobinska Bistrica, Kranjska gora, Lesce, Radovljica in Spodnje Gorje.

MARIBORSKA OBLAST.

Srez Celje.

Celje (mesto): Letni sejmi prvi torek vsakega meseca in v soboto po predpustu se začasno ne vršijo. — Letni sejmi 21. okt. in 30. nov. — Svinjski sejmi vsako sredo in soboto.

Braslovče: V ponedeljek pred sv. Matijo, na cvetni petek, v ponedeljek pred sv. Matevžem, v ponedeljek pred sv. Martinom.

Dobrna: Ponedeljek po 2. febr., kvatni četrtek v sept., 6. dec.

Dramlje: 2. apr., 22. okt. (se ne vršita več).

Frankolovo: 17. marca, 24. sept.

Motnik: Tretji ponedeljek v pustu, 22. apr., 2. jun., sredo po roženovski nedelji.

Nova cerkev: Ponedeljek po sv. Treh kraljih, četrtek po Veliki noči, ponedeljek po Telovem, 6. nov.

Petrovče: 7. jan., 4. marca, 2. jul., 14. sept.

Svetina: Ponedeljek po Mariji Snežni, 25. maja.

Sv. Jurij ob Taboru: 29. jan., 10. marca, 25. apr., 21. nov.

Sv. Jurij ob južni železnici (trg): 12. marca, 24. aprila, 4. maja, 6. jun., ponedeljek po letnih in jesenskih kvatrah, 28. okt. (Izvojni sejmi.)

Sv. Jurij ob južni železnici (okolica): 2. jan., 10. febr., 31. maja, 22. junija, 12. avg., 19. nov., 10. dec. (Izvojni sejmi.)

Sv. Lovrenc pri Prožimu: Sejmi se ne vrše več.

Teharje: 21. jan., 22. febr., 26. marca, dan po Oznanjenju Marije, 26. jul., 12. okt., 24. nov., 19. dec.

Trojane - Sv. Gotard: Petek pred cvetno nedeljo, 5. in 25. maja, 2. jul.

Velika Pirešica - Ternovo: 21. marca.

Vojnik: Ponedeljek pred Svečnico, ponedeljek po Beli nedelji, 16. maja, 4. jul., 7. sept., 18. okt. (Izvojni sejmi.)

Vransko: 3. marca, drugo sredo po Veliki noči, 29. sept., 15. nov.

Zalec: 14. febr., 14. jun., 25. jul., 30. avg., 4. okt., 13. dec.

Srez Čakovec.

Čakovec: 3. febr., cvetni ponedeljek, 30. jun., 3. avgusta, 13. okt., 25. nov.; vsako prvo sredo v mesecu, vsako sredo v tednu za prašiče.

Gornji Mihaljevec: 20. avg. (za goved).

Mursko Središče: 1. maja, 26. jun., 19. avg., 26. okt. (za živino).

Nedelišče: 10. marca, 15. apr., 15. jun., 12. avg., ponedeljek po angelski ned., 15. okt., 11. nov., 13. dec. (za živino).

Podturen: 8. jun., 14. avg., 17. sept., 12. nov. (za goved).

Raskrižje: Na belo sredo, 16. maja, 24. jun., 10. avg. (za goved).

Sv. Jelena: 22. maja, 22. sept. (za živino).

Strigova: 18. marca, 21. jul., 29. sept. (za goved).

Vratišinec: 14. febr., 13. jul. (za živino).

Srez Dolnja Lendava.

Beltinci: 20. jan., 24. febr. (v prestopnem letu 25. febr.), 25. apr., 27. jun., 15. jul., 5. nov.

Bogojina: 15. febr., 20. marca, 19. maja, 4. sept., 15. nov.

Črenšovci: Ponedeljek po 3. maju, 25. jul.

Dobrovnik: Ponedeljek po Telovem, 25. jul.

Dokležovje: 18. jun., 21. avg.

Dolnja Lendava: 25. jan., četrtek po tretji postni nedelji, veliki četrtek, poned. po binškošnih, 28. jul., 28. avg., 28. okt., četrtek pred božičem (samo svinjski sejem). — Vsak torek svinjski sejem.

Turnišče: Četrtek pred cvetno nedeljo, drugi ponedeljek po Veliki noči, 2. jun., četrtek pred binškošmi, četrtek pred Veliko mašo, drugi dan po Mali maši, 4. okt. (tudi sejem za drobnico). — Vsak četrtek svinjski sejem.

Srez Gornji grad.

Gornji grad: 6. febr., 4. maja, 28. okt. (samo za blago).

Ljubno: 1. maja, 24. jun., 26. avg. (samo za blago).

Mozirje: 22. jan., 24. apr., binškošni torek, 15. jun., 16. avg., ponedeljek pred malim Šmarnom, 18. okt.

Rečica ob Savinji: 4. jul., 4. nov. (samo za blago).

Srez Konjice.

Konjice (trg): 5. jan., 9. febr., 1. marca, vel. četrtek, križeva sredo, 24. jun., 31. jul., 31. avg., ponedeljek po sv. Mihaelu, 4. nov., 3. dec.

Loče: 24. febr., ponedeljek po tihi nedelji, binškošni torek, 13. jun., 13. jul., 15. okt., 25. nov. (sejmi se začasno ne vrše).

Oplotnica: 3. marca, 25. apr., 15. jun., ponedeljek po škapulirski nedelji, 16. avg., drugi ponedeljek po roženovski nedelji, 11. nov.

Vitanje: Sredpostna sredo, 24. marca, 25. maja, 20. jul., 14. sept., 2. nov., 27. dec.

Zreče: 29. jun., 2. sept. (se začasno ne vršita).

Srez Ljutomer.

Apače: Četrty ponedeljek po Veliki noči, 9. sept., tretji ponedeljek v oktobru.

Cven: 20. marca, 9. sept.

Gornja Radgona: 3. febr., 25. maja, 10. avg., 15. nov.

Križevci: Ponedeljek po črni nedelji, 26. jul., 6. nov. (samo za blago).

Ljutomer: 11. jan., 8. febr. (oba za živino), 8. mar., 5. apr., 10. maja, 7. jun. (vsi štirje za živino in blago), 12. jul., 9. avg. (oba za živino), 20. sept., 11. okt. (oba za živino in blago), 8. nov. (za živino), 13. dec. (za živino in blago). Vsak torek in petek tržni dnevi za živila. 10. maja in 11. okt. tudi za konje.

Mala nedelja - Bučkovec: Četrtek pred nedeljo sv. Trojice, 21. okt. (samo za živino).

Trbegovci - Sv. Duh na Stari gori: 24. avg., 13. dec.

Veržej: 6. maja, 29. sept., 30. nov.

Srez Maribor, desni breg.

Fram: 25. jul., 21. sept. (se začasno ne vršita).

Poljčane: Ponedeljek po postni kvatni nedelji, ponedeljek po cvetni nedelji, ponedeljek po Vnebohodu, sobota pred Janezom Krstnikom, 10. julija (Amalija), 29. avg., sobota po roženovski nedelji, 16. nov.

Rače: 14. febr., binškošni torek, 15. okt. (se začasno ne vršijo).

Slovenska Bistrica: 24. febr., Veliki petek, 4. maja, 4. jun., 25. jul., 24. avg., 24. sept., 28. okt., 23. nov.

Spodnja Polskava: 3. febr., 10. marca, 30. jun., prvi ponedeljek po 7. avg., prvi ponedeljek po 9. sept. (se začasno ne vrše).

Srez Maribor, levi breg.

Maribor (mesto): Drugi in četrty torek v mesecu sejmi za goved, konje, ovce, koze. Svinjski sejmi vsak petek.

Sv. Anton v Slovenskih goricah: 28. apr., 22. jun., sobota pred 8. sept. (sejmi se začasno ne vrše).
Sv. Jurij ob Pesnici: 23. apr., 8. jul., 20. avg., 19. nov. (sejmi se začasno ne vrše).
Sv. Lenart v Slovenskih goricah: 20. jan., 25. marca, ponedeljek po beli nedelji, 19. maja, 24. jun., 2. avgusta, 5. sept., 4. okt., 6. nov.
Sv. Trojica v Slovenskih goricah: 20. marca, 31. maja, ponedeljek po kvatrti nedelji v juniju, 28. avg., ponedeljek po kvatrti nedelji v oktobru.
Ščavnica - Sv. Ana: 17. jul., 14. sept.
Šmarjeta ob Pesnici: 27. maja, 9. jun., 20. jul., 24. nov.
Št. Ilj: 9. apr., 16. maja, 3. sept., 9. dec.
Velka - Marija Snežna: 20. maja, 6. avg.
Zgornja Kungota: 1. apr., 7. okt.

Srez Murska Sobota.

Cankova: 19. marca, ponedeljek po cvetni nedelji, na Rupertovo (sept.), 11. nov. (samo za blago).
Gornja Lendava: 28. marca, 21. jun., 16. avg., 29. sept., 30. nov. (samo za blago).
Gornji Petrovci: V nedeljo sv. Trojice, 4. jun., 8. sept., 28. okt. (samo za blago).
Hodoš: 10. marca, 5. jul., 19. avg., 5. okt. (za živino in blago).
Križevci: 16. apr., 4. jul.
Martjanci: 6. avg., 11. dec.
Murska Sobota: Ponedeljek pred pustno nedeljo, drugi ponedeljek pred Veliko nočjo, četrti ponedeljek po Veliki noči, 24. jun., 24. avg., 15. okt., 6. dec.
Prosenjakovci: 15. marca, 16. jun., 2. sept., 28. nov.
Puconci: 28. maja, 10. jul., 10. sept., 10. nov.
Rakičan: 26. marca, torek po binškošnih, 2. jul., 16. avg., 8. okt.

Srez Prevalje.

Črna: V ponedeljek po sv. Florijanu, na dan sv. Ožbolta, na god sv. Uršule.
Dravograd: 20. marca, 9. maja, 15. jun., 2. avg., 22. sept., 3. nov.
Guštanj: 24. marca, 24. jun., 18. okt., 25. nov.
Kapla: 7. jul., 13. sept.
Kotlje: 25. maja, 13. jul.
Marenberg: Četrti ponedeljek po božiču, 1. marca, ponedeljek pred cvetno nedeljo, binškošni torek, 21. jun., 31. jul., 29. sept., 11. nov.
Muta: 1. maja, 17. jul., 29. avg., 28. okt.
Prevalje: V četrtek pred sv. Urbanom, četrtek po sv. Jeronimu.
Remšnik: 2. jul., 24. sept.
Ribnica: 10. apr., ponedeljek po 24. jun., ponedeljek po 21. okt.
Vuhred: 10. marca, 4. sept.
Vuzenica: Prvo soboto v postu marca, 25. apr., 4. jul., 16. avg., 6. dec.

Srez Ptuj.

Ptuj (mesto): 23. apr., 5. avg., 25. nov. (za konje, živino in blago). — Vsak prvi in tretji torek v mesecu konjski in živinski sejmi. — Vsako sredo svinjski sejem.
Breg: Drugi ponedeljek v maju, 6. jun., drugi ponedeljek v juliju, 26. avg., drugi ponedeljek v septembru.
Ormož: Vsak prvi ponedeljek v mesecih: januarju, februarju, marcu, maju, juniju, juliju, septembru, oktobru, decembru, dalje v petek na dan Device Marije (aprila), ponedeljek po sv. Jakobu (avgusta), na dan sv. Martina (novembra).

Ptujska gora: 18. marca, veliki torek, 3. maja, sobota po Vnebohodu, 2. jul., 14. avg., 7. sept., 31. okt.
Sv. Andraž v Slovenskih goricah: 13. jun., 30. nov.
Sv. Bolfenk - Trnovska gora: 30. jun., 2. sept.
Sv. Tomaž: 21. jun., 29. avg., 28. okt., 3. dec.
Sv. Urban: 25. maja, 25. jul.

Srez Slovenjgradec.

Slovenjgradec: 25. jan., drugo soboto v postu (februarja), četrto soboto v postu (marca), šesto soboto v postu (aprila), 12. maja, 10. avg., prvi ponedeljek v sept., prvi ponedeljek v okt., 19. nov.
Šoštanj: Četrtek pred pustno nedeljo, veliki torek, 22. jun., 12. jul., 29. sept., ponedeljek pred sv. Katarino.
Št. Ilj pod Turjakom: 20. apr., 2. jul., sobota pred angelško nedeljo.
Št. Ilj pri Velenju: Ponedeljek pred cvetno nedeljo, 4. avg., 1. sept.
Št. Janž pri Dravogradu: 15. apr., 13. jun., ponedeljek po Imenu Marijinem (sept.), 9. okt.
Sv. Lenart pri Mislinju: Pustni ponedeljek, 1. jun., 15. okt.
Velenje: Četrtek po pepelnični sredi, 1. maja, ponedeljek pred binškošni, 18. jul., 24. avg., 24. okt.

Srez Šmarje pri Jelšah.

Dobje: Sobota po Veliki noči, 16. jul., sredi pred imenom Marije (sept.), 25. nov.
Imeno: Vsak prvi petek v mesecu svinjski sejmi (obnovljeni z junijem 1927).
Koprivnica: 25. jan., 3. marca, 13. jul.
Kostrivnica: 10. marca, 25. apr., 15. jun., ponedeljek po sv. Jakobu, sobota pred roženvenko nedeljo.
Kozje: 24. febr., 26. apr., 13. jun., 25. jul.
Lemberg: Ponedeljek po sredpostni nedelji, cvetni petek, 12. maja, sredi pred Telovim, ponedeljek po sv. Urhu, 5. avg., 25. okt., 25. nov.
Lisično (Pilištanj): Ponedeljek po Vseh svetih.
Loka pri Zsumu: 13. apr., 20. jul., 25. avg., 12. sept.
Pilištanj: 9. febr., 8. marca, 16. maja, 9. jun., ponedeljek po Rokovem, 29. sept.
Podčetrtek: 17. marca, vel. torek, 1. jul., 10. avg., 1. okt., 21. nov.
Podsreda: 24. jun., 21. sept., 18. okt., 19. nov.
Ponikva: 14. febr., četrti ponedeljek po Vel. noči, 27. jun., 1. avg., prva sredi po roženvenki nedelji, sobota pred sv. Martinom.
Rogatec: 24. febr., 21. marca, ponedeljek po beli nedelji, 25. maja, 12. jul., 24. avg., 14. sept., 30. nov.
Sedlarjevo: 8. maja, 6. dec.
Slivnica: Prvi četrtek po binškošnih, 22. jul., ponedeljek po roženvenki nedelji.
Stara gora: Sobota pred tiho nedeljo, binškošna sobota.
Sv. Ema - Pristava: Tokrek po binškošnih, 17. okt.
Sv. Peter pod Sv. gorami: 5. febr., 6. marca, 4. avg., 7. sept. (zadnja dva sejma se vršita na Sv. gori), 21. okt., 13. dec.
Šmarje pri Jelšah: Poned. po sv. Treh kraljih, 20. marca, tretji ponedeljek po Veliki noči, 21. jul., 17. avg., ponedeljek po imenu Marije, 4. dec.
Tinsko: Tretji ponedeljek po binškošnih, 2. jul., ponedeljek po angelški nedelji.
Verače: 14. jan., 22. febr., 1. in 25. maja, 17. jul., 29. avg., 16. okt.
Zagorje: 31. avg.

VSEBINA.

Rodovnik kraljevskega doma.	
Domnevno vreme leta 1928. po stoletnem koledarju.	
Pratikarski del:	
Astronomski podatki, prazniki in vremenski ključ.	
Koledar z vremenskimi verzi, citati, spominskimi dnevi in beležkami.	
Poštna pristojbine.	
Kolki za listine.	
Koledar za leta 1801 do 1980.	
Poučni in zabavni del:	
Od Vodnika do danes (I. L.)	33
Črte iz drobne kulturne kronike (P. K.)	37
Električni tok v gospodinjstvu (Ant. Ditrich)	40
Obrtništvo v prejšnjih dobah (Al. Potočnik)	44
Letalo in letalstvo (Stanko Trček)	47
Mati v naravi (M. Prezelj)	52
Po sinji Adriji (A. Debeljak)	56
Rekordi (P. V. Brežnik)	63
Perpetuum mobile (Julij Nardin)	68
Naša hišica (Herman Hus)	73
O golši, golšarjih in golšavosti (dr. M. Černič)	77
Božjast ali padavica (dr. Fran Göstl)	81
Sokolski dom na Taboru (I. Bajželj)	88
Preko Sibirije in Daljnega vzhoda v domovino (Jaša Gerčar)	87
Nekaj o hmeljarstvu (Sadar)	96
O globokem obdelovanju zemlje (F. Vončina)	98
Pospeševanje živinoreje v mariborski oblasti (Martin Zupanc)	100
Nikola Pašić (B. G.)	103
Desetletnica majniške in krfske deklaracije	104
Kramljanje o filmu (Pavel Debevec)	105
Nekaj o cirilici (R. M.)	108
Бели јоргован	109
Мајка (Јов. Храниловић)	109
Kako te vara vid!	110
Pravljica o grofičku Krofičku (Marija Grošljeva)	111
Uganke — zvite zanke	113
Križanka	114
Snov od vseh vetrov	115
Predal zabavnih šal	116
O pogojih in prošnjah za sprejem v naše podoficirske šole (Alfonz G. Žerjav)	117
Zapomni si — Žalostna resnica — Spletkarjem (trije rebusi)	120
Vestnik Vodnikove družbe	121
Sejmi	123

NAGLA SMRT!

Resnični dogodek.

Kakor ptica, siva golobica je tožila mati Neža, jokala je, da se je slišalo v nebesa: «Joj, me, kaj sem se tako pregrešila, da me gospod Bog tepe in kaznuje dan na dan! Joj me, nesreča za nesrečo prihaja v mojo hišo in zdaj me je udarila najhujše: mož mi je umrl, oče mojih otrok, ki bodo zdaj sirote plakale in tugovale, prepuščene žalostni bedi! Povejte mi, sosede, kaj sem se tako pregrešila?»

Vsa vas je bila zbrana okoli mrtvaškega odra, na katerem je ležal gospodar Matija. Umrl je nenadoma. Zdrav in močan je bil še pred tremi dnevi. Pri sekanju drv si je ranil nogo. Nič ni bilo hudega, žena Neža mu je zavezala rano s plateno krpo, ki jo je pobrala nekje pod omaro. Sprva se ni brigal nihče za to malenkost, ali drugi dan je začutil oče bolečine. Noga mu je otekla in začelo ga je bosti. Moral je leči. Mislili so, da to preide, a otekline je naraščala, bolečine so bile hujše in ponoči drugega dne se je možu začelo blesti.

Pogledali so mu ranjeno nogo. Groza! Rana se je razbolela, višnjevo obrobljena se je rdeče odprla, silna otekline se je raztegnila po vsej nogi in vsa zdravila, kar so jih priporočale stare ženske, niso pomagale bolnemu gospodarju. Z arniko so mu izpirale rano, trpotca so mu nanjo navezali, kuhale mu čaj od žajbla in kamilic, ali vse je bilo prepozno in zaman. Po treh dneh je gospodar umrl v silnih bolečinah. Ves je bil zabuhel od nog do glave, celo obraz mu je bil zatekel in prsti na rokah so popokali. «Joj me, joj me, o Bog, zakaj me tako kaznuješ! Zakaj nisi imel usmiljenja vsaj z nedolžnimi otročiči, ki so zdaj sirote brez očeta!» «Ali kaj mu je bilo?» je vprašala soseda Marjeta. «Oh, gospodje, ki so bili pri nas, so dejali, da si je zastrupil kri. Oh, kdo bi si mislil in še sama sem mu zavezala rano in jo izpirala in mazila, ali vse je bilo brez uspeha!» «Seveda ste marsikaj poskusili, mati Neža, da bi ohranili moža pri življenju,» je rekel mladi študent Janko, ki je bil pri županu na počitnicah. Bil je prijazen in lep mladenič, ki mu je usmiljenje sijalo v očeh. «Ali prepozna je bila Vaša pomoč! In Vi sami ste zakrivali smrt moža!»

Kot neizprosni sodnik je izgovoril Janko te besede in zadržala je žena Neža, zatrepetalo je njeno srce in vzdihnila je v preveliki bolečini. «O, gospod Janko, Vaše besede mi režejo srce, jaz ubožica, jaz naj bom kriva smrti svojega ljubljenega moža?» «Da, uboga žena! Male stvari imajo včasih velike in hude posledice. Ko ste zavezovali svojemu možu rano, niste pazili na to, ali je platno, ki ste mu je deli na rano, dovolj čisto in snažno. Platno pa je bilo umazano, mož si je zastrupil kri in glejte, zdaj leži mrzel in trd na odru. Oh, ako bi mogel, kak lep nauk bi nam dal vsem pokojnik, ali njegov jezik je nem. Zato Vam jaz sporočim v njegovem imenu: «Skrbite za snago v hiši, snaga je pol

zdravja, snaga in red vzdržuje svet! Vi pravite in vprašujete, kaj ste pregrešili, da Vas Bog tako kaznuje? Na to Vam odgovorim: «Bog, ki je dober in usmiljen oče, Vas ne kaznuje. Vi sami

se kaznujete! Poglejte malo okoli sebe! Poglejte svoje otroke! Neumiti, nepočesani in raztrgani se valjajo v blatu in nesnagi, zato so vsi bledi in bolni, namesto da bi bili zdravi in rdeči, čvrsti in živi dečki. Tla so umazana. Na debelo se jih drži blato, na stotine muh roji in brečči po hiši, sedajo na gnoj, sedajo na kruh in prenašajo strupene kali, iz katerih se rode bolezn. Poglejte v hlev, živina se ne vidi iz gnoja in zato je vsa medla in suha. Poglejte, ljuba žena in otdot je Vaša nesreča. Vsa

skrušena in potrta je poslušala mati Neža Jankove besede in le vzdihni so pričali o njeni bolesti. «Resnica je to, o Bog, zakaj nisem tega poprej vedela!» «Da, mati, nevednost je Vaša poguba in najdražja stvar na svetu. Ali pogledjte sosedo Lizo, vprašajte, zakaj je pri njej vse zdravo in veselo, otroci so čvrsti, da kar kipe od zdravja in sreče, sama je lepo cvetoča kakor gartroža in njen mož je korenjak, da mu ni para.»

Ker so tudi ostali, kar jih je bilo zbranih okoli mrtvega soseda, silili v gospodinjjo Lizo, naj jim

pove, odkod izvira njena sreča in blagostanje, jim je odgovorila smehljaje: «Oh, to je v kratkem povedano! Sprevidela sem, da je prva dolžnost vsake gospodinje, da skrbi za čistost v hiši in okoli nje, da ima zmeraj lepo in belo perilo, kar je prvi pogoj zdravja in veselja. To pa najlaže dosežem s terpentinovim Zlatorog-milom, ki je najboljše in nedosegljivo za pranje perila in umivanje. — To je vir moje sreče, to je vir mojega blagostanja, odtod izvira zdravje in veselje moje rodbine! Poskusite ljube moje sosede in kupujte še Ve

vedno samo pristno Zlatorog terpentinsvo milo ter boste zadovoljne.

Terpentinsvo Zlatorog-milo je v uporabi zelo štedljivo in vsled tega najcenejši domači izdelek!»

«Oh, moja draga Liza,» je vzdihnila vdova Neža, «zakaj nisi tega poprej povedala! Oh, kako lahko bi bil še zdrav in živ moj Matija!» «Da, da, poslušajte Lizo, ljube sosede,» je dejal študent Janko, «in potem ne bomo nikoli več doživeli take žalosti, da bi gospodar v najlepših letih moral umreti vsled nevednosti svoje žene!»

L. MIKUŠ

LJUBLJANA, Mestni trg 15

DEŽNIKI

NA MALO NA VELIKO

POPRAVE PREOBLEKE

USTANOVLJENO 1839.

Našim rodbinam priporočamo

**KOLINSKO
CIKORIJO**

izvrsten in izdaten pridatek h kavi

TELEFON
ŠT. 2312

ČEKOVNI RAČUN
10.761

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI, FRANČIŠKANSKA ULICA

**JE NAJMODERNEJE UREJENA IN IZVRŠUJE VSA TISKARSKA
DELA OD NAJPREPROSTEJŠIH DO NAJMODERNEJŠIH.**

Tiska šolske, mladinske, leposlovne in znanstvene knjige; ilustrirane knjige v eno- ali večbarvnem tisku; brošure in knjige v vseh nakladah, časopise, revije in mladinske liste.

Okusna oprema ilustriranih katalogov, cenikov in reklamnih listov.

Lastna tvornica šolskih zvezkov. Založba in uprava „Sokolica“ in „Naše radosti“.

UČITELJSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

prodaja slovenske znanstvene, strokovne, leposlovne, pripovedne in mladinske knjige kakor tudi knjige za osnovne, srednje in obrtne šole ter ima v zalogi vsakovrstni papir, pisalni, risalni in šolski pribor in učila kakor tudi umetne in pokrajinske razglednice v največji izbiri.

ZDRAVJE JE NAJVEČJE BOGASTVO!

E Železnato kina-vino

N „Energin“ želez-
E nato
R kina-vino priporočajo
G zdravniki tistim ose-
I bam, katere so slabokrvne, blede in slabih živcev, ter imajo zaradi tega pogostoma glavobol in slabospanje! Kdor nima teka? Kdor je malaričen? Kdor trpi na želodcu? Naj jemlje „Energin“! Zdravniki trdijo, da so za okrepitev odraslih dovolj tri velike steklenice „Energina“, in sicer tri žlice na dan, pred jedjo

Železnato kina-vino

E Slabotna, neraz-

N vita deca, zlasti
E ako nima
R apetita, je zelo razdražljiva ali pri naglem razvoju često boleha, neobhodno je potrebno brez odloga zdravljenje z „Energinom“ železnatim kina-vinom. Z uporabo treh velikih steklenic po tri male žlice na dan, pred jedjo, bodo dobili otroci zdravo, rdečo barvo, izvrsten tek, dobro voljo in pridobe na teži

N **Naročite po dopisnici na naslov: Laboratorij „ALGA“, Sušak 58**

3 velike steklenice za Din 128.—, 6 velikih steklenic za Din 248.— in 1 velika steklenica zastoj.
12 velikih steklenic za Din 492.— in 2 veliki steklenici zastoj.

MAGNA

PURGA

je najbolj poznano in najboljše sredstvo za čiščenje in osveženje želodca in črev, tako za odrasle kakor tudi za otroke. Se lahko prebavi, ima prijeten okus in se pije kot kozarec vode.

Magna pomaga prebavi, izpraznjuje, razkužuje črevo in želodec, urejuje stol. Redno izpraznjenje je za zdravje največjega pomena.

Magno vzemite na konici noža redno po vsaki jedi, ako želite, da Vam bo telo vedno zdravo in lahko, a duh vedno bister in svež.

Magno jemljejo po vsaki jedi ali pijači tudi vsi tisti, katere pogosto želodec peče. Tedaj se popije malo Magne, nakar bolečine takoj prenehajo.

Magno priporočamo posebno vsem tistim, ki trpe na hemoroidih, ker je Magna za to izredno dobra.

Naročite z dopisnico ali s pismom po povzetju na naslov: Laboratorij „ALGA“, Sušak 58

10 zavitkov za Din 44.—, 25 zavitkov Din 80.—. Za manjše količine pošljite znesek v pismu.

* BREZPLAČNA DARILA *

dobi lahko vsak čitatelj

Prave
švicarske
žepne ure

samo Din 69·20

Anker-Remontoir-
Roskopf

(brez kazalca za sekunde)

s **tri letnim**
jamstvom!

„IKO“-ure, zlate, srebrne,
niklaste po vseh cenah,
izredno tanke, gravirane
ali gladke

„OMIKO“- in „AXO“-ure
v povsem zanimivih obli-
kah, moderne, z dobrim
strojem

ANKER-, Remontoir-,
in Roskopf-ure

v raznih finih izvedbah.

Ure za na roko,

ure za dame, verižice za
gospode in gospe, zlate,
srebrne in iz drugih dra-
gocenih kovin.

Vse

zajamčeno pravo!

tega koledarja

z majhnim trudom. Ta darila so točno opisana v velikem ilustriranem krasnem katalogu svetovne tvrdke za ure in dragulje H. Suttner, Ljubljana št. 627. Pošljite le svoj točni naslov in dobili boste brezplačno ta dragoceni katalog, kateri Vam bo napravil z ogromno množino interesantnih slik in različnih novosti mnogo veselja.

➔ **Ze 30 let** ➔

uživa svetovna tvrdka H. Suttner najboljši glas zaradi svojega solidnega delovanja in zanesljive dobre kakovosti njene robe, kar potrjuje na tisoče priznanih pisem. Pri tvrdki Suttner se kupi tako rekoč po

originalnih tvorniških cenah
v lastni protokolirani
švicarski tovarni ur.

Od dobrih strokovnjakov fino izdelane

„IKO“ so svetovno poznane, ker gredo na sekundo

URE

so temeljito izdelane, precizno preizkušene in so izredno trajne.

Nikake nevarnosti!

Kar ne odgovarja, se zamenja ali pa se denar povrne. Nikaka nevredna roba! Svetovna tvrdka Suttner vodi samo najboljše kakovosti. To boste priznali sami, ko pregledate Suttnerjev katalog.

Zahtevajte ga takoj!

Treba le, da pošljete svoj točni naslov tvrdki

H. SUTTNER

LJUBLJANA

št. 627.

Prava
ANKER-
budiljka

samo Din 64·20

s pravim Anker-strojem,
znamenita kakovost

s **tri letnim**
jamstvom!

Budiljke v raznih
izvedbah.

Ure z nihalom,
izvrstne kakovosti, v raz-
nih velikostih.

Kuhinjske ure,

stenske ure itd., nadalje
vratne verižice, prstani,
uhani, brože, zapestnice
in vse zlato in srebrno
blago v ogromni izbiri

po najnižjih cenah.

Vsi ti in na stotine dru-
gih predmetov so točno
naslikani v velikem ka-
talogu.

Vse

zajamčeno pravo!

Tovarna gasilnega orodja in brizgalnic
Konrad Rosenbauer v Linzu
ob Donavi

nudi:

**Prenosno lahko
motorno brizgalnico,**

ki ima majhno težo in ki nadomešča s svojim učinkom 2 do 3 ročne brizgalnice; dobavlja se: kot prenosni stroj (agregat), kot dvokolna priklopna brizgalnica ali pa kot četverkolna brizgalnica.

**Priklopno
motorno brizgalnico**

z doslej nedosegljivo veliko uspešnostjo in majhno težo, ki meče pri normalnem pritisku do 1500 litrov vode.

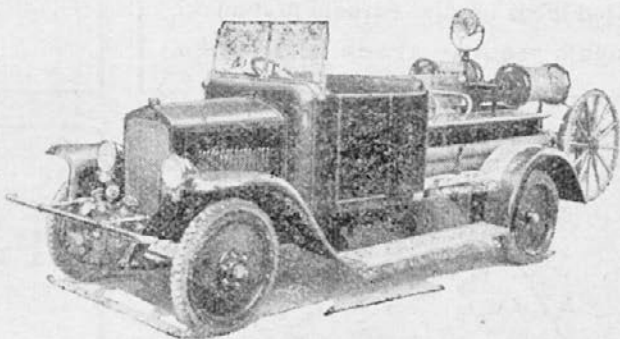
**Dvokolno
motorno brizgalnico,**

priklopljivo na voz za orodje; tvori lahko premakljiv podeželni gasilni oddelek.

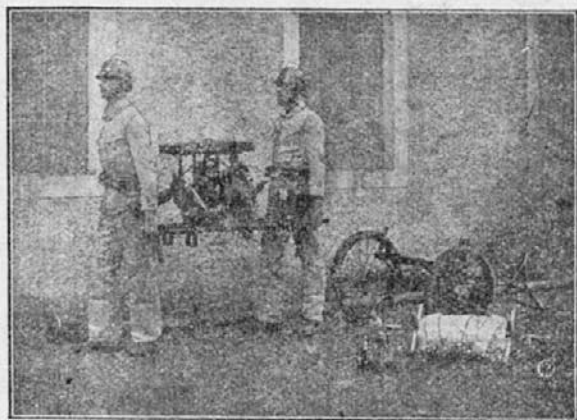
**Podeželno avto-
mobilno brizgalnico**

s spredaj vdelano črpalko; hitra vožnja, sposobna za hribovite in slabe ceste; uspešnost velika.

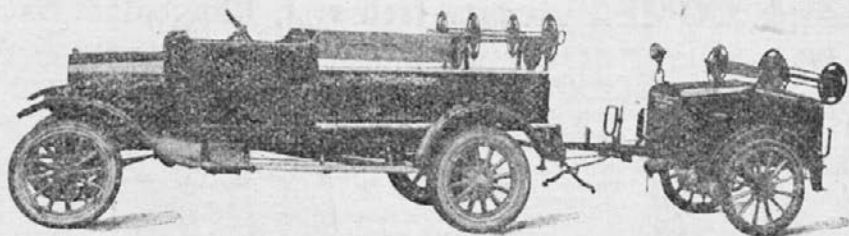
**Doslej prodanih nad
500 motornih brizgalnic!**

Podeželna avtomotorka s črpalko spredaj.

*Prenosna lahka motorna brizgalnica
(agregat, ki ga neseta dva gasilca).*

Priklopna motorna brizgalnica.

IVAN PAKIŽ

LJUBLJANA, Stari trg 20

prporoča svojo bogato zalogo žepnih ur svetovno znanih tvrdk „Schaffhausen“, „Omega“, „Doxa“, „Longines“, „Zenith“, „Cortebert“ ter stenskih ur in budilk.

Velika izbira zlatnine, srebrnine, juvelov in jedilnega orodja. Poročni prstani itd.

Kupuje srebrne krone in zlatnike.

NAJCENEJE

kupite kolesa, šivalne stroje, žarnice, smučī, sanke in vse potrebščine pri tvrdki

J. GOREC nasl.

družba z o. z.

LJUBLJANA, Dunajska cesta 1
in Gosposvetska cesta 14.

Emil Moré

sodavičar

Kette-Murnova cesta 11 (Martinova c.)

prporoča soda-vodo (sifon) iz tekoče ogljikove kiseline ter pokalice (Kracherl) raznih vrst z zajamčeno pristnim sladkorjem po dnevnih cenah.

LEKARNA

„Pri zlatem jelenu“

Mr. Ph. R. Sušnik

LJUBLJANA

na Marijinem trgu.

Telefon šte. 2115.

Dobro, moderno urejena lekarna.

Zaloga vseh domačih in tujih zdravilnih sredstev, mineralnih voda, obvezil, kirurških in mineralnih predmetov. Zdravniške ordinacije se izvršujejo točno in natančno po predpisih.

Poštne pošiljatve vedno obratno.

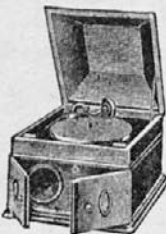
Oblastveno koncesijonirana oddaja strupa.

WOLF & COMP., glasbila vseh vrst, Klingenthal Sa., št. 460

Dobavljajo že 20 let glasbila po vseh jugoslovanskih deželah

Znažno
znižane cene!

Dobavitelji številnih poklienih godbenikov, godbenih zborov in društev. Največja izbira harmonik in orglic, bandoneonov, koncertin, violin, kitar, mandolin, plunk, citer, lesenih in medenih godal, signalnih instrumentov, vrtilnih orgel, govornilnih aparatov, zvočnih plošč itd. — Popravila vseh instrumentov. — Mnogo tisoč zahval. — Velik cenik zastoj. — Dopisnice se frankirajo z Din 1'50, pisma z Din 3'—.

Največja prednost!
Direktna dobava!

Naši roditelji in dedi

so imeli vedno v hiši in so uporabljali z dobrim uspehom že 30 let preizkušeni in priljubljeni

„Fellerjev Elza-Fluid“ kot kosmetikum, vir moči in lepote.

Kot mazilo v vseh primerih, kjer je mazilo za hitrejšo cirkulacijo krvi potrebno, da se telo ohrani odporno in sposobno za delo, ter hitro deluje

za ude, mišice in kite, posebno po naporih, utrujenosti, opešanosti, krepi in oživlja.

Vsakodnevna nega telesa z Elza-fluidom daje za nagrado bistro glavo, močne živce in zdrav sen.

Kot sredstvo za nego ust je zelo priljubljen vsled dobrega učinka na zobno meso in zobe.

Za vrat in grlo, posebno ob mrzlih in mokrih dnevih za grgranje.

Za nego kože, proti nečistočam kože itd., zelo osveži in okrepuje polt.

Za nego glave, krepi in čisti glavo, zabranjuje tvorenje praha.

Pozimi čuva pred slabim posledicam mraza, vetra in mokrote.

Poleti je osvežujoči dodatek k umivalni vodi in kopeli, zatira in razkužuje potenje.

Za notranjo uporabo, par kapljic na sladkorju ali v mleko čuva Vas od nejevolnosti, ublaži bolečine in zadržuje krče.

Pri 1000 priložnostih se izkaže kot dobro učinkujoče, koristno sredstvo ter je daleko boljše in močnejše od francoskega žganja.

Mnogovrstna uporabnost pravega Fellerjevega Elza-fluida je dovolj znana in kar

vsil hvalije, mora biti dobro!

Dobi se v vseh lekarnah in sličnih trgovinah v poskusnih steklenicah po 6 Din, v dvojnih steklenicah po 9 Din ali specialnih steklenicah po 26 Din.

Poštnina pride ceneje, ako se več naenkrat naroči; skupaj z zavojnico in poštnino stane:

9 poskusnih ali 6 dvojnih ali 2 spec. steklenic	62 Din
18 " " " " " " " "	102 " "
27 " " " " " " " "	139 " "
54 " " " " " " " "	250 " "

Tu so navedene cene, ki so bile v veljavi, ko je bil tiskan ta koledar.

Zavojnica in poštnina se računa posebej, vendar po možnosti nizko. Da se ti stroški izkoristijo, se priporoča naročiti čim več naenkrat pri lekarnarju:

EUGEN V. FELLER, Stubica Donja št. 726. (Hrvatska).

Na vprašanje sledi takojšen odgovor, če se priloži za poštnino 1 ali 2 dinarja.

Prej ali slej

boste tudi Vi postali vneti pristaši priljubljenih Elza-preparatov.

Fellerjeva Elza-pomada za obraz zoper vse izpuščače in daje lepoto. Lonček 11 Din.

Fellerjeva tanokina pomada za rast las za uspešno nego las. Lonček 11 Din.

Proti kurjim očesom pomaga Vam brez bolečin in brez noža, ne da se izpostavite nevarnosti da bi si zastropili kri

Fellerjeva Elza turistovska tinktura, ki zanesljivo in brez bolečin odstranjuje kurja očesa in žulje. Steklenica s čopičem 11 Din.

Fellerjev Elza turistovski obliž. Mala škatlica 4 Din 40 p, velika škatlica 6 Din 60 p.

Elza posipalni prašek protipotjenju telesa in nog. Škatlica z rešetko 7 Din 70 p.

Elza-voda za usta ohrani zobe, osvežuje, desinficira, iz ust odstranja slab duh. Ublaži zobobol. Steklenica 16 Din 50 p.

Zobni prašek dr. Heiderja 6 Din 60 p, zobna krema tuba 8 Din 80 p. Hega zobni prašek s kisikom 20 Din, ščetke za zobe 11 Din in 20 Din.

Elza gozdni vonj za sobe, napolnjuje vsako mesto z blagodejnim vonjem. Steklenica 16 Din 50 p. (Lysol 24 Din, Lysoform 27 Din 50 p).

Fini parfemi različnih rožnih vonjev v originalnih steklenicah za 27 Din 50 p.

Elza kolonjska voda izredno fina in odlična. Steklenica 16 Din 50 p.

Elza mrčesni prašek deluje sigurno in hitro proti muham, bolham, mišim, ščurkom, rusom, ušem, stenicam itd. Velika škatla 17 Din 60 p.

Brizgalnice za mrčesni prašek 25 Din, mast zoper uši in zoper srbečice od 6 Din dalje, naftalin proti moljem od 2 Din dalje.

Proti stenicam, večkrat preizkušena in hvaljena izvrstna tinktura. Steklenica 17 Din 60 p.

Zatirajte miši in podgane! Zanesljiv strup za miši in podgane, zrnca „Flox“ 8 Din 80 p.

Elza redilni prašek za živino Krepilni dodatek k vsakdanji hrani za konje, govedo, ovce, prašiče in perutnino. Karton 8 Din. (Mazilo za konje 19 Din 80 p, Creolin 12 Din).

„ALGA“

je bila nagrajena
na svetovnih raz-
stavah, dobila je
posebno priznanje
za svojo vrednost,
in sicer kolajne
in štiri častne
diplome v Londonu,
Parizu, Genovi in
Petrogradu

„ALGA“

je bila nagrajena
na svetovnih raz-
stavah, dobila je
posebno priznanje
za svojo vrednost,
in sicer kolajne
in štiri častne
diplome v Londonu,
Parizu, Genovi in
Petrogradu

Preizkusite vsaj enkrat proti:

REVMATIZMU

ISHIASU

ZBADANJU

SKLEPNIM BOLEZNIM

ZOBOBOLU

Trganju v **GLAVI** in **ZOBEH** od prehlajenja

OMEDLEVICI in **GRIPI** (španski influenci)

zdravilo

„ALGA“

pomagalo je tisočem ter mora tudi Vam. — Zdravljenje je uspešno tudi
pri zastarelih primerih **revmatizma**.

Izdeluje: **Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.**

Sušak 58.

„ALGA“

Laboratorij

50 para

Tiskovina.

„ENERGIN“ železnato kina-vino proti slabokrvnosti, bledoličnosti, živčnim slabostim, slabemu teku in proti malariji.
„ALGA“ je zdravilo proti revmatizmu, glavobolu, zobobolu, padavici itd.
„MAGNA“ odvajalni prašek za čiščenje želodca in prebavo.
Izdeluje: Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Tudi pri najmanjšem naročilu naših zdravil Vam pošljemo darilo 1 stenski koledar za leto 1928. v barvah. Laboratorij „ALGA“, Sušak.

Tudi pri najmanjšem naročilu naših zdravil Vam pošljemo darilo 1 stenski koledar za leto 1928. v barvah. Laboratorij „ALGA“, Sušak.

„ENERGIN“ železnato kina-vino proti slabokrvnosti, bledoličnosti, živčnim slabostim, slabemu teku in proti malariji.

„ALGA“ je zdravilo proti revmatizmu, glavobolu, zobobolu, padavici itd.

„MAGNA“ odvajalni prašek za čiščenje želodca in prebavo.

Izdeluje:

Laboratorij „ALGA“
SUŠAK 58.

Tiskovina.

50 para

LABORATORIJ

„ALGA“

Sušak 58.

Preko 10.000 zahvalnic jamči, da je „ALGA“ dober in siguren lek. Imejte pri hiši četudi najmanjšo količino „ALGE“, ker je to zdravilo, ki Vam bode pogosto potrebno in Vam prihrani marsikatero trpko uro.

P. n. Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Javljam Vam, da sem prejel Vašo pošiljko „ALGE“ proti revmatizmu v redu. Isto sem uporabljal točno po navodilu, katero je bilo priloženo. Moj dolgoletni revmatizem v rokah in nogah, ki me je ob spremembi vremena prisilil v postelj, ozdravil sem z Vašim dobrim lekom „ALGA“. Preteklo je že nekoliko mesecev, odkar so mi bolečine prenehale. Moja soproga je mnogo trpela vsled trganja v glavi in zobeh; z velikim uspehom „ALGE“ je jako zadovoljna, sedaj je kakor prerojena. — S tem Vam izrekam mojo zahvalo in hočem ob vsaki priliki priporočati Vaš dober lek „ALGA“ in kdorkoli ga preizkusi, vsi so zadovoljni. Pošljite mi še 25 steklenic, katere bom razdelil med svoje znanec, mnogi bodo pa naročili naravnost pri Vas. To zahvalo morete objaviti, ker je „ALGA“ proti revmatizmu v resnici zdravilo, ki se more priporočiti.

Sarajevo, dne 7. oktobra 1926.

Spoštovanjem

A. Peršić, činovnik.

P. n. Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Vašo pošiljko sem prejela v popolnem redu in hitro ter Vas prosim, da mi zopet pošljete še za 6 dolarjev „ALGE“, ker sem se prepričala, da ni nobeno zdravilo delovalo tako dobro kakor Vaša „ALGA“. Trpim že nekoliko let na revmatizmu v nogah tako, da so mi sklepi otekali in pri najmanjši spremembi vremena sem morala v postelj. Bolečine sem čutila vsak dan, odkar pa uporabljam „ALGO“, so te prenehale. Za Vaše zdravilo se Vam najlepše zahvaljujem.

10 Maryland, Ave Millvale, PA. Amerika, 9. februarja 1927.

Spoštovanjem

Tam Stošić.

P. n. Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Že nekaj let trpim na revmatizmu rok in nog. Preizkusil sem mnogo in mnogo zdravil in mnogo kopališč. Uspeh je bil vedno le začasen. Najmanjša sprememba vremena je povzročila nove bolečine. Pa sem začel uporabljati Vaše zdravilo „ALGA“ in Vam javljam mojo zahvalo, da sem naletel na pravo zdravilo. Bolečin ne čutim več nobenih, niti pri najslabšem vremenu. Pošljite mi še 8 steklenic.

Zagorje, dne 18. februarja 1927.

Spoštovanjem

Ivan Juchtmann.

P. n. Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Iz našega spodnjega mesta nas je nekaj preizkusilo zdravilo „ALGA“, nekateri proti revmatizmu, nekdo proti zbadanju in kostni bolezni, nekdo proti omedleveci, pa smo vsi z uspehom zadovoljni in se zahvaljujemo v prvi vrsti Vam s prošnjo, da nam pošljete še 25 steklenic, ker je to zares zdravilo, katero se izplača imeti v hiši.

Puske, z. p. Krapje.

Zahvaljuje se v imenu vseh

Ivan Kušan.

P. n. Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Ne bi Vam mogla naštet, kaj sem vse preizkusila proti mojemu revmatizmu v rokah in nogah. Toda vse zaman, dokler nisem bila opozorjena na Vaše zdravilo „ALGA“. Pošiljatev sem prejela pa hitim, da se Vam zahvalim, ker se čutim prerojeno. Po enem mesecu, po uporabi treh steklenic „ALGE“ sem danes popolnoma zdrava. Pošljite mi še 14 steklenic.

Pazin, dne 14. aprila 1927.

Vedno hvaležna s spoštovanjem

Marica Ivčak.

P. n. Laboratorij „ALGA“, Sušak 58.

Ničesar več nisem mislil poizkusiti proti mojemu revmatizmu, a ker sem že sam videl in slišal od mnogih, kateri so tukaj preizkusili Vaš lek „ALGA“, naročil sem tudi sam in prejel v redu. Javljam Vam, da sem Vam hvaležen, ker sem se rešil mnogih bolečin revmatizma in sklepnih bolezni. — Pošljite mi še 4 steklenice „ALGE“.

Brezovi dol (Zagradec), dne 15. februarja 1927.

Spoštovanjem

Luka Soić.

Naročite po dopisnici ali s pismom na naslov po poštnem povzetju:

LABORATORIJ „ALGA“, SUŠAK 58.

4 stekl. za Din 77.—, 8 stekl. za Din 131.—, 14 stekl. za Din 205.—, 25 stekl. za Din 320.—.

MARIBOR

F. BINDER

zlatar in graver

MARIBOR,

Orožnova ulica št. 6.

Izgotavljanje vsakovrstnega kinča. Predelavanje starega kinča v moderne fasone. Popravila točno in ceno. Vsakovrstno graviranje, monogrami in držala za pečate.

MODNA TRGOVINA

ANTON PAŠ

MARIBOR, Slovenska ulica št. 4.

Potrebščine za krojače in šivilje. Nogavice, rokavice, srajce, kravate, jopice, vse damsko, moško in otroško perilo, volnene telovnike itd. itd.

IVAN KOVAČIČ, Maribor

Koroška c. 10, Tel. 433, nasproti Cirilove tiskarne, priporoča svojo veliko zalogo raznovrstnega steklenega in porcelanastega blaga.

Steklarska delavnica. / Najnižje cene in solidna postrežba. Edina slovenska tvrdka te stroke v Ma. iboru.

— Tvorница perila —

Maks Durjava & Co., Maribor

Telefon interurban št. 208.

ALOJZ RIHA

MARIBOR, Barvarska ul. 1 in Ulica 10. oktobra 4.

Krovec, stavb. galanterijski in okrasni klepar.

Instalacija vodovodov. Naprava strelododov, kopališke in klosetne naprave. Izdelovanje posod iz pločevine za firnež, barvo, lak in med v različnih velikostih. Popravila vseh omenjenih del točno in poceni.

Drogerija „MIGNON“

fotomanufaktura — parfumerija

MARIBOR, Aleksandrova cesta št. 13.

Droge, kemikalije, razn. specialitete mila, parfumi. - Kodak, Agfa, Mimosa, Perutz, plošče, filmi, papirji in vse druge fotopotrebščine. — V veliki izbiri! — Vedno sveže blago!

Se priporoča M. VRABIČ.

Priporočaja se
knjigarna in veletrgovina papirja

VILKO WEIXL

MARIBOR, Jurčičeva ulica št. 8

Knjigovezna industrija in črtalnica.

FRANC REICHER

modni atelje

MARIBOR, Tržaška cesta št. 18

izvršuje vsakovrstne moške in ženske obleke po meri. Solidna in točna postrežba! - - - Cene zmerne!

CENEJE IN BOLJŠE KOT POVSOD

kupite blago za
moške in ženske
obleke, izgotovljene
obleke, platno, perilo, nogavice, odeje,
preproge, perje itd.
pri tvrdki

I. N. ŠOŠTARIČ

MARIBOR, Aleksandrova cesta 13.

Vzorci in ceniki na razpolago!

Atelje za izdelovanje perila

OLGA RUPNIK

MARIBOR, Slovenska ulica št. 20,

se priporoča za izdelavo perila vsake vrste od najpreprostejšega do najelegantnejšega, nadalje za ročna dela in predtiskarije v najmodernejših oblikah.

Točna postrežba! Solidne cene!

Slaščičarna EMAN ILICH,
MARIBOR, Slovenska ulica št. 5.

Vsak dan sveže pecivo. Ob sezoni sladoleđ. Zaloga vsakovrstnih slaščic, čokolade, finih bonbončkov. Naročila za gostije, veselice itd. se sprejemajo in točno izvršujejo. Najnižje cene! Solidna postrežba!

Posojilnica v Mariboru

Telefon št. 108 r. z. z. o. p. Ustanovljena l. 1883

Narodni dom

Obrestuje hranilne vloge na knjižice in v tekočem računu z dnevno razpolago po **6%** na trimesečno odpoved po

8%

Stanje hranilnih vlog nad 65.000.000 Din

F. MICHELITSCH
Maribor, Gosposka ul. 14
MODNA TRGOVINA

IVAN KRAVOS, Maribor
ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 13. — TELEFON 207.

Razni kovčegi in torbice za potovanje v vseh velikostih, opreme za konje, ovratniki in nagobčniki za pse, nahrbtniki in gamaše itd. Gonilni jermeni.

Kovčegi za potnike in vzorce se po naročilu izvrše v lastni torbarski delavnici na Slomškovem trgu št. 6.

PAVEL HERIČKO

lončar in pečar

MARIBOR, Tattenbachova ul. 6
izvršuje vsa naročila točno in po zmernih cenah.

DRAGO ROSINA
MARIBOR, Vetrinjska ulica št. 26.

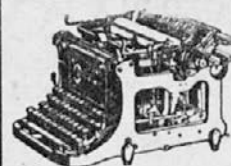
Zaloga galanterije, drobnarije, parfumerije, vrvarskih in pletarskih izdelkov na drobno in debelo.

CONTINENTAL

NAJUSPEŠNEJŠI PISALNI STROJ

Nad 335.000 strojev v rabi

Samoprodaja:

Ivan Legat

mehanic

Maribor, Vetrinjska ul. 30

Telefon Interurban št. 434

Nikdar prekasno, nikdar prerano

ne pridete, ako naročite zanesljivo uro iz švicarske tovarne ur. Tako dobite že od 69 Din 20 pri trdnosti Suttner. Suttnerjeve ure gredo točno na sekundo. Popravila slabih ur stanejo medtem s časom mnogo več nego ura sama. Vi dobite brezplačno veliki ilustrirani sijajni katalog, ako pošljete svoj točni naslov veletrgovini ur H. Suttner, Ljubljana št. 627. Katalog te stare solidne trdnosti nudi skoro neizčrpljivo izbiro ur, draguljev kakor tudi praktičnih daril in potrebščin iz zlata, srebra, niklja itd.

Mariborska tiskarna, Maribor

Litografija ♦ knjigoveznica ♦ reklamni zavod
Dnevnik „Marburger Zeitung“

Eksportna hiša „LUNA“

MARIBOR, Aleksandrova cesta št. 19

Na debelo!

Na drobno!

Največja zaloga nogavic za ženske, moške in dečke, i. s. ženske od Din 8.—, dečke od Din 5.—, moške od Din 6.— naprej. Lastna izdelovalnica dečjih, ženskih in moških telovnikov, tudi po meri, od Din 50.— naprej po komadu.

Vse, kar rabite za oblačilo, nudi Vam na obroke

L. ORNIK

MARIBOR Koroška cesta št. 9

PUGEL & ROSSMANN

veletrgovina z vinom

MARIBOR, Trg svobode št. 3.

VSAKOVRSSTNO MANUFAKTURNO
BLAGO UGODNO NABAVLJA

FRANJO MAJER

MARIBOR

STOLNA ULICA št. 1

GLAVNI TRG št. 9

CELJE

Modna krojačnica

Maks Zabukovšek, Celje

Cankarjeva ulica št. 2

Velika zaloga blaga svetovnih tovarn

TOVARNA PERILA

KAREL PAJK

V CELJU (tovarna v Gaberju)

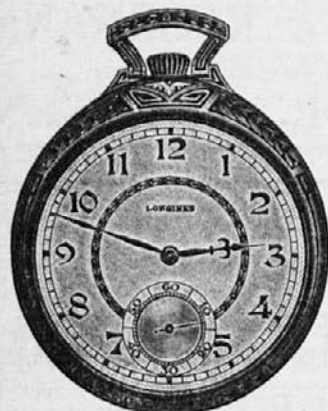
priporoča vsakovrstno moško perilo svojega izdelka od navadne do najfinejše vrste

Strokovno izdelovanje
Najsolidnejše cene

GATEJ & COMP. D. S. O. J. CELJE

Tvornica zlatih, srebrenih predmeta i dragulja

Veliko skladište satova / Samo na veliko

*

Skladište:
Aleksandrova
ulica

Tvornica:
Gaberje broj 18

Kr. poštanski
čekovni ured:
broj 12.497

*

Generalno zastupstvo tvornice satova Julius
Bellak, sinovi, La Chaux de Fonds, Švicca, i samo-
prodaja ur Longines za državo SHS

Pozor! Vedno sveže praženo kavo, razno
specerijsko blago, kakor riž, kavo,
olje likerje, žganje, konjak ter mast, slanino,
mlevske izdelke, koruzo itd. nudi najceneje
na veliko in malo

Veletrgovina

Anton Kolenc & drugovi

Celje, Kralja Petra cesta 22

JUŽNOŠTAJERSKA HRANILNICA

CELJE, Cankarjeva ulica št. 11

v lastni hiši (nasproti pošte)

USTANOVLJENA leta 1889.

*

**Sprejema HRANILNE VLOGE
vsak delavnik od 8. do 12. ure**

in jih obrestuje po kolikor mogoče
najvišji obrestni meri — Rentni
davek plačuje hranilnica sama

Za varnost vlog jamčijo okraji:

Gornji grad, Sevnica, Šmarje, Šo-
štanj, Vranksko in rezervni sklad

**HIPOTEKARNA POSOJILA in
vsakovrstni drugi krediti pod
ugodnimi pogoji**

POŠTNE POLOŽNICE NA RAZPOLAGO

Zahtevajte cenik fotografskih potrebščin in kamer?

Navodilo

„Kako se naučim fotografirati?“

Dobi se v vsaki knjigarni. Cena 10 Din.

Če rabite kamero?

Če rabite fotografske plošče,
papirje, kemikalije, pribore?

Ali se Vam kali vino?

Univerzalna čistila za vino, sadjevec, žganje dobite
stalno le pri nas!

Sredstva za pokončavanje mrčesa in bolezni
na trti, hmelju, vrtnicah!

Kirurgijske potrebščine:

kilne pasove, trebušne pasove, gumijaste predmete itd.

Izredno izbrano parfumerijo

svetovnih mark: Coty, Houbigant, Forvil, Dr. Pierre,
Roger & Gallet, Hudnut, Caron, Guerlain, Piver itd.

Vse to in še več dobite stalno v znani

DROGERIJI „SANITAS“

CELJE 77 – LJUBLJANA, Prešernova ulica 5

Zahtevajte cenik fotografskih potrebščin in kamer!

Na drobno! Veletrgovina Na debelo!

Ivan Ravnikar, Celje

priporoča svojo veliko zalogo
specerijskega, kolonijalnega in delika-
tesnega blaga, poljskih in vrtnih semen,
suhih in oljnatih barv in lakov, raznih
čopičev in vseh vrst mineralnih voda

Parna veležganjarna

ROBERT DIEHL

CELJE (Slovenija)

*

NAJFINEJŠE ŽGANJE

iz vseh vrst sadja, kakor :
slivovka, brinjevec, borovničevce,
tropinovec, droženka itd., naj-
finejši medicinalni konjak iz
štajerskih vin in najfinejši
likerji iz konjaka in
zdravilnih rož

Priporoča se

HOTEL „UNION“

v palači „CELJSKI DOM“ v CELJU

Elegantno opremljene tujske sobe, avtogaraža,
restavracija in kavarna - Točijo se prvovrstna
vina in vedno sveže pivo - Izborna kuhinja in
točna postrežba po solidnih cenah

Senčnat vrt Telefon št. 59. Kegljische
A. M. HLAVAČ, hotelir in restavrater

FRAN STRUPI

CELJE

PRIPOROČA SVOJO BOGATO ZA-
LOGO RAZNOVRSTNE STEKLENE
IN PORCELANASTE POSODE
NAJNIŽJE CENE IN TOČNA POSTREŽBA

Kamnoseška industrijska družba

v Celju, Razlagova ulica št. 7

Podružnica Trbovlje

Ustan. l. 1906. - Lastni kamnolomi - Telefon 67

Izdeluje vsakovrstne
nagrobne spomenike iz marmorja,
granita, sijenita itd., na-
grobne plošče in okvire,
garniture za spalne in jedilne sobe,
obzidne plošče, mozaik
in vsa dela, spadajoča
v kamnoseško stroko

Prodaja tudi na mesečne obroke - Stalno velika
zaloga spomenikov od najpreprostejše do najmo-
dernejše oblike - Zahtevajte načrte in proračune!

Zaloga pohištva: Celje, Glavni trg št. 2.

FRAN VEHOVAR

tovarna pohištva: Celje, Kersnikova ulica

Specialna delavnica za najfinejše in
umetno pohištvo kakor tudi za vsa druga
mizarska dela - Postrežba točna in so-
lidna! Cene konkurenčne!

KNJIGARNA, UMETNINE, MUZIKALIJE

GORIČAR & LESKOVŠEK

CELJE, KRALJA PETRA CESTA 7-9.

VELETRGOVINA S PAPIRJEM, PISAL-
NIMI IN RISALNIMI POTREBŠČINAMI

JOS. VRANJEK

dežnikarna

CELJE

KRALJA PETRA C. 25

priporoča svojo bogato
zalogo solčnikov in
dežnikov po najnižjih
in konkurenčnih cenah

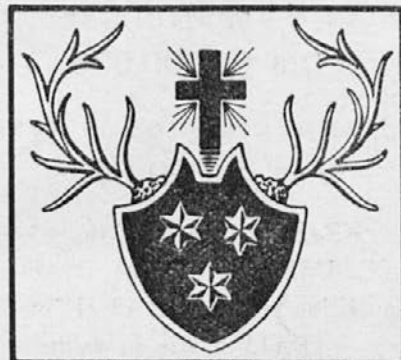
Na debelo! Na drobno!

Prevzema in izvr-

šuje vsa popravila in preobleke točno in solidno

Zahtevajte povsod le **HUBERTUS** navadno in ter-
pentinovo milo

Hubertus
milo
Celje

od Celjske milarne, d. z o. z. v Celju, ki je najboljše in najcenejše!

Najboljši vir za nakupovanje je
manufakturna in modna trgovina

MILOŠ PŠENIČNIK v Celju, Kralja Petra cesta

V tej trgovini se dobiva pristno angleško in
češko blag. v najmodernejših barvah za moške
in damske obleke - Trgovina ima veliko izbiro
svile, raznovrstnega perila, nogavic, rokavic
in še mnogo drugih modnih predmetov

Vse po konkurenčno nizkih cenah!

Marija Brezje

želodčna grenčica

naj ne manjka v nobeni hiši!

Na drobno se dobiva v vsaki trgo-
vini, na veliko pa jo izdeluje-

F. S. LUKAS v Celju

Prva jugoslovanska tovarna tehtnic

IVAN REBEK

V CELJU

se priporoča za naročila vsakovrstnih tehtnic, kakor: mostovnih, decimalnih, centimalnih in drugih. Ceniki brezplačno

STARA

LEKARNA PRI ORLU

ustanovljena leta 1670.

ima
tuje in domače
specialitete kakor
vsakovrstna
zdravila v
zalogi

PHARM. MAG. VOJKO ARKO

CELJE

na vogalu Glavnega trga
in Aleksandrove ulice

Nakup manufakturnega in modnega blaga

se priporoča cenjenim odjemalcem
v Celju na Glavnem trgu št. 9.

Za obilen obisk se priporoča
ALOJZIJ DROFENIK

FRANJO DOLŽAN - CELJE

KRALJA PETRA CESTA

Kleparstvo in naprava strelovodov - Pokrivanje streh in zvonikov -
Vodovodne instalacije, naprava moderno higijeničnih kopalnih sob,
klosetov in zdravstvenih naprav - Izvršuje vsa popravila točno in
solidno ter po konkurenčni ceni - Proračuni brezplačno

Celjska posojilnica

d. d.

v Celju

(v lastni palači Narodni dom)

*

Stanje hranilnih vlog nad
Din 65,000.000.—

Stanje glavnice in rezerv
Din 8,000.000.—

SPREJEMA hranilne vloge — IZ-
VRŠUJE vse denarne, kreditne in
posojilne posle — KUPUJE in PRO-
DAJA devize in valute

*

PODRUŽNICI: Maribor in Šoštanj

KARL LOIBNER

CELJE

TRGOVINA SPECERIJSKEGA, DELI-
KATESNEGA BLAGA IN VSEH
VRST SEMENA

TU NAJDE VSAKDO NEKAJ!

Na sto in sto različnih predmetov za vse mogoče svrhe dobite v velikem SUTTNERjevem katalogu.

Koliko truda, koliko časa in nejevolje bi si prihranili, ako bi znali, za kako malo denarja si morete mnogo preskrbeti, kar Vam vsak dan nešteto krat donese koristi in veselje! Morate enkrat prelistati veliki ilustrirani krasni katalog svetovne razpošiljalne tvrdke H. SUTTNER, Ljubljana št. 627. Čudili se boste, koliko važnih stvari je tu, katere potrebujete in še ne poznate! Vsak dan prinese

novi čudežne izume

ki imajo namen, da olajšajo tudi Vam delo in Vam polepšajo življenje. Dovolj je, da pošljete svoj točni naslov svetovni razpošiljalni tvrdki H. Suttner. Dobili boste takoj brezplačno veliki praktični katalog. Tu samo mali izvleček iz istega:

Kaj potrebujejo gospodje!

Čudežni žepni nož, iz prvotnega jekla, s 7 rezili, izredno fini švicarski izdelek.

Vsestransko orodje, svetovnoznane klešče s kladivom, velika množina različnega orodja združena v enem kosu.

Priprava za malo žagico

s potrebnim orodjem za izdelavo lepih predmetov iz lesa.

Kompletna garnitura za britje

z zaneslj. aparatom za britje in škatlico za nože Ia kvalit. v eleg. škatlici.

Lasni stroji in s'roji za striženje

britve, ščetke za glavo in brke, glavniki in sto reči, katere mož dnevno potrebuje.

Moške obleke in suknje v najmodernejši fazoni in iz najboljšega blaga.

Moške srajce, sp. hlače, perilo, nogavice, naramnice, rokavice, pasovi, gamaše itd.

Čevlji iz najboljšega usnja. Velika izbira za gospode, dame in otroke.

Muzikalni instrumenti v ogromni izbiri po najnižjih cenah, najboljše harmonike za roke in usta, gosli s škatlo, citre, mandoline, okarine itd.

Novost! Gramofoni in plošče po brezkonkurenčnih cenah. **Brez rizika!** Kar ne odgovarja, se zamenja ali se denar povrne. Zahtevajte takoj katalog od svetovnoznane tvrdke

H. SUTTNER, Ljubljana št. 627.

Kaj veseli žene!

Kuhinjska posoda, najnovjši praktični izumi, kuhinjski noži, železa za likanje, čajniki, trajno posodje itd.

Posodje za kuhanje iz „Silit“-jekla

novost, posodje, v katerem se more vse kuhati, ker mu ne morejo škoditi niti najhujše kisline, ter se ne razbije.

Jedilno orodje, prekrasne garniture v finih škatlicah, jako poceni.

Univerzalno dom. orodje

iz enega kosa, za brušenje nožev, škarij itd., za odpiranje konzerv, za vlečenje zamaškov, za rezanje stekla, žice itd.

Moderne fine škarje za onduliranje las, glavniki, toaletni predmeti, ogledala, kasete itd.

Damski dežni plašči, volneni jumperi v različnih barvah, moderno izdelani, nogavice, robci, preproge, garniture za mize in postelje, odeje, zidne tapete itd.

Za otroke volnene obleke, igrače v vel. izbiri.

NARODNA TISKARNA

V LJUBLJANI, KNAFLJEVA ULICA ŠT. 5

Telefon št. 2304

Izdeluje vsakovrstne tiskovine v vsaki množini, in sicer:

vizitke, kuverte, cenike, račune, memorande, okrožnice, lepake, letake, osmrtnice, hranilne in združne knjižice kakor tudi vse uradne in bančne tiskovine

Izvršitev tiskovin točna in po najnižjih cenah

PREGANJAJTE BOLEZNI!

ZATO NAROČITE SLEDEČE KNJIGE:

DR. JOS. TICAR: BOJ NALEZLJIVIM BOLEZNI.

NAVODILA ZA SPOZNAVANJE IN ZDRAVLJENJE TIFUSA, GRIŽE, DAVICE, ŠKRLATINKE, RDEČICE, NORIC, KOZ, MALARIJE, OTRPNEGA KRČA, SMRKAVOSTI, SLINAVOSTI, DUŠLJIVEGA KAŠLJA, MUMPSA, INFLUENCE, ŠENA, ZASTRUPITVE KRVI, TRAHOMA-ITD. - S SLIKAMI. - CENA 18 DIN.

DR. BOGDAN DERČ: DOJENČEK.

NAVODILA ZA NEGOVANJE IN PREHRANO DOJENČKOV. - CENA 6 DIN.

DR. JOS. KERN: PRVA POMOČ PRI BOLNI ŽIVINI.

★ ★ ★

KNJIGE NAROČITE V KNJIGARNI TISKOVNE ZADRUGE

V LJUBLJANI, PREŠERNOVA ULICA 54 (NASPROTI GLAVNE POŠTE).

ČE ŽELITE BITI LEPI?

Če se hočete veseliti Vašega dobrega in negovanega obraza, Vaših rok in Vaših las, opazujoč, kako postajajo vedno lepši, uporabljajte ka- **Fellerjevo kavkaško pomado za**

obraz in nego kože „Elza“. Ohrani Vam mladost in lepoto, gube se izgubijo s kože in obraza, blagodejno vpliva na polt, ki postane elastična in žametasta. Čudili se boste kako hitro se odstranjujejo pege, mozolji, rdeča in razpokana mesta.

Fellerjeva močna „Elza“ pomada za rast las,

(Tanokina pomada) zabranjuje izpadanje las, prerano osivelost, krhke lase, dela mehke, zadržuje tvorenje prhaja in pospešuje rast las.

Za poskus 2 lončka od ene ali po en lonček od vsake Elza-pomade z zavojnino in pošt-nino vred 38 Din, če se denar pošlje vnaprej.

Fellerjeva mila zdravja in lepote z znamko „Elza“ poplemenitijo kvaliteto, vse-buujejo medicinske dele, so najboljšega delovanja, vpijajo se v kožo ter jo oplemenjujejo. — Poskusite enkrat

Elza-milo z Hlijinim mlekom	Din 8—	Elza-milo z boraksom	Din 7-25
Elza-milo z rumenjkom	„ 7-50	Elza-milo s katranom	„ 6—
Elza-milo z glicerinom	„ 7-50	Elza-milo za britje	„ 7-25

pa ne boste nikdar več vzeli drugega mila. Za poskus 5 kosov Elza-mila z zavojnino in pošt-nino vred 52 Din.

KAKO OSTANEMO SVEŽI IN ZDRAVI?

Kar so že naši dedi in roditelji z uspehom uporabljali, tako delamo tudi mi in uporabljamo že 30 let preizkušeni in „Fellerjev Elza-Fluid“, ki sigurno ublaži bolečine, jači in krepi telo. priljubljeni Poskusna steklenica 6 Din, dvojna steklenica 9 Din, specialna steklenica 26 Din v lekarnah in odgovarjajočih trgovinah.

Fellerjeve Elza-kroglice, milo odvajalno sred-stvo s sigurnim de-lovanjem, krepi želodec in ne draži črevesa ter pospešuje počasno čiščenje. En omet, vsebuje 6 škatel, 10 Din. Od-pražja želodčna sol 5-50 Din, čaj za čiščenje krvi 6-60 Din, ricinovo olje 5 Din ali 17-60 Din, prašek za prebavo 8-80 Din.

Elza ribje olje, pravo, dobrega okusa! Krepi vsakega, posebno slabotne žene in otroke. On pospešuje zvišanje teže in daje dober izgled. Velika ste-klenica stane 22 Din.

Elza kina-železno vino za slabokrvne in bledo-lične, slabotne in okrep-čila potrebne osebe. Steklenica 16-50 Din. Železni liker (Hegaferin), železni albuminat 19-80 Din, rumova esenca za 5-30 Din ali 19-80 Din.

Elza švedske kapljice (želočni liker) pospešujejo prebavo, pomnožujejo apetit. 1 steklenica stane 13-20 Din.

Balsam (živiljenska esenca) 5 Din. Seehoferjev balsam 8-80 Din, kapljice za krf, kolera-kapljice po 11 Din, različne kapljice, kot Hoffmannove, melisove, cimeto, po 5-30 Din in 19-80 Din.

Elza zagorski sok proti kašlju in prsnim bo-lečinam, 1 stekl. 13-20 Din, zavojnina in pošt-nina posebej.

Apneno železni sirup 13-20 Din, čaj za prsi in kašelj 6-60 Din, pra-šek proti kašlju 6-60, Hega-sladkor proti kašlju 8-80 Din.

Elza-sladkor za gliste proti glistam, za otroke, a tudi za odrasle. 1 vrečica z 10 sladkorčki 11 Din.

Tu so navedene cene, ki so bile veljavne, ko je bil tiskán ta koledar.

Zavojnina in pošt-nina se računata posebej, in to po možnosti nízko. Da se ti stroški izkoristijo, se priporoča naročiti čim več obnemem pri lekarnarju:

EUGEN V. FELLER, Stubica Donja štev. 726, Hrvatska.

Razglednice

POZOR, TRGOVCI!

potrebuje vsak kraj. Po najnovejšem načinu in po jako nizki ceni jih lepo izdeluje

DELNIŠKA TISKARNA, D. D. V LJUBLJANI

Miklošičeva cesta šte. 16 (blizu sodne palače).

LITOGRAFIJA

ČEMAZAR & DRUG

izdeluje

moderne etikete in plakate

delnice in banéne papirje, zemljevide, načrte, elegantne fakture in trgovska pisma, kakor tudi vsa druga litografska dela po konkurenčnih cenah. — Proizvodi se po lepoti izredno odlikujejo. Zaloga etiket za zvezke in vsakovrstnih etiket za vino, rum, konjak, malinovec itd. Zahtevajte vzorce in cenike!

Telefon 2569

Telefon 2569

LJUBLJANA, MASAŘKOVA CESTA

Potrebujete

pravi **malinovec** in druge soke?

Potrebujete

izredno čiste in okusne **marmelade**?

Potrebujete

sadne in druge **arome, esence** za peciva in likerje?

Hočete

izdelovati dober **rum, grog** itd.?

Tedaj si preskrbite navodila, ki Vam jih dá rade volje vsak čas tvrdka

Srečko Potnik in drug

v Ljubljani, Metelkova ulica št. 13.

Najboljše tamburice

farkaškega in sremskega sistema
razpošilja po povzetju stara in znana
tvornica tamburic

S. M. GILG, Sisak
(Hrvatska)

Cenik tamburic razpošiljam vsakomur za
zahtevanje zastoj - Cenik partitur posebej
na zahtevanje

Odlikovan z zlato kolajno in diplomu v
Osijeku leta 1926.

Tvornica kemično-farmaceutskih preparatov

Ph. Mr. J. KOLÁŘ, Ljubljana VII,

izdeluje: tablete in kroglice na veliko, sterilne injekcije, vegetabilne ekstrakte in druge galenske preparate, potem emplastra in collempastra vseh vrst, živosrebrne soli in sublimata v tabletah kakor tudi vse ostale kemikalije in vsa ostala desinfekcijska sredstva.

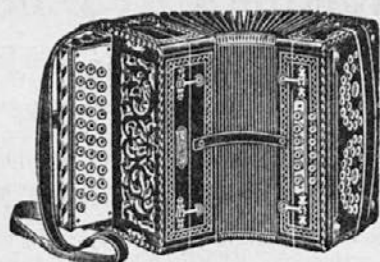
Cenjenemu občinstvu priporoča:

Emulzijo ribjega olja „Dr. Vit“ proti slabokrvnosti in tuberkulozi. — Mazilo in obliž dra. Donnalka, zan-sljivo učinkujoče sredstvo proti kurjim očesom. — Perlydrine zobno pasto in Perlydrine zobno vodo za negovanje zob. — Triseptol in Triseptoform za razkuževanje.

Zahtevajte vedno preparate z značko „Kolář“! Dobivajo se v vseh lekarnah!

Naslov za brzojavke: Magister Kolář Ljubljana.

Telefon št. 2392.

Ročne harmonike
(dunajski model), od 170 Din dalje.

Jamčimo za solidno delo,
čist glas in dober odzvo!

Violine
od 95 Din dalje,
do več 10.000 Din.

Trobe
od 505 Din dalje.

Gitarske citre
od 192 Din dalje.

Preko 100.000 v preteklem letu prodanih glasbil in
nad **14.000** uradno potrjenih zahval najboljše do-
kazuje sposobnost naše tvrdke.

Gitare
od 207 Din dalje.
Tamburice
od 98 Din dalje.

Razpošiljamo neposredno kupcem!

Zamenjava dovoljena, če poslano glasbilo ne ugaja,
torej ničesar ne riskirate pri naročilu.

Po najnižjih tovarniških cenah
kupujete brez vsakega nadaljnega posredovanja,
ki bi blago podražilo

Mandoline
od 136 Din dalje.
Tamburice
od 98 Din dalje.

glasbila

vseh vrst, kakor godala, pihala, tam-
bure, jazz, gramofone, harmonike itd.
pri
tovarniškem skladišču tvrdke

Citre od 192 Din dalje.

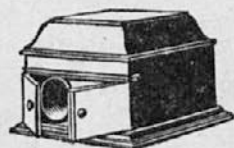

Ročne harmonike
(nemški model)
od 85 Din dalje.

MEINEL & HEROLD

Tovarna glasbil, gramofonov in harmonik
(Imet. Rudolf Lorgner)

v MARIBORU št. 31.

Gramofoni
od 345 Din dalje.

Gramofoni
od 345 Din dalje.

Zahtevajte naš glavni ilustrovani cenik,
ki ga dostavimo vsakomur brezplačno!

Klarineti od 120 Din dalje.

Brezkonkurenčne cene!

Flavte od 90 Din dalje.

Kdor hoče čitati lepe povesti,

naj naroči mesečnik

LJUBLJANSKI ZVON

Izhaja že 47. leto. - Poleg lepega in zabavnega čtiva prinaša tudi slike naših pisateljev. Vse številke enega leta obsegajo 776 str. Celoletno velja LJUBLJANSKI ZVON 120 Din, polletno 60 Din.

Naroča se pri
upravi Ljubljanskega Zvona
v Ljubljani, Prešernova ulica 54
(nasproti Glavne pošte).

Kmetijska družba za Slovenijo

je najstarejša (že iz leta 1767.), največja in najbolj razširjena kmetijska korporacija v Sloveniji.

Kmetijska družba za Slovenijo

ima namen, pospeševati vse panoge kmetijstva z zgledi, podporami, poukom in preskrbovanjem gospodarskih potrebščin. Njeno glasilo je ilustrovan gospodarski list

„KMETOVALEC“

ki izhaja že 45 let in prinaša poučne kmetijske spise, kmetijske novice, družbene vesti in poročila ter odgovore na razna gospodarska vprašanja. Ta list se pošilja vsakemu članu brezplačno. Član Kmetijske družbe za Slovenijo plača letno samo **20 dinarjev članarine.**

Za pismene pošiljatve je naslov:

Kmetijska družba za Slovenijo
v Ljubljani, Turjaški trg 3.

Ljubljanska kreditna banka

Centrala: Ljubljana, Dunajska cesta

Delniška glavnic:
50,000.000.— dinarjev.

Brzojavni naslov:
Banka Ljubljana

Telef. št.: 2861, 2413, 2502, 2503

Banka je bila ustanovljena l. 1900.

Skupne rezerve okoli
10,000.000.— dinarjev.

Podružnice:
Brežice, Celje, Črnomelj, Kranj,
Maribor, Metković, Novi Sad, Novo mesto, Ptuj, Rakek, Sarajevo, Slovenjgradec, Split, Gorica, Trst.

Agenciji: Logatec, Prevalje.

se priporoča za vse bančne posle.

Cvetličarna Podčetrtek

Slovenija

Lastnik: RADO PREGRAD

izdeluje umetne cvetlice, umetna cvetlična peresa, prtičke za jaslice, nevestine mirtne vence, šopke, žalne vence itd. Specijaliteta: mirtni venci za poroke in poročni šopki.

Najboljša, solidna izdelava, brezkonkurenčne cene!

FRANC OSET Telefon Interurb. 4.

Izvoz savinjskega hmelja, namiznega sadja, drugih deželnih pridelkov, kostanjevega taninskega lesa in smrekovega lubja.

SV. PETER V SAVINJSKI DOLINI.

KINO MATICA

je

najboljši kino v Ljubljani

Zahtevajte brezplačno moj **cenik** zlatnine in ur! — Blago razpošiljam le po povzetju.

3letno jamstvo!

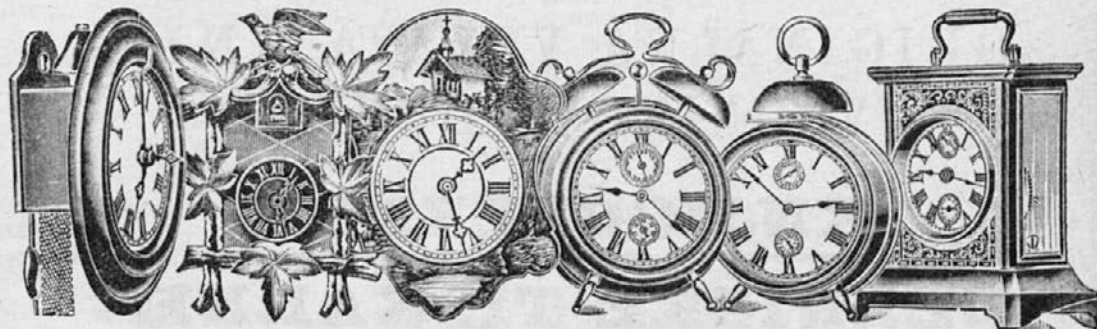
3letno jamstvo!

Št. 156. Pravi nikelj-tula, z dvojnimi pokrovom. Vse teče v kamenih. Din 210.—.

Št. 157. Pravi nikelj. Vse teče v kamenih. Din 175.—, srebrna 285 Din.

Št. 158. Pravi nikelj, z dvojnimi pokrovom. Vse teče v kamenih. Din 125.—, srebrna 335 Din.

Št. 159. Nikelj Din 95.—. Pravo srebro in v kamenih Din 276.—.

Št. 150., z budilnikom, bife ure, Din 260.—.

Št. 151., s knkavičjim klincem Din 370.—.

Št. 152. Bijoča ura Din 160.—.

Št. 153. Budiljka Din 80.—, la kvallitete Din 95.—.

Št. 154. Budiljka Din 75.—, la kvallitete Din 90.—.

Št. 155. Elegantna budiljka Din 150.—.

A. KIFFMAN, Maribor 13a.

Največja tovarniška zaloga švicarskih ur. — Specijalist le boljših ur.

KNJIGE VODNIKOVE DRUŽBE

Sledeče knjige iz prvega leta se še dobijo:

Vlad. Levstik:

Pravica kladiva.

Povest. Broš. 12 Din, v platno vez. 2 Din.

Juš Kozak:

Beli mecesen.

Povest. Broš. 12 Din, v platno vez. 20 Din.

Iz tajnosti prirode.

Zbirka poljudno-znanstvenih črtic.

Broš. 12 Din, v platno vez. 20 Din.

Naročajo se pri

Vodnikovi družbi
v Ljubljani, Miklošičeva 16.

KOMERCIJALNA BANKA

D. D.

PODRUŽNICA LJUBLJANA.

Afilijacija Banke čehoslovaških legij, Praga.

Poštnočkovni račun št. 13.320

Telefon št. 2005

Brzjavni naslov: K o m e r c b a n k a

Obavlja vse bančne posle najkulantneje,
prodaja srečke vojne škode in druge
državne srečke na obroke ter proti
fiksному naročilu. Daje kredite vseh
vrst in eskontira menice.

Srečkovni oddelek.

Pooblaščen prodajalec srečk državne
razredne loterije.

VEZAVA VSAKOVRSNIH KNJIG
IZDELAVA ČRTANIH POSLOVNIH KNJIG
ORIGINALNA VEZAVA KNJIG
VODNIKOVE DRUŽBE

KNJIGOVEZNICA

DELNIŠKE TISKARNE D. D.

V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA CESTA 16

Knjige Tiskovne zadruga v Ljubljani.

(Cene v oklepajih veljajo za vezane knjige.)

Povesti.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Urejuje dr. Ivan Prijatelj.	
I. zv.: Juri Kozjak, Domen itd.	(50—)
II. zv.: Tihotapec, Juri Kobila, Grad Rojlnje itd.	36— (50—)
III. zv.: Kloštrski žolnir, Deseti brat	36— (50—)
IV. zv.: Hči mestnega sodnika, Sosedov sin itd.	72— (86—)
Dr. Ivana Tavčarja zbrani spisi.	
IV. zv.: Grajski pisar, 4000, V Zali, Izgubljeni Bog itd.	84— (100—)
V. zv.: Izza kongresa	84— (100—)
VI. zv.: Cvetje v jeseni, Visoška kronika	72— (86—)
Fr. Maslja-Podlimbarskega zbrani spisi.	
I. zv.: Gorski potoki, Tovariš Damjan	70— (84—)
II. zv.: Potresna povest, Moravske slike	70— (84—)
Simona Jenka zbrani spisi	36— (50—)
Cankarjev zbornik	20— (30—)
Dr. Ivan Lah: Knjiga spominov	30— (40—)
Fr. Milčinski: Drobiž	14— (20—)
Anton Novačan: Samosilnik	30— (38—)
Dr. Ivo Šorli: Zadnji val	30— (38—)
Damir Feigel: Tik za fronto	14— (20—)
Dr. Ivan Lah: Angelin Hidar	(20—)
Simon Jenko: Pesmi	6— (12—)
Mirko Pretnar: V pristanu	24— (32—)
Igo Kaš: Dalmatinske povesti	6— (13—)
Jos. Staré: Lisjakova hči	6— (16—)
Dr. Hinko Dolenc: Izbrani spisi	10— (16—)
Jos. Stritar: Sodnikovi	10— (20—)
Julius Zeyer: Tri legende o razpeli	(20—)
A. S. Puškin: Kapetanova hči	20— (30—)
Janko Kersnik: Cyklamen	20— (30—)
Janko Kersnik: Agitator	18— (28—)
Pastúškin: Križev pot Petra Kupljenika	16— (26—)
Dr. Fr. Zbašnik: Žrtve	24— (34—)
Lafcadio Hearn: Knjiga o Japonski	28— (38—)
Marija Kmetova: Večerna pisma	16— (24—)
Pavel Kunaver: Zadnja pot kapitana Scotta	36— (44—)
Guy de Maupassant: Povesti iz dneva in noči	30— (40—)
Meško: Kam plovemo	34— (44—)
F. M. Dostojevskij: Besi	40— (56—)
Edmond de Goncourt: Dekle Eliza	10— (18—)
Miguel Cervantes: Tri novele	8— (16—)
Anatole France: Pingvinski otok	10— (18—)
Henri Barbusse: Ogenj	20— (30—)
Leonid Andrejev: Plat zvona	10— (16—)
Andrej Strug: Jutri	10— (16—)
Charles de Coster: Ulenspiegel	40— (56—)
Sv. Hurban-Vajansky: Leteče sence	20— (28—)
Anton Fogazzaro: Svetnik	40— (56—)

A. P. Čehov: Sosedje in druge novele	6— (14—)
H. Sienkiewicz: Z ognjem in mečem	80— (94—)
H. Sienkiewicz: Potop, I. del	110— (134—)

Knjige za mladino.

Dom. Filip: Kako so se vrage ženili	24— (30—)
Vlad. Levstik: Deček brez imena	20— (30—)
Fr. Milčinski: Tolovaj Mataj	16— (26—)
Fr. Milčinski: Zgodbe kraljeviča Marka	(16—)
Dr. Ivo Šorli: Bob in Tedi	10— (18—)
Dr. Ivo Šorli: V deželi Čirimurcev	16— (24—)
Ilka Waschtetova: Pravljice	(16—)
Čika Jova Zmaj: Kalamandarija	(10—)
Čika Jova Zmaj: Pisani oblaki	(10—)

Igrokazi.

Dr. Ivan Lah: Noč na Hmeljniku	7—
Branislav Gj. Nušič: Navaden človek. Sala v treh dejanjih	7—
Dr. Jos. Stolba: Stari grehi	8—
Pet. Petrovič: Ploha	10—
Lud. Thoma: Lokalna železnica	12—
Ant. Linhart: Zupanova Micka, Komedija v dveh dejanjih. — Veseli dan ali Matiček se ženi. Komedija v petih dej.	14—
F. Svoboda: Poslednji mož	14—
K. Schönherr: Zemlja	15—
Branislav Nušič: Narodni poslanec	18—
M. Korolija: Jugana, vila najmlajša	7—
Pet. Petrovič: Vozel	18—
J. Zagar: Vrtnec. Drama v treh dej.	18—
F. Ks. Svoboda: Popek. Veseloigra v enem dejanju. — Bogatin in smrt	15—
Dr. I. Lah: Pepeluh	18—
Ludovik Thoma: Lotkin rojstni dan. — Branislav Nušič: Naša deca	12—
Manners: Peg, srček moj	18—
Jirasek: Oče	14—
Henrik Ibsen: Gospa z morja. Igra	12— (18—)
A. Novačan: Veleja. Drama v treh dej.	12— (18—)
Ivan Pregelj: Azazel. Zalna igra	14— (20—)
Shakespeare - Zupančič:	
Sen kresne noči	14— (20—)
Macbeth	14— (20—)
Othello	20— (26—)
Kar hočete	24— (32—)

Poučne knjige.

A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni, statistični in gospodarski pregled, I. del. 2. predelana in pomnožena izdaja	40— (50—)
A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni pregled, II. del	40— (50—)
Bon ton. Knjiga o lepem vedenju, govorjenju in oblačenju v zasebnem in javnem življenju	65— (80—)
Dr. Jos. Tičar: Nalezljive bolezni. S slik.	18—

Knjige se naročajo v knjigarni Tiskovne zadruga v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

